

*Arhiepiscopul
Ios*

GLASUL BISERICII

REVISTA SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ANUL LVII NR. 1 - 4 IANUARIE - APRILIE 2001

GLASUL BISERICII

**REVISTA SFINTEI MITROPOLII
A
MUNTENIEI ȘI DOBROGEI**

Anul LVII, nr. 1 - 4
ianuarie-aprilie 2001

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte:

Prea Fericitul Părinte
TEOCTIST
Mitropolitul Munteniei și Dobrogei
și
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Vicepreședinți:

I.P.S. *Teodosie* al Tomisului
I.P.S. *Nifon* al Târgoviștei
P.S. *Epifanie* al Buzăului
P.S. *Calinic* al Argeșului
P.S. *Casian* al Dunării de Jos
P.S. *Damaschin* al Sloboziei și Călărașilor
P.S. *Galaction* al Alexandriei și
Teleormanului
P.S. *Sebastian Ilfoveanul*

Membrii:

P.C. Pr. Alexandru Armand Munteanu
P.C. Pr. Mihai Hau

Redactor:

P.C. Diac. Gheorghe Pop

PREA FERICITUL PĂRINTE
✝ TEOCTIST
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Aspect din timpul slujbei de pomenire a Patriarhului Justinian Marina (biserica mănăstirii Radu Vodă din București, 22 februarie 2001)

C U P R I N S

I. EDITORIAL

Mesajul Întâistătorilor Bisericii Ortodoxe cu ocazia împlinirii a 2000 de ani de la Nașterea Domnului (Constantinopol, 25 decembrie 2000)	5
---	---

II. PASTORALE CHIRIARHALE LA ÎNVIEREA DOMNULUI – 2001

† Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române	10
† Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului	16
† Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei	20
† Epifanie, Episcopul Buzăului	25
† Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului	31
† Casian, Episcopul Dunării de Jos	35
† Damaschin, Episcopul Sloboziei și Călărașilor	40
† Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului	44

III. PAGINI DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Viețuire după pilda Sfinților Trei Ierarhi	
† Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române	49
Cuvânt la Duminica Ortodoxiei	
† Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal	54
Cuvânt la Duminica Florilor	
† Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal	57

IV. ARTICOLE ȘI STUDII

Parohia – spațiu de activitate pastoral-misionară a preotului	
Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula	60
Hristologia patristică și concepțiile hristologice contemporane	
Diac. lect. dr. Ioan Caraza	77
Identitate și înnoire în teologia Sfinților Trei Ierarhi	
Pr. conf. dr. Tache Sterea	107
Postmodernismul – o abordare filosofică și teologică	
Pr. conf. dr. Ion Popescu	119

V. DOCUMENTARE

Părintele Dumitru Stăniloae la "Curentul" și Revista "Gândirea"	
Diac. drd. Rică Berbece	125

VI. DIN SFINȚII PĂRINȚI

Sfântul Nil Ascetul († 450) către Haricle Presbiterul	
traducere de Arhim. dr. Ioasaf Popa	133

VII. VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

Creștinism ortodox – un nou site al Ortodoxiei românești Pr. Bogdan Ciobotaru	137
Biserica Ortodoxă Română aproape de familiile sinistrate în urma inundațiilor din Transilvania Pr. Costel Stoica	140
Din agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Teotist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în perioada 1 ianuarie-30 aprilie 2001 Pr. Nicolae Vladu	143
Lucrările Consiliului Eparhial și ale Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 31 ianuarie - 1 februarie 2001 Diac. prof. Nicu D. Octavian	162

VIII. BISERICA ȘI ȘCOALA

Spiritul catehezei patristice în lucrarea Bisericii Ortodoxe Române de educare religioasă a tineretului Diac. lect. dr. Ioan Caraza	177
Sărbătorirea Sfântului Grigorie Teologul, patronul spiritual al Seminarului teologic ortodox din București Pr. prof. Dorin Zarioiu	194

IX. GHID BIBLIOGRAFIC

Cununa nevestejită a Patriarhului împlinirilor Justinian Marina Pr. Alexandru-Armând Munteanu	199
--	-----

X. MELOS

Învățământul muzical din zona Argeș în secolul al XVIII-lea Pr. lect. drd. Ion Isăroiu	257
Ortodoxia și muzica bisericească Diac. prof. Jean Lupu	268

XI. RECENZII

† Calinic Argatu – Episcop al Argeșului și Muscelului, <i>Bucuria lecturii</i> Florin Iancu Roșca.....	271
Dr. George Stan, <i>Teologie și bioetică</i> Pr. prof. Dorin Zarioiu	274
Pr. conf. dr. Ioan Stancu, <i>Originea și ființa Religiei</i> Florin Iancu Roșca	277

XII. IN MEMORIAM

Prea Sfințitul Roman Ialomițeanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, la șapte ani de la trecerea la cele veșnice Arhim. Macarie Ciolan.....	279
La pomenirea lui Constantin Brâncuși... Diac. prof. Nicu D. Octavian	286

I. EDITORIAL

MESAJUL ÎNTÂISTĂTORILOR BISERICILOR ORTODOXE CU OCAZIA ÎMPLINIRII A 2000 DE ANI DE LA NAȘTEREA DOMNULUI (CONSTANTINOPOL, 25 DECEMBRIE 2000)

Cu ajutorul lui Dumnezeu și la invitația binevoitoare a *Patriarhului Ecumenic și Arhiepiscop al Cetății lui Constantin Împăratul*, de a veni la reședința sa din Fanar, noi, Întâistătorii Prea Sfintelor Biserici Ortodoxe din toată lumea, ne-am întrunit să *coliturghisim* Domnului în Sfânta Biserică istorică a Înțelepciunii lui Dumnezeu din slăvita Cetate a Niceei, unde Părinții noștri, mișcați de Prea Sfântul Duh, au formulat dogme de neclintit ale Credinței noastre Ortodoxe. Cu acest prilej, adresăm binecuvântare de la Dumnezeu și îmbrățișarea dragostei și a păcii credincioșilor ortodocși de pe cuprinsul întregului pământ, fraților noștri creștini din lumea întreagă și tuturor oamenilor de bine. *Bucurați-vă pururi întru Domnul, fraților! Și iarăși vă zicem: "Bucurați-vă!"* (Filip. 4, 4).

Prin această întrunire *se ajunge pe culmea plinătății manifestărilor sărbătorești dedicate jubileului sfânt al împlinirii a două mii de ani de viață a Bisericii*. Prin aceste manifestări, întreaga Biserică Ortodoxă din lume a înălțat laudă și slavă lui Dumnezeu Cel în Treime, a Căruia nețărmurită dragoste și milă nemăsurată au binevoit ca Fiul și Cuvântul Lui "*să Se sălășluiască între noi!*" (Ioan 1, 14) prin întruparea Sa, mulțumită căreia "*Am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr*" (Ioan 1, 14).

Plecându-se cu gândul și cu inima asupra acestui neprețuit dar, prin care Domnul nostru S-a deșertat de slava Sa și, smerindu-Se, a luat asupra Sa pe omul cel căzut, pentru noi făcându-Se "*Emanoil, Dumnezeu cu noi!*" (Mat. 1, 24), Biserica lui Hristos, ca trup al Său ce se continuă în veci, conștientizează înălțarea misiunii și amploarea răspunderii ce îi revine în istorie. Cu teamă sfântă, cât și spre provocările vremurilor care îi stau înaintea.

Și, în ceea ce privește cursul ei în istorie, Prea Sfânta Biserică Ortodoxă a lui Hristos, cu toată mulțumirea înalță glas, o dată cu Părintele cel cu

graiurile de aur, zicând: "*slavă lui Dumnezeu pentru toate*". Din prima zi de viață și până în ceasul de acum – "*și chiar până când Domnul va veni*" (I Cor. 11, 26) –, Biserica înalță crucea Lui și primește harul Lui, har care "*în slăbiciune se săvârșește*" (I Cor. 12, 9). De aceea, ori de câte ori este prigonită de tot felul de vrăjmași, ea biruiește și, în fiecare zi murind, iată, trăiește! (II Cor. 6, 9). Aducându-și aminte de cuvintele Domnului că, "*porțile iadului nu o vor birui*" (Mat. 16, 18) și întărindu-se cu puterea Învierii Lui (Filip. 3, 10), Biserica nu se înpăimântă în fața celor ce se războiesc împotriva ei, oricât de puternici ar fi ei în cele ale acestei lumi. Ea se îngrijorează, se străduiește și se silește pentru un singur lucru: să transmită și să dea în mod credibil expresie concretă dragostei lui Dumnezeu, Care S-a întrupat și S-a descoperit în Hristos tuturor oamenilor din toate vremurile, așa încât până și cel mai disprețuit și părăsit om din lume să fi simțit și să simtă că pentru el Dumnezeu este "*Emanoil*", că în primul rând și mai ales pentru el S-a făcut om, S-a răstignit și a înviat, dăruind lumii trupul Său. Astfel, fiecare simte și înțelege că Biserica adună laolaltă pe cei împrăștiati (Ioan 11, 52), împacă pe cei despărțiți și cuprinde în brațele sale, ca la sânul lui Dumnezeu, pe toți cei "*osteniți și împovărați*" (Mat. 11, 28), pe cei dreți și pe cei păcătoși, pe cei săraci și pe cei bogați și întreaga Creație.

Adunându-se împreună în Dumnezeiasca Euharistie, Biserica realizează și arată în lume și istorie faptul că toți suntem cuprinși în Hristos ca într-un trup, și astfel sunt depășite toate discriminările și contradicțiile, realizându-se comuniunea de dragoste adevărată, în care "nu mai este elen și iudeu, tăiere împrejur și netăiere împrejur, barbar, scit, rob ori liber" (Coloseni 3, 11 și Galateni 3, 18). Așa, ea se face icoana Împărăției lui Dumnezeu, dar în același timp, și imaginea ideală a societății umane; ea devine pre-gustare a biruinței vieții asupra morții, a nesticăciunii asupra stricăciunii, a dragostei asupra urii.

Acest Mesaj de unitate și reconciliere este păstrat și purtat de către Biserică de-a lungul veacurilor ca o adevărată comoară sfântă. De aceea, Biserica socotește că cea dintâi și cea mai mare și de folos grijă este să vegheze la păstrarea unității proprii. Se înțelege pentru ce ea simte o adâncă tristețe și suferă amar ori de câte ori, din diverse motive, cămașa cea fără cusătură a Domnului este ruptă sau unitatea ei este sfâșiată, chiar dacă în firea ei, Biserica rămâne întotdeauna neîmpărțită. Iată de ce, întorcându-ne cu gândul spre cele două milenii care s-au scurs până acum, ne exprimăm durerea pentru faptul că, în timp ce în primul mileniu după Hristos Biserica Lui trăia în duhul tradiției comune și nedespărțite, în al doilea mileniu, lumea creștină s-a împărțit și s-a dezbinat în chip jalnic. Acest fapt a provocat o mai mare scandalizare a întregii lumii și a dus la slăbirea puterii mesajului dragostei și reconcilierii încredințat nouă de către Domnul. Fără să căutăm și să imputăm

în clipa de față răspunderi istorice pentru această separare, îi chemăm pe toți să lucreze prin dialogul adevărului și al dragostei la unirea și unitatea celor ce cred în Hristos, neprecupețind osteneli și trudă, *"ținând adevărul în iubire"* (Efeseni 4, 15) și *"necăutând numai ale sale, ci fiecare și ale altuia"* (Filipeni 2, 4). Numai prin dialogul sincer și fără urmă de rea credință, întemeiat pe tradiția comună și nedespărțită din primul mileniu după Hristos, se va zidi unitatea atât de mult dorită și astăzi. Astfel, va deveni credibilă și propovăduirea dragostei și a împăcării în Hristos înaintea lumii contemporane. Același lucru dorim să subliniem și în ceea ce privește toate eforturile de restabilire a unității creștinilor prin așa-numita *"mişcare ecumenică"* la care Biserica noastră Ortodoxă a luat parte încă de la începuturile acesteia.

Purtând de grijă de unitatea tuturor celor ce cred în Hristos și ostenind, sânguindu-ne și silindu-ne pentru ea, noi, cei cărora ne-a fost încredințată oblăduirea Prea Sfintei Biserici Ortodoxe, nu trecem nicidecum cu vederea trebuința și datoria de a lua aminte cu grijă și a veghea la păstrarea și creșterea unității însăși a Bisericii noastre Ortodoxe. Am primit această unitate de la Părinții noștri ca unitate în aceeași credință, viață cultică comună – și mai ales în Sfintele Taine, între care un loc de excepție deține Sfânta Euharistie – precum și în comuniunea Sfinților. Ei ne-au lăsat pildă și dreptar ca să pășim pe urmele lor. Într-adevăr, este minunat faptul că, în ciuda varietății limbilor, neamurilor, culturilor și civilizațiilor, această unitate străbate trupul Ortodoxiei în întregimea sa, făcând ca Sfintele Biserici Ortodoxe locale să alcătuiască un singur trup neîmpărțit, adică Biserica lui Hristos cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. Cu smerenie recunoaștem că în aceasta avem darul Sfântului Duh și păzim unitatea noastră ca pe lumina ochilor noștri.

Ca niște apărători, păstrători și păzitori ai acestei unități, noi, cei ce săvârșim slujirea păstoririi bisericești, simțim o grea răspundere ori de câte ori apar primejdii și tendințe scizioniste în trupul Ortodoxiei. De altfel, și în alte întruniri am condamnat cu hotărâre schismele care se luptă să le cadă pradă unitatea Prea Sfintei Biserici Ortodoxe. *Acum, chemăm încă o dată pe toți cei care din felurite motive s-au rupt de la structura canonică a Bisericii să se întoarcă la ea.* Socotim că, la prezenta Întrunire (Synaxă), este de datoria noastră să ne aducem aminte nouă înșine și să amintim unii altora că n-ar trebui sub nici o formă ca modelul și structurile Bisericii Ortodoxe Autocefale moștenite din istorie să constituie pricină sau temei pentru creșterea peste măsură a neatârnării, în detrimentul unității noastre. Deși existăm sub forma multor Biserici locale, totuși nu încetăm să constituim Biserica cea Una.

În mod cu totul special, această aducere aminte se impune ori de câte ori autocefalia este corelată cu identitatea și specificitatea națională a popoarelor. *Varietatea neamurilor, a culturilor și a civilizațiilor este îndreptățită și binecuvântată de Dumnezeu. Sfânta noastră Biserică Ortodoxă o sfințește și o binecuvântează cu harul și puterea ce de sus îi sunt date. Cu toate acestea, Biserica nu poate ca, prin natura ei, să constituie un factor de urmărire și promovare a scopurilor și intereselor oportuniste politice, naționaliste sau rasiale.* De o importanță vitală rămâne întodeauna condamnarea de către Biserica Ortodoxă a ereziei naționalismului și rasismului în anul 1872, la Constantinopol. Orice ingerință în altă jurisdicție canonică prin instalarea de episcopi nedependenți de Biserica locală și de păstoriei canonice de acolo pune în pericol unitatea Bisericii și contravine unor principii fundamentale ale eclesiologiei ortodoxe.

La fel de inacceptabilă și condamnată trebuie să fie considerată orice tentativă de rupere a unității Bisericii pe motivul păstrării obiceiurilor, datinilor și tradițiilor sau al pretensei apărării a purității Ortodoxiei. După cum dă mărturie întreaga viață a Bisericii Ortodoxe, diferențele în ceea ce privește obiceiurile și datinile nu împiedică comunitatea euharistică a Bisericii Ortodoxe, în timp ce păstrarea credinței Ortodoxe curate se asigură prin *instituția sinodală, care de la început a fost în Biserica instanța ultimă în materie de credință.*

Împărtășim aceste gânduri despre unitatea Bisericii tuturor celor ce cred în Hristos, dar mai ales a celor ce poartă numele de "*credincioși ortodocși*". Cu acest măreț prilej istoric ne exprimăm convingerea fermă că fără unitatea în credință, cult, sfințenia vieții, dar și în structura episcopală canonică a Bisericii, mărturia noastră în fața lumii contemporane nu este deloc posibilă și accesibilă omului de astăzi.

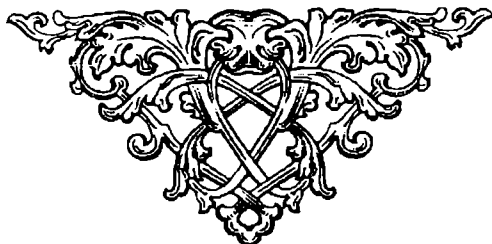
Pentru Biserica această unitate nu constituie un lux, ci un element constitutiv al existenței și mărturiei ei în lume. Unitatea Bisericii nu privește numai Biserica în sine însăși, ci și unitatea întregii umanități și a lumii întregi. După învățătura Sfântului Maxim Mărturisitorul, Biserica înfățișează ca într-o icoană și cuprinde în nuce întreaga creație, deoarece este trupul lui Hristos "*Celui ce plinește toate întru toți*" (Efeseni 1, 23). Prin urmare, purtând de grijă și străduindu-ne cu zel sfânt pentru unitatea Bisericii, avem în minte căutările mai adânci ale oamenilor pentru depășirea diferitelor dezbinări, contradicții, ciocniri conflictuale și războaie. Setea de pace și colaborare a oamenilor și dorul lor după o societate în care toți să trăiască în armonie, îngăduindu-se unii pe alții în iubire, după îndemnul Apostolului (Efeseni 4, 2). Astfel, unitatea Bisericii se oferă ca exemplu valabil pentru unitatea oamenilor, pentru acea unitate care să respecte specificul propriu

fiecărei persoane și fiecărui popor într-o perioadă de evoluții și dezvoltări impetuoaase ale diferitelor tendințe și forme de "globalizare".

De aceea chemăm pe toți cei ce cred în Hristos să lucreze cu sârguință și neobosit pentru restabilirea unității pierdute a creștinilor, purtând dialog unii cu alții în duhul adevărului și al dragostei. Pe cei care aparțin Sfintei noastre Biserici Ortodoxe îi chemăm să rămână uniți în jurul episcopilor lor canonici, pururi aducându-și aminte cuvintele de Dumnezeu insuflăte ale Sfântului Ignatie Teoforul: "*unde este episcopul, acolo este și Biserica*".

Încă o dată vă încredințăm pe toți că noi, ca niște păstori responsabili și Întâistătători ai Bisericii lui Hristos, ne îngrijim fără dormitare pentru păstrarea ei și pentru împlinirea în lume și istorie a misiunii ei sacre, că luăm aminte cu toată atenția la neliniștile omului, la așteptările, dar și la temerile lui acum, la trecerea în cel de al III-lea mileniu după Hristos. Regulat întrunindu-ne personal sau prin reprezentanții noștri, vrem să facem tot ce depinde de noi ca, asigurând și promovând unitatea neprețuită a Bisericii lui Hristos, pentru întreaga lume să devină înțeles, perceptibil și cât se poate de *evident faptul mântuirii: în Hristos și prin Biserică*, Dumnezeu nu se află departe de om, ci, pretutindeni prezent, El este pentru toți "*Emanoil*" (*Dumnezeu este cu noi*).

Pe toți, pe cei de departe și pe cei de aproape, vă îmbrățișăm cu dragostea Domnului și Dumnezeului nostru, Care S-a întrupat pentru mântuirea lumii și tuturor Vă dorim, și ne rugăm ca harul și mila Lui să se reverse din belșug peste toți.

II. PASTORALE CHIRIARHALE LA ÎNVIEREA DOMNULUI –2001

† T E O C T I S T

DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI,
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

*Iubitului nostru cler, cinului monahal,
și dreptcredincioșilor creștini, har și pace
de la Dumnezeu-Tatăl,
iar de la noi părintească binecuvântare*

*"Iar dacă Duhul Celui ce a înviat pe Iisus
din morți locuiește în voi, Cel ce a înviat pe
Hristos Iisus din morți va face vii și trupurile
voastre cele muritoare, prin Duhul Său care
locuiește în voi" (Rom. 8, 11).*

*Iubiți părinți slujitori ai sfintelor altare,
Frați și surori în Domnul Hristos,*

"HRISTOS A ÎNVIAT!"

"Iată, a venit la noi praznicul cel dorit și mântuitor, ziua Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, temeiul păcii, pricina împăcării, nimicirea morții, înfrângerea diavolului"¹. Cu aceste cuvinte întâmpină Sfântul Ioan

1. Sfântul Ioan Gura de Aur, "Cuvânt la Sfintele Paști", în *Cuvântări la praznice împărătești*, București, 1942, p. 212.

Gură de Aur această "Sărbătoare a sărbătorilor", care revarsă bucurie și luminează cu nădejde vie sufletele noastre.

Pentru a ne apropia de înțelegerea acestei taine, trebuie să ne îndreptăm gândul la iubirea lui "Dumnezeu, Care în Rai a luat țărâna din pământ, a plâsmuit-o cu mâinile Sale, a însuflețit-o cu suflarea Sa, a cinstit-o cu chipul Său și l-a făcut pe om. Omul, sus pe Golgota, L-a făcut pe Dumnezeu fără chip, fără suflare, tot plin de sânge, tot plin de răni, L-a pironit pe cruce"². Așadar, nu putem cunoaște grozăvia păcătoșeniei omenеști decât privind la grozăvia celor pătimate de Fiul lui Dumnezeu, Cel intrupat din milostivire pentru fiecare dintre cei ce s-au născut și se vor mai naște în această lume, zidită prin El. Căci, dacă Hristos, Domnul și Dumnezeuul nostru, a pățimit de bunăvoie chiar din partea omului asemenea lucruri cumplite pentru a-l dezrobi și vindeca pe acesta, cumplit trebuie să fi arătat și să arate chipul spiritual al omului căzut în păcat.

Deci, Dumnezeu nu S-a pogorât la noi ca la niște ființe bolnave de moarte care căutau, în suspine și rugăciune, către Cer. Ci, așa cum ne spune Sfântul Apostol Pavel, "*Dumnezeu Își arată iubirea față de noi, prin aceea că Hristos a murit pentru noi pe când noi eram încă păcătoși*" (Rom. 5, 8). Ceea ce cugetului omenesc îi va fi pururi de nepătruns –anume cum a putut Însuși Cel Neprihănit să primească a-Și pune viața pentru cei nelegiuți –a devenit, după sfatul cel veșnic al lui Dumnezeu, singura cale a mântuirii noastre din răutatea păcatului și stricăciunea morții. A devenit singura cale prin care Creatorul nostru a voit să ne arate neștrămutarea "*iubirii Lui față de noi*", cei ce aleseserăm, sub ispită diavolească dar în mod liber, fuga de Dumnezeu și deci întunericul morții, în locul vieții celei fără de hotar în lumina cea neapropiată a Fetei Lui.

Iubiți frați și surori în Domnul,

În Ortodoxie, icoana Învierii Domnului ne înfățișează din vechime pogorârea la iad a Fiului lui Dumnezeu, sfărâmând sub picioarele Sale porțile ferecate ale iadului și trăgând la lumina vieții cu sfințele Sale mâini pe pro-topărinții noștri, zăvorâți în întunericul și adâncul Locuinței morților. Această iubire față de omul așezat stăpân în Rai și această căutare neîncetată a făpturii căzute, le auzim vestite în aceste zile în biserici: "Adam, prin înșelăciune împiedicându-se, jos s-a pogorât, în prăpastia iadului; dar Tu, Cel ce ești din fire Dumnezeu milostiv, Te-ai pogorât spre căutarea lui și, pe umeri purtându-l, împreună l-ai înviat"³. O, necuprins al iubirii dumnezeiești: nu a voit

2. Ilie Mîniat, *Didahii la Postul Mare*, E.I.B.M.O., 1996, p. 317.

3. *Penticostar*, Duminica a VII-a, Can. I, cânt. VI, stih. II.

Stăpânul să învie decât împreună cu făptura mâinilor Sale. Astfel, privirii noastre duhovnicești nu i se arată o înălțare triumfală din mormânt a Fiului lui Dumnezeu, Care fusese cu trei zile înainte batjocorit, strivit și străpuns cu sulița de cei desfigurați lăuntric de păcat. Ci, Învierea Domnului ni se arată ca o pogorâre nespusă a Dumnezeirii întru cele mai întunecate laturi ale existenței create, în cele mai negre, înfricoșătoare și respingătoare unghere ale stării umane.

Sărbătoarea Învierii Domnului este, așadar, iubirii mei, nu numai prilej de veselie, ci și de binecuvântată și înnoită chemare spre înțelegerea pogorării eliberatoare a Mântuitorului lumii și în iadul prezent al răutății, necredinței, suferinței lipsite de mângâiere, stricăciunii morale și necunoștinței spirituale; iad care, deși prădat și biruit de Domnul nostru Iisus Hristos, tinde, totuși, datorită nepăsării sinucigașe a omului, să înghită din nou, cu lăcomie, tot mai mult din viața umană, fie ea personală sau de obște.

În bezna aceasta morală suntem datori să coborâm împreună cu Hristos, toți cei care am fost trași de El afară din groapa păcatului și a deznădejdiei, la lumina cunoștinței Sale celei mântuitoare, întru nădejdea învierii și a vieții celei veșnice. Este, așadar, nevoie să vestim cu bucurie că acum aproape două milenii, dintr-un mormânt – adică din adâncul singurătății, al întunericii, al durerii lipsirii pe veci de orice părtășie – a strălucit în chip nebiruit și o dată pentru totdeauna în istoria acestei lumi, Lumina Învierii Domnului, care este și Lumină a învierii fiecărui suflet omenesc care părăsește, prin pocăință, păcatul, pentru a se bucura cu Dumnezeu întru împărăția Sa.

Dreptmăritori creștini,

Dacă privim în urmă, istoria omenirii ne înfățișează un lung șir de războaie, de pătimiri, nedreptăți și calamități; dar, dacă privim cu luare aminte în jurul nostru nu putem trece cu vederea că în ciuda crizei economice, morale și a unor conflicte îngrijorătoare, zările de lumină ale valorilor Sfintei Evanghelii sădesc nădejde. Deși, ca ucenici ai lui Hristos cel înviat, suntem încredințați că durerile și lipsurile cu care s-a confruntat și se confruntă neamul omenesc sunt urmarea semețirii luciferice a omului față de Creatorul său, tot ca ucenici ai Domnului știm că nu ne este îngăduit să ne odihnim sufletește, atâta vreme cât semenii de-ai noștri rămân străini de învățătura lui Hristos și de căldura Harului Său de-viață-dătător și continuă să cadă în lațurile pierzătoare de suflet ale egoismului, disprețuirii semenilor, lăsându-se robiți păcatului. Ca slujitori și închinători ai Bisericii întemeiate pe pământ de Mântuitorul Hristos prin Duhul Sfânt nu putem rămâne indife-

renți. Iubindu-i și suferind împreună cu ei, pentru că "se face bucurie înaintea îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăiește" (Luca 15, 10), se cuvine ca faptele și vrednicia noastră să radieze în jurul nostru convingeri și transformări launtrice. Căci nouă, tuturor, ni se adresează neîncetat Hristos: "Voi sunteți lumina lumii... Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri" (Matei 5, 14, 16). Deci, creștinismul viu al acestor zile nu mai poate fi decât cel al faptei creștine, al pildei angajate, inspirate de iubirea lui Hristos, cel al păstrării cu sfințenie a comuniunii cu El și cu Biserica Sa, cel al rugăciunii și veghii duhovnicești, îndeplinindu-I cuvântul: "Fii credincios până la moarte și îți voi da cununa vieții" (Apc. 2, 10).

A stării în dreapta credință și în dreapta făptuire, cu orice preț, rămâne, așadar, condiția de neclintit a dobândirii vieții celei adevărate și a împărtășirii din roadele Jertfei și Învierii lui Hristos. Vestindu-I cuvântul prin faptele cele bune, prin acestea adevărim că suntem într-adevăr "lumina lumii"; lumina sau conștiința trează a unei lumi în care întunericul spiritual parcă face ca tot mai puține realități să-și păstreze sensul: viața să fie doar o goană sălbatică după plăcere și mijloacele de satisfacere a acesteia, fărâdelegea să nu mai indigneze aproape pe nimeni, rușinea să fie alungată, iar durerea omenească să nu mai stârnească decât arareori compătimire sinceră și să afle astfel vreo ușurare. Faptul că răul tinde să devină o prezență nestânjenită în lumea noastră, că anormalul este considerat normal, trebuie să neliniștească toate conștiințele. Căci a nu răspunde, după puterile proprii, vocației de a deveni "lumina lumii" înseamnă o gravă cădere din demnitatea de mărturisitor al Învierii lui Hristos.

Iar dacă ne vom întreba care este câmpul concret al lucrării creștine în ziua de azi, să privim mai întâi în launtru nostru pentru a vedea dacă Hristos cel înviat stăpânește acolo, iar dacă este așa, El însuși ne va deschide ochii spirituali și inimile și ne va călăuzi spre acest câmp, învățându-ne prin Duhul Sfânt și cum să propovăduim prin faptele, cuvintele și simțirile noastre puterea nebiruită a Învierii Lui, pentru înnoirea reală și statornică a vieții fiecărei persoane. Numai așa vom învăța să plângem pentru nefericirea celor ce nu și-au aflat pacea cu Dumnezeu și cu ei înșiși, precum a plâns Mântuitorul pentru locuitorii Ierusalimului (Luca 19, 41); numai așa vom vedea neputința noastră și câtă nevoie avem de ajutorul ceresc în slujirea ce ne revine, rugând pe "Domnul secerișului" să scoată cât mai mulți lucrători ai Săi, că "secerișul este mult" (Matei 9, 38); numai așa vom ști să înfruntăm ispitele și obstacolele, orice formă ar îmbrăca acestea, și vom dobândi curajul să împlinim legea lui Hristos; numai așa vom fi de folos înaintării Împărăției lui Dumnezeu și îndepărtării întunericului din suflete.

Iubiți părinți slujitori ai sfintelor altare și frați creștini,

Cât despre locurile spre care trebuie să se îndrepte mai întâi luarea aminte a noastră, acestea sunt: orfelinatele – unde nevinovate și gingașe suflete rămân în continuare lipsite de căldura și ocrotirea iubirii familiale; căminele de bătrâni – unde mame și părinți vrednici petrec întru amarăciune, uitați uneori de fiii lor și de noi, semenii lor; penitenciarele – unde cei ce se află acolo, prin pogorârea noastră împreună cu Hristos la ei, și-ar schimba viața, spre binele lor, al familiei și al societății. Glasul creștinilor nu trebuie să rămână mut nici în fața atrocităților care se săvârșesc în familii lipsite de lumina credinței, atrocități cărora tot mai des le cad victime făpturile plâpânde ale copilașilor, iar uneori și mamele lor. Sfânta Biserică ne cheamă, iubiți părinți slujitori și frați credincioși, la o mai mare responsabilitate față de copiii neamului nostru, față de familie, față de felul cum se desfășoară viața ei și față de creșterea morală a copiilor și tinerilor, care vor pregăti și vor înălța societatea; dacă din ea lipsesc însă cuvântul și Duhul lui Hristos, aceasta poate deveni o junglă, unde legile, oricât de aspre ar deveni, n-ar putea reuși să facă altceva decât să umple închisorile.

De aceea, de la cei care nu doar se declară creștini ortodocși, ci se și simt membri vii sufletește ai Bisericii celei vii a lui Hristos se așteaptă multe dintre acele lucrări salvatoare, iluminate de harul Prea Sfântului Duh, care să poată pune stavilă acelor vătămări de suflet îndreptate cu precădere spre tână generație, și care sunt: ispita violenței, cruzimea, imoralitatea, păcatul contra firii, pruncuciderea, alcoolismul, alunecarea în ucigătorul infern al drogurilor. Prin toate acestea se exprimă de fapt disprețul față de valorile vitale pe care lumea noastră, creștină în esența ei, le-a cultivat de secole, știind că doar ele îi pot asigura dănuirea.

Biserica noastră, iubiții mei, nu a rămas doar o observatoare a acestor înfrângeri și zbuciumuri ale societății noastre ci, atât cât i-au îngăduit posibilitățile și în măsura în care fiii ei au înțeles s-o susțină în lucrarea ei, L-a slujit pe Hristos, căutându-i și alinându-le suferința multora dintre acești frați mai mici ai Săi și ai noștri. Dar, socotesc că despre formele și greutățile slujirii ei, nu Biserica trebuie să vorbească, căci nu lauda lumii caută ea, ci numai bucuria împlinirii cu osârdie a lucrării izbăvitoare a lui Hristos în sânul acestui popor.

Vă împărtășesc aceste gânduri și îngrijorări părintești, la început de secol și de mileniu, nu pentru a adumbri în vreun fel bucuria și lumina nepământască a acestei zile, ci doar pentru a vă încredința stăruitor că oricât de mari și multe ne-ar fi necazurile și durerile și temerile, din adâncul unora ca acestea a înviat în chip nebiruit, și ne poate învia și pe noi, Fiul lui Dumnezeu. Așa ne încredințează și Sfântul Apostol Pavel când scrie: "*nici*

moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici puterile, nici înălțimea, nici adâncul și nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de iubirea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru" (Rom. 8, 38, 39).

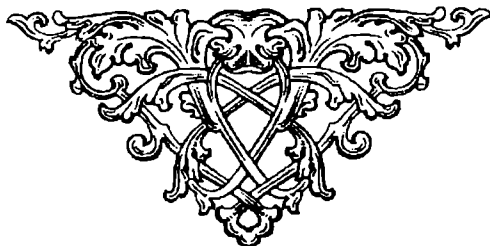
Din acest izvor vă pun la inimă acest cuvânt pastoral, rugându-L pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos în această sfântă zi a Învierii Sale din morți să ne ajute să ne ridicăm și noi la viața cea plăcută Lui, prin participarea noastră la Ospățul cel Mântuitor la care ne cheamă pururea Sfânta noastră Biserică.

**Hristos a înviat!
Adevărat a înviat!**

*Al vostru părinte duhovnicesc,
iubitor și pururea către Prea Sfânta Treime rugător,*

† **TEOCTIST**

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† T E O D O S I E

PRIN HARUL LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL TOMISULUI

*Iubitului nostru cler, cinului monahal și dreptmăritorilor creștini
din această de Dumnezeu păzită arhiepiscopie, har și pace
de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos,
iar de la noi părintească binecuvântare*

HRISTOS A ÎNVIAT!

Iubiți slujitori ai altarelor și dreptmăritorilor creștini,

Acesta este salutul sfânt și sfințit de veacuri, cu care ne întâmpinăm noi credincioșii ce aparținem Mântuitorului nostru Iisus Hristos, mărturisind cu inimile tresăltând cea mai înaltă bucurie cunoscută în lume: **Bucuria Învierii**.

Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos se înalță ca o infinită coloană de lumină între două lumi: lumea morții ce se pierde în negure risipinde și lumea vieții ce se înalță ca o auroră fără înserare către lumina mereu crescândă și veșnică.

Dacă în Betleem la naștere Fiul Celui Prea Înalt, Stăpânul Făpturilor este primit de Peșteră în tăcere, luminat de stea și cântat lin de îngeri și păstori, pe Golgota la Răstignire adevăresc dumnezeirea Sa, soarele care s-a întunecat, pământul ce s-a cutremurat, pietrele ce s-au despiciat, morții care au înviat, dar și inimile împietrite ce s-au descătușat strigând cu sutașul care păzea: **"Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu era Acesta"**. Dar nu numai Cerul și pământul participă la moartea și Învierea Domnului, ci și iadul este copleșit, căci în el lumina Domnului a răsărit zdrobindu-i porțile și nimicindu-i împărăția morții, răpind pe strămoși și pe drepti cu care întemeiază împărăția vieții.

Prin moartea și Învierea Sa, Fiul lui Dumnezeu întrupat aduce în lume fermentul ceresc care dospește toată frământătura istoriei omenirii pe care o conduce spre desăvârșire și nemurire.

Pentru aceasta toate generațiile de creștini au împărtășit cu entuziasm adevărul Învierii lui Hristos, iar unii au pecetluit mărturia celui mai puternic

și valoros adevăr, cu sânge, cum au făcut-o și unii din străbunii acestui binecuvântat pământ românesc al Dobrogei.

Învierea Domnului nu este doar un eveniment temporal în istoria omenirii, ci depășește timpul și spațiul cu care ne măsurăm umila noastră existență de la leagan până la mormânt.

Deși s-a petrecut în istorie la un moment al ei și într-un spațiu anume unde strămoșul Adam și-a lăsat trupul său, Învierea Domnului este mai presus de timp și spațiu, este eternă și de ea suntem legați toți prin lumina veșnică a harului cu care se îmbracă launtru nostru.

Paștele nostru creștin nu se constituie într-o comemorare ca cel vechi iudaic care amintea de trecerea prin Marea Roșie a iudeilor spre a scăpa de robia egipteană, ci Sfintele Paști aduc adevărul trecerea reală din moarte la viață "și de pe pământ la cer".

Aceasta pentru că Învierea Domnului este cheazășia Învierii noastre!

Iată cum Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan ne împărtășește adevărul Învierii ca pe o certitudine, zicând: "Ceea ce era de la început, ceea ce noi am auzit, ceea ce cu ochii noștri am văzut, ceea ce am privit și ceea ce mâinile noastre au pipăit, aceea vă vestim" (I Ioan 1, 1).

Iubiții mei credincioși,

Dumnezeu a binevoit ca în anul acesta să vă împărtășesc chiar eu această neasemuită veste, care umple de bucurie pe orice adevărat creștin, o bucurie eternă și inepuizabilă, mai presus de orice alt sentiment omenesc. Sărbătoarea Paștelui a fost din totdeauna o explozie de bucurie, o invazie de lumină nestăvilită, un izvor dătător de speranță care străbate viu ca sângele, viața fiecărui credincios.

Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos este sensul existenței noastre pe acest pământ, dar și temeiul învierii noastre.

Învierea Lui biruiește moartea ca sfârșit al vieții, deschizând calea eternității. Spune Sfântul Atanasie: "Prin moartea și Învierea Sa, Iisus a îndepărtat separarea dintre rai și lumea apărută după cădere și ne-a deschis nouă raiul interzis".

Iată deci, cauza bucuriei noastre din orice timp. Ce poate fi mai prețios decât biruința definitivă asupra morții, decât schimbarea radicală produsă în viața muritorilor prin Înviere? Prin ea are loc trecerea definitivă și totală a creației de la moarte la viață, împlinindu-se astfel scopul facerii lumii de către Dumnezeu. Raiul este calea spre care, având certitudinea Învierii, dorim cu toții să ne îndreptăm. Și dorim mântuirea pentru ca să putem trece și noi împreună cu Hristos în planul Învierii și al vieții de veci. Căci Fiul lui Dumnezeu, intrupându-Se, ne-a arătat dragostea și atotputernicia Domnului

față de noi și El este Acela care ne izbăvește de moarte ducându-ne spre acea viață minunată în comuniune cu Sfânta Treime, izvorul nesecat la nădejdi, al bucuriei și al luminii.

Atât de mult înseamnă Învierea pentru noi, încât toată istoria și existența noastră au în vedere acest eveniment. Fiecare zi care trece își are sensul ei în veșnicie și fiecare faptă a noastră este un mijloc de desăvârșire, de pregătire pentru viața veșnică. Nimeni nu trebuie să fie trist în această noapte a Învierii care ne-a dăruit tămăduire.

Gădurile cele mai frumoase, mai creatoare, mai generoase, mai frățești ar trebui să ne umple firea. Iar toate zilele care vor urma, să fie sărbătorile care să le transforme în realitatea destinată Învierii, a celei de obște, dar și a celei de zi cu zi a sufletului nostru.

Ce multe sunt virtuțile uitate, cărora le putem reda viața! Cu câtă bucurie am putea întâmpina fiecare zi, știind că ea ne poate duce spre Dumnezeu!

Caci acea nemăsurată bucurie adusă de trecerea spre viața de apoi a început de mult, încă de pe acest pământ, odată cu jertfa, moartea și Învierea lui Hristos. Pentru Sfinții care acum ne susțin prin rugăciunile lor, pentru mucenicii din totdeauna și de pretutindeni, nimic n-a putut să întineze nădejdea cu care se îndreptau ei, prin jertfă, spre Înviere.

Ecoul mărturiei lor a fost atât de profund, încât s-a amplificat prin veacuri și a ajuns până la noi vestea pe care de 2000 de ani ne-o împărtășim unii altora, salutându-ne cu dragoste și entuziasm, cu exprimarea bucuriei Învierii. Să învie cu fiecare clipă, în viața noastră, o nouă valoare creștină, ceva ce s-a pierdut prin grijile, nevoile sau durerile care au acoperit pentru un timp, bucuria Învierii lui Hristos în sufletele noastre.

Faptele vorbi-vor în viitor pentru noi, dar prezentul se înfăptuiește acum și fiecare își poate aduce contribuția sa conform darurilor primite.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Cu smerenie și dragoste am primit slujirea arhierescă pentru această Eparhie și doresc, din inimă părintească, a vedea aici un nou început în duhul dragostei de Dumnezeu, al iubirii de oameni și de neam românesc.

Tomisul și toată Dobrogea, vatră străveche, cu o îndelungată și zbuciumată istorie, trăiește din plin dorința de înnoire prin Înviere, ca lumea întreagă.

Dacă vom da fiecărui act al nostru simbolul unei jertfe, al unei împliniri întru Hristos, toate acestea le vom regăsi pe tărâmul de după moarte. Să avem în vedere și o astfel de zidire!

Glia străbunilor noștri a scos la iveală cele mai prețioase vestigii ale credinței în Mântuitorul Iisus Hristos pe pământ românesc. Nici o altă descoperire nu provoacă atâta bucurie și nu sporește atât de mult sentimentul

de demnitate națională ca ruinele bisericilor de la începuturile Creștinismului, care fac dovada continuității și a dreptei credințe a acestui popor.

Dar și mai prețioase încă sunt pentru noi moaștele martirilor, căci și prin sacrificiul lor a ajuns până la noi mărturia Învierii.

Bisericile Dobrogene care vestesc Învierea lui Hristos și împărtășesc puterea ei mântuitoare, au menținut treaz spiritul creștin provenit de la Sfântul Andrei, Apostolul românilor și de la sfinții care au urmat. În ele să ne rugăm cu toată ființa noastră și să-i învățăm pe fii și pe nepoți cât le datorează înaintașilor lor pentru credință. Căci ei vor fi aceia care-și vor călăuzi urmașii pentru ca și ei să ajungă spre viață și spre bucurie, în veci de veci.

În noaptea Paștilor acestui an, luați lumina Sfintei Învieri din Sfintele altare, și mergând pe drumul vostru, spuneți celor ce vă vor ieși în cale coplesitoarea veste a Învierii lui Hristos.

Duceți lumina în casele voastre, pentru ca atunci când lumânarea se va sfârși, în sufletul vostru să păstrați căldura jertfei continue ce duce spre Înviere.

Fie ca Dumnezeu să vă lumineze pe fiecare din voi astfel ca nici o rătăcire să nu vă oprească din calea pe care Mântuitorul nostru Iisus Hristos a deschis-o cu Jertfa și Învierea Sa, ce duce în Împărăția Cerurilor unde este pace, dreptate și bucurie în Duhul Sfânt în veșnicie.

Să mergem, dar, iubiții mei fii duhovnicești, împreună către lumină, bucurie și viață.

Hristos a Înviat!

*Al vostru Arhipăstor și de tot binele și pururea rugător
către Hristos Cel Înviat din morți,*

† TEODOSIE

Arhiepiscopul Tomisului

† N I F O N

DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU,
ARHIEPISCOP AL TÂGOVIȘTEI

Iubitului nostru cle, cinului monahal și tuturor binecredincioșilor creștini din eparhia noastră de Dumnezeu păzită și binecuvântată, har și pace, sănătate și mântuire în Domnul nostru Iisus Hristos cel înviat, iar de la noi, arhipăstorul vostru, părintească și arhierească binecuvântare

HRISTOS A ÎNVIAT!

*Iubiții mei fii sufletești,
Slujitori ai altarelor și dreptmăritori creștini,*

Marele și luminatul praznic al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos își revarsă și anul acesta, în vreme de primăvară, strălucitoarele sale raze binefăcătoare peste sufletele noastre, ne mângâie, ne încurajează, ne înviorează și ne umple de bucurii cerești. La aceste bucurii ne cheamă și Sfântul Ioan Gură de Aur, zicând: "Nimeni să nu se tânguiască de păcate și suferințe, pentru că iertarea din mormânt a răsărit. A înviat Hristos și viața veșnică stăpânește. Gustați toți din ospățul credinței; împărtășiți-vă toți din bogăția bunătății duhovnicești".

Plecându-ne astăzi, cu toată smerenia, în fața Tainei celei mari a Învierii, pe care mintea este neputincioasă a o cuprinde, dăm glas inimilor noastre, zicând: "*Mare ești Doamne și minunate sunt lucrurile mâinilor Tale și nici un cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale*".

Învierea Domnului reprezintă biruința strălucită a vieții asupra morții, asupra păcatului și a tuturor slăbiciunilor omenești. Prin Învierea Sa, Mântuitorul a surpat puterea morții.

Vălul cel vechi, ce acoperea destinul neamului omenesc, a căzut și iarăși s-au arătat luminile vieții veșnice. "*Eu sunt Învierea și Viața, zice Domnul. Cel ce crede în Mine, chiar de va muri, va trăi*" (Ioan 11, 25).

Sărbătoarea Sfintelor Paști ne oferă un înălțător mesaj, izvorât din Jertfa de pe Cruce, care, ștergând zapisul păcatului strămoșesc, a adus neamului omenesc împăcarea, dragostea și iertarea și ne-a făcut pe noi părtași ai Învierii.

În fiecare an, marele praznic al Sfințelor Paști ne cheamă pe noi credincioșii să ne curățim simțirile și să vedem pe Hristos strălucind, ne cheamă la fapte de înfrățire, de împăcare și de bună conviețuire. Ne cheamă să ne lepădăm de ură, vrajbă și răutate.

Glasul dulce al cântărilor pascale ne îndeamnă stăruitor ca *"unul pe altul să ne îmbrățișăm, să zicem fraților, și celor ce ne urăsc pe noi, să iertăm toate pentru Înviere"*.

Iubiți fii sufleșteți,

La Cina cea de Taină, Domnul Hristos a descoperit taina iubirii Sale jertfelnice, care, cu adevărat, este mai tare decât păcatul și moartea. Știm că păcatul omului este căderea sa din starea de ascultare, comuniune și iubire față de Dumnezeu și față de semenii săi. Întrucât Hristos este ascultător față de Dumnezeu până la moarte (Filipeni 2, 8), El biruiește păcatul și nu încetează să iubească pe Dumnezeu, chiar și atunci când Dumnezeu pare a fi absent (Matei 27, 46) și pe oameni, chiar și atunci când aceștia Îl urăsc pe Hristos și Îl duc la moarte.

La Cina cea de Taină, Domnul Hristos descoperă taina vieții în iubire, arătând omului că Dumnezeu este Izvorul vieții veșnice, pentru că El este iubire veșnică, iubire în comuniunea Sfintei Taine (I Ioan 4, 8-10). De la Cina cea de Taină, în mod neconținut până astăzi, Domnul Hristos ne oferă spre hrană Trupul și Sângele Său pline de viață veșnică și dumnezeiască, ca să ne învieze din păcat și moarte. El spune: *"Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu are viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi"* (Ioan 6, 54). Apoi, pentru a arăta că moartea Sa este mântuitoare, când a fost răstignit pe Cruce, Domnul a primit pocăința tâlharului celui smerit și i-a zis: *"Astăzi vei fi cu Mine în rai"* (Luca 23, 43). Iar pentru cei care-L răstigneau, înjurau și Îl batjocoreau, S-a rugat Părintelui ceresc, zicând: *"Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac"* (Luca 23, 34).

Taina iertării păcatelor privește, însă, pe toți oamenii. De aceea, Domnul spune că *"trebuie să se propovăduiască pocăința, spre iertarea păcatelor, la toate neamurile"* (Luca 24, 47), iar ucenicilor le spune: *"Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt; căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține, vor fi ținute"* (Ioan 20, 21-23). Evanghelia iertării păcatelor se citește în mai multe limbi, tocmai pentru a arăta că Biserica lui Hristos cheamă pe toți oamenii și pe toate neamurile la mântuire.

Dreptmăritori creștini,

Taina Sfințelor Paști este iubirea Sfintei Treimi revărsată pe pământ prin Întruparea, Moartea și Învierea Fiului lui Dumnezeu, Domnul Hristos. Această iubire dumnezeiască se cere continuată în inima noastră prin credința în Dumnezeu și în Biserica Sa dreptmăritoare, prin viața curată și reînnoită, prin îngăduința față de aproapele și identitatea lui, prin iertare față de greșeala lui, prin iubire și generozitate în orice împrejurare. Virtutea iubirii la modul desăvârșit nu poate fi decât în Împărăția Cerurilor. Ca o pregustare, însă, viața bazată pe iubire, cu toate consecințele acestei stări, poate fi realizată încă de pe pământ, după pilda Sfinților, pentru că Dumnezeu este iubire (I Ioan 4, 8).

Iubirea rodește, totdeauna, îngăduința și iertare, realizându-se astfel comuniunea între semeni bazată pe adevăr și dreptate. Această ambianță de dragoste dumnezeiască trebuie să o simțim copleșindu-ne în această sfântă zi de lumină și iubire, așa cum ar trebui să simțim la fiecare Sfântă Liturghie.

Aceste momente înălțătoare și sfințitoare izvorăsc din taina Învierii lui Hristos și trebuie să ne pătrundă întreaga ființă. Atunci, fiecare dintre noi am avea mai puțini dușmani, am întâlni mai puțini semeni agresivi, mai puțină violență fizică și verbală, ar exista mai puțini bătrâni părăsiți, copiii abandonați și familii destrămate. Am îndura cu mai multă putere și speranță de mai bine lipsurile care ne înconjoară.

Lumina dumnezeirii lui Iisus, dovedită prin Înviere, să o păstrăm neștirbită în sufletul nostru. Să nu ne lăsăm ademeniți de valurile tulburi ale lumii răvășite în mijlocul căreia trăim. Să luptăm cu mai multă tărie cu armele iubirii și iertării, dreptății și păcii, împotriva înșelăciunii, calomniilor și răutăților omenești, zicând cu toții: "*Astăzi mântuirea a toată lumea s-a făcut. Cel ce a înviat din mormânt, începătorul vieții noastre, a stricat cu moartea pe moarte și ne-a dăruit nouă mare milă*".

Avem, deci, sfânta îndatorire să îndreptăm viața noastră după credința dată de Mântuitorul Hristos. Dacă viața noastră nu mai este în lumină și strânsă armonie cu credința, ușor ni se strecoară îndoiala în suflet, iar îndoiala sapă prăpastie între noi și Dumnezeu, după cuvântul Sfintei Scripturi: "*Cugetele răzvrătite îndepărtează de Dumnezeu*" (Înțelepciunea lui Solomon 1, 3).

Iubiții mei fii sufleșteți,

Slujitori ai altarelor și binecredincioși creștini,

Puterea mărturisitoare a credinței în noaptea Învierii Domnului n-a putut niciodată să fie oprită, oricât de mare a fost lupta puterilor întunericului din secolul ce a trecut. Luminile pascale au cucerit chiar și ascunzișurile

celor mai înverșunați luptători împotriva dreptei credințe și vieții veșnice, aceasta datorită înțelepciunii și spiritului misionar al slujitorilor Bisericii, deseori siluiți pentru vrednicia lor sacerdotală.

Noaptea Sfințelor Paști este cea mai vie mărturisire a puterii luminii lui Hristos, care împrăștie întunericul și-l topește *"ca ceara de la fața focului"*. Slujitorii întunericului sunt slujitorii răului și ai vrajbei dintre frați. Îndemnul nostru pastoral vine prin Cuvântul Domnului Hristos, păstrat cu sfințenie în Biserica Sa, care este împărăția Învierii.

Cine dintre oameni ar putea exprima mai convingător puterea luminii și pacea pascală decât dătătorul acestora, Hristos Cel Înviat din morți, căci *"Cuvântul era Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul ce vine în lume"* (Ioan 1, 9).

Biserica noastră strămoșească este singura încredințată, aleasă de biruitorul morții – Domnul Hristos – să ne adăpostească sufletește și să ne îmbrace cu hainele strălucitoare ale luminii Învierii, prin care se împrăștie întunericul din suflete, din inimi, din gândire, dintre noi, din casele noastre și din societatea noastră, încă plină de convulsii și de crize economice și morale.

Paștele este *"ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa"*. Numai prin trăirea Sfintei Învieri biruim cu Hristos tristețea, suferința, egoismul, răul, ce-și fac loc din ce în ce mai mult în viața noastră de zi cu zi. Numai prin Învierea Domnului învățăm să ne iubim unii pe alții, chiar dacă există multă ură, îndemnuri la dezbinare și la violență de tot felul. Numai întăriți sufletește de Hristos găsim puterea de a rezista tuturor tentațiilor și de a afla viața harică în comuniunea de dragoste ziditoare, descoperind astfel frumusețea vieții creștine, într-o lume care desfigurează și întunecă răsăritul soarelui, cu raza și lumina sa.

Să luăm aminte că prin lumina, sfințenia și bucuria Sfințelor Paști trăim împăcarea și frățietatea: *"Paștile cele prea cinstite nouă ne-au răsărit! Paștile, cu bucurie unul pe altul să ne îmbrățișăm! Să zicem: Fraților, și celor ce ne urăsc pe noi, să iertăm toate pentru Înviere. Și așa să strigăm: Hristos a Înviat din morți cu moartea pe moarte călcând și celor din mormânturi, viața dându-le"* (Din Canonul Învierii).

Iubiții mei fii sufletești,

În calitate de Arhipăstor al vostru, prin harul lui Dumnezeu, îmi exprim speranța că toți cei care aparțineți Bisericii noastre și care mărturișiți, fiecare după darul și puterea sa, Învierea Domnului Hristos, veți fi alături de Biserică, învrednicindu-vă astfel de binecuvântarea și dragostea mea.

Rugați-vă pentru noi în eforturile de intensificare a lucrării noastre bisericesti în tot cuprinsul Eparhiei Târgoviștei, pentru zidirea sufletească a tuturor credincioșilor și pentru consolidarea zestrei spirituale a străbunilor noștri.

Să cerem ajutor de la Hristos, să nu abandonăm proprii noștri copii, să nu uităm de propii noștri părinți, să nu destrămăm propria noastră familie, să nu batjocorim propria noastră Biserică și nici propria noastră Țară. Iar dacă nu putem iubi chiar și pe vrăjmașii noștri, cum ne cere Evanghelia, cel puțin să iubim pe cei ce ne iubesc și să ne rugăm pentru cei ce ne urăsc, devenind astfel "fii ai Învierii", fii ai luminii, ai dreptății și păcii.

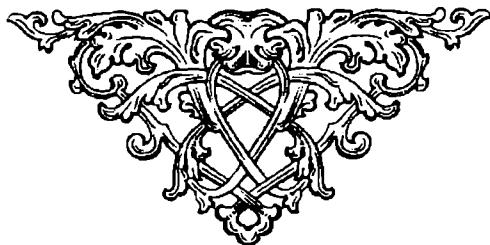
Împărtășindu-vă aceste gânduri, vă îmbrățișez pe toți cu părintească dragoste, în această noapte sfântă de Paști, vă binecuvintez și mă rog la Hristos Cel Înviat să reverse asupra voastră, a tuturor, preoți și credincioși de toate vârstele și categoriile sociale și profesionale, darurile iubirii, iertării, speranței și credinței mântuitoare.

HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru Arhipăstor sufletesc, rugător către Părintele luminilor, pentru bucuria, prosperitatea și pacea voastră, a tuturor

† N I F O N

Arhiepiscopul Târgoviștei

† E P I F A N I E

CU MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL EPARHIEI BUZĂULUI ȘI VRANCEI

*Iubitului nostru cler, cinului monahal și dreptcredincioșilor creștini,
har și pace de la Dumnezeu, iar de la noi arhieriești binecuvântări*

*"Eu sunt învierea și viața: cel ce crede în Mine,
chiar dacă va muri, va trăi. Și oricine trăiește
și crede în Mine nu va muri în veac!"*

Iubiți fii sufletești,

"Hristos a înviat!"

Este salutul pe care, ca părinte duhovnicesc, vi-l adresez în primul an al celui de-al III-lea mileniu creștin, la marea sărbătoare a Învierii Domnului nostru Iisus Hristos. Cu toții împreună, sănătoși sau bolnavi, bogați sau săraci am trăit momente pregătitoare ale acestui mare praznic împărațesc. Cei sănătoși – cu bucurie, cei bolnavi de acasă sau din spitale – cu nădejdea însănătoșirii trupești și a mântuirii, cei lipsiți de libertate pentru anumite fapte pedepsite de lege – cu speranța eliberării și a îndreptării lor, mulți dintre cei bogați –, din păcate, cu amăgitoare automulțumire, iar alții dintre ei cu bucuria sufletească de a fi putut mângâia pe cei în nevoi, iar cei săraci – cu speranța că vor fi ajutați de cei înstăriți, că își vor găsi un loc de muncă și că în viitor va fi mai bine în țară, dar mai ales cu credința că bogăția cea nepieritoare este Hristos Cel înviat.

Așa cum Domnul Iisus Hristos, cu al Său har și cu a Sa iubire de oameni, S-a înduioșat de durerea lui Iair și i-a vindecat fiica, așa cum S-a milostivit de femeia văduvă și, atingând sicriul, i-a redat fiul spre fericirea ei și uimirea tuturor, așa cum s-a schimbat durerea Martei și a Mariei în bucurie prin învierea fratelui lor – Lazăr, la fel Se va îndura de toți aceia care se află în suferință trupească ori sufletească și în alte necazuri, dacă au credință puternică și statornică în Dumnezeu.

Să nu uităm că Domnul S-a îndurat de întreg neamul omenesc și, prin patimile Sale, prin răstignire, prin moarte și prin înviere, ne-a scos pe toți din robia morții. Cu propria-I moarte, pe moarte a călcat, a dezlegat stricăciunea, a făcut să înceteze blestemul, a răsărit nemurirea, a redeschis Raiul și ne-a redat posibilitatea fericirii veșnice. De aceea, adevăr peste veacuri rămân cuvintele lui: *"Adevărat, adevărat grăiesc vouă: Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viața veșnică ..."*². De asemenea, trebuie să cunoaștem că așa cum ne încredințează și Sfântul Apostol Pavel, *"Dumnezeu Își arată dragostea Lui față de noi prin aceea că Hristos a murit pentru noi"*; iar *"prin moartea Fiului Său ne-am împăcat cu Dumnezeu"*³. Moartea Lui a dus nu numai la Învierea Sa, ci ea ne-a adus la viață, căci Dumnezeu L-a trimis în lume, *ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*, și *"ca să se mântuiască, prin El, lumea"*⁴.

Binecredincioși creștini,

Învierea lui Hristos nu este numai un eveniment istoric, dovedit prin foarte mulți martori, între care Sfinții Apostoli și femeile mironosițe; ea este însăși piatra de temelie a credinței și nădejzii noastre în învierea și în viața cea veșnică. Înviind Iisus cu trupul, a biruit moartea. Nu putem vorbi despre viața veșnică fără credința puternică în Învierea lui Hristos. Căci, *"dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința noastră"*⁵, zice Sfântul Apostol Pavel. Certitudinea Învierii lui Hristos este certitudinea învierii noastre, pentru că El Însuși a spus: *"Aceasta este voia Tatălui Meu că oricine vede pe Fiul și crede în El să aibă viață veșnică și Eu voi învia în ziua cea de apoi"*⁶.

Înălțându-se la cer, Mântuitorul a dobândit pentru toți cei ce cred în El dreptul la Împărăția cerurilor, pentru că mormântul Său a devenit "izvorul învierii noastre". Același mare Apostol al neamurilor, referindu-se la faptul că Domnul Iisus Hristos, prin Învierea Sa, este Binefăcătorul nostru nu numai pentru viața aceasta, ci mai ales pentru întărirea nădejdei noastre spre viața cea veșnică, ne atenționează și ne învață, zicând: *"Căci dacă nădăjduim în Hristos pentru viața aceasta, suntem mai de plâns decât toți oamenii. Dar acum Hristos a înviat din morți și S-a făcut începătura a învierii celor ador-*

2. Ioan 5, 24.

3. Rom. 5, 8-9.

4. Ioan 3, 16-17.

5. I Cor. 15, 14.

6. Ioan 6, 40.

*miși. Că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților. Căci, precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia*⁷.

Sărbătoarea Învierii Domnului pune, din nou, în fața minții și a inimii fiecăruia dintre noi marele adevăr că moartea a fost biruită de Fiul lui Dumnezeu. Așa cum spunea marele mitropolit Varlaam al Moldovei în cunoscuta sa *Cazanie* de la 1643, "*Hristos a gustat moartea, ca să ne învie pe noi, a fost ocărât și judecat, ca să ne îmbrace pe noi cu viața veșnică, a fost răstignit între doi tâlhari, ca să ne pună pe noi în mijlocul îngerilor, a fost pus în mormânt întunecat, ca să ne ducă pe noi în lumina cerului*"⁸.

Odată cu așezarea în mormânt a Trupului Domnului, Sfinții Apostoli și femeile mironosițe s-au întristat, din cauza nepriceperii celor întâmplare; durerea lor sufletească era mai mare și mai proaspătă, mai concretă decât vestea pe care le-o dăduse cândva Mântuitorul că va învia din morți. "*Nu este ușor să treci de la temere la bucurie, de la îndoială la certitudine. Dar dacă evenimentele o demonstrează, dacă temerea și îndoiala nu mai au temei, este păcat să rămâi în zona lor de neliniște. Învierea lui Hristos este un adevăr atât de evident și de mărturisit în lume, încât a devenit izvorul unei bucurii care nu se poate lua de la oameni. Lumina și bucuria Învierii covârșesc toată mintea, de ele este plin cerul și pământul*"⁹.

De aceea, în aceste zile, Sfânta Biserică, prin frumoasele ei cântări, ne cheamă "*să ne apropiem de Hristos Care a ieșit din mormânt și să prăznuim Paștile lui Dumnezeu cele mântuitoare, iar noi să ne străduim a fi cu adevărat purtători de lumină duhovnicească*". Precum în diminețile Învierii, Hristos Domnul a chemat-o pe Maria Magdalena pe nume și aceasta L-a recunoscut, la fel ne cheamă și pe noi să fim cu El. Precum a chemat pe nume pe vameși, pe bolnavi și i-a mântuit, tot astfel, după Învierea Sa, ne cheamă și pe fiecare dintre noi ca să trăim ca "fii ai învierii".

Iubiți credincioși,

Cele două importante praznice împărătești – Nașterea și Învierea Domnului – sunt cele mai mari minuni pe care le-a făcut Mântuitorul Hristos asupra Sa. Și pe cât sunt de mari, pe atât sunt pentru mulți taine greu de înțeles din cauza lipsei de credință. Numai credința puternică și statornică, însoțită de faptele de evlavie și de sporire a virtuților creștinești întru profundă smerenie, ne poate ajuta la înțelegerea pe cât posibil omenește a

7. I Cor. 15, 19-22.

8. cf. Preot Dr. Mircea Pțcurariu, *Predici*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, p. 349.

9. † Vasile Coman, *Episcopul Oradiei, Cuvinte pentru suflet*, Oradea, 1985, p. 265.

lucrurilor dumnezeiești. Căci așa cum la Nașterea Sa din Sfânta Fecioară Maria nu s-au stricat pecetele fecioarei, la fel prin Învierea Sa din morți nu s-au sfărâmat pecetele mormântului care era străjuit de ostași. Acestea sunt arătate, cu multă claritate, de autorul inspirat de Duhul Sfânt al unei cântări bisericești din aceste zile: *"Doamne, pecetluit fiind mormântul de cei fără de lege, ieșit-ai din mormânt, precum Te-ai născut din Născătoarea de Dumnezeu. Așa cum îngerii Tăi fără de trup n-au cunoscut cum Te-ai intrat, la fel ostașii cei ce Te-au străjuit n-au simțit când ai înviat, pentru că amândouă au fost pecetluite pentru cei ce ispăteau; dar minunile s-au descoperit celor ce se închină tainei cu credință"*¹⁰.

Credința puternică în adevărul Învierii ne va lumina mintea pentru a-l înțelege și ne va încălzi inima pentru a-l trăi întru evlavie, smerenie și bucurie duhovnicească, putând astfel să mărturisim și noi împreună cu Sfântul Apostol Pavel care spune: *"Nu mai trăiesc eu, ci Hristos este Cel ce trăiește în mine"*¹¹.

De aceea, sfintele slujbe ne cheamă în aceste zile să ne întărim credința în Înviere și să ne bucurăm sufletește la acest mare praznic al creștinătății, pentru că Soarele vieții noastre sufletești a înviat din mormânt, "cu moartea pe moarte călcând", și nouă ne-a dăruit viață veșnică.

Dreptmăritori creștini,

Prin Învierea Sa din morți și prin Înălțarea la cer, Mântuitorul nostru Iisus Hristos n-a părăsit lumea, nu i-a lăsat pe oameni orfani, ci a ales o altă înțeleaptă cale de a fi prezent în lume, adică în legătură cu făptura zidită de El, întemeind Biserica Sa cea sfântă, căreia i-a dat mijloacele necesare pentru desăvârșirea și mântuirea celor ce cred în Domnul.

Biserica dreptmăritoare, ca instituție divino-umană din care facem parte toți cei care mărturisim împreună cu Sfântul Apostol Pavel că avem *"un Domn, o credință și un botez"*¹², este ca o mamă bună care ne îndeamnă să păstrăm cu sfințenie "dreptarul credinței" ce l-am primit din moși-strămoși. Ea este maica noastră sufletească. *"Cine nu are Biserica de mamă, nu poate avea pe Dumnezeu de Tată"*, spun Sfinții Părinți.

Celor care încearcă să se abată de la această învățătură și vor să "tulbure și să schimbe Evanghelia lui Hristos", le amintim cuvintele aceluiași Apostol al neamurilor care spune clar: *"Dacă vă propovăduiește cineva altceva decât ați primit, să fie anatema"*¹³. Așadar, iubii fii sufletești, *"nu vă lăsați*

10. Din stihirile Învierii, glasul al 5-lea, *Penticostar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999, p. 42.

11. Galateni 2, 20.

12. Efeseni 4, 5.

13. Galateni 1, 9.

*furați de învățăturile străine cele de multe feluri*¹⁴, ci credeți în învățăturile lăsate nouă de Domnul și păstrate cu sfințenie și propovăduite de Sfânta Biserică de două mii de ani.

În legătură cu aceasta, marele scriitor Tolstoi spunea: *"Eu cred că viața mea după învățătura lumii a fost mizerabilă și că numai învățătura lui Hristos îmi va da în această lume acea fericire pe care mi-a dăruit-o Tatăl Vieții. Eu cred că învățătura aceasta va da fericirea întregii lumi, mă va scăpa de pieirea inevitabilă și-mi va da aici pe pământ cea mai mare fericire. De aceea, nu se poate să n-o împlinesc"*¹⁵.

Domnul Hristos Cel înviat ne cheamă să fim cu El în Biserica Sa cea sfântă, ca și comunitate și ca locaș de închinare, în care, prin Sfintele Taine, prin toate sfintele slujbe săvârșite de sfințiții slujitori, primim binecuvântarea și darurile Sfântului Duh. De aceea, așa cum le-a spus Sfînților Apostoli, pe Muntele Taborului, ni se adresează și nouă astăzi: *"De Ierusalim să nu vă depărtați!"*, înțelegându-se că Ierusalimul pentru noi, astăzi, aici pe pământ, este biserica, adică locașul cel sfânt al Domnului în care ni se împărtășește harul lui Dumnezeu prin care ne sfințim viața noastră. Aici, în biserică, simțim lumina și bucuria Învierii Domnului; aici ne renaștem duhovnicește prin Taina Sfântului Botez; aici ne curățim de întinăciunea păcatelor prin Taina Mărturisirii; aici ne unim în chipul cel mai desăvârșit cu Hristos prin Taina Împărtășaniei; aici primim *"lumina lui Hristos care luminează tuturor"*¹⁶.

Iubiți credincioși,

Mileniul al III-lea, în care am intrat, nădăjduim să fie mai generos cu posibilitățile de permanentă și statornică mărturisire a credinței celei adevărate în Hristos Cel înviat din morți, iar obștea credincioșilor ortodocși de pretutindenți să nu mai fie tulburată de învățăturile mincinoase, semănate, mai ales în ultima vreme, ca neghina peste tot în lume, dar în mod deosebit în Europa de Răsărit. Pentru întărirea Ortodoxiei și solidaritatea întru apărarea ei s-au întrunit conducătorii Bisericii Ortodoxe, între care și Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, în perioada Sfintelor Sărbători ale Crăciunului –2000 la Niceea și la Constantinopol, localități istorice unde în anii 325 și 787 s-au ținut primul și ultimul Sinod Ecumenic la care s-a statornicit o parte din învățăturile de bază ale Bisericii dreptmăritoare.

14. Evrei 13, 9.

15. *Întoarcerea la învățătura lui Hristos*, Editura Panteon, Piatra Neamț, 1996, p. 159.

16. † Dr. Vasile Coman, Episcopul Oradiei, *Cuvântări*, 1980, p. 49.

Noi toți, în aceste vremuri de libertate rău înțeleasă de către unii, în calitate de creștini ortodocși trebuie să fim cu mare atenție întru apărarea și păstrarea dreptei credințe, ea fiind Legea noastră strămoșească.

De aceea, să murim păcatului și să viem virtuții. Spre aceasta ne călăuzește minunea Învierii din morți a Domnului; spre aceasta ne îndeamnă și Sfinții Părinți. Sfântul Vasile cel Mare zice: *"Solomon vorbind despre cele supuse nașterii și morții¹⁷ a urmat cursul ordinii naturale și a pus nașterea înaintea morții; că este cu neputință să mori înainte de a te naște. Eu, însă, voind să vorbesc de nașterea cea duhovnicească, am pus moartea înaintea vieții. Că pentru noi, morții în trup îi urmează nașterea în Duh, după cum spune și Domnul: «Eu voi ucide și Eu voi învia»¹⁸. Să murim, dar, ca să trăim. Să omorâm cugetul trupului, ca să renască în noi puternic cugetul Duhului, prin care iau naștere viața și pacea. Să ne înmormântăm cu Hristos, Care a murit pentru noi, ca să și înviem împreună cu Cel ce ne-a adus învierea"¹⁹.*

Fie ca Hristos Domnul, Cel ce a murit și a înviat pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, să sădească în ogorul sufletesc al frațiilor voastre sămânța credinței ortodoxe mântuitoare, în fiecare casă – pacea și buna conviețuire, între părinți și copii – dragostea cea adevărată, în parohiile și mănăstirile noastre – duhul iubirii, al iertării, al rugăciunii și ascultării, duhul împăcării spre folositoare viețuitoare. Aceasta este chemarea Bisericii, această este și semnificația praznicului de astăzi.

Iar acum, la sfârșitul acestui cuvânt pastoral de Sfintele Paști din anul Domnului 2001, să zicem și noi împreună cu autorul unei frumoase cântări în cinstea Învierii: *"Toată suflarea și toată făptura pe Tine Te slăvesc, că prin cruce moartea ai stricat, ca să arăți popoarelor Învierea Ta cea din morți, ca un iubitor de oameni"²⁰.*

Împărtășindu-vă tuturor aceste învățături și îndemnuri creștinești de suflet ziditoare, rog fierbinte pe Dumnezeu să vă ajute să petreceți cu mulțumire sufletească și sănătate marea sărbătoare a Învierii lui Hristos și să vă *"bucurați pururea în Domnul"*²¹.

***Al tuturor de tot binele voitor și pururea rugător către Hristos,
Biruitorul morții și Domnul vieții.***

† EPIFANIE

Episcopul Buzăului și Vrancei

17. Ecclesiastul 3, 1-2.

18. Deuteronomul 32, 39.

19. *Omiliile și cuvântări*, în colecția "Părinți și scriitori bisericești", vol. 17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1986, p. 488.

20. Stihira Învierii, glasul al 2-lea, *Penticostar*, ed. cit., p. 34.

21. Filipeni 4, 4.

† CALINIC

PRIN DARUL LUI DUMNEZEU
EPISCOP AL ARGEȘULUI ȘI MUSCELULUI,

**Mijlocește în rugăciuni pentru cinstitul cler, cinul monahal
și dreptmăritorii creștini, ca să le dăruiască pace, bucurie
și spor binecuvântat în tot lucrul bun!**

*"Iisus Domnul nostru, S-a dat morții pentru păcatele
noastre și a înviat pentru îndreptarea noastră"*

(Romani 4, 5)

Dreptmăritori creștini,

"La sfârșitul zilei Sabatului, când începea să se lumineze, înspre ziua cea dintâi a săptămânii, (adică Duminică) Maria Magdalena și cealaltă Marie au venit să vadă mormântul. Și iată că s-a făcut un mare cutremur de pământ; căci un înger al Domnului s-a pogorât din cer, a venit și a prăvălit piatra de la ușa mormântului, și a șezut pe ea. Înfățișarea Lui era ca fulgerul și îmbrăcămintea lui albă ca zăpada. Străjerii au tremurat de frica lui și au rămas ca niște morți. Iar îngerul a zis femeilor: "Nu vă temeți; căci știu că voi căutați pe Iisus, Care a fost răstignit. Nu este aici, a înviat, după cum zisese. Veniți de vedeți locul unde a zăcut. Și degrabă mergând, spuneți ucenicilor Lui că a înviat dintre cei morți. Iată că El merge înaintea voastră în Galileea, acolo Îl veți vedea. Iată v-am spus vouă." Iar plecând ele în grabă de la mormânt, cu frică și cu bucurie mare, au alergat să dea de veste ucenicilor Lui. Dar când mergeau ele să vestească ucenicilor, iată că le-a întâmpinat Iisus, zicând: Bucurați-vă! Iar ele apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat.

Atunci Iisus Le-a zis: Nu vă temeți. Duceți-vă și vestiți fraților Mei ca să meargă în Galileea și acolo Mă vor vedea!" (Matei 28, 1-10).

Din Evanghelia Învierii, vine spre noi precum raza luminoasă din soare, mângâierea cea mai mare, tămăduitoare de suflet, auzind cel dintâi cuvânt adresat nouă de Iisus după Învierea Sa din mormânt:

Bucurați-vă!

Bucurați-vă, este cuvântul, îndemnul și chemarea imperativă către lume, către zidirea Sa, de a primi în inimă, în suflet, în întreaga ființă bucuria Învierii, bucuria care dă viață și care ține laolaltă într-un dans ceresc întreg Universul.

Cuvântul următor rostit de divinul Său glas, a fost: *"Nu vă temeți!"*.

A te bucura fără teamă este bucuria deplină și Iisus nu putea aduce decât o bucurie sfântă și pentru totdeauna, pentru întreaga omenire, de ieri, de azi și din toate timpurile.

Isaia prorocul zice plin de Duhul Sfânt despre Iisus: *"Bucura-Mă-voi întru Domnul, sălta-va de veselie sufletul Meu, întru Dumnezeuul Meu, că M-a îmbrăcat cu haina mântuirii, cu veșmântul veseliei M-a acoperit. Ca unui mire Mi-a pus Mie cunună și ca pe o mireasă M-a împodobit cu podoabă"* (Isaia 61, 10).

Iisus S-a bucurat întru Domnul Dumnezeu, în sfântă ascultare de Părintele Său. A săltat de veselie sufletul Său pentru că a îmbrăcat cu haina mântuirii întreaga zidire care a suspinat dintru începuturi.

Ce bucurie mai mare poți avea atunci când te simți întru iubirea celor din jurul tău! Că te iartă, că te respectă, că te privește ca pe zidirea lui Dumnezeu, că te privește în ochi cu sfințenie, că îți sărută fața precum sărutăm icoana lui Iisus!

Dumnezeu a trimis pe Iisus Domnul, aici la noi, pe această firimitură din Univers ca s-o sfințească pentru totdeauna.

Domnul Dumnezeu a trimis pe Iisus Hristos ca să ne binevestească milostivirea Sa mângâietoare peste sufletele noastre zbuțuite.

"Duhul Domnului este peste Mine, spune Iisus că Domnul M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să propovăduiesc celor robiți slobozire și celor prinși în război libertate, să dau de știre un an de milostivire a Domnului; să mângâi pe cei întristați, să le pun pe cap cunună în loc de cenușă, untdelemn de bucurie în loc de veșminte de doliu, slavă în loc de deznădejde. Ei vor fi numiți: stejari ai dreptății, sad al Domnului spre slăvirea Lui" (Isaia 61, 1-3).

Creștinii ortodocși de pretutindeni români, argeșenii și muscelenii cei iubiți de Dumnezeu au fost și vor fi, de bună seamă, stejari ai dreptății și sad de rodire spre slăvirea Lui Dumnezeu, așa cum se arată și acum, aici, de ziua Învierii lui Iisus, aducând prinos de credință, nădejde și dragoste!

Noi, creștinii ortodocși români, am înțeles de la început, de când Iisus a grăit Evanghelia Sa, că cel mai folositor lucru este de a ne face prieteni cu Iisus, Fiul lui Dumnezeu care ne-a spus-o limpede: *"Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, așa v-am iubit și Eu pe voi; rămâneți întru iubirea Mea. Dacă păziți poruncile Mele, veți rămâne întru iubirea Mea, după cum și Eu am păzit poruncile Tatălui Meu și rămân întru iubirea Lui. Acestea vi le-am spus, ca bucuria Mea să fie în voi și ca bucuria voastră să fie deplină.*

Aceasta este porunca Mea: să vă iubiți unul pe altul, precum v-am iubit Eu. Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi. Voi sunteți prietenii Mei, dacă faceți ceea ce vă poruncesc. De acum nu vă mai zic slugi, că sluga nu știe ce face stăpânul său, ci v-am numit pe voi prieteni, pentru că toate câte am auzit de la Tatăl Meu, vi le-am făcut cunoscute. Aceasta vă poruncesc: să vă iubiți unul pe altul". (Ioan 15, 9-17).

Învățătorul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Prietenul Suprem al fiecăruia dintre noi a dovedit prietenia cea mai mare pentru că și-a pus sufletul pentru tot omul ca să fim întru bucuria mântuirii, dragostea rămânând cheia de boltă a existenței noastre.

Cu această chemare și poruncă s-a adresat Iisus Hristos fiecăruia dintre noi în parte, chemarea sfântă pe care Sfântul Apostol Pavel, în celebrul imn al dragostei pe care l-a adresat corintenilor și lumii întregi glăsuiește: *"De aş grăi în limbile oamenilor și a îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval răsunător. Și de aş avea darul proorociei și tainele toate le-aş cunoaște și orice știință, și de aş avea atâta credință încât să mut munții, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Și de aş împărți toată avuția mea și de aş da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am nimic nu-mi folosește.*

Dragostea îndelung rabdă, dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește, dragostea nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândește răul. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăduiește, toate le rabdă. Dragostea nu cade niciodată" (I Corinteni 13, 1-8).

Dacă iubirea lui Dumnezeu ar trona în inimile noastre n-ar mai fi nici un rău în lume. Ura ar pieri pe veci! De războaie nici nu s-ar pomeni! Nedreptățile s-ar topi ca ceara de la fața focului! Gâlceville și păreriile felurite s-ar sfîinți întru unitate de gând! Nimeni n-ar mai duce nici o lipsă iar sărăcia și foamea s-ar tămădui din casa fiecărei zidiri! Toți oamenii ar fi ca frații și nimeni n-ar mai îndrăzni să supere sau să jignească pe semenul său zidit de aceeași mână a lui Dumnezeu!

Toate acestea le știu, de bună seamă, le-am mai auzit de multe ori ca și azi, dar nu s-au tămăduit și nu s-au topit în inimile noastre.

Este necesar să facem ceva, o operație reușită, operație care să ne salveze viața. Iată chemarea lui Dumnezeu către noi toți: *"Întoarceți-vă către Mine și veți fi mântuiți, voi cei ce locuiți toate ținuturile cele mai îndepărtate ale pământului. Eu am făcut pământul și omul de pe el Eu l-am zidit. Eu cu mâinile Mele am întins cerurile și la toată oștirea lor Eu îi dau poruncă" (Isaia 45, 22).*

"Lepădați-vă de la voi toate păcatele voastre cu care ați greșit și vă faceți o inimă nouă și un duh nou. De ce să muriți voi? Căci Eu nu voiesc

moartea păcătosului zice Domnul Dumnezeu, întoarceți-vă deci și trăiți!" (Iezechil 18, 31-32).

Vom auzi atunci glas de sus zicând: "Risipit-am păcatele tale ca pe un nor și fărădelegile tale ca pe o negură. Întoarce-te către Mine, că Eu te-am mântuit". (Isaia 44, 22).

Atunci se va împlini rugăciunea noastră și va porunci Dumnezeu: "Picurați rouă de sus, voi ceruri, și norii să reverse în ploaie dreptatea. Pământul să se deschidă și să odrăslească mântuirea și dreptatea să dea mlădițe laolaltă: "Eu, Domnul am zidit toate acestea!" (Isaia 45, 8).

Astfel ne vom bucura că purtăm numele lui Hristos, creștini adevărați, încercați în cele ale mântuirii, auzind pe Duhul Sfânt zicând: "Pe toți care poartă numele Meu și pentru slava Mea i-am creat, i-am zidit și i-am pregătit". (Isaia 43, 7).

"Fiindcă tu ești de preț în ochii Mei și de cinste și te iubesc!" (Isaia 43, 4).

O, Doamne, câtă mângâiere!

Așadar, din nou auzim pe Iisus înviat zicându-ne:

Bucurați-vă!

"Nu te teme, căci Eu te-am răscumpărat și te-am chemat pe nume, al Meu ești!" (Isaia 43, 1).

Doamne Dumnezeule, Cel în Treime laudat Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, Tu ești al nostru, precum ne chemi și Tu ca să fim ai Tăi pe veci! Tu ai avut grijă mereu de noi și-Ți mulțumim din inimă, din suflet, din toată ființa noastră!

Valuri de bucurie mă cuprind când citesc în Cartea Ta cea veșnică: "Până la bătrânețea voastră Eu sunt Același, până la adâncile voastre căruntețe Eu vă voi ocroti, precum am făcut în trecut, mă leg înaintea voastră (mă angajez!) că vă voi ocroti și vă voi izbăvi și în viitor!" (Isaia 46, 4).

Te credem, Doamne Dumnezeule și Îți mulțumim și Te rugăm să aperi Țara noastră de ciumă, de foc, de cutremur, de ape învolburate, de năvălirea altor neamuri, de războiul cel dintre noi și de tot ce ne poate pune în primejdie viața noastră.

Nu vă temeți!

Bucurați-vă!

Hristos a înviat!

La mulți ani buni și sănătoși!

† CALINIC

Episcopul Argeșului și Muscelului

† C A S I A N

PRIN DARUL LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL DUNĂRII DE JOS,

*Cinului monahal, preoțimii și evlaviosului popor
din de Dumnezeu păzita noastră eparhie, har, pace,
sănătate, putere sporită în biruința asupra încercărilor
și bucurie deplină de Sfânta Sărbătoare a Paștilor,
iar de la smerenia noastră, arhierescă binecuvântare
întărită de mărturisirea pascală,*

*Hristos a înviat!
Adevărat a înviat!*

*Iubiți slujitori, dreptmăritori
și frați și surori în Domnul,*

Cu emoție firească am străbătut fiecare calea de la propria-i casă, pe propria-i potecă, cu propriul gând și iată-ne împreună, la orașe ori la sate, ajunși în biserică, cu lumina Învierii în mâini. Purtăm lumina, o ținem ca și într-un sfeșnic și suntem gata s-o oferim și altora care se adaugă la întâlnirea noastră. Întunericul, pe care tocmai l-am străbătut, nu mai este, ci s-a împrăștiat și a dispărut, iar gândurile noastre specifice încetează pe moment să ne mai rețină atenția, căci ne îndreptăm către altceva și mai ales către Altceineva. Puținele noastre cuvinte din îndătinata pastorală vor să se topească și ele în fața mesajului pe care ni-l adresează chiar Hristos Domnul și Dumnezeu și Mântuitorul nostru, iată, în primul an al mileniului trei, căci El singur, în trecut, în prezent și în viitor este Același mai presus de ani și de aceea ne arată puterea Sa, pe care ne-o și împărtășește, pentru a trece și noi cu El de la moarte la viață și de pe pământ la cer!

Întruiniți laolaltă, cler și popor, tineri ori vârstnici, de toate stările sociale, suntem luminați de aceeași lumină pretutindeni și primim același mesaj, aceeași învățătură și mai cu seamă ni se răspunde tuturor identic, pe

limba dragostei desăvârșite, care nu exclude niciodată pe nimeni, indiferent de starea și de gândirea sa.

Dreptmăritori creștini,

Ni se adresează astăzi, de Paști, Hristos, Biruitorul morții și al iadului, Cel Ce a trecut prin piatra grea și rece a mormântului și S-a arătat pe Sine viu în ziua Învierii, iar prin fericii martori de atunci primim și noi aceeași mărturie, pe care întocmai făcliei din mâini o arătăm și altora și ei, la rândul-le, din generație în generație, o vor arăta și vor mărturisi adevărul adevărilor și taina tainelor, de care ține însăși viața noastră. *Fără Învierea Domnului, viața noastră este doar o frunză gata de îngălbenire și de cădere de pe ramură, ca apoi să putrezească.* Dar în lumina și cu puterea Învierii lui Hristos, fiecare este sămânța vie, care de îndată ce este ascunsă sub brazdă încolțește, crește, străbate crusta pământului și răsare la lumină, iar cu ajutorul luminii și căldurii devine plantă purtătoare de roade. Așa ne învață și Sfântul Apostol Pavel, el însuși un martor al luminii Învierii lui Hristos și mare misionar al vieții veșnice: *"Se seamănă (trupul) întru stricăciune, înviază întru nestricăciune; se seamănă întru necinste, înviază întru slavă; se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere; se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc"*. (I Cor. 15, 43-44).

Doar în dimensiunea duhovnicească, omul tuturor veacurilor este om cu adevărat și poate să se împărtășească din darurile tainice ale Învierii Mântuitorului.

Nevoindu-ne trupul după râvnă și putere și cei ce am postit, și chiar cei ce n-am postit, amintindu-ne de greutatea ce ne apasă atât sufletește, cât și trupește, în viața noastră de zi cu zi, descărcăm desaga cea grea a neputinței omenești și ne odihnim la popasul unde ne primește și ne ajută Cel înviat din morți.

Iubiților,

Căutând astăzi, după aproape două mii de ani, pe cei ce au stat în preajma lui Iisus în ziua Învierii, îi vom auzi cu încurajările transmise lor chiar de El. Aceștia sunt Sfinții Evangheliști, Sfinții Apostoli și Femeile Mironosițe. Așadar, în Sfintele Evanghelii, în învățătura Sfinților Apostoli și mai cu seamă în viața lor, descoperim tot mesajul Învierii Domnului, pe care-l retrăim astăzi, *căci Paștile Domnului înseamnă prezența reală a lui Hristos în biserici, în casele noastre, dar mai ales, în noi, în sufletele noastre.*

Și pentru că în suflete încap și bucuriile, dar și întristările, grijile și suferința, Îl rugăm fierbinte, împreună, pe Biruitorul întristării, grijilor și suferinței, pe Hristos Cel înviat din morți, să prăvălească piatra de pe ușa

sufletească a fiecăruia dintre noi și să intre El cu darul Învierii. Darul pe care-l aduce astăzi Hristos în suflete este purificarea, adică curățirea și luminarea noastră deplină, prin lumina pe care o purtăm în mâini pătrunsă și în suflete, ca să plinim chemarea Evangheliei: *"Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca, văzând ei faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru Cel din ceruri"* (Matei 5, 16).

De la suflet se luminează, așadar, trupul și de la omul credincios Învierii lui Hristos primim între noi *pe mărturisitorii Învierii, creștinii trăitori, candelile luminoase în lumea noastră*. La martorii și mărturisitorii Învierii din timpul istoric al evenimentului petrecut la Ierusalim, adăugăm mărturiile tuturor generațiilor de creștini în Biserica "Una, sfântă, sobornicească și apostolească", *"stâlpul și temelie adevărului"* (I Tim. 3, 15).

Și cei de acum, cei de astăzi, putem prin harul lui Dumnezeu și prin părtașia noastră la viața lui Hristos în Biserică, din sfântul locaș și până în mijlocul tuturor greutăților sociale, să devenim martori ai Învierii.

La aceasta ne cheamă Hristos astăzi în lumea noastră, pe care orgolios o monopolizăm. O influențăm. O închidem mai mult în îngustimile viziunii și neputinței noastre. De aceea, o percepem greu. De aceea, ne este realmente greu. De aceea o vedem adesea rea. De aceea ne vedem adesea răi. De aceea ne înrăim. De aceea înrăim pe alții. De aceea judecăm. De aceea suntem judecați de semenii noștri. De aceea simțim povara prea apăsătoare pe suflet și pe trup. Dar, tot din cauza tuturor acestora, este momentul să ne despovărăm. *Iar despovărare înseamnă acceptarea fără condiții a lui Hristos Domnul Învierii, ca Mântuitor al nostru, ca "episcop" al sufletelor noastre*, precum Îl denumește Sfântul Apostol Petru. *"Căci erați ca niște oi rătăcite, dar v-ați întors acum la Păstorul și la Păzitorul sufletelor voastre"* (I Petru 2, 25).

Iubiți credincioși,

Așadar, cu Hristos în suflete și-n toată viața noastră, mărturisitori ai Învierii Lui și ai vieții noastre din toate slăbiciunile sufletești și trupești, inclusiv din toate necazurile, lipsurile, sărăcia și vrajba socială, alegem, primim și mărturisim mesajul pascal de totdeauna, care-i și întâiul cuvânt adresat de înger Femeilor Mironosițe în fața mormântului gol al lui Iisus: *"Nu vă temeți!"* (Matei 28, 5). Nu vă temeți de puterea răului, ci alegeți forța binelui, care-i de la Dumnezeu și din Dumnezeu.

Dacă nu ne mai temem nici de diavol, pe care l-a legat Hristos cu puterea Sa din iubire nesfârșită față de noi, cum de altfel și mărturisim cu Sf. Ioan Gură de Aur: *"A înviat Hristos și au căzut diavolii"*, să facem pasul următor, tot din mesajul Domnului de Paști. Și acesta este primul îndemn al

Mântuitorului adresat Femeilor Mironosițe, adică nouă, adică poporului: *"Bucurați-vă!"* (Matei 28, 9). *Bucurați-vă de Domnul! Bucurați-vă, că suntem creștini ortodocși și români! Ce mare noblețe! Ce mare dar! Ce bucurie!*

Dar, precum știm, iubiților, o bucurie nu se poate trăi în singurătate, nici în izolare, nici în suferință, nici în lipsuri, ci în comuniune, în solidaritate, în lupta pentru a-l scoate cu ajutorul lui Dumnezeu, pe celalalt din tristete. *"O bucurie împărtășită este o dublă bucurie, iar un necaz împărtășit este o jumătate de necaz"*. Așa ne învață Hristos în bucuria Sa de două mii de ani, prin Sfinții Sai Apostoli. *Ei, Apostolii, sunt ctitorii sărbătorii de astăzi. Ei au primit la Paști, în chiar ziua Învierii, de la Hristos, pentru toate veacurile pe pământ, mesajul și mandatul vindecării lumii de întristare prin proclamarea testamentului bucuriei dumnezeiești. Ei pentru aceasta au fost vizitați de Hristos personal. A trecut la ei prin ușile încuiate, i-a vindecat de teamă și le-a dat pacea dumnezeiască și i-a trimis la noi: "Și Iisus le-a zis: «Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi». Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: «Luați Duh Sfânt! Cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute»" (Ioan 20, 21-23). "Cel ce vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă și cel ce se leapadă de voi, se leapadă de Mine; iar cel ce se leapadă de Mine se leapadă de Cel Ce M-a trimis pe Mine" (Luca 10, 16). "Dacă vă urăște pe voi lumea, să știți că pe Mine mai înainte de voi M-a urât" (Ioan 15, 18). "Aceasta vă poruncesc: să vă iubiți unul pe altul" (Ioan 15, 17).*

În lumina, în speranța și în darul Învierii Domnului, prea iubiți frați și surori în Hristos, dimpreună cu toți slujitorii sfințelor altare din eparhia noastră vă binevestim, cu deplină bucurie, același mesaj de totdeauna al Bisericii noastre, pe care nici porțile iadului n-o vor birui, în ciuda tuturor umilirilor și ispitelor omenești, de la noi sau de la alții. Vă spunem din inimă, cu credincioșie:

"Nu vă temeți!" de rele și necazuri, nici de sărăcie și suferință, căci mai mare decât toate aceste încercări vremelnice este Învierea lui Iisus pentru poporul român, dacă rămânem atașați de El și de Biserica Lui!

"Bucurați-vă!" și în bucuriile îngăduite și pregătite, dar și în încercări și mai ales cei încercați, să-L auzim pe Hristos zicându-ne: *"Fericiți veți fi când vă vor ocări pe voi și vă vor prigonii și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind pentru Mine. Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri!"* (Matei 5, 11-12).

"Mergeți și spuneți" (Marcu 16, 7), ca și Femeile Mironosițe acum două mii de ani și până astăzi, cu toată suflarea, că Hristos a înviat, că El este viu, că este cu noi, că este în noi și ne trimite astăzi pe fiecare să lăsăm acasă lumina pascală în candelă, iar mâinile să le întindem spre împăcare și

îmbrățișare, "să zicem fraților și celor ce ne urâsc pe noi", să iertăm toate pentru Înviere; să intrăm toți în bucuria Domnului, să împărțim pâinea cu cel flamând; să-l căutăm vestindu-i Învierea și celui bolnav, închis ori copil al nimănui, pe stradă, în orfelinat sau bătrânului în azil și astfel, va fi Paști în toate sufletele.

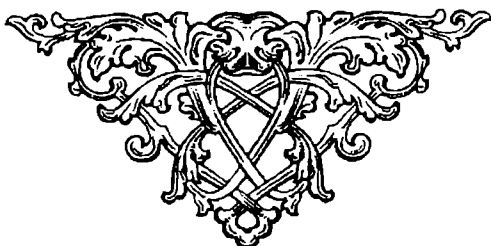
Din inimă vă doresc tuturor, slujitori și credincioși, bucurie deplină și pace sfântă în iubire și comuniune, de la mic la mare, de Sfintele Paști.

Hristos a înviat!
Adevărat a înviat!

Al vostru de tot binele doritor
și către Hristos Mântuitorul rugător,

† CASIAN

Episcopul Dunării de Jos

† D A M A S C H I N

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL SLOBOZIEI
ȘI CĂLĂRAȘILOR

*Cinstitului cler, cinului monahal și binecredincioșilor creștini
din Episcopia Sloboziei și Călărașilor: Har, pace, ajutor, milă
și bucurie de la Dumnezeu, iar de la noi arhieresti binecuvântări.*

HRISTOS A ÎNVIAT!

Iubiții mei fii sufletești,

Cu ajutorul lui Dumnezeu am ajuns și în acest an, la început de secol și de mileniu, să ne salutăm și să mărturisim adevărul Învierii Domnului, cu multă bucurie, așa cum a îndemnat Mântuitorul pe Femeile Mironosițe: "Bucurați-vă!" (Matei 28, 9). Acest lucru se petrece la noi și nu numai, în consonanță cu întreaga natură care după trecerea iernii se trezește la o viață nouă, reînvie. Anul acesta bucuria noastră este amplificată și de faptul că data Sfintelor Paști este aceeași pentru toți creștinii de pretutindeni, indiferent de confesiune.

Dreptmăritori creștini,

În cele ce urmează aș dori să zăbovim puțin asupra adevărului Învierii Domnului pentru a înțelege mai bine consecințele benefice ale acesteia asupra omului și a creației în general. Adevărul Învierii presupune mai întâi adevărul morții Mântuitorului. Iată ce menționează Sfântul Evanghelist Ioan în acest sens: "Deci, după ce a luat oțetul, Iisus a zis: Săvârșitu-s-a. Și plecându-și capul, și-a dat duhul. Deci iudeii, fiindcă era vineri, ca să nu rămână trupurile pe cruce, căci era mare ziua sâmbetei aceleia, au rugat pe Pilat să le zdrobească fluierile picioarelor și să-i ridice. Deci au venit ostașii și au zdrobit fluierile celui dintâi și celuiilalt, care era răstignit împreună cu El. Dar venind la Iisus, dacă a văzut că deja murise, nu l-au zdrobit fluierile. Ci unul din ostași cu sulița a împuns coasta Lui și îndată a ieșit sânge și apă. Și cel ce

a văzut a mărturisit și mărturia lui este adevărată; și acela știe că spune adevărul, ca și voi să credeți" (Ioan 19, 30-35). De moartea lui Iisus nu s-a îndoit nimeni. Nici autoritățile romane, nici iudeii și nici ucenicii Mântuitorului. Moartea era socotită ceva normal. După patimi și răstignire era firesc să urmeze moartea. Pe farisei și arhierii i-a preocupat doar ca mormântul să fie păzit pentru ca să nu-l fure ucenicii lui Iisus și apoi să spună că s-a sculat din morți a treia zi, așa cum proorocise Acesta (Matei 27, 62-66).

Nici chiar de o moarte aparentă nu poate fi vorba, deoarece după împungerea cu sulița în coasta lui Iisus a curs sânge și apă, dovadă că trupul intrase în descompunere. Dar chiar dacă prin absurd s-ar admite aceasta, în mod cert după punerea în mormânt, îmbălsămarea cu amestec de smirnă și aloe și cu alte miresme și înfășurarea trupului cu giulgiu după obiceiul înmormântării (Ioan 19, 39-40), moartea ar fi avut loc în mod cert. Deci adevărul morții lui Iisus este un fapt cert, care nu poate fi pus la îndoială.

Dar despre adevărul Învierii Domnului se poate spune același lucru? Dacă moartea era acceptată ca un fenomen normal, o realitate pentru toți oamenii și netăgăduită de nimeni, despre înviere nu se putea afirma același lucru. Învierea era socotită ca un act miraculos, ca o minune, ca ceva care iese din legile naturale. Pentru aceea adevărul învierii din morți era ceva greu de acceptat, chiar pentru ucenicii Domnului, cărora le vestise atât moartea cât și învierea Sa (Matei 16, 21; 17, 23; 20, 19; etc.) și în prezența cărora săvârșise atâtea minuni, printre care și învieri din morți ca cea a fiicei lui Iair (Luca 8, 41-56) sau a lui Lazăr (Ioan 11, 14-45). Grăitoare în acest sens a fost atitudinea Sfântului Apostol Toma: *"Dacă nu voi vedea, în mâinile Lui, semnul cuielor și dacă nu voi pune degetul meu în semnul cuielor, și dacă nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede"* (Ioan 21, 25). Pentru aceea învierea trebuie dovedită. Și a fost dovedită cu prisosință.

Învierea Domnului a fost vestită prima dată de înger duminică dimineată Femeilor Mironosițe, care s-au dus cu miresme la mormânt (Matei 28, 1-6). Tot Femeilor Mironosițe se arată Mântuitorul pentru prima dată, întâmpinându-le cu cuvântul *"Bucurați-vă"* (Matei 28, 9.). După aceea Iisus s-a arătat lui Petru (Luca 28, 34) și la doi din ucenicii Săi pe când mergeau către Emaus (Luca 24, 13-31). Apoi urmează un lung șir de arătări ale Domnului. Se arată la Ierusalim celor unsprezece ucenici și celor care erau cu aceștia și care la început au crezut că *"vād duh"*, motiv pentru care Iisus le demonstrează că se află în fața unei realități spunându-le: *"De ce sunteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră? Vedeți mâinile Mele și picioarele Mele, că Eu Însumi sunt; pipăiți-Mă și vedeți, că duhul nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe Mine că am. Și zicând acestea le-a*

arătat mâinile și picioarele Sale. Iar ei necrezând de bucurie și minunându-se, El le-a zis: Aveți aici ceva de mâncare? Iar ei i-au dat o bucată de pește fript și dintr-un fagure de miere. Și luând a mâncat înaintea lor" (Luca 24, 37-43). Întrucât Sfântul Apostol Toma nu fusese de față atunci când Domnul s-a arătat ucenicilor el nu s-a lăsat convins de învierea Învățătorului nici după depunerea mărturiei acestora, așa cum am menționat mai înainte. Întrucât el era convins că Domnul murise, învierea i se părea imposibilă. De aceea, la opt zile, Domnul se arată din nou ucenicilor, printre care se afla și Toma. *"Și a venit Iisus, ușile fiind încuiate, și a stat în mijloc și a zis: Pace vouă! Apoi a zis lui Toma: Adu degetul tău încoace și vezi mâinile Mele și adu mâna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios, ci credincios. A răspuns Toma și a zis: Domnul meu și Dumnezeuul meu! Iisus i-a zis: Pentru că M-ai văzut, ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut"* (Ioan 20, 24-30). Sfintele Evanghelii ne mai istorisesc faptul că Domnul S-a arătat ucenicilor la Marea Tiberiadei (Ioan 21, 1-14) și la înălțarea Sa la cer (Marcu 16, 19; Luca 24, 50-51).

În afara arătarilor Domnului menționate mai sus, Sfântul Apostol Pavel completează datele relatate de Sfinții Evangheliști prin următoarele afirmații: *" ... în urmă S-a arătat deodată la peste cinci sute de frați, dintre care cei mai mulți trăiesc până astăzi, iar unii au și adormit; după aceea S-a arătat lui Iacob ... Iar la urmă tuturor; ca unui născut înainte de vreme, mi S-a arătat și mie"* (1 Corinteni 15, 6-8). Arătarea Domnului Sfântului Apostol Pavel este importantă nu numai pentru faptul că este o mărturie în plus în favoarea adevărului Învierii Mântuitorului, ci și prin consecințele acesteia, printre care cea mai importantă a fost convertirea sa la creștinism. Acesta era cunoscut cu numele de Saul, era un om învățat, un cunoscător și apărător al Legii Vechi și un mare prigonitor al creștinismului (Vezi Faptele Apostolilor, cap. VIII și IX). Mergând către Damasc pentru a-și extinde aria de persecutare a creștinilor, Saul se întâlnește cu Iisus Hristos Cel Înviat. El știa că Iisus murise, nu credea în învierea Lui, ci în zvonul lansat de iudei că ucenicii i-au furat și ascuns trupul (Matei 28, 11-15). Dar iată că evenimentul întâlnirii lui cu Iisus îi răstoarnă toate convingerile referitoare la Acesta. Redăm relatarea respectivă: Pe când Saul *"se apropie de Damasc, o lumină din cer, ca de fulger, l-a învăluit deodată. Și căzând la pământ, a auzit un glas, zicându-i: Saule, Saule, de ce Mă prigonești? Iar el a zis: Cine ești Doamne? Și Domnul a zis: Eu sunt Iisus, pe care tu Îl prigonești. Greu îți este să izbești cu piciorul în țepușe. Și el tremurând și înspăimântat fiind a zis: Doamne ce voiești să fac? ..."* (Faptele Apostolilor 9, 3-6). Astfel Saul, în urma evidenței adevărului Învierii Domnului se convertește la creștinism și din prigonitor devine unul din cei mai mari apărători ai acestuia.

Iubiți credincioși,

Socotim că arătările Domnului menționate până acum sunt argumente suficient de convingătoare ale adevărului Învierii Sale. Învieria Domnului este un eveniment extraordinar, o minune a minunilor, care depășește pe toate celelalte evenimente din istoria iconomieii mântuirii oamenilor și a firii în general. Prin Învieria Sa Mântuitorul s-a descoperit ca Dumnezeu. Învieria dă sens tuturor celorlalte evenimente precum întruparea, nașterea și moartea Domnului, toate înfăptuite pentru mântuirea oamenilor. Învieria dă sens și justifică învățatura și credința creștină. Pentru aceea Sfântul Apostol Pavel scrie corintenilor că *"dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră"* (Corinteni 15, 14-15). Învieria Domnului înseamnă învingerea morții, garanția adevărului, a mântuirii oamenilor, a învierii celor ce împlinesc voia lui Dumnezeu și speranța și pentru noi a împlinirii promisiunii lui Iisus: *"Eu sunt înviera și viața; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi. Și oricine trăiește și crede în Mine nu va muri în veac"* (Ioan 11, 25-26).

Atunci când știm că au existat atâția martori oculari care au mărturisit despre adevărul învierii Domnului, credința noastră se întărește și prin apartenența la religia creștină, prin propovăduirea și mărturisirea învățaturii creștine ne alăturăm și noi aceluia *"nor de martori"* (Evrei 12, 1) ai învierii lui Hristos.

Mărturisirea credinței noastre nu trebuie să se manifeste doar prin cuvânt ci prin fapte, pentru că știm că suntem răspunzători pentru modul cum ne petrecem viața și că vom da seama pentru faptele noastre (Matei 25, 31-46).

Pentru aceea să facem ca faptele milei creștine, ale ajutorului acordat celor în suferință și nevoi să prisosească acum, pentru a sărbători împreună, după cuviință, cu bucurie generală cea mai mare sărbătoare a noastră a creștinilor, Învieria Domnului.

Al vostru de tot binele doritor și rugător către Dumnezeu,

† DAMASCHIN

Episcopul Sloboziei și Călărașilor

† GALACTION

PRIN HARUL LUI DUMNEZEU
 EPISCOP AL SFINTEI EPISCOPII A ALEXANDRIEI
 ȘI TELEORMANULUI

*Iubitului nostru cler, cinului monahal și drept credincioșilor creștini,
 har și pace de la Dumnezeu-Tatăl, iar de la Noi binecuvântare.*

*"Domnul Iisus Hristos va schimba la înfățișare
 trupul smereniei noastre ca să fie asemenea
 trupului slavei Sale, lucrând cu puterea ce are
 de a-Și supune Sieși toate"
 (Filipeni III, 21)*

Iubiți fii duhovnicești,

Hristos a înviat!

Pășind în cel de-al treilea mileniu creștin constatăm cu firească îngrijorare că sunt tot mai puțini cei ce doresc a fi luminați cu "lemnul Crucii" care conduce la Înviere și din ce în ce mai mulți cei ce rămân în "latura și în umbra morții" datorită îndepărtării și neprimirii "Cuvintelor vieții celei veșnice" (Ioan VI, 68).

Din zorii Învierii și până la sfârșitul veacurilor Sfânta Biserică propovăduiește, prin mandatul și puterea lui Hristos, credința în veșnicia omului întreg, nu numai a sufletului ci și a trupului care este "templu al Duhului Sfânt" și în care și prin care trebuie să slăvim pe Dumnezeu (cf. I Cor. VI, 19-20) în viața aceasta și în veșnicie.

Dacă la Sărbătoarea Paștelui din anul trecut am încercat să orientăm viața noastră spre "o mai bună înviere" (Evr. XI, 35) vorbind despre "întâia înviere" (Apoc. XX, 5) adică a sufletului în viața aceasta, acum vom încerca, în același scop, să învățăm despre "a doua înviere", cea a trupului, care va avea loc la sfârșitul lumii și pentru care trebuie să ne pregătim de acum.

Astăzi, când mai mult ca oricând, numeroase concepții curioase cu privire la om atentează violent la demnitatea făpturii umane – creștinii ca "martori și mărturisitori" (F.A. XXVI, 16) trebuie să învețe drept cuvântul adevărului revelat – despre valoarea persoanei umane și prin corporalitatea sa.

Sfântul Apostol Pavel ne atenționează că, "fie că petrecem în trup fie că plecăm din el" trebuie prin trup să fim bineplăcuți lui Dumnezeu mai ales că: "noi toți trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, ca să ia fiecare după ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău". (II Cor. V, 9-10).

Cunoscând destinația trupului, prin Învierea lui Hristos primim cu fiecare Paște făgăduința plină de speranță a lui Dumnezeu că "Va face vii și trupurile noastre". (Rom. VIII, 11). Astfel "nu mai suntem străini și locuitori vremelnici ci suntem și împreunăcetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu" (Efes. III, 19-20) și "fii ai Învierii" (Lc. XX, 36).

Persoana umană și prin materialitatea sa biologică este, prin urmare, o ființă a Paștelui. Paștele este starea în care și prin care se înțelege omul în adevărul său ce depășește materialitatea lumii, deoarece Hristos este "începutul (învierii) celor adormiți" (I Cor. XV, 20).

Învierea lui Hristos ne încredințează că pentru trup "vrăjmașul cel din urmă care va fi nimic este moartea" (I Cor. XV, 24).

Iată de ce "acest trup muritor trebuie să se îmbrace în nemurire" (I Cor. XV, 53) și de ce Învierea Domnului este suprema dovadă a demnității trupului.

Iubiți fii ai Învierii,

Stele pline de lumină pe cerul duhovnicesc, gurile de aur ale Cuvântului lui Dumnezeu, Sfinții Părinți ne sporesc prin învățăturile lor, lumina înțelegerii adevărului Învierii.

Încă din vremea Părinților Apostolici, Sfântul Clement Romanul spunea: "să nu spună cineva dintre voi: TRUPUL acesta nu va fi judecat, nici nu înviază. Cunoașteți dar în ce ați fost mântuiți, în ce ați văzut din nou lumina. Nu oare în acest trup? Trebuie dar, să păstrăm trupul ca pe un templu al lui Dumnezeu. Precum ați fost chemați în trup, tot așa în trup veți și veni. Dacă Hristos Domnul, care ne-a mântuit, fiind mai întâi Duh, S-a făcut trup și așa ne-a chemat, tot așa și noi în acest trup vom primi răsplata" (P.S.B. vol. I, Buc. 1979, p. 97).

Teolog mai profund și inspirat, Sfântul Grigorie de Nyssa ne învață că: "Învierea nu este nimic altceva decât restaurarea firii noastre în starea ei de la început. Căci citim în Scriptură la începutul facerii lumii, că pământul a

odraslit mai întâi diferite ierburi, apoi, din fiecare plantă a crescut sămânța; după ce aceasta a căzut pe pământ, din ea a crescut iarăși același soi de plantă cum a fost la început. Și zice slăvitul Apostol că același lucru se petrece și la înviere. Dar aflăm de la el nu numai că firea omenească se va schimba în ceva foarte mărit, ci că aceea ce nădăjduim noi este altceva decât starea noastră primordială. Căci la început spicul n-a răsărit din sămânța, ci sămânța a crescut din spic; iar după aceea spicul a răsărit din sămânța. Învățătura care se poate trage în chip firesc din acest exemplu arată că toată fericirea care ne va odrăsli din înviere, ne va aduce înapoi la starea fericită și plină de har de la început. Căci fiind și noi la început ca un spic, ne-am uscat de arșița păcatului, iar pământul primindu-ne pe noi ca pe niște descompuși prin moarte, în primăvara învierii va face ca grăuntele cel gol al trupului să fie un spic mare și rodnic și drept și tinzând spre înălțimea cerului, în loc de paie și de mustăți, înfrumusețat cu nesticăciunea și cu celelalte semne ale măreției dumnezeiești. Căci "trebuie, zice Apostolul, ca acest trup stricăcios să fie îmbrăcat în nesticăciune". Or, nesticăciunea și mărirea și cinstea și puterea, mărturisim că sunt însușiri ale firii dumnezeiești, dar au devenit și însușiri ale celui făcut după chipul lui Dumnezeu și în felul acesta, nădăjduim, i se vor da iarăși celui după chip ("Despre suflet și înviere" în P.S.B., 30, 1998, p. 406-407).

Iată de ce datorită Învierii "se seamănă trup firesc dar înviază trup duhovnicesc" (I Cor. XV, 44).

Iubiții mei,

La temelia credinței neclintite în Înviere se adaugă și lumina rațiunii călăuzită în Duhul Adevărului.

Aceasta ne îndeamnă să recunoaștem că: "În plinătatea ființei sale, omul nu este conceput ca ființă pur spirituală, ci sa spirit întrupat. În lumea empirică, trupul își are dreptul și obligațiile sale. Instinctele sale naturale nu trebuie considerate ca și cum ar fi fost implantate în om pentru a fi suprimate, ci ca având un loc bine stabilit în procesul de împlinire legitimă a scopului pentru care omul a fost creat. În smerenia sa pământească, trupul este totuși sacru, căci în perspectiva mântuirii și a vieții veșnice și trupul are locul său promis. Totuși, nu trebuie să se uite că trupul sau natura fizică a omului este partea inferioară a persoanei sale, căci trupul este supus tentațiilor rele și, prin urmare, are nevoie să fie supus în permanență vieții superioare a spiritului, prin care intră în relație conștientă cu Dumnezeu. Trupul se află într-un pro-

ces continuu de sfințire. Opera de sfințire trupească a început, iar ziua mântuirii trupești se află în viitor.

Învățătura despre trup nou testamentară evidențiază faptul că și "trupul exprimă persoana". El nu este doar un obiect al acestei lumi, ci, fundamental cineva, manifestarea, limbajul unei persoane. Este suflarea care poartă gândirea, e înaintarea și popasul care structurează timpul și spațiul. Este cel prin care sunt mereu gata să acționez (nici un savant nu poate explica de ce, dacă vreau, pot să-mi ridic brațul, să fac un pas înainte sau înapoi). Este cel prin care mă ofer privirii celuilalt. El trimite la întreaga existență a omului. Experiența trupului ni se dezvăluie ca ceva ce coincide nemijlocit cu prezența mea. Trupul meu nu este nici lucru, nici instrument, ci eu în lume, eu pentru ceilalți" (cf. Pr. dr. Marian D. Ciulei, "Antropologia Patristică", Ed. Sirona, 1999, p. 29).

În această lumină a demnității trupului trebuie să respingem cu tărie reîncarnarea, euthanasia, ingineria genetică umană, clonarea, homosexualitatea și alte concepții străine de credința ortodoxă, care dezorientează omul contemporan în labirintul sinuos al unor probleme genetice, biologice sau etice provocate de progresul științific și tehnic contemporan, străin de Dumnezeu.

Iubiți fii duhovnicești,

Cum ne vom "învrednici de bucuria care nu se va lua de la noi pe care ne-o aduc Paștile?"

În mod sigur dacă vom serba Învierea Domnului așa cum ne învață Sfântul Teodor Studitul, care spune: "Aceste Paști sunt: curățire de păcate, zdruncinarea și smerenia inimii, lacrimile umilinții, curățenia simțurilor, izgonirea patimilor, adică a desfrânării, a necurăteniei, a poftei rele și a tot păcatul. Cel ce se va învrednici să săvârșească aceste lucruri ale faptelor bune, acela face Paștile Domnului și prăznuiește sărbătoarea fericită și mult dorită, nu odată în an, precum am zis, ci în toată viața. Iar cel ce nu are acestea, ci mai vârtos este slugă patimilor și poftelor trupești, acela nu poate să prăznuiască după cum se cade. Cum să se veselească duhovnicește cel ce arde de pofta trupului? Cum să prăznuiască după plăcerea lui Dumnezeu cel căruia pisma și ținerea mâniei îi rod inima? Cum să priceapă bucuria sufletească a sărbătorii, cel ce este afundat în iubirea de argint, sau este orbit de trufie, sau învăluit în patimi? Nu pot unii ca aceștia să prăznuiască. După cum nu putem zice de cel bolnav care zace în pat, că se odihnește, nici de cel

primejduit cu corabia, că a călătorit bine, așa nu poate nici cel ce se află în întuneric să aibă lumină, nici cel ce face păcatul să prăznuiască". (Cuvinte, Ed. Episc. Alba Iulia, 1994, p. 184-185).

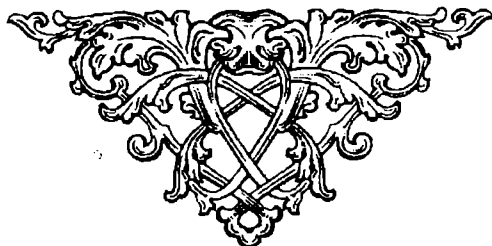
Așadar și în acest an al începutului unui nou mileniu vă îndemn să prăznuți cu bucurie Sfânta Înviere a Domnului nostru Iisus Hristos, potrivit tradițiilor noastre sfinte și vă doresc un Paște Sfânt, vestindu-vă cu bucurie și părintească dragoste că:

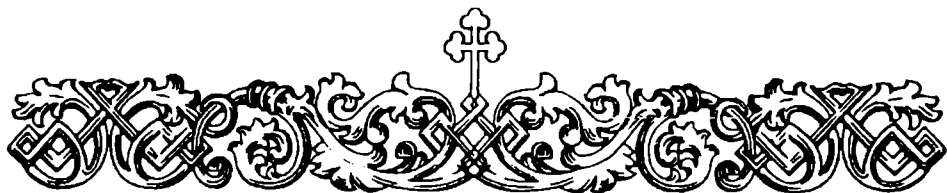
"HRISTOS A ÎNVIAT!"

Al vostru de tot binele doritor și către Domnul Cel Înviat rugător,

† GALACTION

Episcopul Alexandriei și Teleormanului

III. PAGINI DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

VIEȚUIRE DUPĂ PILDA SFINȚILOR TREI IERARHI*

**Prea Sfinți Părinți Episcopi,
Prea cucernice Părinte Decan,
Domnilor Profesori,
Dragi studenți,
Onorată asistență,**

*"Pentru ca noi, cei ce mai înainte am
nădăduit întru Hristos, să fim spre
lauda slavei Sale" (Efes. 1, 12)*

Anul acesta, binecuvântat de Dumnezeu să fie începutul celui de-al treilea mileniu în istoria omenirii, ne întâmpină cu frumoasele sărbători din această lună, îndeosebi cu cea a sfinților Trei Ierarhi și mari Părinți ai Bisericii, Vasile cel Mare, Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul și Ioan Gură de Aur, pe care îi sărbătorim astăzi, și care fac din sărbătoarea lor o zi cu adevărat innoitoare de gând și de suflet în viața slujitorilor Bisericii noastre, a ierarhilor și a preoților. Dar în același timp și cu aceeași valoare, această sărbătoare revarsă chip de slujire a Bisericii, nădejde și entuziasm tinerelor vârstare ale poporului nostru, care năzuiesc să slujească Sfântul Altar din diferite locuri și misiuni, și care se află pentru studii la această Facultate de Teologie.

Este pentru noi, pentru Patriarhia Ortodoxă Română, o zi cu o dimensiune nouă, pentru că această instituție, Facultatea de Teologie din București, și în general învățământul teologic din România, în 1948 era sortit destrămării, dacă la cârma Bisericii noastre nu s-ar fi aflat atunci curajosul și energeticul Patriarh Justinian Marina. Acestuia îi datorăm cu toții foarte mult, iubii mei, și poate niciodată nu va ajunge cineva să-l egaleze, chiar și atunci, când unele momente grele din viața Bisericii se transformă prin

* Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, rostită cu prilejul hramului Facultății de Teologie din București (30 ianuarie 2001. Sfinții Trei Ierarhi, Aula Palatului Patriarhiei).

evoluția lor harică, în vremuri înfloritoare, favorabile rodirii credinței în Dumnezeu. Acest mare ierarh, Justinian Marina, am putea să spunem, că a întruchipat virtuțile Sfinților Trei Ierarhi, care au adus fiecare personalitatea și dimensiunea slujirii sale în Ortodoxie, în secolul al IV-lea.

Dar iată, în acest an, cum am spus, binecuvântat, o împrejurare foarte frumoasă, ca cea de astăzi, a făcut să ne aflăm împreună în acest loc, în această aulă cu tinerii studenți și studente alături de profesorii lor, pentru a cinsti după tradiție pe Ocrotitorii școlilor teologice. Această clădire, zidită la începutul secolului trecut pe terenul Mitropoliei Țării Românești, chiar lângă pridvorul catedralei noastre voievodale, a pricinuit multă durere sufletească, nu numai mitropolitului de atunci, ci și părintelui nostru Patriarh Justinian, pentru că devenise în anii dictaturii mai curând adunare a celor fără Dumnezeu. Deseori, din cauza prezenței Parlamentului aici, nu se puteau desfășura procesiunile în jurul bisericii și pelerinajul anual la sărbătoarea sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou. Cei din jurul său îi auzeau dorințele că această clădire trebuie odată să revină Bisericii. Cu multe eforturi a restaurat catedrala și clopotnița, în care a urcat și a montat clopotul cel mare, și a construit turla Paraclisului, împotriva opoziției reprezentanților guvernului. Dându-se dispoziția coborârii Vulturului cu Crucea în cioc, regretatul Patriarh Justinian a protestat cu multă energie și astfel Sfânta Cruce și-a arătat la timp puterea ei nebiruită. Pentru că la anul se vor împlini o sută de ani de la nașterea sa, de pe acum putem afirma că acest arhipăstor al Bisericii noastre din cea mai grea perioadă din istoria ei, a reorganizat și învățământul teologic alături de celelalte instituții bisericești, făcând astfel din Institutul Pedagogic din București un centru internațional de știință teologică, bucurându-se de sprijinul neuitaților și marilor profesori de la București, Sibiu și Cluj.

Este, de aceea, îndreptățită mângâierea noastră că ceea ce stăruia în inima și în gândirea Patriarhului Justinian, în anii binecuvântați ai arhipăstoririi sale, ca această clădire să intre sub aripa Bisericii, fiind un drept al ei, s-a realizat acum. Acest hram, rânduie de el cu mare dragoste duhovnicească Facultății de Teologie, s-a dovedit o alegere binecuvântată și în condițiile de atunci, căci la prăznuirea lui veneau și mai marii zilei, care se pătrundeau pe nesimțite de ideile mântuitoare ale Sfinților Părinți și de frumusețile noastre tradiționale, de colindele și corurile acestea dumnezeiești, și se transformau și ei și se orientau spre Soarele Dreptății, spre Biserica noastră Ortodoxă.

De aceea, simt o mare bucurie, Prea Cucernice Părinte Decan, Părinților profesori și dragi studenți, că ați ales spațiul acesta ca loc de desfășurare a programului bisericesc artistic al acestei zile. Suntem încredințați că de dincolo

de zarea văzută de noi, din lumea și lumina dreptilor, se bucură și duhul celui ce a fost Patriarhul și Părintele nostru Justinian aproape 30 de ani și care s-a străduit să apere Biserica, să-i pregătească slujitori învățați, capabili și devotați. Dintre aceștia s-a selecționat și generația de astăzi a profesorilor de la cele 14 facultăți de teologie și de la cele 43 de seminarii teologice, generația de preoți de la parohii și seria de ierarhi tineri, toți fiind rodul iubirii, credinței și clarviziunii regretatului întru pomenire Patriarh Justinian Marina. Toți cei ce s-au apropiat de el, fie pe când era ierarh tânăr la Mitropolia Moldovei, fie apoi, la București, ca Patriarh, de asemenea tânăr, toți cunosc câtă lumină radia și câtă înțelepciune revărsa celor din jurul lui, mai ales atunci când prigoana religioasă s-a năpustit atât de dureros împotriva mănăstirilor, a bisericilor și a clerului în general. Cu chipul său luminos și cu privirea hotărâtă, așa cum îl vedem și astăzi în album, cu firea sa energică, domina întotdeauna împrejurările și răspândea liniște în sufletele celor tulburați. A fost alături de acei intelectuali, profesori și alți demnitari, care erau smulși pe nedreptate dintre colaboratorii săi și aruncați în închisoare, sprijinindu-i pe ei și familiile lor. Chiar sectoarele Administrației Patriarhale, Cancelariile sale, erau marcate de prezența unor persoane ieșite din detenție, care nu mai erau nicăieri permise și cărora le-a oferit o funcție, un serviciu, ca să-și câștige existența. Iar pentru preoți și pentru profesorii de teologie s-a zbatut în mod special, ajutându-i și rânduindu-i apoi în locurile de unde fuseseră ridicați și întemnițați. Desigur, se va scrie și se va vorbi mult despre Patriarhul Justinian și va fi foarte bine. Care nu-și cunoaște istoria, nu-și cunoaște înaintașii și se înstrăinează de tulpina însăși a Bisericii și a neamului.

De aceea, am ascultat cu multă luare aminte conferința părintelui profesor Petre David, care s-a bucurat personal de sprijinul părintesc al fericitului de pomenire Patriarh Justinian. Este deci firesc să vorbească cu emoție și cutremurare, cu recunoștința specifică omului care l-a simțit cu adevărat ca părinte și călăuzitor. Și nu era puțin lucrul acesta, atunci, ca și acum. Dacă doriți să aveți o imagine clară asupra acestei perioade, nu numai dumneavoastră, studenții, ci și arhieriei, preoții și profesorii tineri, v-aș ruga să zăboviți asupra miilor de pagini ale revistei "Biserica Ortodoxă Română", de care vorbea părintele profesor Petre David, începând din 1945 încoace, și veți găsi acolo, ca și în celelalte reviste din acei ani, inițiative, programe de activitate, comori de înțelepciune ale marilor profesori, care îl înconjurau pe Patriarhul Justinian. A fost un dar de la Dumnezeu prezența acestui mare Ierarh în fruntea Bisericii noastre și a fost, de asemenea, un dar tot de la Dumnezeu că s-au adunat în jurul său profesorii de la Cernăuți, de la Chișinău și cei din București, în frunte cu Părinții Profesori: Dumitru Stăniloae, Ioan G. Coman, Theodor M. Popescu, Ioan Gh. Savin, Nicolae Chi-

țescu și ceilalți renumiți profesori, liturghisitori, istorici și filosofi, cunosători ai învățaturii Sfinților Părinți.

Iată un mesaj de pus la inimă în ziua aceasta, de a cunoaște viața Bisericii noastre, îndeosebi din 1945 încoace, cu suferințele și greutățile ei, care a însemnat o Golgotă înfricoșată, știută numai de cei ce au trăit și s-au zbatut în anii aceia. Veți vedea mai cu seamă cum regimul fără Dumnezeu, căuta să șteargă orice urmă de lumină a lui Hristos, iar pe de altă parte, cum Biserica prospera, cu seminarii speciale și seminarii monahale bine organizate, cu facultăți de teologie aici, la București și la Sibiu. Dar, așa cum bine s-a precizat, se evidențiază prezența permanentă a Patriarhului Justinian în mijlocul profesorilor și studenților. De asemenea, în paginile revistelor Patriarhiei: Ortodoxia, Studii Teologice, Biserica Ortodoxă Română, Glasul Bisericii și în revistele mitropoliilor, veți găsi reflectată acolo viața tumultuoasă a Bisericii noastre de la începutul instaurării comunismului la noi. Dar în același timp veți afla și activitatea ei vie și dinamică din punct de vedere teologic și pastoral. Problemele vremii de atunci, îndeosebi cele sociale, erau la loc de frunte în preocupările clerului și se mirau catolicii și protestanții de contemporaneitatea gândirii și voiciunea lucrării Bisericii Ortodoxe Române. Pentru aceasta activitatea clerului nostru a fost îndreptată spre păstrarea valorilor Ortodoxiei, începând cu restaurarea bisericilor și mănăstirilor și chiar cu zidiri de biserici noi până la activitatea pastorală, tipărirea de cărți și în general cu deschiderea spre dialog și ecumenism. Toate aceste aspecte sintetizate în ceea ce s-a numit la vreme Apostolat social, au fost apreciate peste hotare de toate Bisericile. Numai Patriarhului Justinian era cunoscut nu numai din vizitele sale făcute Bisericilor Ortodoxe, dar și celor Romano-catolice, anglicane sau protestante. Chiar opera sa tipărită în cele douăsprezece volume era cunoscută, și unii teologi consacrați, ca Prof. Oliver Clement, îl citau în studiile lor de specialitate. Era privit cu respect felul cum călăuzea viața bisericească împreună cu Sfântul Sinod și cum depășea obstacolele cu mult tact și înțelepciune.

Așadar, și aceasta este o îndatorire a noastră, a tuturor, de a lua îndemn și energie duhovnicească din învățătura Sfinților Trei Ierarhi și din lucrarea Patriarhului Justinian, iar acum a ierarhilor Bisericii noastre. Biserica noastră are un fond teologic bogat, constituit de înaintașii mai îndepărtați de noi ca timp, dar avem acest fond de mare actualitate lăsat de generația marilor profesori dintre cele două războaie, din cuvântul și scrisul cărora ne îndestulăm astăzi. Am avut ierarhi ardeleni și ierarhi de dincoace de munți, chiar în perioada când Prea Fericitul Justinian prezida Sfântul Sinod, care s-au afirmat ca mari gânditori și mari luptători pentru unitatea noastră națională și bisericească. Ei trebuie să fie și acum cunoscuți și actualizați de generațiile tinere de astăzi, prin lucrări de seminar, prin teze de licență și

chiar de doctorat. Stăm pe izvoarele Sfintei noastre Ortodoxii, universale și românești, frații mei, iar mesajul acestei zile, a Sfinților Trei Ierarhi, voi l-ați trimis astăzi atât de frumos în concertul susținut.

Vă felicit, dragi coriști, pentru executarea programului într-un chip atât de frumos. Arta muzicală corală cu armonia pe care o crează din diversitatea sunetelor vocale are darul să ofere o atmosferă de sărbătoare cerească, dar și de transformare a ființei umane. De fiecare dată am observat cu bucurie că Părintele Profesor Nicu Moldoveanu împreună cu ceilalți dirijori ne prezintă piese noi, dar și talent în dirijare până la desăvârșire, încât vocile – deși diverse – se transformă într-un mesaj ceresc cu melodii și armonii apropiate de cântarea cetelor cerești. Vă împărtășim mulțumirea și prețuirea noastră, a tuturor ascultătorilor.

Dragi studenți și studente,

Din taina copilăriei și tinereții lui Iisus, reținem dezvăluirea Sfântului Apostol și Evanghelist Luca prin cuvintele: "Iar Copilul creștea și Se întărea cu duhul, umplându-Se de înțelepciune, și harul lui Dumnezeu era asupra Lui" (Luca 2, 40). Inspirare de Duhul Sfânt, aceste cuvinte definesc de pe acum Persoana divino-umană a lui Iisus, smerenia Sa desăvârșită și harul lui Dumnezeu cu care Pruncul creștea, "El fiind același, ieri și azi și în veci" (Evrei 13, 8). Cu toții suntem tineri și foarte tineri. Prezența dumneavoastră la Facultatea de Teologie este mărturia chemării la slujirea celor sfinte ale Bisericii. Ați ales cea mai frumoasă slujire din lume. Cunoașteți bine părerile marilor și sfinților Părinți cuvântători de Dumnezeu despre preoție. Vă aflați în starea cea mai frumoasă a vieții: cea a creșterii și modelării trupești, dar și a creșterii și modelării sufletești. Vegheați neîncetat la păstrarea valorii chemării la slujirea Sfintei noastre Biserici. Dar vegheați și la creșterea cea duhovnicească, prin studiu, prin rugăciune, care echilibrează tinerețea și dă valoare credinței și vă ține la înălțimea de vrednicie a acestui dialog cu Dumnezeu. Având mereu în minte chipurile îmbunătățite ale Sfinților Trei Ierarhi, înțelepciunea, învățătura și jertfa lor pentru Hristos și Biserica Sa din țara noastră, sub lumina și căldura iubirii părinților și domnilor profesori și a noastră, fiți curajoși și încredințați, că veți crește și vă veți întări cu Duhul, agonisindu-vă pentru viața de slujire înțelepciunea cea de sus, și Harul lui Dumnezeu vă va însoți pururea.

Adăugăm rugăciunea și iubirea noastră în împlinirea acestora spre slava Bisericii noastre și bucuria voastră și a credincioșilor care vă așteaptă.

† **TEOCTIST**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

CUVÂNT LA DUMINICA ORTODOXIEI

Iubiți credincioși,

Am străbătut împreună prima săptămână a Postului Mare și ne aflăm astăzi în pragul celei de-a doua, sub semnul biruinței Ortodoxiei. Prima Duminică din Postul Mare este sărbătoarea biruinței dreptei credințe asupra ereziilor. Ea marchează nu numai biruința asupra iconoclaștilor care se împotriveau venerării sfințelor icoane și Sfintei Cruci, ci și cristalizarea în formă definitivă a învățaturii ortodoxe și respingerea clară a tuturor ereziilor trinitare și hristologice care au frământat Biserica primelor opt veacuri creștine.

Importanța acestui fapt a rămas consemnată până astăzi în slujba vecerniei acestei duminici într-un condac care spune: "Acum s-a întins lumina dreptei credințe spre toți, risipind ca un nor înșelăciunea păgânătății și luminând inimile celor credincioși".

În această duminică Biserica făcea pomenirea sfinților prooroci ai Vechiului Testament. Apostolul de astăzi ne-a arătat că, așezându-ne pe temelia credinței lor, Dumnezeu ne-a pregătit pentru primirea făgăduinței învierii. Asocierea sărbătorii biruinței sfințelor icoane și a proorocilor are în vedere faptul că profeții prefigurau întruparea pe care o manifestă icoanele. Profeții au fost învredniți de Dumnezeu cu vedenii sfinte, în care ei au contemplat cu ochi duhovnicești "icoane" ale lui Dumnezeu, iar nu ființa Sa. Lor li s-a vestit mai înainte întruparea Fiului lui Dumnezeu, temeiul teologic al zugrăvirii sfințelor icoane.

Făgăduința unor descoperiri dumnezeiești se află și în Evanghelia citită astăzi. Cuvintele Domnului: "Adevăr, adevăr vă spun: De acum veți vedea cerul deschizându-se și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și pogorându-se peste Fiul Omului!" trimite la un gen de descoperire dumnezeiască de care s-au învrednicit profeții Vechiului Testament. Dar această făgăduință este urmarea unei mărturisiri de credință a lui Natanael, care îi spune Domnului: "Rabbi, Tu ești Fiul lui Dumnezeu, Tu ești regele lui Israel!". Prin credință Natanael devine capabil de a vedea slava Fiului lui Dumnezeu. Credința este cea care deschide ochii sufletului pentru a-L vedea pe Domnul.

Dacă până aici ne-am referit la sensul istoric al sărbătorii de azi, acum putem desprinde sensul ei duhovnicesc. Imaginându-ne postul ca un urcuș al

nostru spre înviere, prima treaptă a acestuia este dreapta credință. Sărbătorim astfel credința curată în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, revelată nouă de Dumnezeu, păstrată de Sfânta Biserică și însușită de fiecare creștin cu inima și mintea curățite prin nevoință și prin harul dumnezeiesc. Pe calea Postului Mare spre praznicul Învierii, primul popas duhovnicesc este sărbătoarea drepte credințe pentru că numai credința ne poate da puterea de a merge mai departe și de a nădăjdui în dobândirea desăvârșirii.

Gândindu-ne la faptul că sărbătoarea de astăzi este marcată în conștiința Bisericii de cinstirea sfințelor icoane, descoperim încă un sens al sărbătorii de astăzi și, pornind de la el, o altă dimensiune a Postului Mare.

Dacă revedem parcursul liturgic al acestei prime săptămâni de post observăm că prima pemie din Cartea Facerii citită luni seara la vecernie vorbește despre primele trei zile ale creației lumii. În prima zi a Creației Dumnezeu spune: "Să fie lumină!". Pemia se oprește însă la ziua a treia, înainte de creerea luminătorilor, făcuți de Dumnezeu abia în ziua a patra. Așadar lumina primelor trei zile ale Creației și cea cu care începe Sfântul și Marele Post este alta decât cea a soarelui, este lumina Feței lui Dumnezeu care se revarsă peste lume. Iată deci că Postul stă sub semnul luminii.

Prima duminică a Postului este o sărbătorire a acestei lumini, pentru că icoana este mărturia arătării lui Dumnezeu în Chipul Său, Iisus Hristos Cel Întrupat. Fondul de aur al icoanei reprezintă lumina pe care Dumnezeu o revarsă în lume prin Fiul Său făcut om, iar sfinții pictați în icoană sunt oameni transfigurați de această lumină. Străbătând veșmintele și înconjurând ca o aureolă chipurile sfinților, această lumină pune în evidență chipul dumnezeiesc întipărit în ei. Icoana îl înfățișează astfel pe omul curățit, în firea sa restaurată, ajuns la asemănarea cu Dumnezeu.

Teologul Paul Evdokimov scria: "Dumnezeu S-a făcut om pentru ca omul să-I contemple Fața în orice față omenească. Rugăciunea desăvârșită caută prezența lui Hristos și o recunoaște în fiecare ființă umană. Unica imagine a lui Hristos este icoana, dar ele sunt nenumărate, ceea ce vrea să spună că orice față omenească este și o icoană a lui Hristos. Atitudinea rugătoare o descoperă".

Omul este așadar o icoana. Este motivul pentru care diaconul sau preotul cădește atât icoanele cât și pe credincioșii aflați în biserică. Omul poate face ca acest chip sfânt dăruit de Dumnezeu să fie desfigurat de păcat sau, dimpotrivă, strălucitor până la asemănarea cu El.

Privind cu atenție modul de reprezentare al sfinților din icoanele ortodoxe observăm că aceștia sub subțiați, alungiți parcă într-o întindere permanentă spre Dumnezeu și încercând să facă tot mai mult loc luminii, pentru ca aceasta să strălucească prin ei. Atitudinea lor se prelungește în viața noastră

sub forma postului. Prin post trupul și sufletul nostru se curățesc de păcate și patimi, firea se "subțiază", se spiritualizează și se limpezește, pentru ca lumina lui Dumnezeu să poată străbate și viața noastră. Iată că, pe lângă faptul că este un mijloc de purificare și spiritualizare, postul înseamnă iluminare.

Revenim la paremia amintită și gândindu-ne că Postul Mare este numit și Postul Paștilor, vedem că la ambele capete ale acestui post se află lumina: la început lumina pe care Dumnezeu a revărsat-o peste lume, la sfârșit lumina care izvorăște din mormânt. Între aceste două repere postul apare ca un drum al nostru prin lumină, pe parcursul căruia viața noastră se curățește, se transfigurează și se umple de strălucire, pentru ca și noi, asemenea sfinților din icoane, să ne putem îmbrăca în lumina Învierii lui Hristos.

Așa cum soarele a fost creat după trei zile, în același fel Hristos răsare din mormânt după trei zile, pentru a fi noul soare al lumii, care, împreună cu El, iese din întunericul morții. Învierea descoperă sensul lumii, care nu se mai îndreaptă spre moarte, ci spre transfigurare, pentru a se împlini în lumina care va cuprinde "și cerul, și pământul, și cele de dedesubt". În așteptarea acestei preschimbări postul este starea noastră de normalitate: înfrânare de la rău, fapte bune, asceză, trezvie, dar mai ales rugăciune curată și neobosită, prin care inima noastră devine sensibilă la manifestarea luminii lui Dumnezeu.

Sărbătoarea de astăzi este pentru noi prilejul de a ne reîmprospăta credința printr-o sărbătoare a biruinței ei asupra tuturor rătăcirilor și a ne întări cu nădejdea că Dumnezeu va păstra în noi chipul Său preasfânt. Să păzim cu dragoste de Dumnezeu rânduiala Sfântului și Marelui Post, căutând prin fapte bune să cinstim chipul lui Dumnezeu în aproapele nostru și rugându-ne: "Pune Doamne Bisericii Tale întărire, ca să petreacă în veacul veacului, neclintită de valul eresurilor" (*Condacul I, Cântarea a 5-a din Canonul Utreniei Duminicii Ortodoxiei*).

† AMBROZIE SINAITUL

Episcop Vicar Patriarhal

CUVÂNT LA DUMINICA FLORIILOR*

Prea Cuvioși Părinți și iubiți credincioși,

După șase săptămâni de post am ajuns la poarta Ierusalimului duhovnicesc, pe care îl reprezintă Săptămâna Patimilor. Este o săptămână în care avem șansa să ne pregătim sufletește mai mult decât de obicei pentru a primi bucuria Învierii Domnului.

Aceasta este duminica în care sărbătorim Intrarea Domnului în Ierusalim. Odinioară ramuri de finic și strigăte de slavă au întâmpinat venirea Domnului Iisus Hristos în cetatea sfântă. Mulțimile ieșiseră înaintea unui împărat biruitor. Văzuseră un făcător de minuni și îl cinsteau acum ca pe un împărat. Să ne amintim că și după înmulțirea pâinilor, când Iisus a săturat cu cinci pâini și doi pești cinci mii de bărbați, afară de femei și copii, mulțimile au vrut să-L facă rege. Atunci Mântuitorul S-a ascuns de ei, iar acum întâmpină euforia oamenilor cu smerenia Sa, venind călare pe un mânz de asin, pentru a împlini cuvintele profetilor. Iisus nu a venit ca un uzurpator al puterii lumesti, ci pentru a le deschide oamenilor porțile Împărăției cerurilor. Dar nici mulțimile, care peste câteva zile îi vor cere moartea, dezamăgite într-un fel în așteptarea lor, nici fariseii, care s-au tulburat și căutau să-L omoare, nici măcar ucenicii care, deși auzeau cuvintele profetilor și vedeau cu ochii lor lucrarea lui Dumnezeu nu au înțeles că Dumnezeu nu L-a trimis pe Fiul Său ca împărat lumesc, ci că tămăduitor ceresc.

Spusese profetul Zaharia: *"Bucură-te foarte fiica Sionului, veselește-te fiica Ierusalimului, că iată Împăratul tău vine la tine drept și biruitor, smerit și călare pe asin, pe mânzul asinei"* (Zaharia 9, 9). Profetul Isaia, văzând în duh mântuirea pe care Dumnezeu a pregătit-o poporului, striga: *"Ziceți fiicei Sionului: Mântuitorul tău vine!"* (Isaia 62, 11).

Cunoscând lucrarea lui Dumnezeu, Isaia întreba: *"Cine este Cel ce vine împurpurat, cu veșmintele Sale mai roșii decât ale Celui Ce culege la vie?"* (Isaia 63, 1). Profetul închipuia prin veșmintele înroșite ale Celui Ce vine, jertfa Fiului lui Dumnezeu, căci Iisus intră în Ierusalim ca un miel de jertfă, pregătit pentru a fi sacrificat.

În Betania Domnul primise ungera cu mir de nard curat, despre care a spus că este *"pentru ziua îngropării Sale"*. Iisus intra așadar în cetatea

* Cuvântul Prea Sfințitului Ambrozie Sinaitul, Episcop vicar patriarhal rostit la Sfânta Mănăstire Cernica (8 aprilie 2001).

sfântă pregătit pentru moarte, dar înveșmântat în mireasma învierii. Înviindu-l pe Lazăr, așa cum odinioară înviase pe fiica lui Iair și pe fiul văduvei din Nain, Iisus a dat omenirii arvuna învierii pe care avea să o pecetluiască prin propria Sa ridicare din morți.

Pentru cei ce ne aflăm astăzi aici este un prilej minunat de a sărbători Intrarea Domnului în Ierusalim și a-l prăznui pe Sfântul Ierarh Calinic, închinându-ne cinstitelor sale moaște, pentru că moaștele sfinților sunt pentru noi încredințarea învierii de obște. Iisus a intrat atunci în Ierusalim avându-l pe Lazăr drept mărturie că stricăciunea trupului va fi biruită. Prin moartea, învierea și înălțarea Sa la cer, Mântuitorul a împlinit pentru veșnicie această făgăduință, iar sfinții dăruți nouă de Dumnezeu de atunci și până în veacul de acum, ca și Sfântul Ierarh Calinic, sunt roadele acestei biruințe. Este biruința pe care Domnul ne-a pregătit-o și nouă când la sfârșitul veacurilor vom învia pentru a primi răsplata iubirii noastre pentru Dumnezeu și râvnei de a rămâne pururea cu El.

În unele părți ale creștinătății, rânduiala slujbelor face ca praznicele sfinților, dacă se întâmplă să fie în Săptămâna Patimilor, să fie amânate, serbându-se în Săptămâna Luminată. Astfel, între Sâmbăta lui Lazăr și următorul praznic al unui sfânt se află muntele Golgotei, piscul cel mai înalt al mântuirii. Urcând spre acest pisc, Fiul lui Dumnezeu a împlinit cea mai adâncă pogorâre, ascunzându-și slava dumnezeiască sub chipul robului, până și acesta desfigurat de osândirea, cruzimea și batjocura oamenilor, răpus de suferință și înghițit de întunericul unui mormânt. Din înălțimea cerului și până în străfundul iadului, străbătând vremelnicia și stricăciunea firii omenești, Hristos a arătat măsura iubirii dumnezeiești, singura capabilă să distingă în întunericul morții chipurile oamenilor înghițiți de infern.

Înviind a treia zi din mormânt, Hristos a biruit stricăciunea, răspândind Lumina Învierii Sale asupra întregii lumi. Prin această lumină s-au izbăvit dreptii Vechiului Testament, fiind scoși din umbra morții și prin ea strălucesc toți sfinții Noului Testament. Ei sunt aceia care prin viața lor de smerenie, de credință, de răbdare, de nevoință și petrecere pururea pe căile Domnului și-au luat crucea și au urcat împreună cu Hristos muntele Golgotei, *"răstignindu-și trupul împreună cu patimile și cu poftetele"* (Galateni 5, 24), din dragoste de Dumnezeu și de semenii.

Iisus Hristos a intrat în Ierusalim purtând cu Sine credința dreptilor Vechiului Testament și împlinind făgăduințele făcute proorocilor, pentru ca dinspre Ierusalim să reverse mântuirea peste lumea întreagă.

Prin lucrarea Duhului Sfânt în fiecare neam care a primit cuvântul Evangheliei, a ridicat Dumnezeu sfinți care să fie martori, călăuze și mijlocitori în ceruri pentru toți oamenii. Așa este Sfântul Ierarh Calinic, pe care

Dumnezeu l-a ridicat ca pe un stâlp duhovnicesc al neamului nostru, care înalță până la cer rugăciunile noastre și prin care Dumnezeu pogoară peste noi minunatele Sale binecuvântări. Sfântul Ierarh Calinic, împreună cu toți sfinții români, știuți și neștiuți, sunt mărturia noastră înaintea Domnului că neamul trăiește nu pentru vremelnice stăpâniri pământești, ci pentru gustarea veșniciei. Atunci când toate neamurile vor fi judecate pentru credința și faptele lor, Sfântul Ierarh Calinic va fi către Dumnezeu prinosul credinței noastre, așa cum este acum pentru noi pârga iubirii dumnezeiești care neîncetat păzește viața noastră.

Ucenic al starețului Gheorghe de la Cernica, acesta la rândul său ucenic al Sfântului Paisie Velickovski, Sfântul Ierarh Calinic este un nume de care se leagă renașterea isihasmului în țara noastră. Îmbogățit cu rugăciunea neîncetată și cu puterea numelui lui Iisus Hristos, pe care L-a chemat permanent, după povăța apostolului și învățătura Sfinților Părinți, acest ierarh al Bisericii Ortodoxe și-a împlinit slujirea prin fapte pilduitoare, învățatură folositoare și mijlocire către Dumnezeu pentru toți credincioșii. Mulți dintre noi l-am simțit ca pe un ajutor puternic atunci când l-am chemat. Să nu ezităm să-l chemăm în ajutor ori de câte ori suntem cuprinși de necazuri și să nu uităm să-i mulțumim atunci când primim ajutorul său. Dar mai ales să-l chemăm în sprijinul rugăciunii noastre, spre a ne povățui și ne ajuta să stăm curați înaintea lui Dumnezeu, rugându-ne, așa cum ne spune Mântuitorul, "în Duh și în adevăr". Să-i cerem sprijinul pentru a dobândi și noi darul rugăciunii curate, nerisipite, plăcute lui Dumnezeu și folositoare sufletului și minții.

Având înaintea pilda Sfântului Ierarh Calinic și a tuturor sfinților, în această săptămână să-I aducem și noi Domnului ostenele și rugăciunile noastre, ca un mir de mult preț, prin care să ne facem și noi părtași patimilor Sale pentru a ne îngropa și a învia împreună cu Hristos. Amin!

† **AMBROZIE SINAITUL**

Episcop Vicar Patriarhal

IV. ARTICOLE ȘI STUDII

PAROHIA

SPAȚIU DE ACTIVITATE PASTORAL-MISIONARĂ A PREOTULUI

Între preocupările și ideile care călăuzesc programul de activitate pastoral-misionară al Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, este și aceea a rolului deosebit pe care parohia îl are în lucrarea Bisericii. În multe rânduri și în ocazii importante, dar mai ales în întâlnirile cu preoții, la cursurile de îndrumare pastorală și misionară, Prea Fericirea Sa s-a referit la acest subiect, subliniindu-i actualitatea, în contextul în care Biserica noastră își desfășoară activitatea în deplină libertate, după 1989, când, în structura societății românești au avut loc transformări substanțiale. Pornind de la această idee călăuzitoare, care trebuie să conștientizeze pe fiecare slujitor al Bisericii și de la adevărul că o parohie reprezintă în mic ceea ce este Biserica în mare, la nivel național și chiar universal, în cele ce urmează, vom prezenta câteva din trăsăturile esențiale ale parohiei ortodoxe și rolul pe care aceasta îl are în structura Bisericii și în viața credincioșilor. Căci, așa cum prevede rânduiala canonică a Bisericii Ortodoxe, viața și activitatea preotului nu se poate desfășura decât în parohie. Preotul ortodox este hirotonit numai pe seama unui altar sau a unei parohii, deci cu o destinație precisă, ceea ce înseamnă legarea lui de acea parohie și de acel altar și de credincioșii care i-au fost încredințați spre păstorire, pentru a caror mântuire este răspunzător înaintea lui Dumnezeu¹.

1. Parohia. Noțiunea și sensurile ei

Când vorbim de parohie, trebuie să avem în vedere mulțimea de sensuri care se pot da cuvântului care exprimă această noțiune.

Etimologic, cuvântul sau termenul de parohie vine din limba elină. El provine de la cuvântul *παροικία* care înseamnă sau se traduce prin "ședere sau stabilire în țară străină". La rândul său, cuvântul derivă de la verbul *παροικέω* care înseamnă a locui pe lângă, a fi vecin cu sau a locui în mijlocul sau printre, a locui într-o țară ca străin². Termenul acesta a fost

1. Vezi canonul 6 al Sinodului IV ecumenic (451) și comentariul acestuia la Arhid. Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, București, 1991, p. 77-78.

2. Vezi *Dictionnaire grec-français*, editat de M. A. Bailly, Paris, 1897, p. 1492.

întrebuințat pentru prima dată de către evreii împrăștiați în lume după cucerirea țării de către romani și distrugerea templului din Ierusalim. Prin acest cuvânt erau desemnate comunitățile evreiești sau cartierele lor, în țările în care erau răspândiți. De aici termenul a trecut și la primele comunități creștine care, ca și evreii în țară străină sau printre păgâni, erau socotite drept comunități străine de modul de viață, credința și mentalitatea mării majorități a populației. Cu vremea, cuvântul a desemnat prin excelență comunitatea creștină dintr-un anume loc, dar în special de la oraș. El definea, deci, pe cei care locuiau împreună, în sensul că aveau același mod de trai, cu aceleași preocupări și aceeași concepție de viață³. Este imaginea pe care ne-o înfățișează cartea Faptele Apostolilor, care, vorbind despre prima comunitate creștină din Ierusalim, spunea că primii creștini, după ce au primit cu dragoste cuvântul lui Dumnezeu și s-au botezat, "*stăruiau în învățătura apostolilor și în comuniune, în frângerea pâinii și în rugăciuni... și toți cei care credeau erau laolaltă și aveau toate de obște... Iar Domnul sporea zilnic obștea celor ce se mântuiau*" (Fapte II, 41-47).

Când creștinismul a început să se răspândească și la sate, pe lângă termenul de parohie a apărut cel de *enorie*, care desemna comunitatea creștină existentă sau organizată la țară sau în sate. Termenul vine tot din limba elină, de la cuvântul *ἐγκύριος*, care înseamnă situat la țară sau de la țară, adică, în cazul nostru, parohii de la țară⁴. Termenul însă nu a rămas numai pentru țară, ci, cu vremea el a trecut și la parohiile de oraș, încât astăzi termenii de parohie și enorie îi întâlnim și-i întrebuințăm atât pentru parohiile de oraș cât și pentru cele de țară, iar credincioșii aparținători unei comunități sau obști creștine se cheamă parohieni sau enoriași.

Cum în fruntea parohiilor creștine se află, de la începutul organizării lor, nu numai episcopii, noțiunea de parohie a fost atribuită de multe ori și unității bisericești-administrative mult mai mari pe care o întâlnim astăzi cu numele de episcopie sau eparhie. Când în fruntea parohiilor, însă, au fost rânduți, conform dispozițiilor canonice, preoți, ca reprezentanți sau delegați ai episcopilor, numirea de parohie sau de enorie a rămas numai pentru aceste unități bisericești, conduse de preoți, pe când cele conduse de către episcopi au păstrat denumirea de episcopie sau eparhie, unitate bisericească ce desemna deja o provincie, o zonă sau o regiune în care existau mai multe parohii, cum o arată și termenul grecesc *ἐπαρχία* care înseamnă regiune sau

3. Vezi *Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια*, Atena, tom. 19, p. 738. Cf. Pr. Prof. Spiridon CÂNDEA, *Parohia ca teren de activitate pastorală a preotului*, în "Mitropolia Olteniei", XII, (1960), nr. 5-6, p. 283.

4. *Dictionnaire grec-français...*, p. 576.

prefectură⁵. Eparhia sau episcopia era situată întotdeauna la oraș. Instituția protopopiatului a apărut mult mai târziu în viața și administrația bisericească, protopopii fiind urmașii horepiscopilor de altă dată, adică a episcopilor de țară, care mergeau și inspectau sau supravegheau activitatea parohiilor, sau ai acelor clerici numiți *periodepți* care, în Biserica veche, erau un fel de inspectori ai clerului, de țară, fiind hirotoniți preoți și uneori chiar arhieri⁶.

Trecând acum la sensurile noțiunii de parohie sau enorie, cel dintâi cu care ne-am obișnuit și pe care îl găsim definit în canoane și în legiurile Bisericii Ortodoxe Române este cel de unitate administrativ-teritorială bisericească. În acest sens, Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române o definește astfel: "Parohia este comunitatea bisericească a credincioșilor, clerici și mireni, de religie creștină ortodoxă, așezați pe un anume teritoriu, sub conducerea unui preot paroh"⁷.

Cu acest sens, găsim parohia definită încă din secolul al V-lea și în special din veacul al VI-lea când prin cuvântul parohie, se înțelegea "totalitatea creștinilor dintr-o anumită circumscriptie bisericească din orașe și sate mai mari"⁸. Din definiția dată de Legiurile Bisericii Ortodoxe Române, ca și din Lexiconul enciclopedic grecesc, parohia presupune un spațiu geografic foarte precis delimitat, o circumscriptie sau unitate administrativă aflată sub conducerea unui preot. Din punct de vedere administrativ, parohia este unitatea sau comunitatea bisericească cea mai mică, administrată de un paroh. Conform Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, "pentru înființarea unei parohii este necesar un număr de cel puțin 500 de familii la orașe și 400 de familii la sate. Numai în cazuri excepționale și la cererea credincioșilor, se vor putea admite parohii cu un număr mai mic de credincioși, ținându-se seama de posibilitățile lor de a susține biserica. După însemnătatea lor, parohiile sunt de trei categorii. Această categorisire ține seama mai ales de plasarea lor în mediul urban sau rural, de numărul de familii și de posibilitățile financiare ale respectivelor parohii. Categoria parohiilor o stabilește Adunarea eparhială. Înființarea, desființarea și modificarea teritorială a unei parohii se aprobă de Adunarea eparhială, la cererea credincioșilor și cu avizul protopopului⁹.

5. *Ibidem*, p. 724.

6. Vezi Canonul 8 al Sinodului local din Antiohia la Arhid. Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, *Canoanele...*, p.196-97. Cf. Idem, *Drept canonic ortodox. Legislație și administrație bisericească*, vol. I, București, 1990, p. 309.

7. *Legiurile Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1953, p. 15.

8. *Lexicon enciclopedic*, Atena, 1930, tom. 10, p. 500, după Pr. Prof. Spiridon CÂNDEA, *op. cit.*, p. 283.

9. Vezi *Statutul pentru organizare și funcționare al Bisericii Ortodoxe Române*, articolele 44-46, în *Legiurile Bisericii...*, p. 16.

Cel de al doilea sens pe care îl exprimă noțiunea de parohie este cel geografic. Ea desemnează o comunitate sau obște creștină, condusă de un preot, situată într-un anumit loc, zonă sau teritoriu, la oraș sau la sat, la munte sau la câmpie. Din acest punct de vedere, parohia respectivă poartă amprenta mediului în care se află, ceea ce impune și metode și căi de pastorație adecvate acestor realități, problemele pastorației în aceste medii diferite deosebindu-se substanțial de la o parohie la alta".

În funcție de populația care trăiește în aceste parohii, de nivelul de cultură, de starea materială, de tradiții și de posibilitățile financiare, pastorația se deosebește de la o zonă la alta, de la un mediu la altul. Într-un fel se va face pastorația în parohiile din marile centre urbane, într-alt fel la parohiile din mahalalele orașelor sau la țară, într-un fel în parohiile de câmp și într-alt fel în cele de munte sau de deal.

Cel de al treilea sens pe care îl are noțiunea de parohie și în același timp cel mai important pentru misiunea preoțească este cel duhovnicesc, soteriologic. Din acest punct de vedere, parohia este, așa cum a fost ea concepută și înțeleasă în decursul istoriei vieții creștine, comunitatea sau obștea credincioșilor grupați în jurul unui și aceluiași altar sau biserici, în jurul aceluiași preot sau, mai precis, în jurul unui și aceluiași preot slujitor al Tainelor sau al cultului în general și conducător al sufletelor spre mântuire¹⁰. Precum se poate lesne observa, în centrul activității pastorale, desfășurate într-o parohie, trebuie să rămână latura sfințitoare sau harismatică, de mijlocire a harului sfințitor necesar mântuirii, pentru că în ultimă instanță activitatea preotului nu urmărește altceva decât mântuirea credincioșilor încredințați spre păstorie. De aceea, unii pastoralisti au redus definiția parohiei la o formulare mult mai scurtă, adică "totalitatea credincioșilor care se împărtășesc din același potir"¹¹. Cu acest sens și scop au apărut și s-au organizat parohiile încă de la început. Ele erau comunități sau grupuri de credincioși, adunate în rugăciune și mai ales pentru "frângerea pâinii" (Fapte II, 42 și 46), adică pentru săvârșirea Sfintei Liturghii sau pentru împărtășirea din același potir. Aceste comunități purtau denumirea de "biserici", de la ἐκκλησία, *ecclesiae*, care înseamnă adunarea în rugăciune, adică participarea lor la același potir. Sunt comunitățile sau parohiile pe care le menționează Sfântul Apostol Pavel și cărora le trimite salutări în epistolele sale: "Biserica" din casa lui Nimfan din Colose (Coloseni IV, 15, 16), Biserica din Corint (I Corinteni I, 2), Biserica tesalonicenilor (I Tesaloniceni I, 1), Biserica din casa lui Acvila

10. Pr. Prof. Dr. Petre VINTILESCU, *Parohia ca teren de dezvoltare a spiritualității creștine*, București, 1937.

11. Pr. Prof. Dr. Spiridon CÂNDEA, *op. cit.*, p. 284.

și Priscila (I Corinteni XVI, 19)¹². De aceea, parohia nu este atât o unitate administrativă, o circumscripție bisericească, un corp sau o instituție financiară, o zonă sau spațiu geografic, o adunare trecătoare de oameni, ori o simplă asociație de persoane cu crezuri și idei comune, ci ea este mult mai mult decât acestea. Sub aspectul ei văzut sau exterior, parohia are și câte ceva din acestea, dar nu aceste elemente o definesc. Dacă am rămâne numai la aceste aspecte, am reduce-o la caracteristicile unei instituții umane sau lumești, lipsind-o de scopul și de esența lucrării ei și anume mântuirea credincioșilor. De aceea, ea este celula sau unitatea cea mai mică a Bisericii în cadrul căreia creștinismul găsește și primește toate darurile necesare mântuirii. Căci în fiecare parohie, de la cea mai mică și mai neînsemnată și până la cea mai mare și mai puternică sau bine organizată sub aspectul administrativ-economic, de la cele mai modeste și până la cele mai renumite, este prezent Hristos și lucrarea Sa harică, împărtășind credincioșilor darurile Duhului Sfânt care se revarsă prin Sfânta Euharistie și întreaga lucrare sfințitoare a Bisericii. În altarul fiecărei biserici, care alcătuiește nucleul în jurul căruia se strânge obștea sau comunitatea creștină, este mereu prezent Hristos, care se împărtășește credincioșilor din Sfântul potir, spre mântuirea lor. Iată de ce este atât de potrivit să spunem că parohia este obștea credincioșilor, adunată în jurul Sfântului potir din care primesc antidotul nemuririi. Așadar, parohia sau enoria trebuie să fie înainte de toate spațiul sau mediul în care credincioșii au la dispoziție toate mijloacele și căile pentru a intra în legătură cu Dumnezeu și a păstra comuniunea cu El. Ea este "creștinătatea în mic, este forma cea mai redusă, sub care se poate vorbi de Biserică, ca trup mistic sau pnevmatic al lui Hristos"¹³.

În acest trup se continuă, se perpetuează și se reînnoiește lucrarea mântuitoare, adusă de Fiul lui Dumnezeu în lume. În biserică și deci în parohie sau enorie, credinciosul se împărtășește cu darurile Duhului Sfânt revărsate, prin Sfintele Taine și ierurgii și în special prin Sfânta Euharistie. În felul acesta parohia devine mediu de înduhovnicire și spațiu de mântuire a credincioșilor. Ea este așadar o realitate spirituală. Acesta este sensul cel mai autentic și mai important al noțiunii de parohie, adică loc de împărtășire de darurile jertfei Mântuitorului și de mântuire. De aceea, cea mai mică și mai neînsemnată parohie este, sub acest aspect, tot așa de importantă ca orice unitate bisericească mai mare, episcopie, mitropolie, patriarhie, Biserică națională sau Biserică universală, căci în ea se află Hristos care operează,

12. Vezi Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Parohia – cadrul normal de trăire a vieții creștine*, în *Îndrumări misionare*, București, 1986, p. 751.

13. Pr. Prof. Dr. Petre VINTILESCU, *op. cit.*, p. 5.

prin lucrarea pastorală a preotului, mântuirea credincioșilor. Iată de ce parohia este așa de importantă în activitatea pastoral-misionară a Bisericii. Ea este, așa cum o caracterizează un distins teolog și ierarh, "ramura cu multe frunzițe în corpul cel mare al Bisericii". Prin această ramură trebuie să treacă, până la ultima frunză, seva cu care se hrănește întregul organism al Bisericii. Biserica, în totalitatea ei, este ca o vie, vițele sunt parohiile iar mlădițele credincioșii. Dar toate aduc rod numai dacă stau în legătură cu "vierul", care este Dumnezeu cel care le-a sădit, le ocrotește și le ajută să aducă rod. Dacă adăugăm la acest tablou ioaneic și pe cel paulin, după care Biserica este trupul tainic al Domnului, avem o imagine și mai precisă despre caracterul de organism viu al parohiei¹⁴. Pentru a se asigura permanent legătura viței cu via și pătrunderea sevei binefăcătoare și lucrătoare de mântuire până la toate mlădițele acestora, care sunt credincioșii, lucrarea preotului trebuie să fie dintre cele mai conștiințioase și pline de responsabilitate, pentru misiunea lui de a mântui pe credincioși.

2. Componenta sau constituția parohiei

După cum Biserica, privită ca instituție divino-umană este considerată și asemuită cu un corp sau organism al cărui cap este Hristos și ale cărui mădulare sunt credincioșii, vii și morți (I Corinteni XII, 12-30), la fel și parohia, care este o imagine, în mic a ceea ce este Biserica în mare, este un organism sau un corp alcătuit din mai multe părți sau elemente.

Capul organismului care se cheamă parohie este preotul. El este conducătorul parohiei. Preotul este așezat sau instituit în această demnitate și calitate, prin hirotonie, de către episcop și trimis ca delegat sau mandatar al său să lucreze în numele său în eparhie. Lucrul acesta este foarte important căci preotul nu-și ia de la sine această putere și nici nu este simplu delegat sau ales de către obștea creștină și instalat de ea în această calitate, așa cum se întâmplă în bisericile protestante. La început, parohiile erau conduse de episcopi și în cadrul lor preoții și diaconii îndeplineau funcții sacerdotale, pe care le executau numai cu încuviințarea episcopului. Înmulțindu-se numărul parohiilor, episcopii au încredințat conducerea acestora preoților care au devenit ei înșiși conducătorii acestora și răspunzători de toată activitatea desfășurată în aceste comunități, așa cum se întâmplă și astăzi. Cu toate acestea, ei au rămas în dependență de episcop, adică supuși supravegherii și controlului episcopului, datorându-i ascultare canonică¹⁵. De atunci se păstrează practica, devenită obligatorie, ca preotul să fie hirotonit de episcop și trimis

14. Pr. Prof. Dr. Vasile COMAN (fostul episcop al Oradiei), *Viața parohiei*, în "Mitropolia Ardealului", III (1958), nr. 1-2, p. 122.

15. Arhid. Prof. Dr. Ion N. FLOCA, *Canoanele...*, p. 29.

în parohie pe baza cărții canonice (singhelia), ca delegat sau împuternicit al episcopului, dar el este păstorul de fapt al parohiei, deținând puterea harică prin care sfințește viața credincioșilor și-i conduce la mântuire. În felul acesta, preotul este legat de o parohie sau de un altar. Așa se explică de ce, în conformitate cu practica obligatorie canonică, hirotonirea se face numai cu destinație, adică numai pe seama unui altar. Nu există hirotonire onorifică, ci numai pe seama unei biserici, a unui altar și deci a unei parohii. În această privință, canonul 6 al Sinodului IV ecumenic este foarte categoric: "Nimeni să nu fie hirotonit fără sorocire (destinație, absolut fără legătură, dezlegat de vreun loc), nici presbiterul, nici diaconul, nici altul oarecare din starea bisericască (clericală), fără numai dacă cel ce se hirotonește va fi anume sorocit (destinat) pentru biserica unei cetăți sau a unui sat, sau altarului (sanctuarului) unui mucenic (martir) sau mânăstiri. Iar în privința celor hirotoniți fără soroace (destinație), Sfântul Sinod a rânduit (hotărât) ca o astfel de hirotonie să fie fără tărie și ca nicăieri să nu poată sluji (lucra) spre ocara celui ce i-a hirotonit".

După cum arată comentariul la acest canon, hirotonia fără destinație era interzisă pentru motivul că hirotonia se dă numai celui hărăzit să slujească Biserica într-un anumit loc, la un altar existent, care era indicat, ca și astăzi, în momentul hirotonirii. Pornind de la ideea că legătura care se creează între preot și altar este indisolubilă, este ca o căsătorie a preotului cu biserica respectivă, nu s-a admis hirotonia fără destinație și nici ideea de transfer nu era cunoscută în trecut. Preotul era legat pentru toată viața de altarul la care se hirotonea. La început, hirotonirea se făcea chiar în altarul respectiv, pentru care era destinat preotul, ca să sublinieze și mai strâns legătura cu el. Cu vremea, hirotoniile s-au făcut la catedrala episcopală și de aici preoții erau trimiși cu carte canonică sau delegație în respectivele parohii. Obiceiul de a hirotoni preoți pe seama altarului sau hramului catedralei, ca după aceea să fie trimiși la oricare dintre altarele eparhiei, a plecat de la importanța pe care o are catedrala sau biserica episcopală ca fiind prima din eparhie și sediu al episcopului. Obiceiul pe care îl întâlnim astăzi, de a se hirotoni persoane care lucrează în administrația bisericască sau în învățământul teologic, pe seama unei biserici, paraclis sau capele care nu are calitatea de parohie, nu contravin canonului amintit, deoarece fiecare din cei hirotoniți menționează biserica sau altarul și hramul pe seama cărora sunt hirotoniți și sunt obligați să slujească la acel altar. Aceeași situație o întâlnim și la preoții care activează în spitale, unități militare, penitenciare sau instituții de asistență socială¹⁶.

16. *Ibidem*, p. 77-78.

Din momentul hirotonirii și instalării lui în parohie, preotul desfășoară o activitate și își exercită un drept al său, adică atribuții speciale care decurg din harul pe care îl deține. El nu este un simplu delegat, căci preoția este o treaptă de sine, de instituire divină. Preotul nu este un simplu delegat al episcopului, ci el este răspunzător din acel moment de mântuirea credincioșilor lui, pentru care are dreptul și puterea să săvârșească orice lucrare sfințitoare, în afară de cele rezervate prin excelență episcopului: sfințirea Sfântului și Marelui Mir, sfințirea bisericilor și a antimiselor și mai ales săvârșirea hirotoniilor și a hirotesiiilor. Cu toate acestea, el nu-și poate desfășura activitatea în parohie decât în ascultare canonică față de episcopul său. În acest sens, antimisul pe care îl primește orice preot, la numirea unui nou episcop, este semnul văzut al autorității acestuia, dar și dovada oficială și legală a bunelor raporturi dintre episcop și preot, al recunoașterii autorității episcopului și a ascultării față de el. În cazul în care preotul dovedește neascultare sau săvârșește acte, abateri sau delict care-l opresc de la slujirea celor sfinte, primul lucru pe care ierarhul locului îl face este să-i ridice sfântul antimis¹⁷.

Ascultarea canonică a preotului hirotonit și instalat cu carte canonică în fruntea unei parohii se concretizează prin pomenirea numelui episcopului său la momentele îndătinat de Biserică, din timpul slujbelor divine, rugându-se pentru el, ca unul care îi este superior ca treaptă harică și de la care a primit harul preoției, dacă este episcopul care l-a hirotonit. Nepomenirea numelui este dovadă de neascultare și răzvrătire¹⁸.

De asemenea, tot formă de ascultare este și supunerea față de episcop prin executarea ordinelor și dispozițiilor emise de autoritatea superioară, pentru bunul mers al activității pastoral-misionare a Biserici.

În calitatea sa de păstor legal hirotonit și instalat, preotul îndeplinește în parohie misiunea întregii slujiri de învățator al credincioșilor, de sfințire al vieții lor și de îndrumător al lor pe căile mântuirii. El îi învață pe credincioși prin predici și cateheze, rostite în cadrul cultului și în orice ocazie care se ivește, le sfințește viața prin administrarea Sfințelor Taine și ierurgii, mijlocindu-le harul sfințitor necesar mântuirii și binecuvântându-le toate momentele principale ale vieții lor, de la leagăn până la mormânt, și chiar după aceea. El le este îndrumător al vieții, căutând căile și metodele care să-i apropie de Biserică și să-i determine să urmeze poruncile și învățătura creștină. Prin această strădanie și grijă permanentă, pentru îndrumarea vieții

17. Pr. Prof. Dr. Nicolae D. NECULA, *Ce este antimisul și care este rostul și semnificația lui?*, în "Vestitorul Ortodoxiei", an VIII (1995), nr. 143-144, p. 13.

18. Idem, *Ce este ascultarea canonică și ce rol joacă în păstrarea disciplinei în Biserică?*, în "Vestitorul Ortodoxiei", an XII (2000), nr. 243-244, p. 15 și nr. 245-246, p. 15.

morale și duhovnicești a credincioșilor, el devine părintele spiritual al tuturor enoriașilor. Calitatea lui de liturghisitor și de îndrumător al vieții credincioșilor îi obligă la o viață morală exemplară, căci exemplul personal al preotului și al membrilor familiei sale este cea mai eficientă predică.

Într-o parohie ortodoxă, preotul este așadar elementul central sau factorul cel mai de seamă și fără de care nu se poate concepe activitatea pastorală. El este cel care mijlocește legătura dintre credincioși și Mântuitorul prin intermediul cultului și în special al Sfintei Liturghii și-i păstrează sub ploaia de har și binecuvântare care se revarsă din întreaga lucrare sfințitoare a Bisericii.

Sub aspect administrativ, fiecare parohie este condusă de un paroh. În parohiile cu mai mulți preoți, unul dintre ei îndeplinește sarcina de paroh, adică de administrator și de reprezentat al parohiei față de autorități. Sub aspectul activității pastorale, cu întreita sa formă, învățătoarească, sfințitoare și de îndrumare duhovnicească, el nu este cu nimic mai presus decât ceilalți preoți. În această privință Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române sunt foarte precise. Acolo unde este un singur preot, "parohul ca împuternicit al episcopului, este conducătorul sufletesc al credincioșilor din parohie, iar în ordinea administrativă este conducătorul administrației parohiale și organ executiv al Adunării parohiale și al Consiliului parohial"¹⁹. "La parohiile cu mai mulți preoți slujitori, aceștia sunt egali în drepturi și datoriile lor harismatice, didactice și de conducere spirituală. Fiecare preot slujitor va avea în cuprinsul parohiei un sector bine definit de către chiriarh"²⁰. De aceea, pretenția absurdă a unor preoți parohi, la parohii cu mai mulți slujitori, de a monopoliza dreptul la protie, ca și aceea de a nu da socoteală de veniturile parohiei sau de activitățile gospodărești întreprinse în enorie nu se poate justifica în nici un fel. Preotul paroh este absolut egal cu ceilalți, având doar răspunderea administrativ-gospodărească a parohiei. Chiar noțiunea de preot ajutător nu este corectă, fiindcă ceilalți preoți nu-l ajută pe paroh, ci îndeplinesc absolut aceleași activități pastorale ca și el. Ei sunt slujitori cu drepturi și datorii depline. Numai diaconul este slujitor ajutător, căci nu are deplinătatea harului, pe când preotul nu poate fi socotit așa. Concepând și exersând greșit funcția sau oficiul de paroh, se poate ajunge la abuzuri și neînțelegeri. Ceilalți preoți, care slujesc alături de paroh, nu sunt ajutători, ci coliturghisitori. De aceea, ei au și dreptul și datoria de a săvârși orice slujbă și de a rosti orice formulă liturgică. Este de neconceput ca preoții slujitori să nu fie lăsați să zică anumite formule din Sfânta Liturghie sau de la Taine, să nu citească pastorală în biserică sau să nu știe cum se face administrarea

19. *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române...*, p. 16.

20. *Ibidem*, p. 17.

averii și a bunurilor sau a veniturilor bisericești în general, parohul socotindu-se singurul îndreptățit să facă toate acestea. Toți preoții de la o parohie sunt egali, toți au dreptul, prin rotație, la protie, fără ca acesta să fie un drept exclusiv al parohului²¹. În Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, se spune limpede că în atribuțiile sau în obligațiile parohului, intră cele în afară de îndatoririle și drepturile lui harismatice, didactice și de conducere spirituală, pe care le au și ceilalți slujitori, și anume: să aducă la îndeplinire toate dispozițiile Statului și regulamentelor privitoare la parohie, să reprezinte parohia în justiție, în fața autorităților și față de terți, să convoace și să prezideze Adunarea parohială și Consiliul parohial, să aducă la îndeplinire dispozițiile organelor superioare, să se îngrijească de aducerea la îndeplinire a hotărârilor Adunării parohiale și ale Consiliului parohial, să țină un registru despre toți parohienii, însemnând numele, prenumele, ocupația, data nașterii, botezului, cununiei, morții și data eventualei mutări în altă parohie, să controleze administrarea averii bisericești, să întocmească și să țină la zi inventarul averii parohiale²². Dar, deși sunt foarte bine stabilite, aceste atribuții, de cele mai multe ori nu sunt îndeplinite, parohul socotindu-se doar stăpânul sau latifundiarul parohiei. De aceea, practica din unele eparhii ca parohiatul să se încredințeze prin rotație, pe perioade limitate, tuturor preoților unei parohii, acolo unde sunt mai mulți, mi se pare foarte bine venită, pentru a evita conflictele, neînțelegerile și abuzurile.

O ultimă condiție pe care trebuie să o îndeplinească preotul este aceea de a locui în parohie și de a nu fi navetist. Prezența lui permanentă în parohie îi dă posibilitatea să cunoască bine și enoria și pe enoriași, să creeze legături sufletești puternice cu ei și să le fie la dispoziție pentru toate solicitările lor. Altfel, el rămâne un străin care prestează doar servicii liturgice în parohia respectivă, fără să-i cunoască pulsul duhovnicesc și fără să se lege prea mult de ea. Navetismul trebuie socotit o plagă a clerului, care nu trebuie încurajată²³.

Dacă organismul parohiei este condus de paroh, care este capul ei, membrele acestui trup sunt credincioșii sau enoriașii. Ei alcătuiesc componența cea mai numeroasă a parohiei. Ei primesc această calitate de membri sau mădulare ale Bisericii și deci și ale parohiei prin Taina Sfântului Botez,

21. Pr. Prof. Dr. Nicolae D. NECULA, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, p. 26-27.

22. *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române...*, p. 17.

23. Pr. Prof. Ioan BUGA, *Pastorală. Calea preotului*, Editura Sf. Gheorghe Vechi, București, 1999, p. 136-137.

unită cu Mirungerea și Sfânta Euharistie, care îl încorporează pe credincios în trupul mare al Bisericii lui Hristos. Așa cum spune Sfântul Apostol Pavel, "noi toți într-un Duh ne-am botezat ca să fim un singur trup ...și toți la un Duh ne-am adăpat. Căci trupul nu este un mădular, ci multe" (I Corinteni XII, 13-14). Toate aceste mădulare, care sunt credincioșii, alcătuiesc trupul organismului bisericesc numit parohie. "Iar voi sunteți trupul lui Hristos și mădularele fiecare în parte" (I Corinteni XII, 27). Cel care introduce pe fiecare credincios în acest trup al Bisericii și al parohiei este preotul, care menține în același timp și unitatea lui, prin lucrarea de sfințire a credincioșilor, cu puterea Duhului Sfânt, prin predicarea învățaturii celei adevărate și prin îndrumarea lor spre mântuire. Ceea ce îi unește în chip deosebit pe credincioși este Sfânta Euharistie, săvârșită în Sfântul altar, deci sfântul potir. Aceasta explică și mai mult de ce parohia este obștea adunată în jurul Sfântului altar sau a sfântului potir.

Credincioșii care alcătuiesc parohia sunt persoane de ambele sexe, tineri și vârstnici, de profesii diferite, de nivel cultural și social deosebit, dar toți sunt uniți și pătrunși de aceeași credință și de aceeași putere a Duhului, prin lucrarea preotului. De aceea, ei sunt toți fiii duhovnicești ai aceluiași părinte care răspunde înaintea lui Dumnezeu pentru mântuirea lor. Darurile și rosturile lor în comunitatea creștină sunt diversificate, cum arată Sfântul Apostol Pavel (I Corinteni XII, 28-31), dar ei trăiesc în unitatea de credință și de duh. De aceea, și ei sunt responsabili, împreună cu preotul, de toată lucrarea mântuitoare desfășurată în Biserică. Preotul este doar capul sau conducătorul, dar ei, în calitate de membri, cu daruri și rosturi diferite, sunt obligați să participe la întreaga operă care se desfășoară în parohie. Concepția mai nouă că numai ierarhia este răspunzătoare de lucrarea și rostul Bisericii în lume este necorespunzătoare învățaturii Sfintei Scripturi și practicii dintotdeauna a vieții creștine. Pornind de la ideea și realitatea că credincioșii sunt mădulare ale trupului lui Hristos, exercitând fiecare rolul și rostul lui, ca într-un organism viu, s-au fixat îndatoririle care revin credincioșilor ca membrii ai parohiei sau obștii creștine. În acest sens, Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române fixează, prin articolul 42, aceste îndatoriri: "a susține, a întări și a răspândi credința Bisericii Ortodoxe; a lucra astfel ca toți credincioșii să viețuiască potrivit acestei cerințe; a cerceta sfânta biserică a participa la sfintele slujbe; a se împărtăși cu Sfintele Taine; a îndeplini faptele milei creștine; a întreține și a ajuta biserica și pe slujitorii ei"²⁴. Aceste îndatoriri statutare, care caracterizează pe adevărații membrii ai parohiei, cer ca aceștia să fie persoane active în cadrul organis-

mului bisericesc, mădulare vii care să contribuie la buna desfășurare a vieții religioase în obștea sau comunitatea din care fac parte. De aceea, ei trebuie să fie antrenați, atrași, conștientizați de această răspundere de către preot, care trebuie să-i dea fiecăruia rolul și rostul său, făcându-l tot mai util lucrării Bisericii. Dar, în chip deosebit, preotul trebuie să trezească, să cultive și să dezvolte în ei conștiința de enoriaș. Așa cum pe plan social-patriotic se dezvoltă și se cultivă o conștiință cetățenească, prin iubire față de patrie și angajarea fiecărui cetățean în lucrarea de propășire a țării, la fel fiecare credincios trebuie să aibă o conștiință vie și puternică despre drepturile și îndatoririle lui în calitate de membru al parohiei și deci al Bisericii, parohia fiind doar prima unitate care-i ajută să se integreze în eparhia condusă de episcop și apoi în Biserica universală sau ecumenică. Conștiința de enoriaș este de fapt conștiința apartenenței la Biserica lui Hristos²⁵. Conștiința aceasta trebuie să ne amintească permanent că facem parte din Biserică, împărtășindu-ne de darurile care se revarsă prin sfințele slujbe, că suntem mădulare vii ale unei obști creștine sau parohii. Ea trebuie să fie puternică, vie și trează pentru fiecare credincios, căci numai așa el simte că face parte dintr-o parohie care pentru el trebuie să fie o adevărată familie, caldă, primitoare și binefăcătoare. În această familie, credinciosul nu trebuie să fie doar înmatriculat în registrul de botezați, ci să se simtă legat de ea cu toată ființa sufletului său. Este familia în care el renaște prin botez și în care trebuie să trăiască toate evenimentele religioase importante din viața lui. Faptul că un credincios se știe că a fost botezat, cununat, spovedit, împărtășit și asistat religios în toate împrejurările vieții, de același preot și la aceeași biserică, îl face să se simtă solidar cu toți ceilalți fii ai parohiei și să-și cultive conștiința apartenenței la aceeași obște creștinească de a cărei creștere materială și spirituală trebuie să se intereseze cât mai mult.

Problema conștiinței de enoriaș se pune mai ales pentru credincioșii din mediul urban, pentru că aici întâlnim multe cazuri în care aceștia nu se simt legați de o parohie, iar uneori nici nu știu că fac parte sau trebuie să aparțină de o parohie, adică să fie legați sufletește de o biserică și de un preot. În chip deosebit, în aglomerările de populație din cartierele orașelor mari din țară, mulți credincioși sunt complet străini de preot și de biserică. Situația aceasta este rezultatul lipsei locașurilor de cult din aceste zone și a educației religioase din timpul regimului trecut. Aceasta se constată mai ales atunci când preotul efectuează vizitele pastorale la casele credincioșilor cu prilejul Crăciunului, Bobotezei, Postului Mare sau începutul anului bisericesc, când

25. Pr. Prof. Dr. Petre VINTILESCU, *op. cit.*, p. 44. Despre această temă, vezi și Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *op. cit.*, p. 754-758; Pr. Prof. Dr. Spiridon CÂNDEA, *op. cit.*, p. 287; Pr. Prof. Dr. Nicolae D. NECULA, *Tradiție și înnoire...*, p. 329-333; Pr. Prof. Ioan BUGA, *op. cit.*, p. 135-144.

credincioșii nu-l cunosc sau nu-l recunosc pe preot, pe care, de multe ori, îl văd pentru prima dată, iar uneori nu-l primesc în casă, tratându-l ca pe un străin sau necunoscut care a venit "să ceară bani". Iată cât de deformată sau aproape inexistentă poate fi conștiința de enoriaș. Când în asemenea familii intervin situații care necesită prezența preotului, cum ar fi: naștere, botez, cununie, deces, parastas, sfeștanie și altele, acești credincioși apelează la primul preot și la prima biserică ieșită în cale sau la o biserică și la un preot pe care îl cunosc întâmplător. La aceștia se adaugă o altă categorie de credincioși care știu că aparțin teritorial de o parohie, dar care nu țin legătura cu preotul și biserica parohiei, ci merg în altă parte pentru nevoile lor duhovnicești, invocând pentru aceasta diverse motive: că biserica respectivă este mai aproape de casă, că și-au creat un obicei de a merge la acea biserică unde se simt bine, că biserica respectivă este mai curată și mai îngrijită, că preotul sau preoții de acolo slujesc mai frumos, că sunt mai buni cântăreți sau predicatori, că unii din acești preoți sunt buni duhovnici, că biserica are cor, că taxele percepute pentru servicii sunt mai mici și altele.

Analizând toate aceste motive, ne dăm seama că unele din ele sunt de cele mai multe ori justificate, dar aceasta nu trebuie să constituie pentru credincioși pricină de a părăsi parohia. Ele sunt mai degrabă prilejuri de reflexie mai adâncă a preoților asupra motivelor care îi determină pe credincioși să meargă în alte parohii și a căilor de îndreptare a acestor deficiențe. Oricum, predica unor credincioși itineranți, care de fiecare dată se află într-o altă biserică, nu este de recomandat și de acceptat. Credinciosul trebuie să se simtă legat de o biserică. Firește că el poate să meargă în biserica unde se simte bine, dar să nu o schimbe de la o duminică sau sârbătoare la alta. O asemenea situație nu este firească și nici folositoare pentru scopul pe care fiecare preot îl urmărește în activitatea sa pastorală, adică mântuirea credincioșilor încredințați spre păstorie. Tocmai de aceea, un preot se hirotonește pe seama unei parohii, ai cărei credincioși îi sunt încredințați spre păstorie, și aceasta are limite teritoriale bine definite, imixtiunile în altă parohie fiind pedepsite de canoane. Din același motiv, la orașe, parohiile sunt bine delimitate teritorial, iar în cadrul aceleiași parohii, când sunt mai mulți preoți, fiecare are teritoriul sau sectorul său bine delimitat, care este parohia lui de care răspunde din punct de vedere pastoral și numai asupra lui își exercită atribuțiile și îndatoririle pastorale. Iată de ce un preot solicitat să săvârșească slujba în altă parohie sau sector decât acela în care este numit, nu are voie să o facă decât cu acordul preotului din parohia sau sectorul respectiv. Acest lucru trebuie cunoscut și de către credincioși, iar când aceștia apelează la alți preoți decât cei din parohia lor, pentru diverse servicii, aceștia trebuie să le explice solicitanților aceste rânduieli canonice și să-i îndrume către preoții din parohiile

lor. De aceea, atât participarea la slujbă în alte biserici decât cea parohială, cât și solicitarea de servicii religioase, inclusiv spovedania, altor preoți decât celor ai parohiei din care facem parte, nu sunt lucruri firești. Fiecare trebuie să se simtă legat de parohia în care s-a născut, s-a botezat și s-a stabilit ulterior, iar dacă cea parohie nu este la înălțimea altora, să contribuie la înflorirea ei, exprimându-și în felul acesta conștiința de enoriaș și făcându-și datoria de membru activ al comunității sau parohiei respective. Lipsa conștiinței de enoriaș și participarea ca spectator, astăzi într-o biserică cu cor, mâine la una cu un preot care predică bine, altădată la o biserică cu pictură frumoasă ca și absența de la îndeplinirea datoriei de enoriaș înseamnă ruperea de familia creștină, care este parohia, desprindere care, uneori, echivalează cu o moarte spirituală. Peregrinarea de la o parohie la alta în căutarea de preoți buni poate fi semn de elevație spirituală, dar de cele mai multe ori și de nestatornicie în materie de credință, care este foarte periculoasă. În această privință să nu uităm că majoritatea celor care cad pradă ușor sectelor și învățăturilor greșite sunt cei care pierd conștiința de enoriaș, de mădular viu al unei obști creștine în centrul căreia stau altarul și preotul²⁶.

Conștiința de enoriaș se trezește, se cultivă și se dezvoltă. De aceea, preotul trebuie să afle căile și mijloacele pentru a-i ține pe credincioși atrași de biserică, să facă din ea un organism viu în care fiecare mădular să-și găsească rostul și raportul său la bunul mers al activității religioase care se desfășoară în parohie și să contribuie la înflorirea ei, păstrându-o într-o perfectă unitate. Păstrarea legăturii permanente cu credincioșii și angajarea sau solicitarea lor la lucrările de construire sau de reparare a sfântului locaș, de îngrijire a bisericii, a picturii, a obiectelor de cult, de întreținere, sistematizare și înfrumusețare a cimitirului, unde odihnesc osemintele înaintașilor, moșilor, strămoșilor și ale tuturor celor dragi, de procurare a tuturor celor necesare bisericii și curții sunt obiective care nu trebuie niciodată neglijate de preot. Alegerea și cooptarea lor în organismele bisericesti statutare, Adunarea parohială și mai ales Consiliul și Comitetul parohial este o cale și metodă eficiente de a angaja în lucrarea bisericii pe cei mai devotați slujirii misionare. Cu aceștia preotul poate să se angajeze în lucrări de mare folos pentru parohie: înzestrarea și înfrumusețarea bisericilor, a curților bisericesti și a cimitirelor și pentru ținerea lor în cea mai bună rânduială, formarea și susținerea corului bisericii, ajutorarea săracilor și ocrotirea orfanilor și a văduvelor, cercetarea și ajutorarea bolnavilor, înființarea și susținerea bibliotecii parohiale, organizarea colportajului în parohie, ajutorarea preotului în catehizare și înființarea cercurilor misionare, în vederea întăririi credinței și

26. Pr. Prof. Dr. Nicolae D. NECULA, *op. cit.*, p. 330-333.

simtului moral al credincioșilor, înființarea și susținerea oricăror opere de milă creștină²⁷. În această privință, trebuie subliniată necesitatea de a angaja cât mai mult în lucrarea pastorală apostolatul sau slujirea mirenilor. În acest sens, se impune ca preotul, care prezidează atât consiliul cât și comitetul parohial, să fie cu multă luare aminte la persoanele care alcătuiesc aceste organisme, să lucreze cât se poate de deschis și corect, să se folosească de consilieri, nu doar pentru a semna procese verbale dinainte întocmite, așa cum se întâmplă în multe cazuri, ci pentru a-i fi sfetnici, sfătuitoari și persoane bine intenționate pentru propășirea vieții materiale și spirituale a parohiei. O importanță deosebită trebuie acordată epitropului, ca unul care administrează averea bisericii. Colaborarea cu aceste organisme trebuie să fie perfectă. Cu cât preotul va fi mai degajat de problemele financiare și gospodărești, care intră în atribuțiile acestor organisme, cu atât va fi mai scutit și apărut de comentariile negative care se pot face pe seama lui. Și în această privință, preotul trebuie să se ferească de a cădea în păcatul de a se socoti totul într-o parohie, stăpân ca pe o moșie, făcând numai ce crede el și disprețuind pe credincioși sau pe cei mai apropiați dintre colaboratorii săi, între care cântărețul, care trebuie mereu tratat ca fiind cel mai apropiat și mai eficient colaborator al său. Instituția cântăreților, așa de importantă în istoria Bisericii, trebuie revigorată, ca fundamentală în viața cultică a parohiei și în educația religioasă²⁸.

Dar conștiința de enoriaș dezvoltă și se cultivă prin participarea la slujbele cultului divin, și în special la Sfânta Liturghie, prin aducerea darurilor de pâine și de vin la sfântul altar, prin executarea cântărilor sau răspunsurilor bisericesti, prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului, bineștiind că slujbele nu se săvârșesc pentru preot și cântăreț, ci pentru popor, iar împărtășirea cu Sfintele Taine trebuie să fie darul oferit credincioșilor la Sfânta Liturghie. De asemenea, de mare importanță este cultivarea dragostei față de locașul de cult și față de preot, care trebuie să înceapă încă din copilărie. De aceea, o grijă deosebită a preotului zilelor noastre trebuie să fie aceea de a atrage pe copii și pe tineri la biserică, având în vedere că aceștia au fost educați o jumătate de veac să urască biserica și pe slujitori, ca instituții care, în mentalitatea timpului, trebuiau să dispară²⁹. Dragostea de biserică și de slujitori, ca și de cultul, care trebuie săvârșit în condiții ideale, se exprimă și prin contribuția pe care fiecare credincios o depune pentru întreținerea locașurilor de cult în cea mai desăvârșită ordine și curățenie, pentru procurarea vaselor liturgice, a veșmintelor și cărților de cult, a fondului

27. *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române...*, p. 21.

28. Pr. Prof. Ioan BUGA, *op. cit.*, p. 138-139.

29. Pr. Prof. Dr. Nicolae D. NECULA, *op. cit.*, p. 326-327.

de carte pentru bibliotecă. Aceeași atenție trebuie acordată cimitirului parohiei care se cuvine să fie păstrat în ordine și curățenie, cu mormintele îngrijite, săpate și împodobite cu flori, cu crucile întregi și întreținute în stare bună, împrejmuit cu gard. În această privință contribuția și aportul credincioșilor trebuie să se simtă din plin. Conștiința de enoriaș și mai ales rolul credincioșilor ca mădulare ale Bisericii este exprimată sintetic în cuvintele unui pastoralist care spunea că "creștinul trebuie să fie ceva mai mult decât material pasiv în mâinile preotului; el trebuie să fie colaborator care, cu mâini proprii, ajută clerului la conducerea parohiei, el trebuie să fie preot și apostol în sensul larg al cuvântului, el trebuie să îndeplinească toate acele lucrări care cad în sarcina lui de parohian"³⁰.

Legătura strânsă și colaborarea dintre preot și credincioși în cadrul aceleiași parohii face ca această comunitate să fie vie și puternică. Așa cum se spune de către pastoralisti, valoarea unei parohii nu se apreciază după numărul credincioșilor, dușă bunurile pe care le posedă, după situarea ei într-un anume loc sau după întinderea geografică, ci după nivelul vieții duhovnicești care se realizează și se trăiește în ea, după înălțimea conștiinței de enoriaș și după unitatea și colaborarea cu preotul la realizarea marilor acțiuni menite să conducă pe oameni la mântuire. Semne vizibile ale unei parohii vii, lucrătoare și adevărate, sunt în principal trei: starea în care este întreținut locașul de cult sau biserica, aceasta fiind oglinda sufletului credincioșilor și certificatul activității preotului. Pentru credincioși biserica este cerul pe pământ și de aceea ea trebuie să fie frumoasă, curată și atrăgătoare.

Al doilea semn al unei parohii vii este frecventarea bisericii de către credincioși și participarea lor activă și efectivă la sfintele slujbe și în special la Sfânta Liturghie și împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului. Această participare se face mai ales prin cântarea în comun a credincioșilor și prin împărtășirea cu Sfintele Daruri, devenind toți "o inimă și un suflet" (Fapte IV, 32).

Cel de al treilea semn al unui organism viu și lucrător, cum este parohia, îl constituie, cel puțin pentru parohiile rurale, starea cimitirului. El este al doilea altar al parohiei și școală de virtuți. Dacă este un cimitir îngrijit, curat, sistematizat, aceasta constituie dovada unei credințe puternice în nemurire, a păstrării unității dintre cei vii și cei morți și întărește duhul comuniunii în parohie³¹.

30. Michael FAULHABER, *Priester und Volk und unsere Zeit*, Kircheim-Meinz, 1911, p. 7, după Pr. Prof. Spiridon CÂNDEA, *op. cit.*, p. 286.

31. Pr. Dr. Vasile COMAN, *op. cit.*, p. 122-124.

Toate cele prezentate până aici ne arată că parohia rămâne unitatea sau celula de bază în dezvoltarea vieții duhovnicești în Ortodoxie, terenul și spațiul lucrării pastoral-misionare a preotului. Ea reprezintă în mic întreaga Biserică și lucrarea ei. Ceea ce se lucrează și se săvârșește într-o parohie, se realizează și la nivelul întregii Biserici. De aceea, forța și vitalitatea unei Biserici naționale, așa cum este Biserica noastră, depinde de lucrarea și realizările în domeniul vieții duhovnicești, care se desfășoară în parohii. Dacă parohiile sunt organisme vii, cu intensă și roditoare activitate pastorală, atunci și eparhia va fi o unitate administrativă și spirituală puternică, iar la rândul ei Biserica națională, care le înglobează pe toate, va fi o Biserică adevărat. De aceea, orice inițiativă și acțiune de regenerare, de refacere și de întărire a Bisericii creștine va trebui să înceapă de la parohie și să se sprijine pe ea, să tindă la reinnoirea vieții parohiale, la progresul și adâncirea trăirii creștine. Acesta este laboratorul în care se elaborează forța vitală a Bisericii întregi³².

Iată de ce și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist sublinia însemnătatea parohiei în lucrarea pastoral-misionară a Bisericii în vremea noastră. În acest context, preotul poate iniția toate acțiunile menite să îmbunătățească valoarea și calitatea slujirii pastorale, fără să primească directive de la centrul eparhial, dar având grijă ca toate să se desfășoare în spiritul ascultării canonice, al respectului față de învățătura corectă a Bisericii, de rânduielile canonice și de unitatea liturgică. În felul acesta, activitatea sa se înscrie pe făgașul celei mai sănătoase angajări a preotului în opera de propovăduire a credinței, de sfințire a vieții credincioșilor și de îndrumare pe căile adevăratei viețuiri creștine, constituind în același timp o cărămidă bine plasată la întărirea edificiului mare care este Biserica lui Hristos.

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

32. Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *op. cit.*, p. 758.

HRISTOLOGIA PATRISTICĂ ȘI CONCEPȚIILE HRISTOLOGICE CONTEMPORANE

1. Patrologie și Hristologie:

Jertfa Mântuitorului Hristos și raportul ei cu Sfânta Scriptură în Tradiția Apostolică a Bisericii

Plecând de la cuvintele Mântuitorului: "Dacă bobul de grâu, când cade pe pământ, nu va muri, rămâne singur; iar dacă va muri, aduce roadă multă" (In. 12, 24), înțelegem că Jertfa Domnului este temelia zidirii Bisericii prin Duhul Sfânt: "Duhul nu venise, pentru că Hristos nu Se proslăvise", cum subliniază Sfântul Evanghelist Ioan (7, 38-39). De aici rezultă și importanța temei răscumpărării în întreaga învățătură dogmatică ortodoxă.

Jertfa Domnului a fost puterea de a sfinți Numele lui Dumnezeu, pentru restaurarea iubirii de Dumnezeu în om din toată inima, îi de aici ca putere a venirii Împărăției lui Dumnezeu, așa cum arată Mântuitorul când ne învață să ne rugăm lui Dumnezeu chemându-L ca Tată: "Sfințească-se Numele Tău! Vie Împărăția Ta!" (Mt. 6, 9-10). Jertfa Domnului a însemnat sfințirea de Sine Însuși a Mântuitorului, pentru ca ucenicii să poată descoperi darul întrupării Sale: "Eu pentru ei Mă sfințesc pe Mine însumi; pentru ca și ei să fie sfințiți în adevăr!" (In. 17, 19), a spus Domnul, pentru ca ucenicii să spună apoi: "Noi care L-am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaștem așa" (2 Cor. 5, 16).

Sfințirea prin Jertfa Domnului a însemnat "scrierea în inimi a voii lui Dumnezeu" (Ier. 31, 33) ca putere de izbăvire de sub puterea "boldului morții", păcatul: "Oricine săvârșește păcatul este rob al păcatului" (In. 8, 34-35); robul nu rămâne pe veci în casă (trăind numai cu pâine), dar Fiul rămâne pe veci. Iar, dacă Fiul vă va face liberi, veți fi liberi cu adevărat (In. 8, 34-36); "Veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi" (In. 8, 32) de legăturile patimilor. Jertfa a însemnat puterea de sfințire a Cuvântului lui Dumnezeu ca adevăr prin Trupul lui Hristos, întrucât a fost trăit de Hristos ca Fiu, în Duhul Sfânt: "Sfințește-i întru adevărul Tău, Cuvântul Tău este adevărul" (In. 17, 17). Acest adevăr este învederat prin Învierea Domnului, nu ca o minune pentru El, ci ca "adevărul" vieții Sale, calea Sa în viață, ca

cea mai mare minune din univers, pe care El Însuși a numit-o: "comoară ascunsă în țarină" (Mt. 13, 44), ca putere a Împărăției lui Dumnezeu.

Învieria ca adevăr al vieții Sale, arătat prin darul Jertfei Sale este puterea deschiderii Sfintelor Scripturi: "Cercetați Scripturile, căci voi credeți că prin ele aveți viață veșnică; ele însă vorbesc despre Mine" (In. 5, 39). În El este împlinirea Scripturilor Vechi ale Legii, a proorocilor, și El este puterea alcătuirii în scris a celor noi, prin *inima* celor ce au urmat Lui, și pe care El i-a desăvârșit în asemănarea cu Sine Însuși. Căci între Jertfa Domnului și Sfintele Scripturi se află cei chemați, care, prin îndreptare și desăvârșire, au devenit "asemenea chipului Fiului lui Dumnezeu" (Rom. 8, 29-30), după firea Sa umană, împlinirea arătată de Mântuitorul la încheierea lucrării Sale: "Lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac, L-am făcut" (In. 17, 11). Duhul Sfânt avea să descopere în ei minunea vieții lui Hristos, prin care să-și aducă aminte de toate cele făcute și spuse de Hristos, încât ei să fie socotiți "martori", ca o continuare vie a Întrupării lui Hristos, având în ei ca și Hristos "comoara Învierii în vase de lut" (2 Cor. 4, 6-7).

Deci, când Mântuitorul spunea: "Lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac L-am făcut" (In. 17, 11), nu se refera la Biblie, ci la persoana celor care au urmat Lui. Sfintele Scripturi aveau să fie "mărturia" lor despre Hristos din inima lor, în care El Însuși s-a scris pe viu prin sfințire, iar mărturia scrisă a lor în Sfintele Scripturi ale Noului Testament este tot lucrarea de aducere aminte de la Duhul Sfânt. Astfel, ca o continuare în formă statică a Întrupării, Sfintele Scripturi se înțeleg tot prin inima Apostolilor, ca o continuare vie a Întrupării lui Hristos, în care Hristos a certat vânturile și valurile din sufletele lor și le-a dăruit acea "liniște mare" (Mt. 8, 26) ca: "pacea lui Dumnezeu care covârșește toată mintea" (Fil. 4, 7; Col. 3, 15). Sfintele Scripturi se înțeleg tot prin acea "isihie" ca scoatere a lor de sub puterea "vânturilor și a valurilor" din lume, așa cum sună chemarea Domnului: "Ia cartea și o înghite!" (Ap. 10, 9).

Din punct de vedere teologic și interdisciplinar, raportul dintre Patrologie și Hristologie are la bază legătura organică dintre Jertfa Mântuitorului și Sfânta Evanghelie, dintre Întruparea Domnului și Biblie, dintre Sfânta Tradiție și Sfânta Scriptură. Evanghelia, vestea cea bună, mântuirea, cuprinde Sfânta Tradiție ca lucrare vie a lui Dumnezeu în Hristos, precum Sfânta Scriptură în cadrul Sfintei Tradiții, sau al Bisericii.

Evanghelia este de la Dumnezeu, nu de la oameni (Gal. 1, 11-12), cuprinzând mai întâi Sfânta Tradiție: "Credința este din auzire, iar auzirea din cuvântul lui Hristos" (Rom. 10, 14-17). În cadrul Sfintei Tradiții s-a scris Sfânta Scriptură a Noului Testament în lumina căreia se înțeleg organic și scrierile Legii Vechi (Mt. 13, 52), dar ea este scrisă, "nu dintr-o voință ome-

nească, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au scris mânați fiind de Duhul Sfânt" (2 Pt. 1, 21). Acești "oameni sfinți ai lui Dumnezeu" sunt cei "desăvârșiți în Hristos la lucrul slujirii" (Ef. 4, 12) prin "chemare, îndreptare, desăvârșire" (Rom. 9, 29-30), ca urmare și continuare a Întrupării Fiului lui Dumnezeu. Prin "botezarea cu Duhul Sfânt" Dumnezeu i-a făcut pe oameni capabili să cunoască pe Dumnezeu (1 In. 4, 20) și să-L împărtășească mai întâi în chip viu, cu conștiința de a da în dar ceea ce au primit în dar, apoi și prin Sfintele Scripturi, ca "mărturii" prin care primitorii darului să rămână în "plinătate", în sensul rugăciunii de la încheierea Sfintei Liturghii: "Plinătatea Bisericii Tale păzește-o!"¹.

În centrul lucrării lui Dumnezeu pentru oameni spre înviere în Hristos, înaintea Sfintei Scripturi, a fost și a rămas întotdeauna Jertfa Domnului Hristos ca puterea de a deschide ochii oamenilor să cunoască pe Dumnezeu, Căruia ei i-au urmat în Hristos: "Aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul, adevăratul Dumnezeu, și pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis" (In. 17, 3). Este vorba de o "mutare", "trecere pascală", "transfigurare", "eliberare" din legăturile patimilor: "El va izbăvi pe Israil de toate fărâdelegile lui" (Ps. 129, 8); "Sufletul nostru a scăpat ca o pasăre din lațul vânătorilor; lațul s-a sfărâmat, și noi ne-am izbăvit" (Ps. 123, 7), "conversie" a celor trupești în cele duhovnicești, Jertfa fiind prețul cel mare de răscumpărare: "Noi care am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaștem așa" (2 Cor. 5, 16). Este trecerea în Hristos prin Jertfa Sa: "Vă voi lua la Mine ca să fiți și voi acolo unde Eu sunt" (In. 14, 3), trecere întru "ale Sale", așa cum este remarcat la prefacerea Sfintelor Daruri: "Ale Tale dintru ale Tale, Ție îți aducem de toate și pentru toate"².

Având conștiința apostolică a Bisericii, Sfinții Părinți, îndeosebi Sfântul Vasile cel Mare, au restabilit locul central al Jertfei Mântuitorului prin Sfânta Liturghie, ca temelie a unității Bisericii – într-o vreme de dezbinare în Biserică – lucru ce caracterizează tradiția Bisericii Ortodoxe. Sfânta Scriptură care a fost scrisă prin "oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu" (2 Pt. 1, 21), în asemănarea lor cu Hristos, în desăvârșirea lor, a fost considerată o "continuare a Întrupării"³, după cum spunea Origen, care la rândul ei, ca și Întruparea, are nevoie de Jertfa Domnului pentru cunoașterea lui Dumnezeu, căci "Hristos este ascuns sub litera Scripturii"⁴, va preciza același Origen. Tradiția nu este mai presus decât Scriptura, vor spune Sfinții Părinți Ciprian

1. Rugăciunea Amvonului de la încheierea Sfintei Liturghii.

2. Recitativ liturgic la prefacerea Sfintelor Daruri.

3. Origen: *Contra lui Celsus*, în colecția "Griechische Christliche Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte", (G.C.S.) Berlin, vol. II, Cartea a VI-a, 77, (148, 28).

4. Origen: *Comentariu la Matei*, G.C.S. 10, 5. (5, 15).

al Cartaginei⁵ și Irineu de Lyon⁶. Amândouă țin de Jertfa Domnului ca de calea sfințirii lor, "deschiderea" lor, sau mai curând deschiderea ochilor oamenilor pentru a cunoaște și a înțelege astfel Scripturile. Cei ce vor să aibă folos de Sfintele Scripturi trebuie să țină seama de Jertfa Domnului care este temelia Bisericii, va spune Tertullian⁷.

Împărtășirea chipului lui Dumnezeu ca Tradiție Sfântă, ca scriere în inimi prin Jertfa lui Hristos în Duhul, a vocii lui Dumnezeu, era pentru Sfinții Apostoli mai de seamă decât Scriptura: "Ceea ce ochii noștri au văzut, urechile au auzit, mâinile noastre au pipăit... aceea vă vestim..." (1 In. 1, 1). De altfel, atunci când poporul se închina vițelului de aur, în locul lui Dumnezeu, Moise a spart Tablele Legii (Ieș. 32, 19). Scriptura nu poate fi "spartă" ca Tablele Legii, dar ea rămâne închisă, pecetluită, atunci când lipsește calea chipului lui Dumnezeu în Hristos sfințită ca adevăr prin Jertfa Sa. Tertullian putea argumenta interdicția sa și prin locul din Psalmi: "Pentru ce iei cuvintele Mele în gura ta, când tu alergi cu cei răi, și partea ta o pui cu cei necredincioși?" (Ps. 49, 17-22).

Zidiți în Hristos până la asemănarea cu El ca desăvârșire, Sfinții Apostoli au iubit pe aproapele lor așa cum i-a iubit Hristos pe ei, și au împărtășit în dar, ceea ce au primit în dar, însă ei nu au scris Scriptura ca să fie prefăcută din nou într-o "Lege", ca Legea Vechiului Testament, care a fost dată cu blestem, ci ca mărturie, ca dreptar, nu pentru "sădire" și împărtășire prin litera ei, ci pentru păstrarea chipului lui Hristos scris în inimi prin ei, prin prezența lor personală, prin har, ca "îndulcire a apelor amare ale Legii prin lemnul crucii" (Ex. 15, 23-25): "Pe Domnul Hristos să-L sfințiți în inimile voastre" (1 Pt. 3, 15). Spre deosebire de Legea Veche, Hristos este "o cale nouă și vie" (Evr. 10, 20), iar ucenicilor Săi, Mântuitorul le-a poruncit să-I urmeze Lui, pentru ca să nu se mai uite la Legea Veche, întrucât în El, aceeași Lege este mult mai adâncă: "Rămășița care va fi, va prinde rădăcini în jos, și va aduce roade în sus" (Is. 37, 31), este inima lui Dumnezeu, ("Dumnezeu era Cuvântul"—In. 1, 1) și tocmai de aceea se scrie în inimi, căci Cuvântul lui Dumnezeu nu este o teorie, ci împărtășirea chipului lui Dumnezeu Însuși, de unde și valoarea unică a Întrupării față de legea scrisă, cu toate că și Legea împărtășea chipul lui Dumnezeu, însă într-o formă slabă, exterioară. De altfel, duhul lui Hristos trimis în inimi ca unor fii ai lui Dumnezeu, nu poate fi cuprins în litere. Scriptura ne dă doar repere ale acestui "duh". Din inima lui Hristos s-a putut împărtăși căldura credinței plină de

5. Sfântul Ciprian al Cartaginei: *De oratione dominica*, XIII, P.L. IV, col. 544-546; *De unitate ecclesiae*, VI, P.L. IV, col. 516-520.

6. Sfântul Irineu de Lyon: *Adversus Haereses*, III, 4, 2, P.G. VII, col. 855-856 ABC.

7. Tertullian: *De praescriptione haereticorum*, 19, P.L. I, col. AB; 36-38, col. 58B-63A.

Duhul Sfânt, putere a Luminii, care nu poate veni din literă, ci din duh, așa cum se arată El în sfinți, prin lucrarea lui Hristos de desăvârșire a lor: "Ca să cunoașteți cu toți sfinții... adâncul dragostei lui Dumnezeu în Hristos" (Ef. 3, 18). De aceea Hristos este "o cale nouă și vie" (Evr. 10, 20), spre deosebire de "tablele de piatră" ale Legii. Această "cale nouă și vie" este sfințită ca adevăr prin jertfa lui Hristos, așa cum nu se puteau jertfi Tablele Legii.

Jertfa Domnului, iar nu Biblia, a dus la împărtășirea Duhului Sfânt la Cincizecime, ca un "botez cu Duhul Sfânt" (Mc. 1, 8), și ea este aceea care a constituit calea prin care, după Sfinții Apostoli, Biserica a avut puterea și criteriul de a alege cărțile canonice de cele apocrife ale Sfintei Scripturi, și anume într-un proces de receptare, de primire, de scriere în inimi, care este o cale mai profundă decât cea numai intelectuală, fiind vorba de "scrierea în inimi a vooi lui Dumnezeu" în Hristos ca "har și ca adevăr" al vieții Sale prin Înviere, așa cum s-a făcut dovada prin Jertfa Sa că El este viu, deci prin sfințire. Însăși Sfânta Scriptură are nevoie de această sfințire ca "aducere aminte" (In. 14, 26) prin Duhul Sfânt de toate câte a făcut și a învățat Hristos. De aceea tălmăcirea Scripturilor are loc în Biserică în urma aducerii Sfintei Jertfe la Sfânta Liturghie.

Având puterea cunoașterii lui Dumnezeu prin Jertfa Domnului ca putere de conversie, de mutare în Hristos ca om în Dumnezeu prin ascultare, în Dumnezeu și de aceea veșnic, de trecere pascală, de transfigurare, de cale a desăvârșirii ca împărtășire a vieții în trup a Fiului lui Dumnezeu, așa cum se subliniază în Sfânta Liturghie: "Am văzut Lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc" (arătat în trup în Hristos), Biserica a avut după Sfinții Apostoli, puterea de a recepta, nu numai canonul cărților Sfintei Scripturi, ci în primul rând canonul *persoanei*, a omului desăvârșit, din cauza asemănării cu Hristos și ca o continuare a Întrupării Sale, motiv pentru care celor botezați s-a dat numele de "creștini", adică botezați în numele lui Hristos. Este calea chipului lui Dumnezeu, prin care se pot înțelege și Sfintele Scripturi. Sfântul Apostol Pavel în epistola către Evrei muștra pe cei ce nu cunosc Scripturile, pentru că nu au chipul lui Hristos în ei (Evr. 5, 11-14), dar care pentru zidirea lui Dumnezeu împărtășit în dar în Hristos, sunt așezate în așa fel în cadrul anului liturgic ortodox încă din sec. IV, încât el să constituie calea de zidire în Hristos asemenea cu cea a Sfinților Apostoli, înainte de a se fi scris Sfintele Scripturi de către ei⁸.

Sfânta Tradiție ca putere a harului este în Biserică mereu calea de sfințire, de scriere în inimi a vooi lui Dumnezeu ca Evanghelie, ca vestea cea

8. Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgrecan: *Teologia Morală Ortodoxă*, Manual pentru Institutete Teologice, vol. II, București, 1980, p. 60.

bună (Ier. 31, 33). De aceea, ca și în Întruparea Fiului lui Dumnezeu, care este "calea cea nouă și vie", trebuie să vorbim și despre Sfânta Scriptură ca despre *adăncurile* Duhului Sfânt, ca despre smerenia, tăria, plinătatea chipului lui Dumnezeu, despre care ele dau mărturie și care în lumina Sfintei Jertfe trebuiesc descoperite în Sfânta Scriptură sub literele ei, prin muncă, cu sudoarea frunții, pentru a afla pe Dumnezeu Cel ascuns în lume (Deus absconditus), dar prezent prin Întrupare și "îndreptat în Duhul" (1 Tim. 3, 16), ca Emmanuil. Scripturile au viață veșnică, întrucât arată spre Hristos, dar interpretarea lor fără lumina Întrupării și a Jertfei, ar duce la modificarea lor, care la rândul ei ar afecta Întruparea. În lumina Întrupării, nu poate fi scos nimic din Scripturi (iotă sau cirtă), fără a se afecta Întruparea. Jertfa a fost calea cunoașterii lui Dumnezeu, ca sfințire a Numelui lui Dumnezeu și în același timp a oamenilor în adevărul vocii Sale de comoară a Învierii, sfințire ca ajutor pentru ca oamenii să-L iubească din nou ca în starea primordială, din toată inima lor, ca atunci când nu era nevoie de Biblie, deoarece voia lui Dumnezeu era scrisă în inimi, iar ei erau locașuri ale Duhului Sfânt, Numele lui Dumnezeu fiind sfințit spre încredere și iubire, ca fii, nu ca robi, singura cale de împărtășire a vocii lui Dumnezeu așa cum s-a dat în Hristos: "De Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu" (In. 14, 23); "Sfințească-se Numele Tău" (Mt. 6, 9) căci numai astfel va veni Împărăția Ta, ca taină a chipului care constă în iubirea aproapelui ca pe sine însuși din iubirea de Dumnezeu din toată inima.

După botezarea de către diaconul Filip (F.A. 9, 26-39), famenul etiopian, căutătorul de Dumnezeu, avea să citească Sfintele Scripturi pe care nu le înțelegea până atunci, ca pe o mărturie a proorocilor, din mărturia Apostolilor, a căror "piatră din capul unghiului este Însuși Hristos" (Efeseni 2, 20), "Capul Bisericii", "calea cea nouă și vie" (Evr. 10, 20) față de Tablele Legii, "harul și adevărul" (In. 1, 17) față de Legea lui Moise, "duhul cel ceresc" (cântare de la încheierea Sfintei Liturghii) arătat în trup, *întregul* care spre deosebire de *părțile* sale din Scripturi, este mai mult decât suma tuturor părților sale componente.

Prin Sfânta Jertfă, Evanghelia, vestea cea bună, a însemnat întotdeauna acea plinătate, care trăiește Jertfa Mântuitorului ca *jertfă de laudă* pentru *milă de pace*, ca Euharistie. Puterea împărtășirii darului și taina creșterii Bisericii constau nu în vreun program misionar, nici în Scriptura înțeleasă ca literă, ci "mângâierea Duhului Sfânt" (F.A. 9, 31) revărsat peste chipul lui Dumnezeu din Hristos în Sfinții Apostoli ca botez, făcând din ei fii ai lui Dumnezeu, născuți de la Dumnezeu arătat în Hristos, hristofori și grafofori, capabili să scrie Sfintele Scripturi. Dacă proorocii au văzut mai înainte ceea ce nu era încă de față, astfel Apostolii au scris despre Cel Ce era, nu numai prezent, ci

și scris în inima lor prin Jertfă spre desăvârșirea, asemănarea lor cu Hristos: "Ceea ce ochii noștri au văzut... aceea vă vestim (1 In. 1, 1)". În felul acesta, prin scrierile lor, ei aduc încă o dovadă că sunt martori ai lui Hristos, nu numai cu viața lor, ci și cu mărturia scrisă pentru viața lui Hristos ca și "cale și adevăr" (In. 14, 6) dovedit prin Jertfa Sa, încât ei înșiși erau înviați din morți, erau vii în Hristos ca lumina aprinsă, care se pune, nu sub obroc, ci în sfeșnic... Argumentarea lor în acest sens pleacă de la plinătatea lor prin Învierea Domnului, apoi de la lumina Taborului la care unii dintre ei au fost de față, întrucât aveau credință mai mare decât ceilalți ucenici, apoi mărturia proorocilor ca "o făclie ce luminează în loc întunecos, până ce va străluci ziua și luceafărul va răsări în inimile voastre" (2 Pt. 1, 19). Apostolii s-au dovedit astfel iconomi fideli ai tainelor lui Dumnezeu (1 Cor. 4, 1-3), care ca iconomi ai Împărăției lui Dumnezeu, au fost ca și neguțatorul care scoate din câmara sa noi și vechi, așa cum spune Mântuitorul (Mt. 13, 52), cu referire la deschiderea Vechiului Testament prin Noul Testament. Ei sunt "iconomi" pentru că au aflat "comoara ascunsă în țarină" (Mt. 13, 44), pentru care au vândut toate și au cumpărat țarina aceea: "Aleg ca să-L cunosc pe Domnul Hristos și puterea Învierii Lui" (Fil. 3, 10), după cum vor sublinia Sfinții Apostoli, ca pe un lucru esențial al vieții lor în Biserică, în Hristos, după îndreptarea și desăvârșirea lor în viața și Jertfa Domnului.

Desăvârșirea *persoanei* ca dar al Jertfei Domnului mărturisită în Sfintele Scripturi, a constituit în Tradiția harică a Bisericii, în Patristică, puterea de a recepta pe purtătorii chipului lui Dumnezeu în Hristos și a operelor acestora, ca opere ziditoare în Hristos, căci prin ei s-a continuat plinătatea Bisericii Apostolice, succesiunea apostolică, care avea unitatea ca pe un adaos, ca pe un dar al Duhului Sfânt, ca pe o nuntă a bucuriei în Hristos: "Slava pe care Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor, ca toți să fie una" (In. 17, 22).

Patristica este o continuare organică a împărtășirii lui Hristos din Biserică Apostolică, prin înțelegerea Sfintei Scripturi în lumina Jertfei Domnului: "Se poate spune că prin Biserică Însuși Hristos își tâlcuiește Cuvântul Său, deoarece în ea este Duhul Sfânt care-L preamărește pe Hristos și călăuzește la tot adevărul. Biserică nu scoate de la ea însăși sensul Scripturii, ci dispune de *Euharistie* și de *sensul Scripturii* ca de ceva propriu care-i sunt date continuu de către Hristos prin Duhul Sfânt"⁹. "Textul Scripturii nu-l putem despărți de modul tradițional al interpretării lui, care a început din perioada lui nescrisă, de la Sfinții Apostoli"¹⁰.

9. Pr. Prof. Dr. Dumitru Staniloae: *Sfânta Tradiție, descrierea noțiunii și întinderea ei*, în "Ortodoxia", 1, 1964, p. 89.

10. Idem, *art. cit.*, p. 88.

Din Tradiția Apostolică și după mărturia Sfințelor Scripturi, spiritualitatea răsăriteană a pus în valoare "duhul ceresc" arătat în trup în Hristos ca plinătate, ca "întreg" care este mai mult decât suma tuturor părților sale componente din Sfânta Scriptură, ca putere a unității Bisericii în Duhul Sfânt din slava pe care i-a dat-o Hristos și care nu se poate păstra fără această slavă a Mirelui, despre care Mântuitorul Hristos spune că dacă slava Mirelui ca bucurie a Lui, se va lua de la ei, atunci ucenicii vor posti (Mt. 9, 15), ca să o dobândească din nou, deoarece nu vor putea trăi fără ea. De aceea, Sfinții Apostoli îndeamnă: "Luați aminte să nu se lipsească cineva de harul lui Dumnezeu în Hristos ca să nu răsără printre voi vreo rădăcină amară, care să ducă la rătăcire pe mulți" (Evr. 12, 15).

Spiritualitatea ortodoxă urmărește chipul lui Dumnezeu restaurat în sfinți, în icoane, în isihasm. Este vorba de același canon al persoanei care împărtășește plinătatea apostolică în Hristos, spre deosebire de acele tradiții care au pus unitatea Bisericii în prim plan după epoca patristică, iar după Reformă au pus în prim plan Scriptura. Este adevărat că Scripturile sunt de la Dumnezeu, dar ele au fost scrise de "oamenii lui Dumnezeu" care prin Întrupare le primiseră ca pâine, nu ca literă și aveau porunca "să dea în dar ceea ce au primit în dar", și astfel au și făcut ei prin așezarea Sfintei Jertfe în centrul cultului, lăsând Scripturile ca mărturie a ceea ce au primit ca întreg prin Întrupare, astfel încât, "Dumnezeu este minunat întru Sfinții Lui" (Ps. 67, 36). Căci Biserica nu poate fi pusă înaintea lui Hristos și a Jertfei Sale, iar Reforma, care a căutat să corecteze această tendință în Apus, nu a făcut altceva decât să pună Scriptura în prim-plan în defavoarea Bisericii, deoarece Reforma reduce îndreptarea (Rechtfertigung) în Hristos, numai la iertarea păcatelor. Dumnezeu Cel ascuns și în arătarea Sa prin Întrupare, prin care El se situează nu deasupra lumii, nu în lume, adică amestecat cu lumea, ci pe "pământ", așa cum au spus îngerii la nașterea Sa, și acest lucru din cauza adâncului Său, s-a vădit – a devenit cunoscut – tocmai prin Jertfa Sa care a deschis ochii oamenilor ca să-L cunoască, și care în Sfânta Liturghie absoarbe toate Scripturile ca un tot organic, ca adevărata cale de înțelegere a Scripturilor.

Exegeza patristică are pe Hristos ca temelie și Cap al Bisericii: Hristos este la Sfinții Părinți centrul vieții moral-creștine. În felul acesta, Tradiția Ortodoxă a adus soluțiile durabile în încercările prin care a trecut Biserica apostolească a lui Hristos ca să păstreze calea harului prin zidul dogmelor, începând din secolul al IV-lea, după persecuțiile din primele trei secole, ca limită fără de care adâncul și libertatea harului în Hristos se puteau pierde. De aceea hristologia patristică este, atât păstrarea credinței mântuitoare ca har tradițional sau ca tradiție harică, cât și interpretarea Scripturii. Căci Întru-

parea și Jertfa lui Hristos au însemnat, atât ieșirea Sa din Scripturile Legii Vechi, cu profețiile ei, cât și arătarea vieții Lui ca fiind mai profundă decât litera Legii și pe care a dat-o celor ce urmează Lui, când Se numea pe Sine "Ușa" (In. 10, 9) de intrare către "pășunea" vieții Sale. Scripturile sunt părți care trebuie aflate în întregul organic al vieții lui Hristos în trup și al Sfințirii Numelui Său ca Dumnezeu cu noi, ca Emmanuil, prin Jertfa Sa.

Astfel, chiar dacă la diferite discipline teologice ca: Liturgica, Istoria Bisericii, putem vorbi de mai multe feluri de abordare a învățaturii despre Hristos, totuși hristologia este originară, este temelie, este radicală în Patristică, în Patrologie, ca Sfânta Tradiție, ca Tradiția harului.

Acea exegeză care crede că poate fi "numai biblică" și care în Bisericile Reformei până astăzi duce la contestarea hotărârilor dogmatice din epoca Sinoadelor Ecumenice sub lozinca aflării unor "noi origini creștine", nu are în vedere Tradiția bisericească originară de la Sfinții Apostoli, considerând că de fapt pe ea o caută. Tocmai de aceea Tradiția bisericească apostolică și patristică este răspunsul la această provocare, fie că nu este cunoscută, fie că este negată. Criza hristologiei în diferite confesiuni creștine actuale solicită răspunsul patristic, în ceea ce privește nașterea dogmei referitoare la Hristos¹¹. Într-adevăr Patristica arată această continuitate și succesiune a Întrupării mărturisită de Sfinții Apostoli și în forma scrisă a Sfintelor Scripturi. Sfinții Părinți trăiau în Sfânta Scriptură întâlnirea cu Hristos Însuși¹².

Deși prin tehnicile ei Patrologia este o disciplină istorică, ea este în strânsă legătură cu "istoria dogmelor și cu istoria sinoadelor", deoarece ea descoperă, analizează și interpretează temeiurile apostolice ale credinței abordate în toate domeniile teologiei. De aceea, în comparație cu celelalte discipline teologice, Patrologia are avantajul de a aborda temeiurile credinței, care au generat dogma creștină și au arătat nevoia ei pentru mântuire, pe o cale interdisciplinară¹³.

Astfel, Patrologia scoate în evidență valoarea teologică a Sfintei Tradiții. Ea a fost declarată o disciplină istorică în cadrul teologiei în secolul al XVII-lea din necesitățile polemice ale Reformei protestante. Dar în Răsărit, în cadrul Bisericii Ortodoxe, Patrologia, înainte de a fi o disciplină, a fost și a rămas calea zidirii în Hristos. În lumina Jertfei, a Întrupării și a Bisericii Apostolice și prin lucrarea Duhului Sfânt, au fost receptate, ca și în

11. Charles Kannengiesser: *Avenir des traditions fondatrices. La christologie comme tâche aux champs des études patristiques*, în "Revue des Sciences Religieuses", 68/1, 1977, p. 141.

12. Pr. Prof. Dr. Constantin Voicu: *Conceptia patristica despre traditia biblica*, în rev. "Mitropolia Ardealului", Nr. 7-8, 1985, 409-410.

13. Ch. Kannengiesser, *op. cit.*, p. 142; cf. și Pr. Prof. Dr. Ioan Gh. Coman, *Patrologie*, vol. 1, București, 1984, p. 19.

cazul fixării canonului biblic, acele lucrări patristice, care constituiau o cale a zidirii în Hristos prin credința și prin mărturia Scripturilor, fiind, deci, o "literatură ziditoare". Înainte de a fi o disciplină, literatura patristică a constituit, în Biserica Ortodoxă, în cadrul învățaturii dogmatice și a trăirii morale în Hristos prin Biserică, calea de zidire și desăvârșire.

Patristica are criteriile interpretării tradițiilor de trăire în Hristos, prezent în Biserică până la sfârșitul veacurilor. Din acest punct de vedere ies în evidență cu deosebită pregnanță epocile istoriei Bisericii pe care Patristica le interpretează din punct de vedere teologic: epoca Sinoadelor ecumenice, în care s-a pus problema înțelegerii persoanei lui Hristos; epoca medievală în care s-a consumat concepția despre Biserică, îndeosebi în Apus; epoca modernă și contemporană, când odată cu Reforma s-a consumat o teologie a Bibliei.

Ordinea în care s-au purtat, în perioade bine conturate din Istoria Bisericii, dispute în legătură cu cele trei elemente fundamentale ale Bisericii Apostolice: Persoana lui Hristos, Biserica, Biblia, arată și legătura organică dintre acestea în ceea ce privește importanța lor, la care problemele legate de Persoana lui Hristos, hristologia, constituie o afinitate pentru Biserica de Răsărit, așa cum problemele legate de Biserică s-au pus în Apusul medieval și scolastic, iar cele legate de Biblie, în Bisericile Reformei.

Patristica interpretează din punct de vedere teologic aceste tradiții în cadrul Istoriei Bisericii Universale. Numai istoricismul din epoca noastră care nu ține seama de înțelegerea ecclezială a credinței a făcut ca Patrologia să nu-și mai poată analiza scopurile sale și raportul ei cu celelalte discipline teologice¹⁴.

Dar, Patristica răsăriteană are măsura interpretării hristologiei, atât a celei tradiționale, a marilor Sinoade ecumenice de la Niceea, Efes, și mai ales de la Calcedon, cât și a celei actuale a credinței Bisericii prin care se înțeleg Sfintele Scripturi în lumina Sfintei Jertfe.

Ca și conștiința ecclezială, Patrologia deține sensul temeiurilor credinței în teologie, pentru că este conștientă de rădăcinile credinței, care este cu atât mai actuală, cu cât este mai adâncă, mai apostolică și ea, Patristica nu va defini niciodată hristologia Bisericii primare ca o hristologie a "Bisericii vechi", în sensul de "învechită", "depășită", așa cum o întâlnim astăzi în toate schemele teologice ale hristologiei din Apus¹⁵. Patrologia evită, pe de altă parte, și cealaltă extremă de prezentare cu maximă erudiție a imaginii Sinoadelor ecumenice în sens apologetic ca istorie doctrinară, sau din alte interese¹⁶.

14. *Ibidem*, p. 143.

15. *Ibidem*, p. 146.

16. *Ibidem*, p. 146.

Hristologia are trăsăturile ei patristice care constituie și o responsabilitate a Patristicii de a interpreta temeiurile credinței Bisericii. În această responsabilitate Patrologia are ca măsură credința vie a Bisericii, nu în primul rând teologia unor școli care au dus la criză prin interpretări extreme, la care unul din răspunsurile Bisericii au fost mărturisirile de credință ale Sinoadelor ecumenice. Școlile teologice au provocat crize ale credinței ori de câte ori s-au situat în afara credinței vii a Bisericii. Mai mult decât teologia dogmatică, sau cea exegetică, Patrologia ține seama de istoria credinței vii a Bisericii cu factorii ei sociali, politici și culturali¹⁷, dar ea o prezintă din interiorul ei, așa cum este ea întrupată în realitatea ecclesială, iar studierea originilor ei, a temeiurilor ei, pune în lumină și structura ei.

Jertfa Mântuitorului Hristos, iar nu Biblia singură, ne dă interpretarea, sensul teologic al deosebirii dintre Hristos și lume, între care se află moartea lui Hristos din cauza vrăjmășiei lumii, dar și Învierea Lui. Luând ca punct de plecare numai Biblia, o anumită exegeză modernă nu mai sesizează deosebirea dintre Hristos și lume, folosindu-se de criterii omenști pentru interpretarea Bibliei. De asemenea, astăzi în Apus, interesează numai interpretarea Bibliei în teologie, pe când dogmatismul primar este socotit învechit¹⁸. Conflictul dogmatic axat pe hristologie din perioada Sinoadelor ecumenice nu prezintă astăzi interes, concentrarea maximă fiind exegeza biblică în defavoarea hristologiei și ecclesiologiei.

Dar mărturia și mărturisirea credinței vii a Bisericii în epoca patristică a constituit întotdeauna și interpretarea Scripturii în lumina Sfintei Jertfe, ca judecare a lumii, prin Lumina lui Hristos, prin plinătate, datorită căreia, Lumina lui Hristos se arată ca tărie, dănuire prin Înviere, pe când lumea se judecă singură pe sine și se osândește, vădindu-se prin vrăjmășia ei ca deșertăciune și piericiune, vrăjmășia drept cauză a morții ei, (In. 3, 19-20). Iar de această osândire de sine, ține mai mult decât numai o pedeapsă, ține cel mai mult părerea de rău pentru nepărtașia la slava lui Hristos (Is. 65, 13-14), care Îl arată ca dănuire prin Înviere, tărie, și mai ales "pâinea ființei", "mana cerească", dăruită în loc de "piatră a ființei", cum era trăită Legea veche: "Eu sunt pâinea cea vie care s-a pogorât din cer; Părinții voștri au mâncat mană în pustie și au murit. Cel ce mănâncă această pâine va trăi în veci" (In. 6, 58). Prin această "pâine" mai întâi se vedește și apoi se osândește de sine însăși vrăjmășia lumii, ca un ajutor pentru cei credincioși de a face deosebirea dintre Hristos și lume (Mal. 3, 18; Ps. 72). Această vădire a vrăjmășiei lumii din cauza umplerii ei de sine și a închiderii inimii prin care

17. *Ibidem*, p. 147

18. *Ibidem*, p. 160.

ea rămâne numai la nivelul cunoștinței binelui și răului, față de adâncul lui Dumnezeu în Hristos, este o lucrare și un dar al Duhului Sfânt: "Acela va vădi lumea de păcat... pentru că ei nu cred în Mine" (In. 16, 8-9). Vrăjmășia lumii este tot una cu necunoașterea lui Dumnezeu, așa cum arată Mântuitorul când vorbește despre prigonirea celor ce urmează Lui în lume: "Toate acestea vi le vor face pentru că nu cunosc pe Cel care M-a trimis". Răul lumii, vrăjmășia ei ca a întunericului față de lumină (In. 3, 20), constituie o "revelație", descrisă ca "taina răului ce se lucrează acum în lume", "împotrivire atât de mare față de Hristos", iar nu o predestinație.

De aceea, exegeza modernă, în general, are nevoie de exegeza patristică în ceea ce privește sensul hristologiei. Căci exegeza patristică este o mărturie în ceea ce privește înțelegerea cursivă a Scripturii și practicarea ei efectivă în Liturghie, cateheză, omiletică. Scriptura a fost în Biserică întotdeauna cea a Sfinților Părinți, în lumina căreia au fost studiate și înțelese Scripturile Legii Vechi.

2. Hristologia patristică și teologia contemporană din Apus

Concentrarea atenției teologilor din veacul nostru, asupra dogmei hristologice de la Calcedon în mod special, a fost determinată în primul rând de prilejul aniversării, în anul 1951, a o mie cinci sute de ani de la ținerea Sinodului IV ecumenic de la Calcedon. În numeroase studii apărute în cărți și reviste, în special din partea teologilor romano-catolici, s-a scos în evidență importanța acestui Sinod, îndeosebi din punctul de vedere al istoriei dogmelor.

Dar din punct de vedere exegetic și dogmatic, discuțiile în jurul dogmei hristologice de la Calcedon au luat amploare în urma Conciliului II Vatican, care s-a ocupat, după cum se știe, îndeosebi cu probleme ecclesiologice. Sub aspect dogmatic și exegetic discuțiile în legătură cu hristologia calcedoniană au fost lansate mai ales de către autori protestanți, dar și romano-catolici. Aceste discuții au fost atât de intense, încât, treizeci de ani mai târziu, o Comisie Teologică Internațională a trebuit să se ocupe în mod special cu hristologia de la Calcedon¹⁹.

Un bilanț al acestor discuții a fost publicat în anul 1982 de către profesorul romano-catolic din Freiboarg, Peter Stockmeier, din punct de vedere istorico-bisericesc și istorico-dogmatic, tratând problema izvoarelor Sinodului de la Calcedon: rolul împăratului și al papei în convocarea și ținerea lui

19. *Ausgewählte Fragen zur Christologie. Ein Studium der Internationalen Theologienkommission*, în rev. "Herder Korrespondenz", 36 (1981), p. 137-145.

precum și însemnătatea acestuia și implicațiile filosofice ale dogmei sale hristologice²⁰. Interesul deosebit pentru dogma de la Calcedon a făcut ca Asociația de Studii Patristice să țină între 2-5 ianuarie 1995 la Drachten-Olanda – o sesiune pe tema hristologiei calcedoniene. Referatele ținute au relevat aspecte interesante ale temei principale, cum sunt:

- "Calcedonul și Henoticonul – Observații cu privire la procesul de receptare a formulei hristologice de la Calcedon" (H. Ch. Brennecke),
- "Premisele terminologice și filosofice ale dezbaterii hristologice până către sfârșitul domniei lui Justinian" (K. H. Uthemann),
- "Aspecte ale receptării apusene a formulei de la Calcedon" (D. Wyrwa),
- "Calcedonul în discuțiile ecumenice" (Dna. D. Wendebourg).

În discuțiile menționate nu avem de-a face cu hotărâri oficiale ale Bisericii în ceea ce privește dogma hristologică de la Calcedon, ci doar cu păreri ale unor teologi. După scăderea ecourilor ecclesiologiei Conciliului II Vatican (1962-1965), atenția teologilor s-a îndreptat asupra persoanei lui Hristos și hristologia tindea să devină preocuparea principală a teologiei apusene²¹. În acest sens se remarcă tendințe comune la catolici și la protestanți, care fac din hristologie obiectul lor principal, nu fără a pune însă în discuție și Biserica²². Biserica este socotită ca reprezentând o tradiție și ordinea, fiind constituită ca instituție cu ierarhie și dogme, în care Hristos ar fi înconjurat de o mulțime de înstrăinări²³. Deoarece înainte de a ajunge la Hristos credința trebuie să treacă printr-o "formulă", astăzi se pune întrebarea, dacă mai este loc pentru formula hristologică de la Calcedon, cu expresia ei centrală: "o persoană în două firi"²⁴, sau trebuie să se renunțe la ea. Hristos mai poate fi astăzi obiect al credinței și al nădejdei numai ca "om cu oameni", iar nu ca și la Calcedon, "Dumnezeu-om"²⁵.

În teologia și publicistica romano-catolică de astăzi "Calcedonul" și creștinătatea, care are la bază mărturisirea lui, este pus sub semnul întrebării, dacă mai are valabilitate, dacă n-ar trebui transpus în actualitate și în limba-

20. Peter Stockmeier: *Das Konzil von Chalkedon. Probleme der Forschung*, în rev. "Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie", nr. 1, 2, 1982, p. 140-156.

21. Bernard Sesboué: *Une problématique nouvelle en christologie*, în "Etudes", août-sept., 1975, p. 277.

22. Idem, *ibidem*. În acest sens sunt menționați ca reprezentativi: W. Pannenberg și J. Moltmann de la protestanți și: Karl Rahner și Hans Urs von Balthasar de la catolici.

23. Vezi: Aloys Grillmeier S.J.: *Moderne Hermeneutik und altkirchliche Christologie. Zur Diskussion um die chalkedonensisische Christologie heute*, în vol.: *Mit Ihm und in Ihm. Christologische Forschungen und Perspektiven*, Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1975, p. 489-490. Este un studiu revăzut și completat, care a apărut prima dată în: "Theologische Berichte 1", Einsiedeln, 1972, p. 69-169.

24. *Ibidem*, p. 490.

25. *Ibidem*, p. 490-491.

jul epocii, sau dacă n-ar trebui chiar eliminat²⁶. Se pune întrebarea dacă n-a sosit timpul unei noi evaluări a Sinoadelor vechi bisericești, mai ales astăzi, când, pentru unii teologi catolici, Calcedonul pare să constituie mai mult decât o problemă de limbaj²⁷. Hristologia de la Calcedon este astăzi obiect de studiu mai mult decât altădată, dar concluziile la care se ajunge sunt foarte diferite, exprimându-se îndoieli, dacă ea mai este validă, dacă n-ar trebui să fie actualizată, sau dacă nu există o altă alternativă²⁸. Definiția hristologică a Calcedonului continuă să divizeze astăzi pe teologi și chiar și istoria criticii²⁹.

Interesul pentru hristologia Calcedonului în actualitate³⁰ se datorește și importanței dogmei acestui sinod și dialogului actual cu Necalcedonienii, în care sunt angajate Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică, precum și Consiliul Ecumenic al Bisericilor³¹.

26. *Ibidem*, p. 491.

27. *Ibidem*, p. 573.

28. Ignatio Sanna: *Indicationi per una interpretazione del dogma di Calcedonia*, în "Miscellanea Lateranense", Roma, 1974-1975, p. 226; J. Galot, *op. cit.*, p. 5.

29. A. de Halleux: *La définition christologique a Chalcedoine*, în "Revue Théologique de Louvain", nr. 7, 1976, p. 3.

30. Bibliografia Sinodului de la Calcedon în Apus până în anul 1972 poate fi văzută în: Aloys Grillmeier și A. Bacht: *Das Konzil von Chalkedon, Geschichte und Gegenwart*, t. III, p. 825-879; după 1969 se poate consulta bibliografia din: "Annuario Historiae Conciliorum", Internationale Zeitschrift für Konziliengeschichtsforschung; a se vedea și bibliografia din studiul lui A. de Halleux, citat mai sus, p. 4-5.

31. Întâlniri în dialog doctrinar între Ortodocși și Necalcedonieni au avut loc până acum la: Aarhus în 1964, vezi: "The Greek Orthodox Theological Review", t. 10, 1964-1965, nr. 2; Bristol în 1967 –vezi rev. cit., t. 13, 1968, nr. 2; Geneva în 1970 și Addis Abeba 1971 –vezi rev. cit., t. 16, 1971, nr. 1-2. Vezi de asemenea: Archbishop Methodios Fouyas: *The Person of Jesus Christ in the decisions of the Ecumenical Councils. An historical and doctrinal study with the relevant documents referring to the christological relations of the western, eastern and oriental Churches*, Central Printing Press, Addis Abeba, 1976. Part II: "Towards unity", ch. VII: "The contemporary relations of the eastern and oriental orthodox Churches", p. 212-232; vezi și p. 253-262 pentru întâlnirile teologice neoficiale de la Aarhus, Bristol, Geneva și Addis Abeba.

În 1969 Comisia "Credință și Constituție" a Consiliului Ecumenic al Bisericilor a organizat un colocviu cu Necalcedonienii – vezi: "The Ecumenical Review", t. 22, 1970, nr. 4, rezumat în "Irenikon", at. 44, 1971, p. 349-366. În 1981 Consiliul Ecumenic al Bisericilor a editat volumul: *Does Chalcedon divide or unite? Towards Convergence in Orthodox Christology*, edited by Paulos Gregorios, William H. Lazareth, Nikos Nissiotis, Geneva 1981, p. 156. Dialogul dintre Biserica Romano-Catolică și Necalcedonieni s-a desfășurat într-o serie de "consultații neoficiale" organizate de Fundația "Pro Oriente" de la Viena în 1971 și 1973 – vezi: "Wort und Wahrheit" Suppl. Issues, nr. 1 și 2, dec. 1972 și 1974 cu un rezumat în t. XXVI, 1972, p. 78-86, de către O. Mauer și t. XXVIII, 1974, p. 486-489, de Aloys Grillmeier (vezi și întâlnirea a 3-a). A patra întâlnire a avut loc între 11-17 septembrie 1978 la Viena –vezi A. M. Biedermann: *Vierte altorientalische-katholische Konsultation in Wien*, în "Ostkirchliche Studien", 4, 1978, p. 312-329; vezi, de asemenea și M. Fouyas, *op. cit.*, cap. VII, *The contemporary relations of the Roman Catholic Church with the oriental orthodox Churches*, p. 233-255; de asemenea pentru întâlnirile teologice neoficiale de la Viena (1971 și 1973): vezi, idem, *op. cit.*, p. 263-267.

Se remarcă faptul că astăzi se acordă o importanță deosebită studierii definiției hristologice de la Calcedon³² și concluzia generală la care se pare că s-a ajuns este necesitatea unei reinterpretări a ei³³. Pentru apropierea dintre Bisericile separate de la Calcedon se consideră necesară o "topire a orizonturilor", la care se poate ajunge numai prin ermeneutică³⁴. Astăzi se impune studierea *implicațiilor teologice ale evenimentelor istorice* care au dus la formarea dogmei calcedoniene³⁵.

Formula hristologică de la Calcedon nu a evoluat în Apus, deoarece aspectul soteriologic s-a separat de formulele hristologice³⁶. În secolul al XV-lea, Joan Capreolus († 1444) vorbea despre lipsa "actului propriu de existență" a naturii umane în Hristos, numită "teoria extazului existenței" acesteia. Această teorie a fost reluată în secolul nostru de către Louis Billot³⁷. Ea este pusă astăzi în discuție și în sânul teologiei romano-catolice, fără a se putea vorbi însă în toate cazurile și de o influență protestantă. Autorii romano-catolici mai noi urmăresc punerea în acord a datelor neotestamentare despre Dumnezeu cu formula hristologică de la Calcedon.

Doctrina sinodului de la Calcedon privind persoana lui Hristos ca unitate a persoanei și dualitate a naturilor a constituit pentru teologia apuseană locul clasic de referință până în secolul al XII-lea, când Anselm de Canterbury, face distincția, în lucrarea sa "Cur Deus homo?", între "hristologia" în sens strict, prezentată în partea lucrării intitulată "De Verbo incarnato", și între "soteriologie", prezentată separat în "De Christo redemptore". Această separare a avut ca urmare și o separare între dogmatică și evlavie, într-o epocă ce se caracteriza prin imitarea lui Iisus³⁸.

Sunt demne de remarcat și câteva studii științifice din partea unor teologi necalcedonieni asupra sinodului de la Calcedon: V. C. Samuel: *The Council of Chalcedon and the Christology of Severus of Antioch*, Yale, 1957; Karekin Sarkissian: *The Council of Chalcedon reexamined. An Historical and Theological Survey*, Indian Theological Library, nr. 8, Madras, India, 1977, p. 313.

32. Definiția hristologică de la Calcedon a constituit tema principală a celei de a 7-a Conferințe Internaționale de Studii Patristice, septembrie 1975, de la Oxford. Vezi A. de Halleux: *art. cit.*, apărut în "Revue Théologique de Louvain", 1976 nr. 1, p. 3-23 și nr. 2, p. 155-170.

33. I. Sanna, *art. cit.*, loc. cit.

34. "Ermeneutica este calea către reunificarea Bisericilor și în acest sens trebuie avute în vedere, nu numai Bisericile separate, ci și "Biserica-Mamă", cu gândirea, limbajul și comportarea ei de atunci și de astăzi", scrie Aloys Grillmeier în studiul: *Bedeutung der Hermeneutik für die Wiedervereinigung der um Ephesos (431) und Chalkedon (451) getrennten Kirchen*, în *Mit Ihm und in Ihm...*, p. 573-574.

35. I. Sanna, *art. cit.*, loc. cit.

36. W. Pannenberg: *Christologie II, Dogmengeschichtlich*, în "Religion in Geschichte und Gegenwart", III Aufl., Bd I, Tübingen, 1957, col. 1770.

37. Vezi: Pict Schonenberg: *Ein Gott der Menschen*, tr. din olandeză de H. A. Martens, Den Haag, 1969, p. 63.

38. B. Laurent: *Bulletin de Christologie*, în "Revue des Sciences Philosophiques et Théologiques", tome 61, nr. 1, 1977, p. 107-108. Datorită acestei separări nici opera lui Vacant și Mangot: *Dictionnaire de Théologie Catholique* nu are articolul *Christologie*. Autorul prezentării

Apropierea din ce în ce mai frecventă astăzi în teologia catolică dintre hristologie și soteriologie este un imbold provenit din teologia lui Schleiermacher, care a respins separarea între ele, axându-și teologia sa pe credința imediată a comunității³⁹. Respingerea separării scolastice între hristologie și soteriologie o găsim de prin anii '50 și la teologi romano-catolici, ca B. Welte și mai ales P. Schoonenberg. Dar prin reluarea legăturii dintre hristologie și soteriologie nu este vorba doar de o simplă reunificare prin adițiune a celor două teme, ci acest lucru modifică în chip fundamental sensul hristologiei în ansamblul ei. O modificare profundă a hristologiei apare atunci când nu se mai ia ca punct de plecare schema mai mult sau mai puțin metafizică a celor două naturi.

Astfel, punctul de plecare al hristologiei nu mai este "de sus", de la cea de-a doua persoană divină care Se întrupează în istorie, ci "de jos", de la viața istorică a lui Iisus din Nazaret, ceea ce are ca urmare trecerea de la metafizică la istorie, interferența dintre teologie și exegeză, trecerea de la o Biserică separată de lume, la comunități mai legate de societate ș.a. Conceptul teologic de întrupare nu mai poate fi dat în acest caz la plecare, deoarece teologul ar părea că se plasează în punctul de vedere al lui Dumnezeu și că își ia de la început divinitatea lui Iisus ca punct de plecare, pe când el trebuie mai întâi să o dovedească. Deci interesul se deplasează în interiorul hristologiei, de la Întrupare, la destinul istoric și apoi la dumnezeirea lui Hristos⁴⁰.

doctrinei Întrupării, A. Michel, trimite în acest sens la articolele: *Union hypostatique*, modul unirii celor două naturi; *Jesus Christ*, rezultatul unirii naturilor, și *Incarnation*, schemă despre care A. Michel afirmă că ea se impune de la sine. B. Laurent observă însă că această schemă atât de criticată nu se poate impune, deoarece este o schema abstractă care pleacă de la o concepție metafizică despre Dumnezeu și despre om pentru a explica persoana și lucrarea lui Iisus. Se observă aici nu numai o poziție metafizică ce separă între ființă și acțiune, ci și un demers care nu corespunde cercetărilor istorico-critice asupra lui Iisus preascal, conștiința progresivă asupra misiunii Sale și mai ales orizontul eshatologic al mediului neotestamentar. Prezentarea lui A. Michel nu se poate "impune" prin evidența practică a conținutului său, ci prin autoritatea unei Biserici care se înțelege pe sine ca o societate perfectă, în continuitate cu "fondatorul" ei, reproducând mesajul pe care l-a produs ea însăși. – *Ibidem*, p. 108 – B. Laurent remarcă de asemenea – că aici este vorba de o eclesiology dezvoltată mai ales de la contra-reformă. Într-o Biserică ce se redă pe ea însăși prin autotestare, printr-o comunicare fără un "feedback", Hristos este doar "obiect de adeziune", în loc de a descoperi pe Hristos și ca "subiect istoric" *Ibidem*, p. 108-109, nota 19.

39. Deși Conciliul II Vatican mai pleacă tot de la schema Logosului veșnic întrupat în timp, el a alcătuit o hristologie soteriologică. Totuși distincția între hristologie și soteriologie o mai găsim în "suma" hristologiei catolice: *Das Konzil von Chalkedon* (1951, 1953, 1954), chiar dacă aici schema calcedoniană a persoanei și a naturilor este reinterpretată. O găsim, de asemenea, și în contribuția lui Aloys Grillmeier extinsă în: *Le Christ dans la tradition chrétienne. De l'âge apostolique a Chalcedoine (451)*, (New York, 1965), Paris, 1973, și în "remarcabila sinteză" – sublinierea lui B. Laurent – a teologiei post-calcedoniene a lui J. Meyendorff: *Le Christ dans la Théologie byzantine*, Paris, 1969.

40. Teologii catolici folosesc în hristologie mai mult numele Iisus decât Hristos, deoarece pun accentul mai mult pe ontologia decât pe soteriologia hristologică.

Elementul pascal însuși este văzut în continuitate cu destinul istoric al lui Iisus, de unde el tindea să fie conceput ca paralel cu taina Întrupării, relativizându-se astfel în mare măsură destinul istoric pre-pascal al lui Iisus. Această deplasare a dus și la relativizarea punctelor opuse de plecare în hristologie: "de sus" – cum era în teologia scolastică, apoi la K. Barth, Brunner și Vogel –, sau "de jos" – cum o găsim astăzi la teologi tot mai numeroși⁴¹. Alternativa unei hristologii "de sus", sau "de jos" este pusă astăzi și mai radical prin punerea problemei dacă Dumnezeu propovăduit de Hristos este un Dumnezeu care a fost cunoscut și înainte de Iisus, sau S-a revelat numai în persoana lui Iisus! Moltmann pune problema cunoașterii lui Dumnezeu exclusiv în Hristos, pentru a contracara o dogmatică creștină în care revelația adusă de Iisus este prea marginalizată, dar, după părerea lui B. Lauret⁴², această teză justă nu trebuie radicalizată până într-atât, încât să se opună în mod ireductibil celorlalte religii, deoarece doctrina revelațiilor succesive ale lui Dumnezeu nu silește la o astfel de negare globală și că, în orice caz, atât credincioșii și istoricii altor religii, cât și exegeții creștini cer teologilor care au abandonat mai mult sau mai puțin schema Întrupării să explice modul în care folosesc termenul de Dumnezeu și rolul pe care îl are acest termen în hristologia lor.

În ultimii ani, teologia dogmatică este într-un conflict mai mare cu exegeza decât cu Patristica, îndeosebi în domeniul hristologiei, conflict care a început încă din secolul XIX, când A. Schweitzer, reluând ideile lui Reimarus, caută să elibereze chipul lui Iisus de dogma bisericească de la Calcedon. Exegeții încearcă să refacă chipul pre-pascal, sau pe "Iisus istoric" și al lui "Iisus cel proslăvit" după metode verificabile, ca și cum El ar fi fost pierdut. Rezultatul lor este refacerea unui Iisus istoric și diversificat după modurile în care apare în cărțile Noului Testament⁴³.

Se remarcă faptul că de la Fer. Augustin încoace unii teologi reduc întreaga teologie la "Christus totus", în care este recapitulat tot universul, iar legătura dintre Biserică și Hristos este pusă în lumină mai ales prin imaginea Trupului și a Capului⁴⁴. Însăși dogma de la Calcedon a fost pusă în relație cu Biserica, deși această paralelă are limite, sub aspectul că în sens strict Biserica nu are o personalitate sau o natură divină, cum subliniază Yves Congar. Tendința unei interpretări a formulei hristologice de la Calcedon în

41. Considerații după B. Lauret, art. cit., p. 109–110, passim.

42. *Ibidem*, p. 113.

43. *Ibidem*, p. 112–114, passim.

44. *Ibidem*, p. 115–118, passim.

ea însăși, fără o legătură mai profundă cu Hristos apostolic, s-a făcut adesea remarcată chiar și de către unii teologi romano-catolici⁴⁵.

O altă trăsătură a hristologiei moderne care afectează formula de la Calcedon este confruntarea dintre "Hristos al istoriei" și "Hristos al credinței", sau dintre "Hristos prepascal" și "Hristos proslăvit" din credința Bisericii⁴⁶, și are în vedere prăpastia ce s-a creat între Hristos al Bisericii și Hristos al Sfințelor Evanghelii. Începuturile acestui fenomen se pot fixa în separarea inițiată de Descartes în domeniul culturii între filosofie și teologie și în accentul pus de Richard Simon pe exegeza științifică a Scripturii. În secolul XVIII, când filosofia iluminismului dă o prioritate absolută rațiunii în detrimentul istoriei ca atare, cercetarea lui Iisus are loc mai mult în numele rațiunii decât al istoriei, prin distanțarea de supranatural și încadrarea lui Iisus în rândul umanului ca figură supremă⁴⁷.

Secolul XIX aduce o cercetare în sens istoricist a vieții lui Iisus. Această direcție începe în urma publicării de către Lessing în 1778 a lucrărilor lui Reimarus privind istoria critică a vieții lui Iisus. Este vorba de o mișcare care avea să dureze până la Wrede (1804) și ai cărei autori, printre care, David-Frederic Strauss (1835) și E. Renan (1863), dar și A. Harnack (1900), plecând de la deosebirea dintre Iisus din Evanghelie și Hristos în credința Bisericii, caută chipul real, istoric, al lui Iisus.

A. Harnack avea să sublinieze ca cel dintâi distanța dintre "Iisus propovăduitor" din Evanghelii și "Iisus propovăduit" după dogmele Bisericii. În 1906, Albert Schweitzer avea să prezinte cercetarea critică a vieții lui Iisus mai ales pentru a se elibera de dogma de la Calcedon și de tutela Bisericii asupra gândirii⁴⁸. Rezultatele cercetărilor inițiate de această mișcare pot fi rezumate în constatarea imposibilității de a alcătui o viață a lui Iisus în

45. *Ibidem*, p. 108-109, nota 19; vezi și aici supra, nota 19.

46. Termenii "Hristos al istoriei" și "Hristos proslăvit" se redau în limba germană tot prin sensul de istorie, dar cu doi termeni diferiți: *Historie*, care semnifică o relatare a trecutului după documente, dar care deși folosește metode critice, nu se încadrează între științele exacte. Evangheliile sunt relatări ale trecutului istoric al lui Iisus din Nazaret și aveau rolul de mărturie pentru credință; *Geschichte*, este termenul care redă acele evenimente care prin influența și roadele lor rămân vii în istoria ulterioară și au în vedere pe Iisus trăit în comunitatea creștină după Învierea Sa. În cadrul tradiției vii a credinței comunităților, Sfințele Evanghelii dau, de asemenea, mărturie despre Iisus viu, asupra căruia –cum este cazul Învierii lui Hristos –istoria ca trecut (*Historie*) nu poate da mărturie. Este vorba de un eveniment, atât istoric, cât și permanent. Aceste două aspecte distincte ca metoda se referă însă la aceeași istorie concretă, dar care prin interpretări poate oscila fie spre o considerare unilaterală a istoriei ca trecut în sensul unui istoricism care nu ține seama de complexitatea elementelor din cadrul cercului ermeneutic, fie spre o considerare unilaterală a istoriei ca evenimente durabile în sensul unei distanțări de evenimentul originar, care poate aduce nuanțe în interpretare. Vezi: B. Sesboué, *Histoire et foi en christologie*, în "Nouvelle Revue Théologique", 1979, nr. 1, p. 4-5.

47. Idem, *ibidem*, p. 6-7.

48. B. Lauret, *art. cit.*, p. 119.

sensul unei biografii, căci izvoarele care sunt ieșite din credință și impuse credinței nu permit acest lucru. Dacă s-ar face abstracție de Înviere, s-ar putea găsi totuși în Evangheliile și puncte istorice sigure, dar ele nu constituie un sistem. În al doilea rând, s-a constatat că nu se poate ajunge la Iisus fără o înțelegere preliminară, căci antidogmatismul acestei mișcări impunea până la urmă tot ca o dogmă un Iisus umanizat⁴⁹.

Schimbarea direcției dinspre "Iisus al istoriei" înspre "Iisus al credinței" a avut loc prin Martin Kähler⁵⁰. Pentru M. Kähler, adevăratul Iisus nu avea nevoie de cercetări științifice, căci Îl putem găsi numai în propovăduirea comunității primilor creștini, în textele lor scrise, ca mărturii ale credinței. Dezinteresându-se de viața lui Iisus prepascal, această direcție a ajuns la un nou impas în prezentarea ei radicală la Rudolf Bultmann, după care prezentarea lui "Hristos al credinței" poate fi tot atât de subiectivă ca și cea a lui "Hristos istoric" din curentul teologiei liberale. Pentru el legitimarea credinței prin istorie este ca și pentru Kähler contrară credinței, căci ea caută o siguranță asemănătoare cu cea a faptelor Legii în raport cu credința, așa cum arăta Luther. Pretenția de a ajunge dincolo de kerygmă înseamnă a reveni la "Hristos după trup", care a trecut. Nu "Iisus istoric", ci "Iisus Hristos propovăduit" este Domnul⁵¹. Făcând o separație netă între "Hristos istoric" și "Hristos al credinței", la R. Bultmann se observă o trecere de la istoricitatea evenimentului Mântuirii, la evenimentul Cuvântului trăit de comunitatea creștină. Pentru R. Bultmann formula de la Calcedon este de asemenea inacceptabilă⁵².

Urmașii lui R. Bultmann, Gerhard Ebeling în 1950, și mai ales Ernst Käsemann în 1953 au marcat o nouă întoarcere la "Iisus istoric", de data aceasta însă, nu pentru a-l opune lui "Hristos al credinței", ca școala istorică amintită, dar totuși deosebit de hristologia dogmatică. Käsemann apreciază că, deși nu putem alcătui o biografie a lui Iisus, Evangheliile ne dau un

49. Scsboiuc, *art. cit.*, p. 9.

50. M. Kähler: *Der sogenannte historische Jesus und der geschichtliche, biblische Christus*, 1892.

51. R. Bultmann: *Glauben und Verstehen*, Tübingen, Mohr, I. 1953, p. 234, apud Scsboiuc, *art. cit.*, p. 12.

52. R. Bultmann: *Das christologische Bekenntnis des Ökumenischen Rates*, în "Evangelische Theologie", nr. 11, 1951–1952, p. 1–13. Vezi și: R. Schnackenburg: *Der Abstand der christologischen Aussagen des Neuen Testaments vom chalcedonischen Bekenntnis nach der Deutung Rudolf Bultmanns*, în Aloys Grillmeier și H. Bacht: *Der Konzil von Chalcedon*, vol. III, Würzburg 1962, p. 675–693; R. Marle: *Bultmann und die Interpretation des Neuen Testaments*, Paderborn, 1959. Bultmann a criticat dogma Bisericii vechi, mai ales Calcedonul, în măsura în care aceasta căuta să rezolve problematica hristologică principală cu ajutorul gândirii grecești obiectivizatoare, și a considerat această soluție drept o expresie imposibilă pentru gândirea de astăzi. Dar, după E. Jünger, Bultmann recunoaște că dogma a sesizat problematica hristologică și aceasta este o apreciere la adresa dogmei Bisericii vechi. Ce se critică este doar forma de gândire nepotrivită pentru omul de astăzi.

număr de date istorice sigure și de autoritate. În ceea ce privește "Hristos al credinței", Käsemann observă că, după entuziasmul pascal, comunitatea se îndreaptă către texte narative, ceea ce ne face să le acordăm un statut istoric în cadrul kerygmei. Nu este suficient să spunem că kerygma ne cere să ajungem dincolo de ea, căci acel "dincolo de ea" este al ei de fapt. Comunitatea primară creștină nu înlocuiește pe Iisus cu un mit, ci se pronunță, atât contra unui dochetism exaltat, cât și împotriva unei doctrine istorice a chenozei. Comunitatea primară știe că "Iisus terestru" nu poate fi înțeles decât de la Paști înainte și deci în demnitatea Sa de Domn al Bisericii și că, invers, nu se poate sesiza în mod adecvat semnificația Paștelui, dacă se face abstracție de Iisus terestru. Chipul istoric al lui Iisus rămâne o enigmă pentru un istoric, dar ea se dezleagă pentru cel care crede⁵³.

În această direcție se înscrie și J. A. Robinson care accentuează "posibilitatea" și "legitimitatea", atât a cercetării istorice, cât și a celei a credinței, punându-le pe amândouă în același orizont al cercetării existențialiste a sensului. Pentru Robinson istoria nu revelează fapte, ci face să apară o devenire cu sens. Kerygma care anunță persoana lui Hristos persoanei credinciosului este chemată să verifice prin cercetarea istorică a chipului lui Iisus, dacă sensul pe care-l dă existenței credinciosului corespunde înțelesului existenței conținute implicit în istoria lui Iisus⁵⁴.

La Wolfhart Pannenberg găsim din nou o prioritate dată lui "Iisus istoric", deoarece, după el, modul creștin de a vorbi despre Iisus trebuie justificat și fundamentat. Cercetarea istorică este aceea care ne duce la Învierea lui Iisus. Dar această cercetare istorică nu se poate impune oricui, ci numai celui ce crede, fapt pentru care preponderența pe care caută să o dea Pannenberg "istoriei" față de "credință" nu este relevantă⁵⁵.

Reinhard Slenczka se confruntă mai direct cu raportul dintre "Hristos istoric" și "Hristos dogmatic". El respinge opoziția dintre "Hristos cel istoric" și "Hristos dogmatic", arătând că "problema istorică a lui Iisus" și hristologia se condiționează reciproc în aceeași cercetare a persoanei lui Iisus. Iisus al hristologiei se caracterizează în primul rând prin dogma de la Calcedon, "o persoană în două naturi", prin care se respinge dochetismul și anume, și printr-un interes noetic, care este dezvoltarea sensului "individualității și personalității lui Iisus istoric" pentru credință. Indiferent dacă pleacă "de jos", de la existența istorică a lui Iisus, cum făcea școala antiohiană, sau "de sus", de la preexistența Logosului întrupat, cum făcea școala alexan-

53. Ernst Käsemann: *Exegetische Versuche und Besinnungen*, I. Göttingen, 1960, p. 154; apud: B. Sesboüé, *art. cit.*, p. 13.

54. B. Lauret, *art. cit.*, p. 120-121.

55. B. Sesboüé, *art. cit.*, p. 16.

drină, obiectul hristologiei este constituirea persoanei divine a lui Iisus în unitatea ei și legătura dintre istorie și kerygmă⁵⁶.

B. Lauret apreciază că dacă ideile lui Slenczka explică în parte cum poate fi articulată hristologia calcedoniană la problema istorică a lui Iisus, ele nu explică totuși modul cum construiesc hristologiile moderne persoana lui Iisus, sau inconsecvența folosirii schemei "istorie" și "credință". Slenczka folosește de asemenea un concept nesigur al persoanei⁵⁷. Obiectul hristologiei nu poate fi restrâns la persoana lui Iisus, căci în acest caz nu i se mai poate vedea legătura cu Biserica. În al doilea rând, Hristos nu poate fi numai al Bisericii, căci în acest caz, El nu mai poate fi reconstruit în mod obiectiv și istoric, ci poate fi doar impus în chip autoritar de către Biserică, iar nu prin revelație⁵⁸.

3. Hristologia de la Calcedon și spiritul teologiei patristice

Înțeleasă din Biblia care nu mai este pusă într-o legătură organică cu Biserica, hristologia nu mai poate fi aceeași cu cea a Sfinților Părinți. Ca operă a Duhului Sfânt în Hristos, Biserica face parte din revelație și numai în ea pot fi înțelese în spirit apostolic, atât Sfânta Scriptură, cât și persoana Mântuitorului Hristos: "Cred într-o sfințită, sobornicească și apostolească Biserică", este mărturisirea de credință a Sfinților Părinți.

Deci, ca operă a revelației, Biserica este pascală, trecută dincolo, unde este Hristos în adâncul lui Dumnezeu revelat în lume de Hristos, față de care lumea are nevoie de botez, de adâncire, ca să scape de umplerea de sine dobândită în urma păcatului strămoșesc și ca să afle în Hristos rădăcinile pomului vieții, care nu avea nici o legătură cu deșertăciunea pomului cunoștinței. Sfinții Părinți au scos în evidență ca pe un dar al lui Dumnezeu deosebirea dintre Hristos și lume, ca dintre adâncul lui Dumnezeu și deșertăciunea lumii, care s-a vădit vrăjmașă cu Dumnezeu răstignind pe Hristos, Domnul slavei (I Cor. 2, 8). Din acest impact, biruința lui Dumnezeu a fost revelarea tăriei adâncului dumnezeiesc prin Învierea lui Hristos ca adevăr al vieții Sale. Lumea nu putea să nu-l omoare iar Hristos nu putea să nu învie din morți.

56. Reinhard Slenczka: *Geschichtlichkeit und Personsein Jesu. Studien zur christologischen Problematik der historischen Jesusfrage*, Göttingen, 1967, p. 135, 182; apud: B. Lauret, art. cit., p. 123. Ferdinand Hahn este de acord cu terminologia lui Slenczka, dar preferă termenii de "Iisus prepas-cal", și "Comunități postpascale" în ceea ce privește istoria tradiției, iar din punct de vedere hristologic preferă termenii de "Iisus terestru" și "Domnul proslăvit".

57. *Ibidem*, p. 123-124.

58. *Ibidem*, p. 124-125. (Lauret art. cit., p. 122).

Preocupată mai mult de Biserică decât de Hristos, Biserica medievală din Apus a înțeles pe Hristos, contrar revelației, deasupra lumii. Protestul Reformei față de această concepție a revendicat coborârea lui Hristos în lume de unde a urmat și secularizarea revelației, amestecarea cu lumea. Între o hristologie "de sus", sau un "Dumnezeu transcendent" și o hristologie "de jos", sau "din lume", nu este de ales. Numele lui Dumnezeu S-a sfințit în Hristos ca un adânc al lui Dumnezeu din lume. Ca urmare, Biserica nu poate fi deasupra lumii, ci în Hristos simbolizat în Sfintele Scripturi prin "piatra mică" de după un munte (Dan. Cap. 2), care a atins statuia, ca simbol al lumii, nu la "capul ei de aur", cu sensul de cunoștința binelui și răului, ci la picioarele ei de lut. Întreaga teologie patristică vorbește despre adâncirea în Hristos, atât în ceea ce privește Scriptura, cât și în primul rând, persoana Mântuitorului Hristos.

"După cum Hristos a venit în chip ascuns în trup, tot astfel întreaga Scriptură este întruparea Lui", scria Origen⁵⁹. El spunea că Hristos venit în trup era altceva în ceea ce se vedea, decât în ceea ce se cunoștea, căci vederea trupului Său era posibilă tuturor, dar numai puțini, și doar cei aleși, puteau cunoaște dumnezeirea Sa; tot astfel Cuvântul lui Dumnezeu, când este dat prin prooroci sau legiuitori, el nu este dat fără introduceri adecvate; căci după cum în cazul lui Hristos era vorba de trup ca de un "vâl", tot astfel în cazul Scripturilor este vorba de vâlul literei, astfel că litera privity oarecum ca și trupul, având sensul spiritual ascuns în ea, este înțeleasă oarecum ca și divinitatea⁶⁰.

Pentru Sfinții Părinți Cuvântul lui Dumnezeu este o Persoană, este Iisus Hristos, despre Care întreaga Scriptură dă mărturie⁶¹. "Nimic nu este în Sfânta Scriptură care să nu vorbească despre Hristos, dacă urechea este în stare să audă"⁶², scria Fericitul Augustin. Fericitul Ieronim⁶³ spunea la rândul său că în Sfânta Scriptură, cuvintele vin de la Hristos și călăuzesc spre Hristos: "Mâncăm trupul și bem sângele lui Hristos în dumnezeiasca Euharistie, dar și în citirea Sfintelor Scripturi", căci există mai multe căi de împărtășire de Hristos.

Dar Sfintele Scripturi au viață numai pentru că dau mărturie despre Hristos (In. 5, 39) pentru credință, mângâiere și răbdare (Rom. 15, 1-5). "Planul lui Dumnezeu de mântuire ne călăuzește de la Hristos ca trup, la

59. Origen: *Comentariu la Matei*, Omilia XXVIII, G.C.S., 45, 19; cf. și R. Gögler: *Zur Theologie des biblischen Wortes bei Origenes*, Rothenburg, 1963, P 301. ș. u.

60. Idem, *Omiliile la Levitic*, I, 1; apud R. Gögler, *op. cit.*, p. 280.

61. Pierre Yves Emery: *La méditation de l'Écriture*, în rev. "Verbum Caro", Taizé, France, p. 3 ș.u.

62. Fericitul Augustin: *De doctrina cristiana*, prol. 8, P.L. 34, col. 18; I, 11, col. 23.

63. Fericitul Ieronim: *In Ecclesiasten*, 12, P.L. 23, col. 1164 A-D; "Ignoratio scripturarum, ignoratio Christi est", *In Isaiam Prophetam*, prolog, Nr. 1, P.L. vol. XXIV, col. 17 AB.

Hristos ca duh", sau de la Hristos istoric la Hristos al credinței cum ar fi putut spune, cu alte cuvinte, Origen⁶⁴.

Sfântul Grigorie de Nazianz vorbește în același sens despre întruparea Cuvântului ca "înnoire a firilor"⁶⁵. Comentând această expresie a Sfântului Grigorie, Sfântul Maxim Mărturisitorul arată că întruparea înseamnă mișcarea omului spre Dumnezeu, de la care oamenii se abătuseră⁶⁶. Explicația acestei afirmații este aceea că: "Sfântul Grigorie de Nazianz a putut vorbi, nu numai de o reînnoire a firii create ci și de un act nou, de o "înnoire" a firii necreate"⁶⁷.

Învățătura patristică formulată în dogme a căutat să păstreze acest dar al revelației, ca deosebire dintre Hristos ca adânc al lui Dumnezeu prin ascultare, și dintre lume, ca umplere de sine prin neascultare, mai ales în fața ereziilor care înstrăinau hristologia de Sfânta Scriptură, iar dogmele Sinoadelor apărau, pe lângă persoana lui Hristos, și Scriptură în înțelesul ei revelat, transfigurat, pascal, divin. Învățătura despre persoana lui Hristos, a Cărui lucrare a însemnat tocmai continuarea întrupării Sale în Biserică, a însemnat totodată și calea păstrării harului Duhului Sfânt, chiar prin post și rugăciune (Mt. 9, 15), pe când erezia, oricâtă abilitate intelectuală ar avea, nu poate păstra darul Duhului Sfânt: "Dogmele nu sunt simple cunoștințe intelectuale, ci viața dumnezeiască ce transformă viața omenească după modelul divin... ele presupun o familiaritate, o refacere a comuniunii cu Dumnezeu, ca aceea a lui Adam înainte de cădere"⁶⁸.

În fața a numeroase interpretări a formulei hristologice de la Calcedon este necesară astăzi o prezentare autentică a hristologiei patristice cu teme-

64. Origen: *Comentariu la Matei XIII*, 43 (169, 19); apud R. Gögler, *op. cit.*, p. 382, în capitolul 8 intitulat: *Iconomia hristologică a Cuvântului la Origen*. Acest lucru este subliniat în primul rând în Sfintele Scripturi care spun: "Noi care L-am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaștem așa" (II Cor. 5, 16).

65. *Cuvânt la Sfânta Lumină*, XIII, P.G. 36, 348.

66. *Ambigua*, 14-42 P.G. 94, 1304-1316, trad. de Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, București 1986, p. 259-270.

67. *Ibidem*, 106 a. În comentariul Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae (trad. cit. p. 264, nota 329) se subliniază, de asemenea, că "pentru concilierea mișcării și a nemișcării în Dumnezeu, gândirea răsăriteană a recurs la doctrina energiilor necreate. Dumnezeu e nemișcat în ființă, dar Se mișcă prin energiile Sale. Printr-un asemenea act, Dumnezeu Se face om. Prin firea umană restabilită în Sine, Hristos va putea, folosindu-Se acum de mișcarea ei naturală, să readune în Dumnezeu toate, căci în Sine sunt reunificate rațiunile întregii creații. În Hristos, omul se unește în Dumnezeu cu semenii săi și cu lumea care o penetrează cu spiritul sau uman umplut de Dumnezeu".

A se vedea comentarii pe marginea formulei Sfântului Grigorie: *Innovantur naturae, Deus homo factus est*, explicată de Sfântul Maxim Mărturisitorul, la Juan-Miguel Garrigues: *Le Christ dans la Théologie byzantine. Reflection sur une ouvrage de P. Meyendorff*, în rev. "Istina", nr. 3, 1970, p. 356-389.

68. Prof. Nicolae Chițescu: *Deosebirea dintre "Oros" și "Canon" și însemnătatea ei pentru recepția Sinodului de la Calcedon*, referat ținut la cea de-a treia Consultație neoficială între teologi ortodocși calcedonieni și necalcedonieni, Geneva, 16-21 august 1970, în rev. "Ortodoxia", nr. 3, 1970, p. 347-364.

iurile ei biblice⁶⁹. Imensa bibliografie hristologică contemporană arată că Hristos nu este continuu același la ortodocși, catolici și protestanți⁷⁰. "Calea apropierei Bisericilor este numai cea patristică, deoarece ea acordă o însemnată capitală hristologiei ca centru al teologiei și evlaviei creștine; Sfinții Părinți socotesc hristologia, nu numai ca pe o moștenire teologică de la autorii cărților Noului Testament, îndeosebi de la Sfinții Evangheliști și de la Sfântul Apostol Pavel, ci și ca izvorul spiritual principal al propriei lor vieți pământești"⁷¹. "Învățătura Sfinților Părinți despre Hristos stă la baza hotărârilor celor mai multe dintre Sinoadele ecumenice, care au fost elaborate întotdeauna de către Sfinții Părinți sub inspirația Duhului Sfânt"⁷².

De aceea, categorisirea dogmei hristologice de la Calcedon ca hristologie "de sus", căreia ar trebui să i se opună o hristologie "de jos", nu este decât o apreciere artificială. Dacă despre hristologiile actuale "de jos" s-a putut afirma că sunt "decepționante"⁷³, și se susține că ele trebuiesc înlocuite cu o hristologie "de sus", astfel există păreri, care în spiritul hristologiei patristice, consideră că aceste hristologii "de jos" nu trebuie respinse într-o opoziție clară, ca și cum ar fi eretice, sau ar explica metafizici distorsionate care caută învățături noi și radicale despre persoana lui Iisus Hristos, căci o hristologie "de jos" nu trebuie judecată prematur în lumina temeiurilor doctrinale, ele suferind influențe adoptianiste sau dochetice, ci doar o hristologie "ascensionistă" ar putea aduce o apropiere între dezvoltările postcalcedoniene și avansurile moderne în cercetarea istorică și doctrinală a lui Iisus Hristos⁷⁴. "Doctrina ortodoxă despre Hristos nu trebuie să fie izolată numai la Calcedon și la antecedentele sale; o hristologie ortodoxă matură trebuie să includă astăzi, pe lângă Calcedon, gândirea teologică a Sfântului Chiril al Alexandriei, a celor doi Leonțiu, a Sfântului Maxim Mărturisitorul, a Sfântului Ioan Damaschin și a altor autori postcalcedonieni; și putem fi deschiși și față de evoluțiile contemporane în cadrul hristologiei"; "Calcedonul trebuie văzut astăzi ca loc de referință, iar nu ca punct final pentru gândirea hristologică"⁷⁵.

69. Pr. Prof. Ioan Gh. Coman: *Și Cuvântul trup s-a făcut. Hristologie și mariologie patristică*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1993, pag. 5.

70. *Ibidem*, p. 7.

71. *Ibidem*, p. 13.

72. *Ibidem*, p. 14. Vezi și Yves Congar: *Les Saints Pères, organes privilégiés de la Tradition*, în rev. "Irénikon", nr. 4, 1962, p. 479-497; de asemenea, articolul foarte interesant al teologului Charles Kannengiesser: *Avenir des traditions fondatrices. La christologie comme tâche aux champs des études patristique*, în "Revue de Sciences Religieuses", 68/1, 1977.

73. Jean Denis Kraeger: *La question du Jésus historique et la tâche d'une christologie dogmatique*, în "Revue d'Histoire et de Philosophie Religieuse", nr. 3 Paris, 1993, p. 281, vezi cap.: *Decevantes christologies d'en bas*.

74. P. Gregory Havrilak: *Chalkedon and orthodox christology today*, în rev. "St. Vladimir Theological Quarterly", nr. 2, 1989, p. 145.

75. *Ibidem*.

Pentru Sfinții Părinți, hristologia de la Calcedon este o hristologie a comuniunii, mai întâi împotriva doctrinelor hristologice unilaterale ale ereticilor, care gândeau după "tradiția celor din afară" (paradosis ton exothen – cum spune Sfântul Vasile cel Mare), a celor ce au fost robii unei evoluții dialectice a ereziei care trecea dintr-o extremă în alta: astfel Arie n-a putut vedea pe Dumnezeu într-o fire omenească prin întrupare, fără a-L socoti un Dumnezeu mai mic; la rândul său Apolinarie, combătându-l pe Arie, a căutat să ciuntească firea umană a întrupării lui Hristos pentru a-L vedea în El pe Dumnezeu întreg; împotriva lui Apolinarie, Nestorie vedea firea umană întregă în Hristos, dar cu un ipostas al ei într-un dualism la nivelul persoanei; violența partidei nestoriene avea să ducă la o reacție din partea lui Eutihie, aceea de a vorbi numai despre firea divină în Hristos, cea umană riscând să rămână dohetică.

Pe acest drum sinuos, mărturisirea de credință a Sfinților Părinți a fost, aceea a comuniunii. Mărturisirea de credință de la Calcedon stă pe temelia celorlalte mărturisiri de credință a Sinoadelor ecumenice anterioare și constituie la rândul său baza mărturisirii hristologice a Sinoadelor ecumenice următoare. Însă ceea ce era hotărâtor în vremea Sfinților Părinți era, fără îndoială, profilul ecclesiolgic apostolic: Biserica în Hristos, iar Sfânta Scriptură în Biserică. Îndepărtarea de Hristos aducea cu sine și îndepărtarea Scripturii de Biserică. În zadar ar încerca cineva astăzi să judece doctrina Sinodului de la Calcedon numai pe temeiul Scripturii scoase în afara Bisericii. Mărturisirea de la Calcedon conține în ea toate valorile mântuitoare din Sfânta Scriptură, ale omului justificat prin ascultare, ale omului hristic, pascal, căruia i se deschide în Hristos, și prin Hristos în Duhul Sfânt, tot adâncul Sfintelor Scripturi.

De asemenea, zadarnic ar încerca cineva să-și adjuce doctrina de la Calcedon ca pe o proprietate în sensul prefacerii darurilor lui Dumnezeu din Hristos în drepturi personale, ceea ce ar însemna tot o îndepărtare de Hristos, așa cum la plinirea vremii "lucrătorii viei" în Israel s-au depărtat de Dumnezeu. Căci, dacă din cauza ereziilor, Hristos era luat ca "Mire" al Bisericii, ca tradiție a harului, astfel calea Sfintei Evanghelii era "postul" (Mt. 9, 15), iar nu tendința de adjucecare a lui Hristos prin formula hristologică și aceea de dominare în Biserică prin doctrina primatului, care a ridicat Biserica deasupra lumii în Apus. Paternitatea unilaterală asupra formulei de la Calcedon ar însemna tot o rupere a comuniunii și ar fi suspectată de tendința de dominare folosindu-se de formulă. În conștiința lor, Sfinții Părinți s-au luptat pentru ca mărturisirea de credință să-L arate pe Hristos ca Domn al Bisericii în Duhul Sfânt, ca Stăpân al ei, în plinătatea harului pe care El l-a dat Bisericii

ca preț de răscumpărare prin Jertfa Sa și ca putere a comuniunii fiind vorba de o lucrare a Duhului Sfânt.

În conștiința Sfinților Părinți, mărturisirea de la Calcedon a Bisericii Apusene împreună cu Biserica de Răsărit trebuia să fie o mărturisire a comuniunii. Căci doar într-un sens profund idealist s-ar putea crede în Apus că formulele hristologice pot unifica Bisericile. Astfel în Răsărit după Sinodul I Ecumenic, Sfinții Părinți, îndeosebi cei Capadocieni și Sfântul Ioan Gură de Aur, după mărturisirile de credință din Sinoade, au trecut la întărirea credinței în Hristos și a trăirii ei în chip apostolic prin punerea în lumină a Jertfei Sale în Sfânta Liturghie ca izvorul unic al unității Bisericii; apoi prin sublinierea slujirii preoțești în tratatele lor despre preoție, care constituie un fenomen specific răsăritean în epoca de aur patristică; apoi prin organizarea cultului ca post și rugăciune pentru redobândirea lui Hristos ca Mire al Bisericii în sensul cuvintelor profetice ale Mântuitorului: "Va veni o vreme când Mirele se va lua de la ei și atunci vor posti" (Mt. 9, 15). Toate aceste aspecte, inclusiv organizarea monahismului ca pe o cale mai proprie de aflare și trăire a lui Hristos ca Mire, constituie aspecte esențiale ale tradiției Bisericii Ortodoxe, necunoscute Bisericii Apusene.

Sfinții Părinți au avut convingerea că mărturisirea de credință ocrotește darul lui Dumnezeu arătat în Hristos, ca "piatra" pe care este zidită Biserica Sa și pe care de aceea "porțile iadului nu o vor birui" (Mt. 16, 18), chiar dacă nu va mai fi "una". Biserica păstrează astfel prin hotărârile Sinoadelor Ecumenice și prin adâncirea trăirii în Hristos, comorile credinței arătate prin întrupare și împărtășite cu preț de Jertfă și Răscumpărare, și anume: taina înrudirii fiicare dintre creat și necreat⁷⁶; transparența creaturii pentru Dumnezeu, atunci când este în ascultare de Dumnezeu, realitate care, de la adevărul Întrupării "Și Cuvântul trup S-a făcut" (In. 1, 14), ne trimite la adevărul îndumnezeirii firii umane, căci: "Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul" (In. 1, 1). Firea umană înfiată prin voia lui Dumnezeu în inima lui Hristos în care era scrisă, și ungera Duhului Sfânt duc la roadele Duhului Sfânt ca la o slavă a chipului lui Dumnezeu din om: "Și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr" (In. 1, 14); chenoza divină prin trimiterea în lume a Fiului lui Dumnezeu sub regim de creatură în sensul de revelare a slavei voii lui Dumnezeu prin ascultare ca stare fiască, o ființă care are voia lui Dumnezeu în inima sa că și Adam cel dintâi: "Jertfă și prinoase n-ai voit, dar un trup mi-ai pregătit... Atunci am zis: Iată vin! În capul cărții este scris despre Mine. Ca

76. Vezi Jean Zizioulas: *Christologie et existence: La dialectique créé-incréé et le dogme de Chalcedoine*, în rev. "Contacts", nr. 2, 1984, p. 154-172.

să fac voia Ta, Dumnezeu meu am voit și Legea Ta este înlăuntrul inimii mele" (Ps. 39, 9-11); întruparea Fiului lui Dumnezeu înseamnă Dumnezeu în ascultare ca om de voia lui Dumnezeu Tatăl ca o taină a deosebirii profunde față de lumea care nu cunoaște voia lui Dumnezeu, ba chiar i se împotrivesc, ca deosebirea dintre calea luminii și calea întunericului, calea vieții și calea morții, așa cum vor interpreta raportul dintre Hristos și lume Părinții Apostolici (Didahia și Epistola lui Pseudo-Barnaba), față de cei ce înțelegeau greșit libertatea în Hristos, în comparație cu jugul Legii Vechi, din teologia Sfântului Pavel despre care și Sfântul Apostol Petru a spus: "În epistolele sale, în care sunt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori și cei neîntăriți le răstălmăcesc, ca și pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzare" (2 Pt. 3-16).

Toate aceste comori ale credinței sunt cuprinse și ocrotite în mărturisirea de credință de la Calcedon ca valori ale acesteia⁷⁷: sublinierea lipsei de păcat în firea umană a Mântuitorului⁷⁸, ca slava voii lui Dumnezeu în inima lui Hristos: "Cunoștința slavei lui Dumnezeu pe fața lui Hristos" (2 Cor. 4, 6), slavă de care sunt lipsiți cei ce disprețuiesc voia lui Dumnezeu, slujind în schimb idolilor deșeți (Iona 2, 9), toți au păcătuit și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu (Rom. 3, 23), adică de Taborul Lumii line și de Înviere. Îngerii au slăvit pe Dumnezeu la Întruparea Domnului, la nașterea Sa, ca să se vadă că lumea are nevoie, nu de ei, ci de Ziditorul lor, care face îngeri și pe pământ, prin sădirea voii lui Dumnezeu în inimi, încât aceasta să se facă "precum în cer așa și pe pământ", fără deosebire, pe pământ, în ascultare, dar nu în lume; pe pământ, unde prin ascultarea lui Hristos s-a arătat adâncul lui Dumnezeu din cer cum spune Sfântul Grigorie de Nyssa (το βαθος του Πατρος).

Aceste comori ale credinței sunt scoase în evidență în teologia Sfinților Părinți, pentru care integritatea firii umane în Hristos, înseamnă și revelarea averii dumnezeiești primordiale din inima omului, voia lui Dumnezeu drept "comoară în vase de lut" (2 Cor. 4, 7), constitutiv organic al ființei omului, de care omul a fost jefuit, rănit și lăsat abia viu (Luca 10, 30), dar restaurat în Hristos prin adevărul fundamental ontologic, că "nu numai cu pâine va trăi

77. Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu: *Complementaritatea valorilor spirituale potrivit dogmei de la Calcedon*, în *Ortodoxia*, 2/1980, p. 355-365; Prof. Dr. Hans Helmut Esser: *Die Komplementarität der spirituellen Werte und der gesellschaftlichen Verantwortung nach dem Dogma von Chalcedon* (manuscris); referate ținute în cadrul dialogului Ortodoxo-Reformat, la întrunirea de la Budapesta, 10-15.10. 1979; vezi și Josef Smolik: *Die Komplementarität der spirituellen Werte und der gesellschaftlichen Verantwortung nach dem Dogma von Chalcedon*; în rev. "Communio Viatorum", Nr. 4/1980, 229-236.

78. Guido Bausenhart: *In allem uns gleich ausser der Sünde. Studien zum Beitrag Maximo's des Bekenner zur altkirchlichen Christologie*. Mainz 1982; Pastor Berthold W. Köber: *Înțelegerea lipsei de păcat a lui Iisus Hristos și legătura ei cu doctrina celor două naturi în teologia protestantă contemporană*, Sibiu 1982, (manuscris).

omul, ci și cu tot cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu" (Mt. 4, 4), în sensul că trebuie căutată "mai întâi împărăția lui Dumnezeu și celelalte se vor adăuga" (Mt. 6, 33). Iisus Hristos înseamnă puterea lui Dumnezeu de restaurare a omului. În El s-a arătat "împărăția lui Dumnezeu venind cu putere" (Mt. 16, 28): "Din plinătatea Lui noi toți am luat har peste har" (In. 1, 16). El este temelia unei noi antropologii creștine în care se intră prin pocăință⁷⁹. El este revelarea înrudirii omului cu Dumnezeu, nu numai ca fără de moarte, ci ca părtaș firii celei dumnezeiești (2 Pt. 1, 4), având nădejdea luminii taborice.

Dogma de la Calcedon păstrează astfel taina firilor divină și umană din Hristos, purtate în sânul Sfintei Fecioare, care îl îmbracă în firea umană prin naștere, nu prin scheme hristologice. Sfinții Părinți înțeleg aceste valori ca pe niște taine și comori prin "căldura credinței plină de Duhul Sfânt"⁸⁰. De aici și sensul profund al îndumnezeirii în Hristos, dar mai ales puterea darului și harului Său în Hristos: *darul*, ca avere părintească primordială în firea umană, cu plinătatea darurilor Duhului Sfânt, așa cum s-au arătat în Hristos; iar *harul* ca fața lui Dumnezeu către noi, Dumnezeu cu noi (Emmanuel) și puterea venirii împărăției Sale. De aceea, atunci când, pentru aceste comori ale credinței și bunuri duhovnicești, formulele hristologice păreau să nu mai fie de ajuns, atunci puterea credinței în Hristos a apelat la cinstirea sfinților ca "purtători ai acestui prea sfânt dar și har", la cinstirea sfintelor icoane cu sensul lor profund hristologic, și la isihasm, ca părtășie la pacea lui Hristos care covârșește toată mintea, toate acestea constituind aspecte esențiale ale Tradiției ortodoxe, precizate și adâncite tocmai în legătură cu Sinoadele ecumenice, așa cum au început în secolul IV Sfinții Părinți să le scoată în evidență, care deci în urma Sinoadelor Ecumenice ca mărturisire comună a întregii Biserici, au simțit nevoia să apeleze, nu la presupuse foruri supreme omenești, ca primatul papal, ci la concentrarea asupra Jertfei Mântuitorului ca temelie a Bisericii Sale, în convingerea din credință, că tocmai ea este temelia unității Bisericii prin Duhul Sfânt.

De aceea, în spiritul Sfinților Părinți, Ortodoxia trăiește dogma de la Calcedon, nu atât în perspectivele ei, sau în prerogativele pe care ea le-ar conferi cuiva, ci în rădăcinile ei profunde prin care s-au precizat coordonatele Întropării în lumina Jertfei și a Învierii Sale ca adevăr al vieții Sale. Cel mai delicat aspect al dogmei Întropării, ca unire a celor două firi și-a găsit rezolvarea în teologia enipostazei prin care se înțelege că firea divină preexistă este îmbrăcată în firea umană și unită cu aceasta prin naștere din

79. Oliver Clément: *Questions sur l'homme*, Paris 1967, p. 5. Cap. I: *Une anthropologie ou l'on entre par le repentir*.

80. Recitativ liturgic după Sfințirea Darurilor Euharistice.

Sfânta Fecioară, în timp ce firea umană își are existența numai prin ipostasul Logosului. Doctrina enipostazei, atât de misterios intuită de Sfântul Chiril al Alexandriei, și atât de clar expusă în teologia post-calcedoniană a lui Leonțiu de Bizanț, dar neluată în seamă în Apus, este una din cheile înțelegerii dogmei de la Calcedon.

Istoria Sinodului de la Calcedon este istoria formulei sale hristologice, cu atâtea puncte comune între Răsărit și Apus, dar și cu deosebiri care merg până la contradicții, cum este aceea, dacă ea este de nuanță chiriliană sau leoniană, sau dacă poate constitui suportul suprem al primatului papal. De aceea ea poate fi înțeleasă în sensul ei real numai pe acea cale care face dovada că împărtășește spiritul patristic al mărturisirilor de credință. În acest spirit, mărturisirile de credință sunt astfel pentru Biserica Ortodoxă un rod al Jertfei Mântuitorului, și ca atare sunt așezate ca pietre prețioase în jurul Jertfei Domnului din Sfânta Liturghie, ca unele prin care "porțile iadului (de pe pământ -n.n.) nu vor birui Biserica" (Mt. 16, 18). Deci, înainte de a constitui un obiect de cercetare, dogmele sunt calea de sfințire în Hristos pentru "caldura credinței plină de Duhul Sfânt".

Înainte de orice discuții pe plan interconfesional, dogma de la Calcedon s-a bucurat de cea mai mare atenție în teologia ortodoxă română. Încă de la înființarea școlilor de teologie s-au scris tratate de istoria dogmelor, care prezintă pe larg dogma de la Calcedon, așa cum sunt cele ale Episcopului Melchisedec Ștefănescu⁸¹, Alexiu Comoroșan⁸², Iosif Olariu⁸³, Ștefan Saghin⁸⁴ cu o importantă lucrare dedicată dogmei Întrupării, în care afirmă că Întruparea este centrul întregii opere de mântuire, în sensul descoperirii ei prin Jertfa Domnului.

Însă cele mai de seamă lucrări de hristologie în legătură cu dogma de la Calcedon s-au scris în epoca contemporană a teologiei românești, o teologie atât de atentă, atât la aspectul istorico-dogmatic al problematicii de la Calcedon, cât și acela de deschidere spre dialog, care pot constitui o contribuție esențială la discuțiile actuale din Apus privind hristologia Sinodului

81. Episcop Melchisedec Ștefănescu: *Teologia Dogmatică a Bisericii Ortodoxe Catolice de Răsărit*, Iași, 1855, p. 1119.

82. Alexiu Comoroșan: *Prelegeri academice de Dogmatică Ortodoxă*, 1889, p. 464.

83. Iosif Olariu: *Manualul de Teologie Dogmatică Ortodoxă pentru Institutele Teologice Ortodoxe Române*, Caransebeș, 1907, 1916; vezi și Pastor Martin Hauser: *Le Christ et la creation dans l'Evangile selon Saint Jean. Etude oecumenique de l'exegese contemporaine et de ses fondements dogmatiques. Apports protestants et orthodoxes*, these de doctorat, Institute Universitaire de Theologie, Bucharest, 1986, (manuscris), lucrare în care autorul face o comparație între hristologia lui Iuliu Olariu (p. 69-86; 115-138; 204-235), și ale unor teologi protestanți actuali: Luise Schottroff, Rudolf Bultmann și Karl Barth.

84. Ștefan Saghin: *Dogma despre incarnațiune după învățatura Bisericii Ortodoxe*, în rev. "Candela", 1900-1901, Cernăuți.

al IV-lea Ecumenic și la dialogul cu Bisericile necalcedoniene. Cel mai complet studiu de hristologie este lucrarea Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae: "Iisus Hristos, sau restaurarea omului"⁸⁵, în care prezintă importanța dogmei de la Calcedon pentru valorile credinței mântuitoare. Dar lucrarea sa cea mai importantă privind dogma de la Calcedon și care poate constitui un răspuns detaliat la chestiunile ridicate în discuțiile actuale despre Calcedon⁸⁶ este lucrarea dedicată aniversării a 1500 de ani de la Sinodul al IV-lea Ecumenic în anul 1951, purtând titlul: "Definiția dogmatică de la Calcedon"⁸⁷. Același autor ajunge și la concluzia unei posibilități de reconciliere dogmatică dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Necalcedoniene⁸⁸, concluzie pe temeiul căreia, Biserica Ortodoxă Română împreună cu celelalte Biserici ortodoxe naționale, a ajuns astăzi la o înțelegere dogmatică cu vechile Biserici Orientale.

Taina Întrupării în legăturile ei profunde cu teologia mariologică în spiritul teologiei Sfântului Chiril al Alexandriei este pusă în valoare în lucrările cu caracter patristic ale profesorului de Patrologie Pr. Ioan Gh. Coman, îndeosebi în cartea sa: "Și Cuvântul trup S-a făcut. Probleme de hristologie și mariologie patristică"⁸⁹.

Aceste importante lucrări sunt călăuzitoare în înțelegerea hristologiei de la Calcedon cu sensul ei patristic, istorico-dogmatic și interconfesional în comparație cu discuțiile actuale privind dogma de la Calcedon din Apus.

Diac. lect. dr. Ioan Caraza

85. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae: *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1943.

86. Cercetătorii apuseni s-au sesizat de abținerea din partea ortodoxă de a se implica în aceste discuții. Vezi André de Halleux: *A propos d'une lecture cyrillienne de la définition christologique de Chalcedoine*, în "Revue Théologique de Louvain", 25, 1994, p. 468-469.

87. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae: *Definiția dogmatică de la Calcedon*, în rev. "Ortodoxia" Nr. 2-3, 1951, p. 295-440.

88. Idem, *Posibilitatea reconcilierii dogmatice între Biserica Ortodoxă și Vechile Biserici Orientale*, în rev. "Ortodoxia" 1, 1965, p. 5-27.

89. Pr. Prof. Ioan Gh. Coman: *Și Cuvântul trup S-a făcut. Probleme de hristologie și mariologie patristică*, Timișoara 1993, p. 32-42.

IDENTITATE ȘI ÎNNOIRE ÎN TEOLOGIA SFINȚILOR TREI IERARHI

Cu siguranță, mai mult decât predecesorii și urmașii lor, Sfinții Trei Ierarhi au experimentat la nivel personal și au reușit să impună un model privind relația ideală și constructivă între cultură, trăire și slujire, atât pentru credincioșii Bisericii, dar în special pentru preoți.

Importanța problemei este la fel de evidentă astăzi ca și atunci, pentru că eficiența pastoral-misionară este condiționată de îmbinarea armonioasă a acestor trei elemente inseparabile. Pentru că alegerea unui singur element se pune și atunci, așa cum de multe ori se pune și astăzi, este evidentă chiar de la început imposibilitatea separării lor.

Cultura, fără trăire și slujire devine o simplă achiziție teoretică, fără nici o legătură nemijlocită cu viața noastră cea de toate zilele. Și aceasta, în cel mai fericit caz, pentru că fără a fi raportată la om și la creație în general și în sens constructiv, cultura poate achiziționa îngrijorător de multe valențe distructive, așa cum experiența a arătat și arată încă.

Trăirea fără cultură și fără slujire riscă să capete conotații depreciative, fiind, în cel mai fericit caz, expresia unei subiectivități care poate scăpa ușor de sub control. Acelorași pericole este expusă și slujirea lipsită de aportul culturii și trăirii. Și ea poate căpăta aspecte care nu au nimic comun cu slujirea autentică, care își trage puterea de viață din cultură și trăire. Sau, ceea ce în acest caz se numește slujire, se poate transforma în opusul ei.

Iată motivul pentru care Sfinții Trei Ierarhi au acordat acestei relații o importanță deosebită, reușind să realizeze un model care a străbătut veacurile și a cărui perenitate nu va înceta, datorită faptului că își are sorgintea în revelația divină.

Mai mult, această relație corespunde integralității persoanei umane și oferă posibilitatea dezvoltării constructive și eficiente a tuturor valențelor psiho-fizice, nu în mod haotic sau după "necesități" imaginare, ci după voia lui Dumnezeu. Performanța patronilor facultății noastre s-a datorat în mare măsură faptului că personalitatea fiecăruia a cumulat cultura la cel mai înalt

nivel, trăirea cea mai caldă și autentică, precum și slujirea lumii, după modelul Mântuitorului Hristos.

A. Sfinții Trei Ierarhi, ca de altfel majoritatea părinților și scriitorilor bisericești, și-au însușit cultura timpului lor, pe care au adaptat-o necesităților dezvoltării teologice. Nu s-a pus niciodată problema adaptării teologiei la știința timpului, iar când problema s-a pus de către cei "din afară" – cum spune Sfântul Vasile cel Mare – această abordare a născut în mod constant erezii. "În lupta cu marile erezii ale vremii lor... cei trei părinți de seamă ai teologiei creștine au reușit să depășească caracterul substanțial al gândirii elenistice, fie că era vorba de aristotelism, fie de platonism, pe care le cunoșteau ca nimeni alții, și au făurit – pentru prima dată în istoria culturii umane – conceptul de **persoană**, pe care l-au așezat la temelie învățaturii lor despre Sfânta Treime.

Contribuția lor remarcabilă, care a conferit teologiei trinitare strălucire neîntrecută, a devenit un patrimoniu comun al Bisericii Universale, atât în Răsărit, cât și în Apus¹.

Triadologia nu este deloc o problemă teoretică. Nesesizarea justă a coordonatelor revelate asupra acestui subiect a avut consecințe negative serioase, atât la nivelul persoanei, cât și la nivel social. Creația întreagă nu a fost scutită de aceste consecințe negative, cumulate în criza ecologică contemporană. Nu fără motiv, deci, Sfinții Trei Ierarhi au insistat asupra conformării învățaturii despre Sfânta Treime cu Revelația. În acest sens, ei nu au ezitat să folosească achizițiile culturale ale timpului lor, pentru a face expunerea doctrinară mai accesibilă contemporanilor, în ceea ce privește discursul logic și terminologia specifică.

Se știe că, până la Sfântul Vasile cel Mare, termenii *ousia* și *hypostasis* erau socotiți sinonimi și această abordare provoca neînțelegeri și controverse fără sfârșit. Este meritul Sfântului Vasile cel Mare de a fi insistat asupra individualizării termenilor: în Dumnezeu există o singură *ousie* și trei *ipostase*. Aceasta este singura formulă acceptabilă. *Ousia* semnifică existența, esența sau unitatea substanțială în Dumnezeu, iar *ipostasul* – existența specifică sau modul de a fi al fiecărei persoane.

Sfântul Vasile preferă termenul *ipostas* celui de *persoană*, folosit de Sabelie pentru a exprima distincții temporale și externe în Dumnezeu. Dacă cel care nu admite comuniunea ființei cade în politeism, cel care nu admite deosebirea ipostaselor cade în iudaism².

1. Pr. Prof. Dr. Dumitru Gh. Popescu, *Teologie și Cultură*, E.I.B.M.O., 1993, pag. 9.

2. *Epistola 210*, cf. Johannes Quasten, *Initiation aux pères de l'Église*, tome III, Les Editions du Cerf, Paris. 1987, pag. 330.

Precizia pe care Sfântul Vasile a conferit-o termenilor *ousia* și *hypostasis* a contribuit la adoptarea generală a termenului *homoousios*, elaborat la primul Sinod Ecumenic, și la triumful poziției capadociene la cel de-al doilea Sinod Ecumenic de la Constantinopol³.

Progresele aduse de Sfântul Vasile cel Mare în terminologia trinitară a fost preluat de ceilalți doi capadocieni, Sfântul Grigore de Nazianz și Sfântul Grigore de Nyssa. De altfel, Sfântul Grigore de Nazianz îl numește pe Sfântul Vasile "ghid" și "maestru", mărturisind în mod implicit o anume dependență doctrinară față de "Marele" Vasile.

Cu toate acestea, teologia Sfântului Grigore arată un progres net față de cea a Sfântului Vasile, nu numai prin formulele dogmatice sau prin completările privind terminologia, ci și prin modul științific de abordare a problemelor.

Contribuția Sfântului Grigore de Nazianz este fundamentală și în domeniul hristologiei, care a căpătat aprobarea oficială a sinoadelor de la Efes (431) și Calcedon (451)⁴.

Și Sfântul Ioan Gură de Aur distinge în mod clar *ousia* și *physis*, pe care le raportează la natură, de *ipostas* și *prosopon*, pe care le raportează la persoană.

În secolul al IV-lea existau încă structurile educației clasice. Creștinii își încredințau copiii profesorilor posesori ai culturii păgâne, iar retorii deveniți creștini se adaptau unui public diversificat, format și din creștini și din necreștini. Mitologia și idealul umanist al culturii păgâne începuseră să pună probleme sensibilității creștinilor: oare educația clasică nu este periculoasă? Era posibilă disocierea dintre cultură și păgânismul cu care făcea corp comun? Sfinții Trei Ierarhi, atunci când apreciază cultura timpului lor, introduc o distincție fundamentală: aceasta, adică cultura, "ascute mintea sau o fortifică", facilitând astfel studierea Scripturii. Ea poate cultiva expresia credinței sau forma, în nici un caz fondul, care rămâne, în toate situațiile, cel relevant. Încă de atunci s-a pus problema adaptării și a discernerii, ideea străbătând veacurile, până în timpurile noastre. Datorită faptului că atacurile eretice și sectare vizau în special maniera în care formulele dogmatice trebuiau transcrise sau traduse în noul limbaj cultural care facilita expansiunea creștinismului, părinții au fost obligați să facă apel la rațiune și la argumentarea rațională, folosind chiar arma de luptă a adversarilor, deoarece simpla mărturisire de credință nu mai era suficientă.

3. *Ibidem*, pag. 331.

4. *Ep. 101*, P.G. 37, 180 A. cf. *Op. cit.*, pag. 362.

Este semnificativ în acest sens răspunsul pe care Sfântul Vasile cel Mare îl dă călugărilor neliniștiți de vocabularul străin din Scriptură pe care acesta îl folosea: "De vreme ce ostașul și agricultorul nu folosesc aceleași instrumente de lucru..., la fel nu poate să spună cel angajat (să vorbească) despre dreapta învățatură și să-i convingă pe cei ce vorbesc împotriva (dreptei învățături)... Un lucru este simplitatea celor care își mărturisesc credința lor în liniște, și altul străduințele celor care rezistă împotriva uneltirilor (antitezelor) științei mincinoase. Încât, spunând și noi cuvintele noastre în același mod, cu prudență, vom folosi în toate împrejurările limba potrivită, fie pentru apărarea, fie pentru zidirea credinței..."⁵.

De exemplu, în disputa cu campionul celei de-a doua generații ariene, Eunomie al Cizicului, Sfântul Vasile cel Mare este obligat să elaboreze un discurs foarte precis structurat rațional care să depășească "construcția dialectică de fier" a ereticului, pentru că se constata încă o dată ineficiența simplei repetări a formulilor dogmatice.

Pentru Eunomie, Dumnezeu devine o substanță nenăscută. Dacă este așa, nenăscutul este străin de naștere, în sensul că nici nu poate fi născut, nici nu poate să se nască. Deci Fiul este scos din sfera divinului. Cu toate că este numit "Mlădiță", în realitate este o creatură⁶.

Sfântul Vasile cel Mare răspunde folosind tot ceea ce era mai valoros în cultura elenistică, al cărei bun cunoscător era, ca de altfel și Eunomie.

Dacă se acceptă ceea ce este adevărat, adică faptul că nașterea și renașterea sunt proprietăți distinctive considerate în substanță, atunci se ajunge la Tatăl și la Fiul, evitând erezia și păstrând nealterată logica raționalmentelor. Pentru că proprietăți cum ar fi caracteristicile și formele considerate în substanță, fac o distincție în ceea ce este comun, grație caracteristicilor care le particularizează, dar nu sparg conaturalitatea substanței.

De exemplu, în acest sens, el afirmă că divinitatea este comună, dar paternitatea și filiația sunt proprietăți. "Natura proprietăților este de a arăta alteritatea în identitatea substanței. Proprietățile se disting adesea unele de altele..., dar nu sfâșie niciodată unicitatea substanței... O singură substanță servește drept substrat tuturor și proprietățile nu alterează substanța și nici nu induc la un fel de ceartă între ele"⁷.

Aceleași probleme se puneau și în ceea ce privește persoana Sfântului Duh. În toate situațiile de această factură, mesajul Sfinților Trei Ierarhi (în special Sfântul Vasile și Sfântul Grigore) este același: teologia presupune o

5. *Asceticile*, în *Scrieri*, partea a doua, P.S.B. 18, E.I.B.M.O. București, 1989, pag. 89.

6. Cf. Bernard Sesboué et Joseph Wolinski, *Histoire des Dogmes*, tome I, Desclée, 1996, pag. 283.

7. *Ibidem*, pag. 288.

elaborare conceptuală coerentă, fapt care implică o luare de poziție asupra categoriilor existenței și asupra structurii limbajului. Pentru aceste motive, nu de puține ori, discursul lor capătă pronunțate aspecte speculative și metafizice, datorită griji de a conferi rațiunii capacitatea de a exprima fără contradicții coerența misterului trinitar.

Mai trebuie precizat neapărat un aspect, iar această precizare privește majoritatea Sfinților Părinți: ei au împrumutat din cultura timpului lor elemente de dialectică și logică sau termeni de specialitate, fără a-și însuși un sistem filosofic propriu-zis.

Discernământul a caracterizat întotdeauna gândirea lor: teologul autentic nu se poate rupe – și nici nu trebuie să o facă – de contextul cultural în care își desfășoară activitatea. Este celebră în acest sens indicația dată de Sfântul Vasile cel Mare tinerilor⁸.

Din punctul de vedere al Sfântului Ioan Gură de Aur, pentru cei care vindecă trupurile oamenilor, adică pentru doctori, s-au născocit tot felul de medicamente și instrumente, în timp ce pentru cei care vindecă trupul lui Hristos nu există decât un singur remediu: învățătura sau predica, cu toate că bolile sunt multiple. "Războiul ce-l avem de purtat este felurit, alcătuit din dușmani feluriți. Și nu toți dușmanii noștri întrebuițează aceleași arme și nici nu se gândesc să ne atace într-un singur chip".

Este clar, biruința într-un asemenea război este condiționată de cultură: numai aceasta oferă instrumentele necesare victoriei. Mergând pe această coordonată, pare paradoxală atitudinea Sfântului Ioan, un mare trăitor creștin, dar și un mare om de cultură, atunci când afirmă că o viață îmbunătățită nu rezolvă totul, reiterând în alți termeni relația cultură-credință, după cum se vede, o problemă la fel de actuală atunci, ca și astăzi. Când acest om înduhovnicit va fi pus în situația de a-și apăra credința, sudorile nevoiței nu-i vor folosi la nimic, dacă-i lipsește știința, sau "din pricina grozavei lui neștiințe".

Cel care participă la o asemenea scenă – spune Sfântul Ioan Gură de Aur – nu va pune înfrângerea pe seama neștiinței, ci pe seama șubrezeniei învățăturii. "Învățătura dascălului strecoară atâta tulburare în sufletele credincioșilor, încât răul sfârșește prin a-i îneca"¹⁰.

Deci, preotul trebuie să cunoască bine dialectica, așa cum o cunoștea Sfântul Apostol Pavel, care mărturisește că este "neiscusit în cuvânt, dar nu în știință" (II Cor. XI, 6).

8. *Cuvânt către Tineri*, trad. din lb. greacă de Al. Horhoianu, Rm. Vâlcea, 1938, pag. 8.

9. *Tratatul despre preoție*, în *Despre Preoție*, E.I.B.M.O., București, 1987, pag. 100.

10. *Ibidem*, pag. 112.

"Dacă aş cere de la preot dulceaţa cuvântărilor lui Isocrate, majestatea lui Demostene, gravitatea lui Tucidide, înălţimea lui Platon... Dar nu cer de la preot nici una din aceste însuşiri. ...Numai să nu fie neiscusit în ştiinţă, să nu fie neiscusit în precizia dogmelor"¹¹.

Era vastă cultura secolului al IV-lea; diferenţa dintre numărul secolelor şi numai ea singură poate arăta dimensiunea bănuită a culturii secolului XXI... Şi dacă Sfinţii Trei Ierarhi au acordat culturii timpului lor o importanţă deosebită –şi bine au făcut –, acelaşi lucru trebuie să-l facem şi noi astăzi. Evident, nu neglijăm riscurile sau pericolele pe care le presupune o cultură secularizată, care nu mai vrea să ştie de Dumnezeu şi de lucrarea Lui în lume. Dar ne asumăm atitudinea înaintaşilor noştri. Şi Sfinţii Trei Ierarhi erau conştienţi de limitele şi de pericolele pe care le presupunea cultura timpului lor. Şi măsura acestei culturi era dată de filosofie. Or, ei au fost conştienţi că filosofia, ştiinţa timpului lor, nu poate completa revelaţia, dar poate facilita procesul de înţelegere a dogmelor, ca sistem cultural ce facilitează în principal procesul de cunoaştere. Cu siguranţă, asimilarea teologiei creştine în cultura timpului ar fi fost mult mai anevoioasă fără aportul filosofiei, iar Părinţii, oameni de mare cultură, au intuit acest adevăr şi au procedat în consecinţă, punând la lucru nu sistemul filosofic, ci numai terminologia specifică. Termenii finali la care se raportează întotdeauna Părinţii răsăriteni şi Sfinţii Trei Ierarhi rămân Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie, deci elemente de autoritate în biserică, care exclud *ab initio* aspectele subiectiviste.

Din totdeauna, Biserica Mântuitorului Hristos a susţinut motivaţia teologică a culturii. Din motive care au fost minuţios cercetate, cultura a suferit un imens proces de secularizare, prin încercarea de a-L scoate pe Dumnezeu din preocupările ei. Astfel s-a ajuns la așa-zisa cultură autonomă, cu consecinţe imprevizibile încă, dacă ne raportăm la viitor.

Paradoxal, această cultură a "beneficiat" şi de contribuţia unei anumite părţi a teologiei, care şi-a însuşit gândirea substanţialistă a lumii precreştine, așa cum am arătat deja.

Consecinţele nu s-au lăsat prea mult aşteptate, atât în domeniul teologic propriu-zis, cât şi în cel social. Datorită separării dintre natură şi persoană, Dumnezeu a fost izolat în transcendent, deci fără posibilitatea unei legături reale şi eficiente între El şi creaţia Sa.

Unitatea Bisericii a fost frântă între două tendinţe în confruntare perpetuă: pe de o parte, o unitate de tip monarhic, care ignoră diversitatea, iar pe de altă parte, o diversitate haotică, aşezată deasupra unităţii, în numele libertăţii creştine¹².

11. *Ibidem*, pag. 107.

12. Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *op. cit.*, pag. 10-12.

Separarea dintre natură și persoane a avut efecte negative și în plan social, dând naștere sistemelor colectiviste și totalitare, care scot din sfera preocupărilor lor libertatea, sau sistemele individualiste, care nu mai vorbesc de egalitate.

Este meritul Sfinților Trei Ierarhi de a fi integrat diversitatea personală a Sfintei Treimi în unitatea naturii divine, înțelegând Treimea ca structură a supremei iubiri a persoanelor divine. Datorită energiilor divine necreate, Dumnezeu nu mai este izolat în transcendent, ci coboară în creație, pentru ca aceasta să poată avea șansa urcării spre Dumnezeu.

Și în domeniul relațiilor inter-umane, gândirea ortodoxă pune accent pe persoane și pe relația dintre ele, după modelul Treimii înseși¹³. Comunitatea rămâne datul original, dar și finalitatea omului și a creației. Am amintit faptul că din totdeauna teologia ortodoxă a susținut motivația teologică a culturii. Este îmbucurător faptul că la nivelul anumitor mentalități unde s-a produs ruptura între teologie și cultură (evident, artificială, dar reală, cu implicații în concret) se produce astăzi o reșezare a valorilor, afirmându-se vocația culturală a teologiei. Cu alte cuvinte, teologia și cultura nu pot fi în nici un caz separate, ele fiind complementare. Și dacă separarea a produs secularizarea și cultura autonomă, este timpul reșezării valorilor autentice pe locul cuvenit. Ortodoxia a susținut întotdeauna cultura cu caracter teonom. Este momentul extinderii acestei teonomii în sectorul generos al culturii în sens larg. Această extindere depinde de noi, ucenicii și urmașii Sfinților Trei Ierarhi. Așa au făcut ei, așa trebuie să facem și noi. Este speranța cea mai autentică și cea mai constructivă la sfârșitul mileniului doi și începutul celui de-al treilea. Cultura fără Dumnezeu a născut și poate – încă – să nască monștri.

Pentru acest motiv, Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă că rădăcina reală a oricărei abateri de la moralitatea creștină cu izvorul în revelația divină este insuficiența și incompleta educație morală a "generațiilor care urcă": "coruperea nu are piedici sau obstacole (semnificative) pentru că nimeni nu păzește copiii, nimeni nu le vorbește despre castitate, de pericolele la care sunt expuși, de poruncile lui Dumnezeu"¹⁴.

Educația și instrucția tinerilor nu trebuie să vizeze "doar timpurile", care sunt diverse și au nevoi specifice, ci și eternitatea. În gândirea Sfântului Ioan, pregătirea intelectuală trebuie obligatoriu dublată de o temeinică pregătire morală, pentru că altfel, ceea ce se zidește într-o parte, este dărâmat în cealaltă, progresul fiind – deci – imposibil.

13. *Ibidem*, pag. 13-17.

14. Quasten, *op. cit.*, pag. 652.

B. O cultură temeinică, cu rădăcini adânc înfipte în creație, are efecte benefice la nivelul trăirii creștine autentice. Or, acest segment are o importanță deosebită, pentru că face legătura între teorie și practică: așa cum Sfânta Treime nu rămâne o noțiune teoretică suspendată în transcendent, la care nu se poate ajunge nicicum și care – ea însăși – nu are posibilitatea comunicării, tot așa cultura teologică și cultura în general, dacă nu au posibilitatea aplicabilității concrete, rămân simple elaborări mentale cu cel mult o valoare exclusiv personală.

Pentru acest motiv, relațiile Sfintei Treimi cu lumea nu pot fi concepute în afara energiilor divine necreate. Pe de o parte acestea unesc persoanele care se iubesc, eliminând în același timp posibilitatea confundării¹⁵.

Iubirea intratrinitară nu este o iubire uniformă, ci are o dinamică infinită, pentru că este iubirea Tatălui față de Fiul și o comunicare ipostaziată între ele în persoana Duhului Sfânt.

Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu se face om, pentru ca iubirea Tatălui, în forma ei paternă, să se extindă și asupra oamenilor. Prin întrupare, Mântuitorul se face frate al nostru, pentru ca prin El noi înșine să devenim fiii lui Dumnezeu și să răspundem la dragostea Tatălui cu iubirea Fiului.

"Dacă nu S-ar fi întrupat Fiul ca om, nu s-ar revărsa în noi dragostea Tatălui, care din Hristos ca om trece și la noi. Prin Fiul întrupat iradiază în umanitate și în Duhul Sfânt, ca dragostea lui Dumnezeu față de noi și a noastră față de Dumnezeu"¹⁶.

Din această cauză, Cuvântul întrupat, răstignit, înviat și înălțat cu trupul la cer recapitulează în Sine destinul omului și al creației.

Sesizăm aici o profundă și misterioasă solidaritate cu întreaga creație. Mântuitorul suferă cu omenirea și în aceasta se manifestă strădania lui pentru desăvârșirea noastră. Se străduiește ca toți să ne încadrăm în El, pentru ca să se poată supune întreg (adică cu toate mădulele) lui Dumnezeu Tatăl. "Căci El este sâmbăta, ca cel ce e repaosul sufletului, după ostenele în timp... El este și Paștele, fiindcă slobozește pe cei ținuți în robia amară a păcatului. Dar este și Cincizecimea, ca început și sfârșit (țintă finală) a lucrurilor și ca rațiune (Cuvânt), întru care se cuprind toate prin fire. Căci dacă Cincizecimea cade după perioada unei săptămâni de săptămâni, ea este o zecime încincită. Dar aceasta înseamnă că natura celor create, care după rațiune este încincită, din pricina simțurilor, după străbaterea naturală a timpurilor și a veacurilor, se va sălășlui în Dumnezeu, Cel Unul după fire nemaiavând nici o margine, căci în Dumnezeu nu este nici un interval. Fiindcă,

15. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Morală Ortodoxă*, E.I.B.M.O., București, 1981, pag. 35.

16. *Ibidem*, pag. 38.

spun unii, că Cuvântul este o monadă ce se lărgește ca providența, înaintând în cele zece porunci. Când însă firea se va uni după har cu Cuvântul, nu vor mai exista cele fără de care nu este nimic (la care să ajungă), încetând mișcarea ce transformă (alterează) pe cele ce se mișcă prin fire. Căci stabilitatea mărginită, în care se găsește în chip necesar, prin transformare mișcarea celor ce se mișcă, trebuie să primească un sfârșit prin venirea stabilității nesfârșite în care are să se odihnească mișcarea celor ce se mișcă. Pentru că unde este o graniță după fire, este și o mișcare ce transformă pe cele ce se află în acel cuprins. Iar unde nu este o graniță, desigur că nu se va cunoaște nici o mișcare care să transforme pe cele cuprinse acolo"¹⁷.

C. În acest context teologic generos, pasul spre slujire se face de la sine, ca o necesitate logică, în absența căreia restul sau întreaga structură s-ar circumscrie exclusiv domeniului teoriei, deci fără nici o relevanță în concret.

Sfinții Trei Ierarhi au opinii edificatoare în acest sens. Astfel, Sfântul Grigore de Nazians spune că prin facerea de bine față de aproapele, și în special față de aproapele aflat în suferință, noi repetăm în mic și față de puțini, opera de mântuire față de întreaga umanitate.

"Ajungem și noi un fel de mântuitori, de hristoși cu perspectiva îndumnezeirii". Suntem ucenici și trebuie să fim și următori ai Mântuitorului Hristos, cel care a suferit pentru noi "durere și sfârșală", pentru ca noi să ne îmbogățim în îndumnezeire"¹⁸.

Sfântul Vasile cel Mare compară pe "nevoitorul" exclusiv teoretic cu un călător care vrea cu orice preț să vadă un oraș vestit. Cheltuiește și se ostenește mult, dar, din comoditate, se oprește la marginea orașului, anulând astfel zbaterea de mai înainte și excluzându-se singur de la vizitarea frumuseților din oraș, pentru care, de altfel, făcuse călătoria. "Cunosc mulți oameni – spune Sfântul Vasile – care postesc, se roagă, suspină și practică orice evlavie care nu cere cheltuială, dar care nu aruncă un singur ban celor lipsiți. Ce folos aduce acestora restul virtuții?"¹⁹.

Iubirea față de oameni este o imitare a generozității și a majestății divine, iar omul nu are în sine nimic mai dumnezeiesc ca facerea de bine – spune același Sfânt Părinte. Dacă întreaga creație este expresia iubirii și mării lui Dumnezeu, mila este și ea arătarea iubirii și majestății omenești, în proporții umane, dar respirând "același parfum al dumnezeirii".

17. *Răspunsuri către Talasie*, în Filocalia III, Sibiu, 1948, pag. 437.

18. *Despre dragostea față de săraci*, XV, P.G. XXXV, col. 876, BC, cf. Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *op. cit.*, pag. 155.

19. *Omilie contra bogaților*, 3, P.G. XXXI, col. 285, CD, cf. *op. cit.*, pag. 158.

Pentru acest motiv s-a spus – cu îndreptățire – că slujirea aproapelui și a creației își are temeiul în existența tripersonală comunitară a dumnezeirii²⁰. Și slujirea Mântuitorului Hristos desfășurată pe coordonatele Sale fundamentale: întruparea, jertfa răscumpărătoare și recapitularea justifică și impune slujirea aproapelui. În raporturile cu semenii, fiecare trebuie să imite dragostea lui Hristos, care S-a jertfit pentru noi. Dragostea față de aproapele se arată prin ușurarea nevoilor sale (Evrei VI, 10), prin ajutorarea celor lipsiți (Matei XXV, 35-36), prin cercetarea bolnavilor, prin susținerea celor slabi (Romani XV, 1), prin iertare (Efeseni IV, 32), bunăvoință (Romani XII, 10) și răbdare (I Corinteni XIII, 4). A sluji oamenilor înseamnă a urma pe Hristos: "*Dacă îmi slujește cineva, să-mi urmeze și unde sunt Eu, acolo va fi și slujitorul Meu*" (Ioan XII, 26).

Slujirea aduce cu sine atât un folos personal celui care o practică, dar și un folos comun prin cultivarea responsabilității: "*Cine are bogăția lumii acesteia și nu se uită la fratele său care este în nevoie și nu are milă față de el, cum rămâne acela în dragostea lui Dumnezeu? Fiii Mei, să nu iubim cu vorba sau numai din gură, ci cu fapta și cu adevărul*" (I Ioan III, 17-18).

Sfântul Ioan Gură de Aur creează adevărate pagini antologice, având în centru slujirea, pe care nu o compară cu nimic altceva ca importanță. Izvorul și modelul slujirii noastre este Mântuitorul Hristos. Ceea ce El a făcut fără a fi obligat, noi trebuie să facem din datorie. Slujind aproapele, nu facem altceva decât să distribuim ceea ce nu-I aparține decât Lui, adică lui Dumnezeu²¹.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă să studiem iconomia divină. Creația întregă este comună. Tuturor ne-a dat aceeași ochi, același trup, același suflet, deci o constituție asemănătoare în toate. "El a scos totul din pământ, a scos pe toți oamenii din același om, i-a așezat pe toți în aceeași locuință... Sunt și alte lucruri comune... Noi începem să ne învrăjbim, când Dumnezeu face totul în vederea apropierii noastre"²².

Și Sfântul Vasile cel Mare, pornind de la analogia cu trupul uman, spune că oamenii au nevoie unul de altul pentru câștigarea celor necesare vieții. Așa cum piciorul, deși are o putere specifică, are nevoie de aportul celorlalte mădulare, pentru că altfel nu are energia necesară supraviețuirii și nici nu are cu ce să o înlocuiască, tot așa se întâmplă și cu cel care vrea să se rupă de întreg: ceea ce are nu-i este de folos și ceea ce nu are nu poate găsi

20. *Oeuvres complètes*, trad. de l' Abbé J. Bareille, 1866, vol. V, pag. 70.

21. *Despre dragostea față de săraci*, 28, P.G. XXXV, col. 888, ABC, cf. Ioan G. Coman, *Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică*, ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1988, pag. 263.

22. *Omilia XI la I Tim.* 4, P.G. LXII, col. 563-564, cf. prof. Constantin C. Pavel, *Aspectul teologic al solidarității umane*, "Ortodoxia", XIX, 1967, nr. 2, pag. 182-190.

"fiindcă Dumnezeu Creatorul a hotărât să avem trebuință unul de altul..., ca să ne legăm între noi... Dar dacă noi toți, care am fost primiți în una (și aceeași) speranță a chemării noastre, formăm un trup care are cap pe Hristos și suntem membre unii altora, dacă noi nu suntem legați în mod armonios în Duhul Sfânt, spre zidirea unui singur corp, ci fiecare din noi își alege viața singuratică, fără să slujească felul bineplăcut lui Dumnezeu și își îndestulează pofta plăcerii proprii, cum putem – atunci când suntem dezbinați și împărțiți – să păstrăm legătura reciprocă și slujirea membrilor, unul față de celălalt, sau supunerea lor către capul nostru, care este Hristos? Pentru că nu este cu putință nici să ne bucurăm cu cel preamărit, nici să compătimim cu cel ce suferă, în timp ce viața noastră este împărțită, din moment, ce în mod firesc, nu va putea fiecare să cunoască suferințele aproapelui"²³.

Gândirea Sfinților Trei Ierarhi în general – și în special cea care se referă la raportul de care ne-am ocupat – a fost normativă și rămâne normativă, atât pentru orice creștin, cât și în special pentru teologul și misionarul creștin. După cum s-a văzut, teodiceea (sau învățătura Bisericii despre Dumnezeu, bazată pe Revelație) nu poate fi separată de creație sau de lucrarea lui Dumnezeu în lume. Într-un limbaj mai specializat, teologia nu poate fi separată de iconomie. Atunci când învățătura despre Dumnezeu a fost afectată de erezie, consecințele în planul creației nu s-au lăsat prea mult așteptate. Din acest motiv, părinții au legat învățătura despre Dumnezeu cu cea despre Creație, insistând asupra păstrării în integralitate a mesajului revelat. O percepere defectuoasă asupra dumnezeirii atrage după sine consecințe nebănuite în concret, atât la nivelul persoanei umane (trăirea și slujirea), cât și la nivelul general al umanității și al creației, așa cum s-a arătat deja.

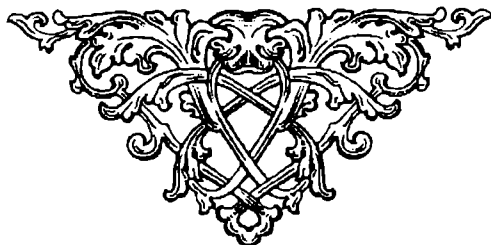
Nu fără motive temeinice, părinții Bisericii făceau referiri multiple și frecvente la "Plăsmuitorii de basme" contemporani lor. După cum suntem obligați să constatăm, "procesul plăsmuirii" nu a încetat încă și nici nu va înceta curând, iar subiectul de care ne-am ocupat este foarte expus din acest punct de vedere. Atunci procesul creării așa-ziselor alternative "mai constructive, mai moderne", este o fatalitate? Nicidecum! Sfinții Trei Ierarhi au demascat cauza, dar au oferit și soluția. Atunci când omul se separă de Dumnezeu, izvorul vieții, al echilibrului și al fericirii, el se "golește" de sens, de vreme ce nu mai are nici o legătură cu Sensul. Golirea aceasta este echivalentă cu o "foame" care se vrea cu orice preț săturată, mai ales datorită faptului că omul își caută cu frenezie echilibrul interior capabil să-i asigure fericirea. Și pentru că sentimentul este presant, există pericolul (deloc teoretic, după cum se vede) de a se apela la surrogate, pentru că acestea se află la

23. *Asceticele* (PSB 28), E.I.B.M.O., București, 1989, pag. 331-332.

îndemână, și nici nu presupun efortul. Dar rezultatul nu se lasă prea mult așteptat: în loc de a sătura, accesoriul amplifică foamea, extinzând și mai mult "golul" din ființă. Avea dreptate prorocul care spunea că oamenii nu vor mai înseta de băutura și nu vor mai flămânzi de mâncare, ci de cuvântul lui Dumnezeu, care singur zidește. Aceste cuvinte se potrivesc oricând, dar ele sunt astăzi mai presante ca niciodată. Concluzia se impune: soluția există, dar ea este condiționată de întoarcerea la Cuvântul care ne-a zidit, ne menține într-o existență reală, autentică, nefragmentată, și singura constructivă, asigurându-ne, în același timp, și o veșnică existență fericită. Este soluția pe care creștinismul autentic o propune –nu ca pe o alternativă proprie, ci ca pe însăși voia lui Dumnezeu.

Acesta este mesajul pe care Sfinții Trei Ierarhi îl transmit peste veacuri.

Pr. conf. dr. Tache Sterea

POSTMODERNISMUL O ABORDARE FILOSOFICĂ ȘI TEOLOGICĂ

Este foarte dificil să definim conceptul *postmodernism* datorită complexității fenomenului în cauză. Unii autori disting între postmodernitate (ca o soluție social-tehnologică în epoca postindustrială) și postmodernism, ca "subcategorie filosofică în cadrul problemei mai largi a postmodernismului"¹.

Postmodernismul ar fi o reacție îndreptată contra oricărui temei (anti-fundaționism) ontologic sau epistemologic, o mișcare de deconstrucție a oricărui logos înțeles vertical și central, de negare a marii tradiții metafizice occidentale, printr-o ascendență a hermeneuticii, suspiciunii și printr-o încercare de transformare a filosofiei în hermeneutică și retorică.

Geneza fenomenului poate fi atribuită lui Nietzsche, distrugătorul metafizicii occidentale, care și-a exprimat sintetic concepția în constatarea: "Nu există fapte, ci numai interpretări" (perspectivism).

După Nietzsche, Heidegger continuă distrugerea metafizicii, vorbind de necesitatea depășirii ei, întrucât este iremediabil și profund marcată de nihilism.

Acest fapt este evident fiindcă deismul și esențialismul metafizicii duceau în mod inevitabil la nihilism. Izolarea lui Dumnezeu de lume situat într-o transcendență inaccesibilă și fără semnificație spirituală a condus la prăbușirea metafizicii occidentale. Antropocentrismul derivat al culturii occidentale secularizate nu oferă soluția salvatoare pentru postmodernitate.

După Heidegger, metafizica occidentală a căzut în uitarea de ființă, rămânând cantonată pe o gândire a ființării care degenerază într-o gândire calculatoare și stăpânitoare a lumii prin intermediul tehnicii.

Se poate vorbi de o arhitectură postmodernă, care desființează distincția dintre interior și exterior, de artă postmodernă, care devalorizează primatul reprezentării, rămânând la pluralitatea de perspective subiective asupra realității².

1. Calvin O. Schrag. *Resursele Raționalității*, Editura științifică, București, 1999, p. 45.

2. *Ibidem*, p. 46.

Pe de altă parte literatura postmodernă încurajează experimentul, inovația și intertextualitatea. Politica "postmodernă își găsește obiectivul mai degrabă în disensiune decât în consens, în intervenție mai mult decât în litigiu.

Studiile de cultură postmodernă problematizează distincția dintre elită și cultura populară. Știința postmodernă apare ca efortul de a stăpâni instabilitățile în mediul incomensurabilității și al schimbării de paradigme, iar filosofia postmodernă este antifundamentalistă, fără încredere în teorie și suspicioasă la cerințele universale ale rațiunii"³.

Teoreticianul postmodernismului Jean Francois Lyotard ne oferă o tentativă de structurare și sistematizare a fenomenului, marcând diferitele și multiplele conotații imanente ale termenului și anume: accent pus pe diferență crono-spațială, hermeneutică a suspiciunii, anti-tradiționalism, pluralism, relativism, scepticism, individualism, accent pus pe multiplicitate, eterogenitate a jocurilor de limbaj, paralogie, instabilitate, disensiune și colaps al istorismului modernității etc.

Semnificațiile filosofice ale conceptului de postmodernism sunt inextricabil dependente de ceea ce se înțelege prin post-structuralism.

Post-structuralismul se axează pe structurile lingvistice (paradigma lui Ferdinand de Saussure), impunând o ruptură între sistemul limbajului și lume. Consecințele sunt relativismul, scepticismul, refuzul obiectivității. Temele post-structuraliste predilecte sunt: tema morții filosofiei (Holzwege), paradigma genealogiei (Nietzsche, Foucault), neîncrederea în categorii metafizice (concepte, universalii), disoluția ideii de adevăr, moartea omului ca subiect și prin sfărâmarea psihoanalitică a eu-ului.

În lucrarea sa *Of Grammatology*, Jaques Derrida pune bazele procedurii filosofice numite deconstrucție.

Scopul deconstrucției este să mineze logocentrismul, raționalitatea, logosul: "Logocentrismul tradiției, fie el clasic sau modern, apare în forma fonocentrismului. Acest lucru este subminat de strategia deconstructivă a gramatologiei"⁴.

Derrida atacă metafizica prezenței (Husserl), arătând că nu este posibilă o cunoaștere justă a obiectului pe baza reprezentării, ca în fenomenologia lui Husserl, pentru că prezența obiectivului (ca semnificat) este permanent amânată. Consecința este relativizarea intenționalității, a sensului oricărui discurs, posibilitatea de a da infinite interpretări unui text, fără ca să putem demonstra existența unei interpretări fundamentale.

3. *Ibidem*.

4. *Ibidem*, p. 57.

Pe de altă parte, Lyotard insistă pe relativizarea discursului rațional datorită multitudinii jocurilor de limbaj, negând pretențiile de utilitate ale raționalității comunicative.

Michel Foucault critică rațiunea pe care o suspectează de tendințe totalitariste și echivalează rațiunea cu voința de putere (Nietzsche) denunțând abuzurile ei. El leagă voința de adevăr de politica puterii și exercită o critică dizolvantă asupra subiectului Kantian, proclamând *moartea subiectului* și eliminarea sistematizării raționale.

Gille Deleuze preamărește diferența, repetiția, cultivând o *ontologie* a simulacrlui și a multiplicității.

Gianni Vattimo vorbește de o *gândire slabă*, arătând falimentul oricărei fundamentări a gândirii ființei în sensul metafizicii tradiționale.

Aceasta înseamnă afirmarea și susținerea relativismului. De fapt, filosofia tradițională a reușit până în pragul erei *postmoderne* să controleze relativismul. Astăzi însă în perioada postmodernă situația a fost scăpată de sub control. Astfel, "relativismul a devenit o componentă comună a unor filosofii ca cele date de Nietzsche, Heidegger, Foucault, Derrida, Dewey, Wittgenstein etc... Preluând terminologia lui Gianni Vattimo putem spune că am asistat la o *slăbire* a gândirii cu toate că filosofii de mai sus reprezintă doar premisele acestei slăbiri"⁵.

Gândirea slabă este în viziunea lui Gianni Vattimo un pragmatism nedogmatic în sensul că fiecare trebuie să negocieze cu sine însuși propriile valori pentru a le găsi pe acelea care pot fi negociate "în mod responsabil cu restul comunității"⁶.

Pentru Vattimo adevărul nu are o natură metafizică sau logică, ci retorică declaratorie. Aceasta înseamnă disoluția noțiunii metafizice și logice a adevărului într-un mediu de relații cu alții⁷.

În această concepție adevărul este relativizat și contextualizat, el devenind o convenție dependentă de relațiile interumane în spațiu și timp.

Relativizarea adevărului duce în mod inevitabil la pierderea oricăror repere axiologice obiective, la imposibilitatea criticii (cum pertinent observă adversarii relativismului), la disoluție și anarhie.

Jaques Lacan accentuează sciziunea subiectului între *Eu* și *Sine*, promovând o psihanaliză axată pe structurile lingvistice.

Există însă autori contemporani care propun o cale de întoarcere la raționalitate.

5. Gabriel Szunder, *Problema relativismului între pragmatismul lui Rorty și gândirea slabă*, în KRISIS, revistă de filosofie, review of philosophy, Anul V, decembrie 1999, p. 197.

6. *Ibidem*, p. 2000.

7. *Ibidem*.

Habermas, în polemica sa cu Lyotard încearcă să salveze raționalitatea prin conceptul de adevăr înțeles drept "consens și acțiune comunicativă", împotriva discursului postmodern axat pe diferență, dezacord și eterogenitate.

Calvin Schrag propune o altă cale de întoarcere la raționalitate prin evitarea capcanei subiectului metafizic și anume o raționalitate gândită transversal, "prin discurs și acțiune, cuvânt și faptă, vorbire, scriere, ascultare și citire".

În lucrarea sa *Resursele raționalității*, Calvin Schrag lansează un puternic atac împotriva gândirii deconstructiviste și postmoderne.

Fundamentarea teoretică a scrierilor sale se face în două moduri:

- a) Fundamentarea istorică, care presupune conversația cu tradiția – ceea ce înseamnă folosirea gândirii personalităților trecute și,
- b) Prin resursele interdisciplinare.

Asistent al teologului și filosofului Paul Tillich, Calvin Schrag este influențat de gândirea unor filosofi precum: Soren Kirkegaard, Heidegger, Husserl, Sartre și Merleau – Ponty.

Luând atitudine împotriva postmodernismului dizolvant înțeles ca epistemologie și ca filosofie a culturii, Schrag combate tematica "logosului disprețuit, indeterminarea, pluralitatea, paralogia, politica puterii și libertatea dorinței".

El se delimitează de adepții teoriei "sfârșitului filosofiei" – Rorty, Lyotard, Foucault și Derrida, precum și de cei care vor să înlocuiască filosofia prin narațiune și retorică – Gadamer, Ricoeur, Blumberg, Taylor etc.

În același timp el depășește fundaționalismul paradigmatic al epistemologiei moderne și deconstructivismul specific postmodernismului.

El respinge încercarea postmodernistă de a transforma filosofia în hermeneutică, care pornește de la ideea falsă că totul se reduce la interpretare, ea reprezentând doar o parte a desfășurării și evoluției raționalității.

Nici retorica nu poate ocupa locul raționalității. Pentru salvarea pozițiilor autorul introduce conceptul de "retorică a comunicării".

Dar originalitatea lui Schrag constă în introducerea conceptului de transversalitate, termen ce depășește întrucâtva termeni ca pluralitate, schimbare, diferență, incomensurabilitate, folosiți de postmoderniștii Lyotard și Deleuze.

Lupta gânditorilor postmoderniști împotriva raționalității este de fapt o luptă împotriva centralității logosului, a subiectului.

Raționalitatea transversală a lui Schrag exclude concepția fundaționalistă a logosului, a subiectului, în sine, în izolare, ci solicită o viziune în care

raționalitatea devine eficientă prin critică și deschidere, prin practica comunicării și prin părăsirea teoriei pure.

Raționalitatea transversală a lui Calvin Schrag solicită părăsirea concepțiilor transistorice și implicarea raționalității în structuri temporale și spațiale.

Problemele conștiinței, ale subiectivității și intenționalității au fost teme predilecte pentru filosofi ca: Sartre, Merleau-Ponty, Ricoeur, Habermas, Husserl și Heidegger.

Postmoderniștii au sesizat faptul că prin memorizare, repetiție și comunicare cunoașterea se restructurează, se modifică, nerămânând în structura ei autentică.

Chiar dacă modernismul a acceptat forme logice legate de temporalitate printr-un proces evolutiv el a negat orice diferență spațială.

Schrag propune regândirea spațială a logosului, a raționalității. Astfel el propune un logos transversal înțeles ca raționalitate vie, de comunicare relațională cronospațială.

Sub impactul dintre două modele culturale, modernismul și postmodernismul, Calvin Schrag găsește soluția concilierii lor în concepția filosofului român Lucian Blaga.

Schrag evidențiază soluția genială a lui Blaga, care, respingând atât ireconciliabilitatea teoriilor conflictuale, cât și sublimarea lor hegeliană într-o de nepătruns unitate de sinteză superioară, a propus conceptul de *antinomie transfigurată*⁸.

Prin conceptul de *antinomie transfigurată* Blaga găsește soluția complementarității lucrurilor și fenomenelor opuse.

De fapt, Schrag pendulează între centralitatea sau verticalitatea logosului sau a raționalității moderne legată de metafizica occidentală și dimensiunea *orizontală* a raționalității transversale, ca raționalitate vie, dinamică a comunicării socio-culturale.

Conceptul de *antinomie transfigurată* elaborat de filosoful român L. Blaga este de fapt o reinterpretare filosofică și poetică a structurii paradoxale, antinomice a întregii existențe macro și microcosmice.

Ce păcat că Lucian Blaga, sesizând structura paradoxală sau antinomică a întregii existențe fizice, biologice și spirituale, a părăsit tocmai dimensiunea verticală a logosului, a raționalității.

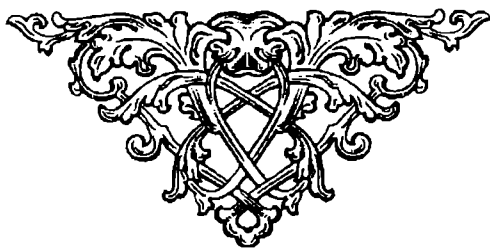
8. Angela Botez, Calvin O. Schrag despre raționalitate între Scylla și Caribda în Resursele raționalității, Cuvânt înainte, p. 18.

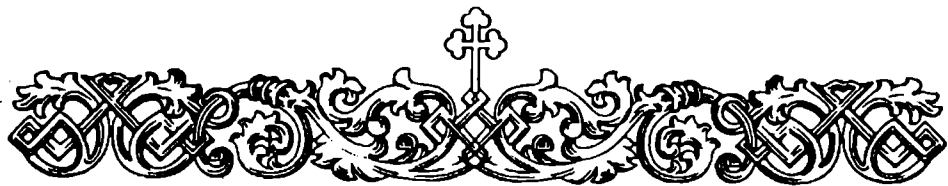
El a părăsit Revelația dumnezeiască și pe Logosul divin care a coborât în lume prin Întrupare, dăruind lumii adevărata raționalitate, ce împlinește toate aspirațiile și *exigențele* ființei umane, atât pe dimensiunea ei verticală (relația cu Dumnezeu) cât și pe orizontală, relația vie și dinamică cu semenii în timp și spațiu.

Rămânând cantonată în imanența gândirii umane filosofice și nu numai, fără o perspectivă teologică bazată pe revelația Cuvântului pe adevărul dumnezeiesc ca *logos* ce întemeiază sau fundamentează, filosofia postmodernistă cu toate retușurile ei este condamnată la disoluție și anarhie axiologică.

Singura soluție este întoarcerea sub oblăduirea Cuvântului sub puterea ziditoare și de viață făcătoare a lui Dumnezeu – Treime, izvorul și fundamentul personal al întregii existențe.

Pr. conf. dr. Ion Popescu

V. DOCUMENTARE

PĂRINTELE DUMITRU STĂNILOAE LA "CURENTUL" ȘI REVISTA "GÂNDIREA"*

Șapte ani de la trecerea spre cele veșnice

Curentul filosofic și cultural care s-a format în jurul revistei *Gândirea* s-a cristalizat în deceniul al doilea al secolului XX. Primul număr al revistei a apărut la 1 mai 1921. Era o revistă literară, artistică, socială, redactată în primul an de apariție de Cezar Petrescu și D. I. Cucu¹.

Curentul și revista au fost inițiate de tineri talentați care sesizaseră pericolul de a fi înghițiți de stradă și de cafenea și care doreau o departajare a culturii de mediul gazetăresc². Promotorii revistei au fost la început Cezar Petrescu și Gib. Mihăiescu, care în 1920 plecaseră de la București la Cluj. Toți colaboratorii revistei aveau până în treizeci de ani. Între Cluj, centrul, și București, Iași și Viena s-a inițiat o intensă corespondență³. Revista intenționa unirea spirituală a românilor din provinciile românești care de curând se uniseră, și "trebuia să fie steaua polară ce avea să lumineze cerul României Mari"⁴.

Impresia pe care au făcut-o primele numere ale revistei nu a fost deosebită, deoarece colaboratorii ei erau tineri și numele lor nu erau foarte cunoscute. Cu toate acestea, a fost primită cu căldură, datorită "atmosferei ei de tradiționalism îmbinat cu noutate"⁵. Deși resursele materiale erau destul de precare (hârtia era de proastă calitate), conținutul ei era inedit, plin de originalitate, și din punct de vedere tehnic se situa la nivelul publicațiilor

* Referat susținut în cadrul pregătirii doctoratului în teologie, la Secția sistematică, Disciplina îndrumări misionare și Ecumenism sub îndrumarea P.C. Diac. prof. Petru David care a dat avizul pentru publicare.

1. Gh. Vrabie, *Gândirismul. Istoric. Doctrină. Realizări*. Ed. Cugetaria-Georgescu Delafras, București, 1940, p. 58.

2. *Ibidem*, p. 54.

3. *Ibidem*, p. 56.

4. *Ibidem*, p. 57.

5. *Ibidem*, p. 59.

maghiare și germane din Ardeal. Încă de la început revista a avut patru mii de cititori⁶.

La sfârșitul primului an de apariție, revista devenise prea mică pentru a cuprinde numărul mare de colaboratori. De aceea, în al doilea an revista va avea 24 de pagini, pentru ca în anul al treilea să ajungă la 32 de pagini. În anul doi de apariție, începând cu numărul șase, revista își mută administrația la București dar redacția rămâne la Cluj. Se tipărea la "Cultura Națională", unde se afla *Vasile Pârvan*. Redactor rămăsese Cezar Petrescu dar se organizează un "Comitet de conducere" compus din: Lucian Blaga, Demostene Botez, Al. Busuioceanu, Nichifor Crainic, A. Maniu. Gib. Mihăiescu, I. Marin Sadoveanu, Al. O. Teodoreanu și Pamfil Șeicaru⁷.

În anul al cincilea de apariție revista și-a întrerupt pentru câteva luni apariția, iar din anul al șaselea a trecut efectiv sub conducerea lui *Nichifor Crainic*. Din același an (1926) intră într-o perioadă nouă. Revista dezlănțuie, prin ceea ce publică, "o serie întreagă de discuții: tradiționalism, generaționism, *ortodoxism*, romanism, puncte de program aprig discutate, în jurul cărora s-au dat adevărate lupte literare"⁸.

S-a remarcat că în anii 20 curentul și revista *Gândirea* au continuat sămănătorismul (curent tradiționalist și naționalist condus de Nicolae Iorga). Cu toate acestea, gândirismul nu a fost un epigon al sămănătorismului, ci l-a depășit prin afirmarea viziunii despre etnic conceput în raport nemijlocit cu Ortodoxia. În timp ce sămănătorismul a aprofundat caracterul etnic al poporului român, apreciindu-l ca primitiv, atașat doar de pământul natal, gândirismul a conceput etnicul *numai modelat de creștinism*, astfel el căpătând alte virtuți și particularizându-se în raport cu popoarele necreștine. Astfel, gândirismul a dezvoltat o literatură cu pronunțat specific național dar "a promovat și tradiționalismul creștin, ideea unității naționale sub egida Bisericii Ortodoxe și estetica teologală în care arta era concepută ca mijloc de exprimare a aspirațiilor omului către dumnezeire"⁹. Spectrul larg al problematicii abordate a determinat participarea unui mare număr de tineri la revista *Gândirea*, ce vor deveni în timp nume de referință ale culturii românești.

Cooptarea Părintelui Stăniloae în rândul gândiriștilor

Părintele Stăniloae participă activ la curentul și revista *Gândirea* începând cu anul 1935, când era profesor la Sibiu. Între anii 1935-1944 Părintele publică șaptesprezece articole în revista *Gândirea*.

6. *Ibidem*, p. 62.

7. *Ibidem*, p. 65.

8. *Ibidem*, p. 67.

9. *Dicționar enciclopedic ilustrat*, Ed. Cartier, Chișinău, 1999, p. 416.

Vom îndrăzni să le trecem în revistă pe rând, subliniind pe scurt importanța fiecăruia.

1. **"Ortodoxie și națiune"**, nr. 2/1935, an XIV, p. 76-83.

Aici Părintele subliniază că între cele două noțiuni nu există nici o contradicție, așa cum nu există între noțiunile de catolic și națiune. Catholicismul, influențat de învățatura privitoare la separația și tensiunea dintre natură și supranatură, constată că națiunea este naturală iar creștinismul este supranatural, prin urmare, supranațional. Astfel, creștinismul nu poate fi în nici un caz național, căci atunci n-ar mai fi creștinism ci păgânism.

Existența mai multor națiuni ortodoxe nu implică și o diversificare a credinței, ci aceeași credință trăită într-un mod propriu, așa cum aceeași credință a unei comunități e trăită în mod personal, e experimentată de fiecare ins în parte. Realitatea arată că acest lucru este posibil.

2. **"Încercare despre teofanii"** (interpretarea vedeniilor lui Petru Lupu), nr. 1/1936, an XV, p. 14-29.

În acest articol Părintele, curios, nu numai că apără "veridicitatea" vedeniilor lui Petru Lupu, ci face și o argumentare scripturistică și dogmatică a posibilității teofaniei. Cei care se opun teofaniei folosesc ca argument chiar Sfânta Scriptură: "*pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut niciodată*" (Ioan 1, 18). Într-adevăr ființa lui Dumnezeu este inaccesibilă nu numai oamenilor ci chiar și îngerilor, dar noi putem cunoaște pe Dumnezeu prin lucrările Sale. Dumnezeu S-a descoperit oamenilor în istorie: lui Adam în Rai, Patriarhilor și Proorocilor Vechiului Testament, iar în Noul Testament S-a descoperit desăvârșit prin Însuși Fiul Său întrupat, Mântuitorul Iisus Hristos.

3. **"Cele două împărății"**, nr. 1/1937, an XVI, p. 26-35.

Articolul reprezintă o replică la ideea despre stat a teologului rus B. Vașeslavțev, conținută în eseu "Problema stăpânirii și sensul ei religios", *Puty*, nr. 42/1934. Acest teolog considera că Statul teocratic avea un substrat diabolic. El era puțin contradictoriu deoarece recunoștea necesitatea unor legi reglementate și impuse de Stat pentru bunul mers al societății, dar cu toate acestea susținea că omul va respecta aceste legi prin constrângere și nu de bună voie (aceasta ar fi partea diabolică).

Legea este voită de Dumnezeu (vezi poruncile Vechiului Testament). Ea reprezintă un mijloc coercitiv pentru a opri răul din societate, dar nu-l poate stârpi.

Dacă Biserica poate ierta orice faptă rea atât timp cât omul se pocăiește cu adevărat, iar Statul îl pedepsește, nu înseamnă că între Biserică și Stat trebuie să existe o contradicție. *Între cele două instituții va exista un raport de respect reciproc*, întrucât fiecare dintre ele luptă împotriva răului cu mijloace proprii. Optica teologului rus poate fi explicabilă având în vedere transformarea Rusiei într-un stat bolșevic, ateu, după 1917.

4. **"Iarși Româanism și Ortodoxie"** nr. 5/1937, an XVI, p. 241-247.

Părintele Stăniloae combate opinia filosofului Rădulescu-Motru că «Ortodoxia nu face parte din factorii care intră în componența spirituală a "Româanismului" și că, în concluzie, nu ar mai trebui să se conteze pe ea "în planurile de clarificare și întărire a etnicului românesc» (p. 70).

Potrivit concepției filosofului, Ortodoxia este mult prea transcendențială și universală ca să poată fi cuprinsă într-un timp și spațiu concret, iar creștinismul nu înseamnă nimic altceva decât persoana lui "Christ".

Realitatea arată însă că au existat și există popoare ortodoxe diferite în timpuri și spații diferite. Numai reducând creștinismul la o filosofie poți crede că el nu poate însemna nimic altceva decât persoana lui "Christ". Articolul tratează mai mult despre al doilea aspect, Ortodoxia.

5. **"Naționalismul sub aspect moral"**, nr. 9/1937, an XVI, p. 417-425.

În anul 1937, în publicistica românească a existat o discuție cu privire la raportul dintre Ortodoxie și naționalism. La aceasta au participat Nae Ionescu, Radu Dragnea și Dragoș Protopopescu. Articolul rezumă diferitele puncte de vedere ale celor trei și face o serie de observații foarte importante.

Naționalismul nu implică neapărat ură față de alte națiuni, ci este o consecință firească a națiunii. Porunca iubirii creștine, care trebuie extinsă asupra întregii lumi, împiedică pe om să aibă vreun sentiment de ură față de o anumită nație. Important este ca orice naționalism să fie străbătut de credința creștină.

6. **"Cuvântul și mistica iubirii"**, nr. 5/1938, an XVII, p. 195-202.

Teologia protestantă în general și teologia dialectică în special rezumă creștinismul la comunicare și primire de cuvânt dumnezeiesc, iar în Mântuitorul nu vede decât cuvântul dumnezeiesc în sensul de vorbire ce se adresează oamenilor. Cuvântul ar fi singurul "mijlocitor" între Dumnezeu și umanitate. Teologia dialectică protestantă se declară împotriva oricărei mistici. Dacă opoziția față de mistica religiilor orientale este justificată, opoziția față de mistica creștină este nefondată. Negarea oricărei posibilități de

apropiere de Dumnezeu este rezultatul lipsei, în Protestantism ca și în Catholicism, a învățaturii despre energiile divine necreate. Teama de unire cu ființa divină (ei necrezând în unirea lui Dumnezeu prin har) conduce în Protestantism la imposibilitatea misticii.

7. "Cuvânt și faptă", nr. 10/1938, an XVII, p. 538-48.

Acest articol este un răspuns dat teologilor protestanți care socotesc cuvântul mijlocul mântuitor aproape exclusiv nu numai în viața creștină, după întemeierea Bisericii de către Mântuitorul Iisus Hristos, ci chiar și în opera Lui de răscumpărare. Accentul pus pe cuvânt în dobândirea mântuirii și minimalizarea importanței faptei conduce la o cădere în individualism.

Fapta implică comuniune și manifestarea iubirii în afară. Așa cum Mântuitorul nu s-a rezumat doar la afirmația că iubește lumea, ci a concretizat-o în jertfa de pe Cruce, tot așa și creștinul nu trebuie să se rezume la primirea și oferirea de cuvânt, ci trebuie să se angajeze faptic în viața comunității. Așa cum Hristos ne-a mântuit prin cuvânt și faptă, tot așa și noi ne vom dobândi mântuirea prin cuvântul împreunat cu fapta creștină.

8. "Ortodoxie și latinitate", nr. 4/1939, an XVIII, p. 197-202.

Opinia lui Sextil Pușcariu că poporul nostru înfățișează o sinteză între latinitate și Ortodoxie este atacată de monitorul din Blaj, "Unirea", care încearcă să dea o legitimitate uniției prin argumente contrafăcute.

Argumentele sunt de-a dreptul puerile, spre exemplu: noi nu avem sânge latin, ci doar limbă și spiritualitate latină.

Părintele Stăniloae susține și subliniază pe de o parte afirmațiile lui Sextil Pușcariu, iar pe de alta demonstrează improvizarea și netemeinicia istorico-logică a teoriilor uniate.

9. "Filosofia existențială și credința în Iisus Hristos", nr. 10/1939, an XVIII, p. 565-572.

Filosofii existențialiști E. Grisebach și Karl Jaspers au reliefat faptul că omul posedă adevărata realitate prin întâlnirea cu alte persoane și nu prin sisteme de cunoaștere aride, iar descoperirea de sine se realizează prin comunicare și nu prin închiderea în individualism. Aceste concluzii duc la o apropiere tot mai mare de creștinism. Conștientizarea că transcendentul nu se poate găsi în filosofarea în cadrul anumitor sisteme logice, ci în comunicarea interpersonală, se apropie foarte mult de creștinism.

Această concluzie nu este mântuitoare dar ne orientează spre calea ce duce la mântuire, deoarece în creștinism mântuirea nu este doar comunicare

cu semenii, ci și comunicare directă cu Dumnezeu. Această comunicare este posibilă de când Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat, de când Persoana Sa nu este numai divină, ci și umană. În Persoana divino-umană a lui Hristos aflăm atât umanitatea cât și divinitatea în plenitudinea ei și totodată transcendența divină.

10. *"Opera teologică a lui Nichifor Crainic"*, nr. 4/1939, an XIX, p. 264-76.

Articolul este o evocare a personalității lui Nichifor Crainic. Sursa întregii sale activități o constituie certitudinea religioasă și concepția teologică ortodoxă. Nichifor Crainic este considerat ca fiind primul care a reușit să scoată teologia din lumea restrânsă a specialiștilor și să o impună atenției intelectualității vremii sale. S-a preocupat de teologia mistică, sistematizând un curs cu acest nume la Facultatea de Teologie din București.

Părintele Stăniloae se ocupă doar de câteva aspecte ale operei teologice a lui Nichifor Crainic: în centrul doctrinei creștine stă Iisus Hristos: harul ca energie divină necreată este esențial în îndumnezeirea omului; teandria ce are ca model suprem Persoana lui Hristos; Biserica – rezultat nu numai al calității de Mântuitor a lui Hristos, ci și de Creator, *Nichifor Crainic este preocupat de noțiunile de frumos, Sofia și lumină.*

11. *"Ortodoxia, modul spiritualității românești"*, nr. 6/1940, an XIX, p. 416-425.

Neamul nostru este o sinteză biologic-spirituală a mai multe componente. Dintre acestea, mai importante sunt: elementul dac, elementul latin și creștinismul ortodox. Existau diferite curente care accentuau fie elementul dac, fie elementul latin, dar *importantă este românitatea*. Ea constituie o sumă a tuturor părților constitutive, fiecare în parte având importanța ei. Idealul permanent al neamului nostru a fost unul de înălțare spirituală, de legătură cu divinitatea. Românul întreține comuniunea cu Dumnezeu prin Ortodoxie, dar românește. Ortodoxia a avut și continuă să aibă un rol de seamă în viața românismului iar idealul național nu poate fi conceput în afara ei. Ortodoxia românească, spre deosebire de Catholicism, încorporează în viața noastră cotidiană valorile eterne prin folosirea pâinii obișnuite în Euharistie, a graiului poporului în cult și prin căsătoria preoților.

12. *"Despre dogmă"*, nr. 3-4/1941, p. 174-81.

Articolul analizează câteva date despre termenul dogmă: proveniența și utilizarea lui în antichitatea păgână și în Noul Testament. Înțelesul formal al dogmei este caracterizat de proveniența și de obligativitatea acesteia.

Dogmă în deplinul înțeles al cuvântului nu este decât cea religioasă. Ea răspunde la întrebarea fundamentală a existenței noastre cu privire la destinul veșnic al fiecăruia dintre noi. Acest destin ne este garantat doar de Dumnezeu. Dogma vine de la Dumnezeu și vorbește despre Dumnezeu. Ea nu este doar idee teoretică, ci are implicații practice, de viață. Aparentele antinomii conținute de dogme nu sunt ilogice ci supralogice.

13. **"Temeiurile eterne ale mântuirii"**, nr. 8/1941, an XX, p. 397-405.

Părintele Stăniloae combate pe teologii ruși S. Bulgakov și N. Berdiaev, care afirmă un fel de omenitate eternă a Fiului lui Dumnezeu sau un fel de *teandrie ființială a omului*. Aceste concepții au pierdut suportul religios al experienței Revelației prin credință. Acest articol reprezintă un scurt eseu teologic în care se tratează câteva idei-cheie ale teologiei: comunicarea dintre Dumnezeu și om; capacitatea omului de a fi subiect al dragostei divine; dragostea prin comunicarea și comuniunea dintre semeni; dorința lui Dumnezeu ca prin creație cât mai mulți să poată ajunge la fericirea comuniunii cu El; Fiul lui Dumnezeu este Logosul prin Care a fost creată și răscumpărată lumea; Dumnezeu Se descoperă lumii prin Logos.

14. **"Considerații în legătură cu Sfintele Icoane"**, nr. 3/1942, an XXI, p. 113-125.

Serbarea triumfului Ortodoxiei din anul 843 în prima duminică a Postului Mare a constituit nu doar o reconfirmare a dogmei Sinodului VII ecumenic, ci a tuturor dogmelor Sinoadelor ecumenice anterioare și o biruință asupra tuturor ereziilor. Dogma despre Sfintele Icoane fiind tot o învățătură despre Dumnezeu, este o dogmă în înțelesul deplin al cuvântului. Cinstirea icoanelor nu poate duce la idolatrie deoarece Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat.

Părintele Stăniloae tratează despre chipul iconografic al Mântuitorului. Așa cum Dumnezeu însoțește într-o oarecare măsură cuvântul Său, tot așa însoțește și chipul Său. Așa cum cuvintele Scripturii sunt diferite față de cuvintele obișnuite, tot așa și chipul lui Hristos și chipurile Sfinților sunt diferite de chipurile obișnuite. Prin actul sfințirii se realizează o legătură între chipul lui Hristos și realitatea lui personală. Dacă Mântuitorul nu ar putea fi zugrăvit, atunci El nici nu ar putea fi cugetat cu față omenească.

15. **"Iisus Hristos, adevărata noastră transcendență"**, nr.1/1943, an XXII, p.1-10.

Părintele Stăniloae afirmă că filosofia după mai bine de un secol se întoarce spre ontologie, apropiindu-se astfel de creștinism. Filosofia caută o transcendență finală nu pentru a o cunoaște, ci pentru ca omul în fața acei-

teia să se poată realiza în plinătatea sa. Tensiunea cugetării omenești și a filosofiei existențiale este rezolvată în creștinism, deoarece el pune ființa umană cu adevărata transcendență care este Iisus Hristos.

16. *"Biserica Ortodoxă din Transilvania"*, nr. 5/1943, an XXII, p. 241-248.

În acest articol autorul menționează faptul că românismul ardelean își datorează continuitatea sa Bisericii Ortodoxe. Acest lucru a fost favorizat însă și de legăturile cu Muntenia și Moldova. Biserica Ortodoxă din Ardeal a luat de la protestanți și calvini ceea ce îi era util: *limba națională*. Dacă Principatele au ajutat Ardealul să-și păstreze credința, aceasta a comunicat în schimb Principatelor începutul limbii naționale în tipărire. Intereselor calvine de a atrage pe ortodocșii transilvăneni a urmat, după 1700, *presiunea habsburgilor prin iezuiți. Astfel că nobilii și puținii intelectuali s-au maghiarizat, pierzându-și credința, în timpul ce poporul a rămas alături de Biserică*. Biserica s-a confundat cu poporul simplu, iar ierarhii ortodocși au fost nu doar căpetenii bisericești, ci și conducătorii poporului. Biserica Ortodoxă din Ardeal a contribuit la păstrarea neamului și la realizarea marii Uniri din 1918.

17. *"Contemplație și asceză"*, nr. 2/1944, an XXIII, p. 57-64.

Acest articol este un mic eseu despre asceză. Autorul, ca bun traducător și cunoscător al Sfinților Părinți, observă faptul că pentru a ajunge la cunoașterea de Dumnezeu este necesară desprinderea minții noastre de toate imaginile și sensurile lucrurilor create. Această teză este foarte importantă întrucât o găsim la toți misticii creștini. Persistența gândului nostru asupra lui Dumnezeu nu este posibilă decât prin rugăciune. Acest articol reprezintă o teologhisire pe tema rugăciunii, autorul folosind majoritatea textelor din Sfântul Maxim Mărturisitorul.

*

În concluzie

Părintele nu se afirmă doar ca filosof, ca scriitor, ci și ca teolog, ca trăitor al credinței ortodoxe. *El dă o clarificare ortodoxă a ideilor de națiune, naționalism, latinitate etc.*, idei care constituiau obiectul unor dispute aprige în epocă.

Prin articolele sale, Părintele Dumitru Stăniloae poate fi considerat un adevărat misionar al Bisericii Ortodoxe Române în cadrul curentului și revista *Gândirea*.

Diac. drd. Rică Berbece

VI. DIN SFINȚII PĂRINȚI

SFÂNTUL NIL ASCETUL († 450) CĂTRE HARICLE PRESBITERUL

*cel aspru cu păcătosul și care spune că
pentru pocăință nu-i de ajuns mărturisirea
(Cartea III, Epist. 243, PG 79, col. 495–501)*

Mi se pare mie că tu n-ai înțeles bine Scriptura și că iei din ea, pui în lumină și aplici numai textele în care abundă mânia lui Dumnezeu. Nu ești deloc în stare să descoperi cât de cât iubirea lui Dumnezeu față de oameni, revărsată în toată Scriptura. Prin acest procedeu tu faci muncă de păstor numai de formă, iar toate acțiunile tale pastorale sunt cele ale unui dușman, ducând astfel mieluseii la deznădejde și dându-i înrăiților demoni. Nu vrei să descoperi în Lege ceea ce zice profetul, anume că: *"Voi cere din mâinile păstorului sufletul celui ce s-a pierdut"* (Iez. 3, 18). Așadar, cum îndrăznești tu să duci la pierzare pe omul pentru care Hristos n-a refuzat cu nici un chip să-și dea propriul suflet?! Cum pui atâta râvnă să-l arunci pe Faustin (un penitent) într-o mahnire așa de mare, de vreme ce el a mărturisit public și cu smerenie fărădelegile lui?! Nici marele Pavel nu a așteptat pe cel care tot la fel greșise. Căci, după ce acela și-a recunoscut păcatul, și l-a făcut și mai apropiat pe cel ce păcătuise. Ba mai mult, și îndeamnă pe cei din comunitatea aceea să arate față de el o statornică dragoste (II Cor. 2, 10). După cum se vede, tu ești mai ales un neisprăvit și un zăbavnic în a sădi vie pentru Hristos, dar isteț și grabnic întru tăierea coardelor viei sădite de El și să le arunci afară din marea vie a Bisericii și pe Cel care le-a rânduit cu osteneală (adică pe însuși Hristos).

Deci, să nu cutezi să spui, omule al meu, că Domnul nu-i primește pe cei care în mod vădit nu mai sunt încă în păcate, dar prin cuvinte și le-au mărturisit. Motivând și practicând acestea, nu ești departe de novațieni (o erezie veche foarte severă și neînduplecată față de cei care au păcătuțit mai grav – n.n.). Aceștia sunt curați în cuvintele rostite, dar nu conștientizează că sunt necurați în fapte. Și aceasta pentru că ei, conform exageratelor tâmpenii și deșartelor înfumurări care-i stăpânesc – hai ca să nu spun de-a dreptul –

după învățătura lor cea de suflete pierzătoare, tăgăduiesc și resping orice pocăință de după iluminare (adică Botez).

Dar tu să nu cumva să iei de bună învățătura lor, ci pe aceea a marelui Moisi, care l-a învățat pe arhiereul Aaron cu câtă grijă și siguranță să aleagă țapul pentru ispășirea păcatelor. Tocmai de aceea îl jertfea după ce puneă asupra lui mărturisirea fiecărui suflet și, prin ritualul acesta, păcătosul căpăta iertare. Da, este foarte frumos și mult folositor ca mărturisirea să fi fost precedată de fapte ca postiri, vegheri noaptea, îmbrăcarea în sac, punerea cenușei pe cap și îmbelșugată milostenie, toate aducând bucuria roadelor de pocăință. Dacă însă vreunul din cei păcătoși nu a ajuns la stadiul acesta, fie din neglijență, fie din alte motive, ori din slăbiciune sau din nepăsare, atunci cel puțin să nu-i fie respinsă mărturisirea cu buzele. Dacă-i primești mărturisirea cu buzele, îl întorci în felul acesta la pocăință.

Se știe bine că Domnul Iisus a murit pentru păcatele oamenilor necredincioși și întinați (cu păcate), iar pocăința mărturisită prin cuvinte le-a primit-o ca pe o jertfă mult dorită. Tot la fel și Moisi, pe acele țesături aspre din păr de capră, de-o valoare inferioară, le-a primit ca pe o pânză fină și de mare preț, ca pe aur și ca pe alte daruri valoroase. Prin câte nevoințe și trude chinuitoare a fost mântuit vameșul?! Oare nu prin puține cuvinte izvorâte dintr-o profundă smerenie?! Prin ce sudori și eforturi obositoare s-a mântuit tâlharul de pe cruce și a dobândit viața cea din rai?! Oare nu prin câteva cuvinte și prin mărturisirea în public a lui Hristos ca Împărat?!

La aminte, preote, nu numai al asprimea tăioasă și la mânia prin care ne avertizează Dumnezeu în Sfintele Cărți, ci și la nenumărata și nepătrunsa lui iubire de oameni. Că așa grăiește Domnul în Scriptură, ca din partea noastră: *"Mare este mila Ta față de mine"* (Ps. 85, 18). Pentru că nespusa mulțime a păcatelor noastre atrage și revarsă peste cei ce se pocăiesc marea și covârșitoarea mulțimei Lui milostiviri, care stinge flacăra patimilor noastre cele rele.

Prin urmare, tu nu trebuie să gândești numai la judecata lui Hristos, ci și la mila Lui, întrucât el instruieste și crește cu folos neamul omenesc, fiind îngăduitor cu noi și suferind împreună cu noi, ca să nu pierim. Iată și Nabucodonosor, după ce a ucis orice față înrăită, neumană și necredincioasă, îmbătând astfel pământul cu sânge, nu numai că n-a mai acționat cum îl tăia capul, ci s-a purtat cu sine ca față de un răsculat împotriva lui Dumnezeu, pedepsindu-se el însuși prin aceea că de bunăvoie a trăit cu fiarele și cu dobitoacele în pustie. Și după stagiul acesta, el și-a mărturisit greșalele numai prin cuvinte – și făcuse multe păcate. Așadar, pe acest împărat, care de nenumărate ori călcase legile prin fapte, judecându-l Dumnezeu după divina Lui milostivire, și-a făcut o părere bună despre el și așa i-a redat tronul de împărat (Daniel 4, 29-33). În felul acesta împăratul a dobândit mai multă

slavă și cinste, precum adeverește Domnul zicând (către Israel): *"Dacă va cădea mâna Mea peste unii"* (Mih. 2, 11) și va rămânea peste ei drept pedeapsă, iarăși îi voi face sănătoși, *"pentru că Eu bat mortal și tot Eu mă milostivesc"* (Deut. 32, 39).

De aceea, tu preote, să nu răspunzi ca un ignorant, (motivând) că Dumnezeu nu primește pocăința cea prin cuvinte. Căci o astfel de afirmație este rea și nedemnă de misiunea ta. Să știi însă că Dumnezeu primește bogatele daruri de aur, de argint și alte metale prețioase, ca și pe cei doi bănuți ai văduvei, lipsiți de orice valoare" (Mc. 12, 42). Cum de nu ți-ai dat silința ca să cunoști ce putere au Sfintele Scripturi?! Ai uitat, după cum văd eu, că Mântuitorul glăsuiește tare prin Evanghelie: *"Nu este voia Tatălui Meu, să piară vreunul dintre acești mai mici"* (Mat. 18, 14). Cum de cauți tu să lipsești așa de repede de mărturisire pe atât de mulți, spunându-le că Dumnezeu nu primește numai cuvintele (prin care se mărturisește cineva). Vai ție, omule, că înveți împotriva Mântuitorului. Cum împaci (această concepție și practică) a ta cu ceea ce a spus Domnul, prin profetul Isaia, despre cel care păcătuisse?: *"Spune tu mai întâi păcatele tale, ca așa să te poți îndreptăți"* (Is. 43, 26). Ziditorul nostru primește de la cei ce vor să se mântuiască nu numai sfințenia, dreptatea, lupta mucenicească, ducerea vieții în aspre nevoințe, ci și înfățișarea plecată din pricina greșalelor, pălmuirea frunții, lovirea pieptului cu pumnii, plecarea genunchilor, întindere în sus a mâinilor cu inima îndurerată, îmbrățișarea picioarelor Domnului ca acea femeie desfrânată, plângerea cu glas tare pentru păcate, suspinul cel dintru adâncuri, mărturisirea cu buzele în numele lui Iisus Hristos, bocetul tănuit, curgerea lacrimilor, gândurile plângânde și sufletul strigând cu durere și cu ochii către cer, privind la Dumnezeu, izbucnind în plâns pentru viclesugurile diavolului, care a înșelat datorită propriei slăbiciuni (a celui ce-a greșit). Este adevărat însă că unii oameni se împotrivesc diavolului cu multă bărbăție în luptă, alții însă nu sunt puternici față de ispite și de aceea sunt cu ușurință prinși și doborâți în timpul ispitirii. Dar mai înainte de toate (referitor la cei ce cad) Domnul însuși ia aminte, când cel ce a căzut, împlinește ceea ce zice David: *"Greșit-am Domnului și în fața Lui am săvârșit răul"* (Ps. 50, 6, cf. II, Reg. 12, 13).

În general însă multe sunt faptele săvârșite de păcătoși, fapte care par să fie mici, dar mare și de folos le-a fost mântuirii acestora care s-au pocăit. Uită-te la vestitul Moisi prin care Dumnezeu a dat Legea. Acesta a hotărât ca evreii, pentru păcatele lor, să aducă Domnului nu numai jertfe de mult preț, precum boi, capre, oi, miei și țapi, pe care le-aveau din belșug, dar multora

din cei săraci, fiindcă și ei trebuia să se îngrijească osârdnic de mântuirea sufletelor, le îngăduie să aducă jertfe din cele puțin valoroase, ca porumbei și turturele (Lev. 14, 21). Și aceasta ca nu cumva această categorie să-și piardă nădejdea de mântuire.

De aceea, și tu preote, nu numai să nu-i disprețuiești (pe cei săraci în fapte bune), ci dimpotrivă să-i atragi la tine, să le încălzești inimile zdrobite și smerite, să-i revigorezi, să-i mântuiești. Să nu pretinzi de la cei care-au căzut numai roadele desăvârșite și prețioase ale îndreptării, încercând să obții de la ei și faptele ascetice, ci să primești și să iei în calcul și cuvintele celor pătrunși de căință pentru păcatele lor și care acum, cu multă umilință îți mărturisesc faptele lor cele rele.

traducere de Arhim. dr. Ioasaf Popa

VII. VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

CREȘTINISM ORTODOX un nou site al Ortodoxiei românești

Ortodoxia românească se prezintă în fața celor atrași de cunoașterea ei cu un nou site, intitulat CREȘTINISM ORTODOX. Lansarea noului site a fost făcută într-un cadru festiv, la Palatul Patriarhiei, în data de 30 ianuarie 2001, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST cu participarea a numeroși invitați. Au luat cuvântul: Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, cu binecuvântarea căruia se desfășoară acest program; Țnalt Prea Sfințitul TEODOSIE, coordonatorul programului; domnul TRAIAN STĂNESCU, președintele LOGIC-TELECOM-ului; domnul academician RĂZVAN THEODORESCU, Ministrul Culturii și Cultelor.

Trebuie să menționăm că nu e vorba de ceea ce s-a numit de către unii entuziaști "site-ul oficial al Bisericii Ortodoxe Române" ci doar de un alt site; ortodoxia românească are deja multe site-uri, ele aparținând fie unor eparhii ortodoxe, fie unor parohii, fie unor mireni pasionați de INTERNET, fie unor asociații religioase din cadrul Bisericii Ortodoxe Române.

Dacă se poate vorbi de ceva aparte în ceea ce privește noul site, atunci ar fi două aspecte:

1. Colaborarea cu firma LOGIC TELECOM, ceea ce a făcut să asistăm la o realizare de excepție din punct de vedere tehnic.

2. Implicarea unui Ierarh al Bisericii Ortodoxe (Î.P.S. Episcop TEODOSIE) în coordonarea acestui program, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Alți ierarhi și-au anunțat deja disponibilitatea pentru a participa la derularea acestui program. În curând se va putea vorbi de aportul a numeroși profesori de la Facultatea de Teologie din București, de la Seminariile Teologice din Arhiepiscopia Bucureștilor dar îi de la alte instituții de învățământ teologic din țară.

Scopul site-ului e prezentarea ortodoxiei, în general, și a celei românești în special.

Lucrul acesta s-a considerat necesar pentru că "Ortodoxia nu este depozit arheologic sau ritualism, așa cum o văd cei din afara ei și cum o trăiesc, din păcate, mulți dintre slujitorii și credincioșii ei. Ea este comoara de preț, păstrată intact, dar nu pentru a fi **pusă sub obroc**, ci pentru a fi împărtășită prin Liturghie și învățătură – inegalabile în frumusețea și adâncimea lor"¹. Și asta pentru că "Ortodoxia noastră e o spiritualitate originală. Ea se caracterizează printr-o profundă iubire de viață, întreținută de sărbătorile Bisericii și întreg ciclul liturgic, în așa fel încât gesturile cele mai obișnuite capătă uneori o savoare liturgică și deci un echilibru întâlnit arareori în lumea ortodoxă, între simțul contemplației și slujirea oamenilor"².

De la început s-a urmărit ca site-ul să fie unul informațional, nedorindu-se intrare în polemică, nici prozelitism, ci doar prezentare, a frumuseților ortodoxiei și a bogăției ei. Bucuria celor ce citesc pagina noastră este și bucuria noastră. Iată ce spune un mare teolog ortodox din Apus: "O știm prea bine, nu stă în Duhul Bisericii Ortodoxe să se preteze la un prozelitism agresiv nici la o activitate misionară organizată și planificată. Eficacitatea ei misionară ține de strălucirea tihnită a celebrărilor ei liturgice și de chipul în care viețuiesc preoții, monahii și credincioșii ei. Ea nu umblă după efecte spectaculoase; nici nu-și poate limita rolul doar la acela de a-i păstra la sân pe **ortodocșii de viță**; ar însemna să-și trădeze misiunea care i-a fost încredințată de Hristos. Ea are datoria să-i primească pe toți cei care, de bună voie și mânați de motive adevărat duhovnicești, cer să fie primiți în comunitatea ei"³.

Nemulțumirile, criticile – e foarte normal să fie și dintre acestea – ne bucură și ele, pentru că omul învață și din greșeli. Chiar și accentele sarcastice își au rostul lor, arătând grija cititorilor pentru pagina noastră. Cei care înțeleg corect ce dorim noi să realizăm prin acest site informațional vor putea să-și exprime opiniile la o adresă existentă deja în cadrul programului. Sugestiile pertinente vor putea duce chiar la schimbări de conținut, păstrându-se doar cele douăsprezece mari capitole. E încă o dovadă că participarea e deschisă pentru toți cei dornici să-și aducă contribuția la cunoașterea frumuseților ortodoxiei. Deja avem câțiva colaboratori cu adevărat extraordinari, și ne așteptăm ca numărul lor să fie din ce în ce mai mare.

1. I.P.S. Serafim – *Isihasmul – tradiție și cultură românească*.

2. *Ibidem*, p. 10.

3. Placide Deseille – *Nostalgia Ortodoxiei*, p. 244.

Ne-am axat pe cele patru secții din învățământul teologic (istorică, biblică, sistematică și practică) pentru că acestea și-au dovedit utilitatea în decursul vremii, în acest mod cunoașterea ortodoxiei devenind mai ușoară pentru vizitatorii Internetului.

Vor fi întâlnite în pagina noastră, cum deja s-a observat, lucrări mai vechi și mai noi – dovada clară că preocupările în vederea prezentării frumuseților ortodoxiei nu sunt de ieri, de azi ci au fost dintotdeauna. Concepțiile mai vechi și mai noi, toate, **absolut toate**, sunt în duhul ortodoxiei. Ne bucurăm – fără să ne mândrim – că putem prezenta acum aceeași ortodoxie într-o nouă formulă tehnică, păstrând esențialul: învățătura de credință conformă cu Hristos și cu Biserica Sa cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. Grijă de a fi mereu cu Hristos e exprimată astfel de același teolog ortodox din Apus citat anterior: "În afara creștinismului există înțelepciuni, tehnici și metode de viață spirituală care înlesnesc supravegherea interioară și stări de adâncă împăcare cu sine, cu cei din jur și cu întreg cosmosul sau chiar căpătarea de puteri paranormale. Dar, din păcate, Hristos singur ne poate izbăvi. Singur, El a biruit moartea. Și numai prin credința în El putem năzui la adevărata viață, care e **Viața veșnică**, la împărtășirea vieții dumnezeiești, a energiilor Sale necreate, la comuniunea în iubire cu El, în această viață și în cea de dincolo de moarte ... Creștinul nu poate decât să se întrebe, o dată cu Petru: "*Doamne, la cine să ne ducem? Tu ai cuvintele vieții veșnice*" (Ioan 6, 68)⁴.

Adresăm – în încheiere – mulțumiri tuturor celor ce și-au adus aportul la realizarea acestei pagini. De asemenea aducem mulțumiri anticipate tuturor celor care vor să participe împreună cu noi la derularea acestui program fie cu materiale, fie cu sugestii de materiale, fie cu alte idei menite să îmbunătățească site-ul nostru. Rugăm pe Bunul Dumnezeu să lumineze mințile noastre, ale tuturor, spre a pricepe și a ține minte tot ceea ce e de folos pentru mântuirea sufletelor noastre.

Pr. Bogdan Ciobotaru

4. *Ibidem*, p. 277.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ APROAPE DE FAMILIILE SINISTRATE ÎN URMA INUNDAȚILOR DIN TRANSILVANIA ȘI BANAT

La începutul lunii aprilie 2000, în urma unor ploi abundente, regiuni întinse din Transilvania și Banat (centrul și nord-vestul României) au fost inundate, mii de familii suferind pagube imense din cauza revărsării apelor.

Pentru a veni în ajutorul sinistraților, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în cadrul Sfintei Liturghii de la Catedrala patriarhală din București de duminică, 9 aprilie a.c., a adresat preoților și credincioșilor următorul apel:

"În fața revărsării nemiloase a apelor care a produs pagube de nedescris în Ardeal și Banat, adresăm îndemn tuturor preoților și credincioșilor din parohii și mânăstiri să-și plece genunchii la pământ, rugând pe Dumnezeu să-și întoarcă fața către poporul Său din România.

În același timp, îndemnăm preoții ca astăzi, în Sfânta zi de duminică, 9 aprilie a.c., precum și în duminicile următoare, să organizeze colecte de bani și diferite bunuri pentru a fi distribuite, prin intermediul episcopiiilor și parohiilor din zonele sinistrate, celor care au acum atâta nevoie de solidaritatea noastră."

La apelul Prea Fericirii Sale, la nivel parohial și eparhial, s-au organizat colecte de bani și diferite bunuri (îmbrăcăminte, alimente neperisabile, cereale, materiale de construcții, mobilă, obiecte electrocasnice etc.) și distribuite direct în localitățile afectate de inundații.

În săptămâna imediat următoare, când evaluările pagubelor produse de inundații au arătat că aproape cinci mii de familii au fost afectate, o mare parte având locuințele distruse sau grav avariate cu puțin timp înaintea sărbătorii Învierii Domnului, Patriarhia Română a inițiat programul **"Împreună cu sinistrații de Paști"**.

Programul a constat în oferirea unui ajutor de urgență în bani și bunuri de strictă necesitate pentru un număr cât mai mare din familiile sinistrate.

În acest sens, prin mijloacele de comunicare în masă, a fost anunțat că cei care doresc să participe la programul Patriarhiei Române de ajutorare a sinistraților au la îndemână următoarele posibilități:

- contul special cu denumirea "**Împreună cu sinistrații de Paști**";
- prin mandat poștal pe adresa **Patriarhia Română**;
- în numerar, la **Catedrala Patriarhală**;
- prin donații în bunuri din partea producătorilor de alimente neperisabile, îmbrăcăminte etc.

Pentru informații suplimentare au fost puse la dispoziția celor interesați trei linii telefonice permanente.

Ulterior, Compania Națională Poșta Română s-a alăturat programului "Împreună cu sinistrații de Paști" al Patriarhiei Române, oferind posibilitatea ca până la 30 aprilie a.c., persoane fizice și juridice din toată țara să poată transmite sume de bani și colete poștale cu alimente neperisabile, fără plata taxelor poștale, către locuitorii din zonele afectate de inundații.

Permanent, programul Patriarhiei Române de ajutorare a sinistraților a fost mediatizat de **Radiodifuziunea și Televiziunea Română**, de posturile de radio și televiziune particulare, precum și de presa scrisă. A fost, de asemenea, deschisă o pagină specială pe Internet.

Zilnic, eparhii și parohii din țară și străinătate ale Patriarhiei Române, fundații și asociații umanitare, instituții de stat, firme, bănci și numeroase persoane particulare au ținut să participe la programul Patriarhiei Române de ajutorare a sinistraților.

Cu câteva zile înainte de sărbătoarea Învierii Domnului, sectoarele **Biserica și Societatea și Diaconia** ale Patriarhiei Române, în colaborare cu Biroul de Asistență socială al Arhiepiscopiei Timișoarei și Episcopiei Caransebeșului au organizat primul transport cu ajutoare pentru 500 de familii sinistrate din județele cele mai grav afectate de inundații, Timiș și Caraș Severin. Fiecare familie a primit bunuri și alimente în valoare totală de 2.000.000 lei și un ajutor financiar de 1.000.000 lei. La jumătatea lunii mai, Sectorul de asistență socială al Patriarhiei Române, Biserica și Societatea în colaborare cu **Organizația Internațională pentru caritate creștin-ortodoxă din America** au continuat acțiunea de ajutorare a familiilor sinistrate din județele Hunedoara și Arad. Din incinta Palatului Patriarhiei din București a plecat, cel de-al doilea transport, constând în produse alimentare și alte bunuri, în valoare de peste 25.000 USD (donație a Agenției de Dezvoltare SUA), care au fost distribuite la 1.500 de familii din județele amintite cu sprijinul Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmeagului.

La plecare au fost prezenți Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Excelența Sa, James Rosapepe, Ambasadorul Statelor Unite la București și Nicholas Chakos, reprezentantul Organizației Internaționale pentru caritate creștin-ortodoxă din America.

La sfârșitul lunii iunie 2000, o altă acțiune umanitară în ajutorul sinistraților a fost organizată de sectorul "Diaconia" al Patriarhiei Române. Ea a vizat ajutorarea a 1.500 familii sinistrate din județul Hunedoara. Ajutorul a constat din alimente în valoare de 100.000.000 lei, reprezentând contribuția Asociației Ecumenice a Bisericilor din România, AIDROM la program, haine și încălțăminte în valoare de aprox. 350.000.000 lei, donație din partea ministerului Finanțelor.

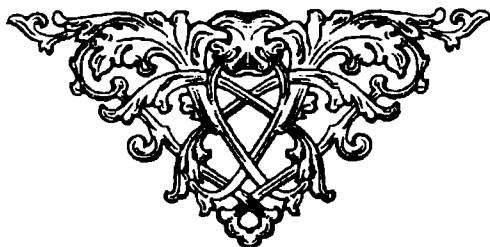
Programul "Împreună cu sinistrații de Paști", inițiat la București cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și derulat prin sectoarele "Biserica și Societatea" și "Diaconia" ale Patriarhiei Române a fost dublat de alte numeroase acțiuni de acest gen inițiate de diferite eparhii și parohii ale Patriarhiei Române.

Cu aceste inițiative umanitare, Patriarhia Română a dorit să răspundă unor nevoi imediate ale familiilor sinistrate din centrul și nord-vestul României. În același timp, s-a inițiat o acțiune pe termen lung și anume construirea unui dispensar medical în localitatea Zimbru, comuna Gurahonț, județul Arad, localitate grav afectată de furia revărsării apelor.

În urma centralizării colectelor în bani realizate la nivel eparhial și prin programul special al Patriarhiei Române "Împreună cu sinistrații de Paști", Biserica Ortodoxă Română a ajutat cu aproape patru miliarde de lei familiile sinistrate din Transilvania și Banat în urma inundațiilor din primăvara acestui an.

Patriarhia Română mulțumește și cu acest prilej tuturor celor care și-au arătat disponibilitatea de a fi aproape de familiile sinistrate, precum și celor care au contribuit la buna desfășurare a acțiunii.

Pr. Costel Stoica

**DIN AGENDA DE LUCRU A PREA FERICITULUI
PĂRINTE TEOCTIST,
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE,
ÎN PERIOADA 1 IANUARIE – 30 APRILIE 2001**

Luni, 1 ianuarie a.c.:

Primiri:

– A săvârșit Sfânta Liturghie la *Catedrala Patriarhală* și a rostit cuvânt de învățătură la prăznuirea *Sfântului Ierarh Vasile cel Mare*;

– A participat la concertul de colinde și cântări praznicale susținut de *Corală Sfântul Andrei* a preoților din Capitală, desfășurat în *Aula Palatului Patriarhiei Române* și a primit urările preoțimii din Capitală, cu ocazia Anului nou 2001, adresând cuvânt de binecuvântare;

Joi, 4 ianuarie a.c.:

Primiri:

– A primit felicitările preoțimii Capitalei, ale părinților consilieri de la *Administrația Patriarhală* și *Arhiepiscopia Bucureștilor*, ale unor personalități ale vieții publice din țara noastră, la prăznuirea *Sfântului Cuvios Părinte Teoctist*;

Primiri:

– Dl. RĂZVAN TEODORESCU, ministrul Culturii și Cultelor și dl. LAURENȚIU TĂNASE, secretar de Stat la *Secretariatul de Stat pentru Culte*;

Sâmbătă, 6 ianuarie a.c.:

– A săvârșit slujba de sfințire a apei la *Catedrala Patriarhală* și a rostit cuvânt de învățătură;

Luni, 8 ianuarie a.c.:

Primiri:

Dl. MIHAIL MOROȘANU, pictor bisericesc;

Miercuri, 10 ianuarie a.c.:

Primiri:

– Î.P.S. Mitropolit TEOFAN al Olteniei înaintea plecării la Istanbul, Turcia, în vederea instalării P.C. Pr. SILVIU STATE ca preot al parohiei ortodoxe române din acest oraș;

– Î.P.S. Arhiepiscop NIFON al Târgoviștei;

– P.S. Episcop GALACTION al Alexandriei și Teleormanului;

– P.C. Pr. COSTICĂ POPA de la Parohia ortodoxă română din Caracas, Venezuela;

– A primit pe dl. ALI BILGINOGLU, inspector general al organizației "*Lumina – Instituții de învățământ*", dl. FATIH GOKTAS, directorul *Liceului Internațional de Informatică*, București, dl. METIN CETINER, directorul *Școlii Generale Internaționale*;

– A prezidat ședința de lucru a Permanentei *Consiliului Național Bisericesc*;

Joi, 11 ianuarie a.c.:

Primiri:

– D-na ANA MARIA SIRETEANU, director al Canalului *Radio România Cultural* al Societății Române de Radiodifuziune;

– P. Cuv. Arhim. FILARET, starețul mănăstirii *Sfântul Atanasie* din Peloponez, Grecia, căruia i-a acordat "*Crucea Patriarhală*";

Vineri, 12 ianuarie a.c.:

Primiri:

– Dl. ADRIAN BAICU, teolog, SUA;

– P.C. Pr. MIRCEA CORPODEAN de la Parohia ortodoxă română din Johannesburg, Africa de Sud;

– P.C. Pr. MARIUS POP de la Parohia ortodoxă română din Lisabona, Portugalia;

– Dl. prof. univ. dr. VICTOR CRĂCIUN, președintele *Ligii culturale pentru unitatea românilor de pretutindeni*, cu invitația de a participa la manifestările prilejuite de aniversarea nașterii poetului Mihai Eminescu;

– A participat la acțiunea socială organizată de Sectorul de caritate al Patriarhiei Române – DIACONIA – în colaborare cu postul de televiziune ANTENA 1, la *Palatul Patriarhiei*, oferind daruri copiilor și adresându-le cuvânt de binecuvântare;

Duminică, 14 ianuarie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* și hirotonia în preot a P.C. Diac. lect. univ. LIVIU STOINA, pe seama parohiei *Sfântul Vasile – Polona*, Protoieria II, Capitală;

Luni, 15 ianuarie a.c.:

Primiri:

– Î.P.S. Mitropolit TEOFAN al Olteniei;

– A participat în Aula Academiei Române la Sesiunea omagială consacrată încheierii *Anului Eminescu* și a împlinirii a 151 de ani de la nașterea poetului;

Marți, 16 ianuarie a.c.:

Primiri:

– P.S. Episcop CASIAN al Dunării de Jos întors de la Parlamentul Europei de la Strasbourg unde a participat la Reuniunea pregătitoare a celei de a V-a Întruniri de dialog dintre Bisericile Ortodoxe și Partidul Popular European din Parlamentul Europei;

Miercuri, 17 ianuarie a.c.:

– A primit pe E.S. Mons. VINCENZO PAGLIA, Episcop romano-catolic de Terni, Narni și Amelia, asistent pe probleme religioase al Comunității San Egidio și președintele Întrunirilor Internaționale Oameni și Religii, și pe Dl. Dr. ALBERTO QUATTRUCCI, secretar general al Comunității San Egidio în legătură cu unele aspecte noi ale dialogului dintre Ortodoxie și Catolicism;

Joi, 18 ianuarie a.c.:

Primiri:

– Dl. Conf. univ. dr. GHEORGHE ANGHELESCU de la Facultatea de Teologie a Universității din Craiova;

Vineri, 19 ianuarie a.c.:

– A primit pe P. Cuv. Monahie MINA BĂDILĂ, Stareța Mănăstirii Sfânta Cruce din Oradea, cu invitația de a participa la tânosirea noii biserici a mănăstirii;

Sâmbătă, 20 ianuarie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, a rostit cuvânt de învățătură la Duminica a XXXII-a după Rusalii, a lui Zaheu, amintind de victimele urii de rasă din 1941;

Luni, 22 ianuarie a.c.:

Primiri:

– P.S. Episcop CASIAN al Dunării de Jos, în legătură cu volumul și albumul jubiliar dedicat celor 2000 de ani de creștinism în țara noastră;

– P. Cuv. Arhim. MIHAIL VIZVINIS, de la Parohia ortodoxă greacă de la Pretoria, Africa de Sud și Dl. Prof. univ. dr. GHEORGHEOS PAISAROS de la Facultatea de Teologie a Universității din Atena, cărora Prea Fericirea Sa le-a acordat distincția "Crucea patriarhală";

– Un grup de credincioși din parohia Bichigiu, județul Bistrița-Năsăud, cu invitația de a participa la tânosirea noii biserici parohiale;

Marți, 23 ianuarie a.c.:

– A prezidat ședința de lucru a Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor;

Miercuri, 24 ianuarie a.c.:*Primiri:*

– Î.P.S. Mitropolit DANIEL al Moldovei și Bucovinei;

– Î.P.S. Mitropolit PETRU al Basarabiei;

– Î.P.S. Arhiepiscop NIFON al Târgoviștei;

– Dl. AUREL SAVIN, în legătură cu pomenirea Prof. univ. dr. IOAN SAVIN, cu sprijinul Facultății de Teologie din București, unde a fost profesor;

– Dl. Prof. ION CĂLINESCU, președintele Organizației Naționale Cercetașii României și Dl. Prof. MARCIAN BLEAHU, președinte de onoare, în legătură cu Întrunirea Comitetului mondial DESMOS (Organizația Mondială a Cercetașilor Ortodocși);

Joi, 25 ianuarie a.c.:*Primiri:*

– Dl. Pastor prof. univ. dr. ZOLTAN ALBU, parohul Bisericii Reformate din București;

– Dl. LAURENȚIU TĂNASE, secretar de Stat la Secretariatul de Stat pentru Culte;

– P.C. Pr. STĂNEL HOGEA, vicar administrativ al Arhiepiscopiei Tomisului, cu lucrările curente ale eparhiei;

– A asistat la rugăciunea comună săvârșită în Catedrala Patriarhală cu ocazia Săptămânii de rugăciune pentru unitate creștină și a adresat cuvânt frățesc reprezentanților Bisericilor creștine prezenți. S-a întreținut cu aceștia, cu membrii ai Corpului diplomatic acreditați la București, cu personalități din țară, în cadrul unei recepții care a avut loc la Palatul Patriarhiei Române;

Vineri, 26 ianuarie a.c.:*Primiri:*

– Dl. GHEORGHE APOSTOLOU, doctor în Teologie al Facultății de Teologie a Universității din București;

– Dl. dr. ȘERBAN MIHĂILEANU, membru al Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională;

Luni, 29 ianuarie a.c.:*Primiri:*

– D-na MINODORA LUCA, primarul comunei Băișoara, județul Cluj, cu invitația de a participa la târnosirea noii biserici din această localitate;

– P.Cuv. Arhim. MELCHISEDEC VELNIC, starețul Mănăstirii Putna, în legătură cu pictarea bisericii;

Marți, 30 ianuarie a.c.:

– A participat în Aula Palatului Patriarhiei Române la programul festiv organizat de Facultatea de Teologie a Universității din București cu prilejul praznuirii ocrotitorilor spirituali ai învățământului teologic, Sfinții Trei Ierarhi. După prelegerea festivă "Patriarhul Justinian și învățământul teologic", susținută de P.C. Diac. prof. univ. dr. PETRE DAVID și concertul prezentat de corul facultății, a adresat cuvânt de prețuire și binecuvântare cadrelor didactice și studenților;

– În prezența a numeroși credincioși și personalități ale vieții publice, a pus piatra de temelie a Așezământului social de pe lângă Parohia Sfântul Ilie –Rahova. A adresat cuvânt de binecuvântare tuturor celor prezenți;

– A prezidat festivitatea de la Palatul Patriarhiei Române prilejuită de lansarea site-ului Arhiepiscopiei Bucureștilor apreciind, în alocațiunea rostită cu acest prilej strădaniile tuturor colaboratorilor;

Miercuri, 31 ianuarie a.c.:

Primiri:

– Dl. GUY TOZZOLI, președintele World Trade Center Association și Dl. BRYAN MONTGOMERY, chairman-ul asociației, însoțiți de Dl. Dr. NAPOLEON POP, directorul general al WTC București, în legătură cu organizarea la București a Întâlnirii Regionale Europene – 2001 a WTC din Europa de Sud-Est și de Vest;

– P.C. Pr. prof. GRIGORE DIACONU, directorul Seminarului teologic din Botoșani;

– A plecat spre Constanța în vederea prezidării ședinței de lucru a Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Tomisului. A vizitat Schitul Sfânta Maria Techirghiol și a prezidat în cancelaria eparhială, ședința de lucru a Consiliului eparhial;

Joi, 1 februarie a.c.:

– A prezidat ședința de lucru a Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Tomisului;

Primiri:

– Dl. PETRE CHIROBOCEA, prefectul județului Constanța;

– Dl. STELIAN DUȚU, președintele Consiliului Județean Constanța;

– În cursul după-amiezii a revenit în Capitală;

Sâmbătă, 3 februarie a.c.:

– A deschis și prezidat Seminarul "Violența familială. Cauze. Consecințe. Remedii", desfășurat la Palatul Patriarhiei Române și organizat de Patriarhia Română, Președinția României și PRIMA TV. A acordat cu acest prilej interviuri posturilor de radio și televiziune prezente;

Duminică, 4 februarie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica vameșului și fariseului;

Luni, 5 februarie a.c.:**Primiri:**

- Î.P.S. IOAN ROBU, Arhiepiscop romano-catolic de București;
- Dl General de divizie dr. ing. ION SIMA, secretar de stat, directorul Serviciului de Telecomunicații Speciale și Dl General de brigadă ION MAVRODIN, subsecretar de stat, prim adjunct al directorului;

Marți, 7 februarie a.c.:

- A acordat un interviu Agenției de presă ROMPRES în legătură cu aniversarea a 86 de ani de viață;

Primiri:

- Î.P.S. Mitropolit TEOFAN al Olteniei;
- Î.P.S. Arhiepiscop BARTOLOMEU al Vadului, Feleacului și Clujului;
- P.S. GALACTION al Alexandriei și Teleormanului;
- Dl. ADRIAN NĂSTASE, Prim-Ministru al Guvernului României;

Miercuri, 7 februarie a.c.:

- A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala patriarhală. Din soborul arhieresc au făcut parte: Î.P.S. Mitropolit DANIEL al Moldovei și Bucovinei, Î.P.S. Mitropolit TEOFAN al Olteniei, P.S. Episcop GHERASIM al Râmnicului, P.S. Episcop EPIFANIE al Buzăului, P.S. Episcop CASIAN al Dunării de Jos, P.S. Episcop DAMASCHIN al Sloboziei și Călărașilor, P.S. Episcop SOFRONIE al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria și P.S. TEODOSIE SNAGOVEANUL, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. A mulțumit felicitărilor adresate, în numele membrilor Sfântului Sinod, preoților și credincioșilor din țară, de către Î.P.S. Mitropolit DANIEL al Moldovei și Bucovinei, cu ocazia aniversării a 86 de ani de viață. La Reședința Patriarhală a primit felicitările adresate cu acest prilej de către numeroase personalități ale vieții publice, ierarhi, preoți și credincioși. În cursul după-amiezii a fost prezent în mijlocul bătrânilor de la Căminul-spital Radu Vodă, cu care a luat cina, având discuții cu aceștia și adresându-le cuvânt de binecuvântare;

Joi, 8 februarie a.c.:**Primiri:**

- Î.P.S. Arhiepiscop NIFON al Târgoviștei;
- P.S. Episcop DAMASCHIN al Sloboziei și Călărașilor;
- D-na ANA MARIA SIRETEANU, director al canalului Radio România Muzical a Societății Române de Radiodifuziune;
- Dl. Prof. univ. dr. VICTOR CRĂCIUN, președintele Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și Dl. Ing. DORU VECERDIA, în legătură cu festivitățile de omagiere a poetului național Mihail Eminescu, organizate de ligă;

Vineri, 9 februarie a.c.:**Primiri:**

- E.S. D-na DORA GROSOMANIDOU, ambasadorul Republicii Elene în România, în vizita de prezentare la începutul misiunii diplomatice în țara noastră;
- Dl. VALER DORNEANU, președintele Camerei deputaților;
- P.S. Episcop CALINIC al Argeșului și Muscelului;
- Dl. NICHOLAS CHAKOS, directorul pentru România al Organizației internaționale pentru caritate creștină ortodoxă cu invitația ca Prea Fericitul Părinte Patriarh să participe la inaugurarea Centrului social pentru tineret din Municipiul Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud;

Sâmbătă, 10 februarie a.c.:

Primiri:

- Dl. ION MUNTEANU, director al Direcției pentru protocol a Camerei deputaților;
- A asistat la Mânăstirea Cernica la Sfânta Liturghie și Slujba de pomenire a arhierelui ROMAN IALOMIȚEANUL, fost Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, la 7 ani de la trecerea la cele veșnice;

Duminică, 11 februarie a.c.:

- A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica Fiului risipitor;

Luni, 12 februarie a.c.:

- A primit pe P.Cuv. Monahie IERUSALIMA GHIBU, stareța Mânăstirii Râmeț, jud. Alba;
- A prezidat ședința de lucru a Consiliului Național Bisericesc care a analizat activitatea Sectoarelor Administrației în cursul anului 2000;

Marti, 13 februarie a.c.:

- A prezidat ședința de lucru a Consiliului Național Bisericesc;

Miercuri, 14 februarie a.c.:

Primiri:

- Î.P.S. LEO, Mitropolit de Helsinki (Biserica Finlandei);
- P.Cuv. Arhim. Dr. ZAREH BARONIAN, vicarul Eparhiei armene din România;
- Dl. DAN NICULESCU, președintele Fundației Culturale "Identitatea românească" și Dl. SORIN LUȚESCU;
- Dl. Col. CONSTANTIN CONDREA, locțiitorul Comandantului Școlii de Poliție "Vasile Lascăr" din Câmpina și P.C. Pr. COSTICĂ DUMITRU, protoiereu de Câmpina, în legătură cu sfințirea capelei înălțate în incinta școlii;
- A acordat un interviu pentru emisiunea "Cuvânt și suflet" a Canalului Radio România Actualități, pentru Canalul Radio România Internațional și pentru

"Fonoteca de aur", în legătură cu aniversarea a 100 de ani de la nașterea Patriarhului JUSTINIAN MARINA;

Joi, 15 februarie a.c.:

– A prezidat ședința de lucru a Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

Primiri:

– E.S. Mons. JEAN-CLAUDE PERISSET, Nunțiu apostolic în România;

– Dl. MIRCEA COSMA, președintele Consiliului Județean Prahova și Președinte al Fundației Mihai Viteazul, Dl. DUMITRU TAPORDEA, vicepreședinte al Consiliului Județean Prahova și Prea Cucernicii Părinți Protoierei din județul Prahova, cu propunerea canonizării Voievodului Mihai Viteazul;

– Dl. Prof. univ. dr. RADU FLORESCU și Dl. SEBASTIAN DUICU;

Vineri, 16 februarie a.c.:

Primiri:

– P.C. Pr. GEORGIOS APOSTOLIKIDIS, capelanul Statului Major al Forțelor Terestre din Republica Elenă, căruia i-a acordat distincția "Crucea Patriarhală";

– Rev. STEPHEN HUGH, capelanul Bisericii Anglicane din București;

– Membrii Comitetului Mondial al DESMOS și conducerea Organizației naționale "Cercetașii României", formată din Dl. Prof. ION CĂLINESCU, președinte și Dl. Senator MARCIAN BLEAHU, președinte de onoare, în legătură cu activitatea "Organizației Mondiale a Mișcării SCOUT" și cu organizarea în România a întâlnirii Comitetului mondial;

Sâmbătă, 17 februarie a.c.:

– A primit pe Î.P.S. Arhiepiscop VICTORIN al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din America și Canada – însoțit de P.Cuv. Arhim. mitrofor VASILE VASILACHI, Vicarul eparhiei – venit să participe la ședința Sfântului Sinod;

Duminică, 18 februarie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală împreună cu Î.P.S. Mitropolit LEO de Helsinki (Biserica Finlandei). După cuvântul de învățătură la Duminica Înfricoșatei Judecăți a prezentat credincioșilor pe Înalt Prea Sfinția Sa și i-a dăruit un engolpion. A dăruit, de asemenea, însoțitorului Înalt Prea Sfinției Sale, P.C. Pr. IOAN DURAC distincția "Crucea Patriarhală";

– A primit pe Î.P.S. Mitropolit SERAFIM al Germaniei, Î.P.S. Arhiepiscop VICTORIN al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din America și Canada, pe alți ierarhi veniți pentru ședința de lucru a Sfântului Sinod;

– Aniversarea Centenarului zilei de naștere a Patriarhului JUSTINIAN căreia s-au consacrat sesiunile Sfântului Sinod și Adunării Naționale Bisericești.

Luni, 19 februarie a.c.:

– A prezidat ședințele de lucru ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și Sinodului Permanent;

– A asistat al Slujba de pomenire a sculptorului CONSTANTIN BRÂNCUȘI, săvârșită în Catedrala Patriarhală de P.S. Episcop Vicar Teodosie Snagoveanul, cu ocazia aniversării a 125 de ani de la naștere și a rostit cuvântul ocazional;

Mărți, 20 februarie a.c.:

– A prezidat ședințele de lucru ale Sfântului Sinod al Sinodului Permanent în cadrul cărora s-a aprobat ca Facultatea de Teologie din București să poarte numele "Patriarhul Justinian";

Miercuri, 21 februarie a.c.:

– A prezidat ședințele de lucru ale Adunării Naționale Bisericești și Colegiul Electoral Bisericesc care a ales pe noul Arhiepiscop al Tomisului în persoana P.S. Episcop-Vicar Teodosie Snagoveanul;

– În cursul după amiezii, în prezența Sfântului Sinod, a Adunării Naționale Bisericești și a numeroase personalități ale vieții publice, preoți și credincioși, a participat la Sesiunea solemnă prilejuită de aniversarea a 100 de ani de la nașterea Patriarhului JUSTINIAN MARINA. A fost audiată conferința susținută de Î.P.S. Arhiepiscop BARTOLOMEU al Clujului și a fost prezentat un film documentar înfățișând aspecte din activitatea bisericească din vremea celui de-al treilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române;

Joi, 22 februarie a.c.:

– A săvârșit, înconjurat de alți ierarhi, Sf. Liturghie în biserica mănăstirii Radu Vodă unde se află mormântul Patriarhului Justinian la care au participat membrii Sf. Sinod, colaboratori de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, fiica celui pomenit și numeroși credincioși. După parastas a rostit necrologul îndătinat;

– A prezidat și închis sesiunea de lucru a Sfântului Sinod;

Vineri, 23 februarie a.c.:

Primiri:

– P.C. Arhid. Prof. univ. dr. CONSTANTIN VOICU, decanul Facultății de Teologie a Universității din Oradea;

– Excelența Sa, Dl. JAMES ROSAPEPE, ambasadorul S.U.A. la București, la încheierea misiunii diplomatice în țara noastră;

Sâmbătă, 24 februarie a.c.:

– A participat, însoțit de P.S. Episcop CALINIC al Argeșului și Muscelului și de P.S. Episcop Vicar Patriarhal VINCENȚIU PLOIEȘTEANUL, la vernisajul expoziției "Artă sacră. Restaurare și creație", desfășurată la Galeria "Apolo" a Teatrului

Național București și a adresat participanților cuvânt ocazional în legătură cu teologia icoanei, cu necesitatea păstrării stilului și misiunea atât de importantă a restaurărilor;

– A acordat un interviu D-lui JÜRGEN HENKEL de la Uniunea Ziariștilor din Germania;

Duminică, 25 februarie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica Izgonirii lui Adam din Rai;

Luni, 26 februarie a.c. :

Primiri:

– Dl. SEBASTIAN DUICU, cercetător științific la Muzeul Național Cotroceni;

– Dl. Col. ION TĂTARU, din partea Comandamentului Protecției Civile cu invitația de a participa la Simpozionul dedicat "Zilei Protecției Civile";

– Î.P.S. Arhiepiscop în retragere VICTORIN și P. Cuv. Arhim. mitrofor VASILE VASILACHI, înaintea plecării în Statele Unite, în legătură cu aplicarea hotărârilor Sfântului Sinod;

Marti, 27 februarie a.c.:

Primiri:

– Î.P.S. Arhiepiscop NIFON al Târgoviștei;

Miercuri, 28 februarie a.c.:

Primiri:

– Dl. EGOR STROEV, președintele Consiliului Adunării Federale a Federației Ruse, însoțit de Dl. NICOLAE VĂCĂROIU, președintele Senatului României;

– Dl. VASILE DEĂC, primarul comunei Bogdana, Județul Maramureș;

– P.C. Pr. dr. GHEORGHE PETRARU de la Iași.

Joi, 1 martie a.c.:

Primiri:

– E.S. Dl. JERONIMO MOSCARDO, ambasadorul Republicii Federative a Braziliei, cu invitația participării la Seminarul internațional "America latină și România la început de mileniu – Rolul diplomației culturale";

– D-na TEODORA PĂUNESCU TUCĂ, artist liric, cu invitația de a participa la lansarea CD-ului "Venii creștini la rugăciune";

– Dl. NICHOLAS CHAKOS, directorul pentru România al Organizației internaționale pentru caritate creștină ortodoxă, împreună cu părinții, cetățeni americani de origine greacă, aflați în vizită în țara noastră;

– Dl. VASILE MOLAN, secretar de Stat la Ministerul Educației Naționale, D-na OLIMPIA MATEESCU, inspector Școlar general, D-na Arhit. ADA GHEO-

RGHIEVICI, șef de proiect și P.C. Diac. prof. AUREL MIHAI, directorul Seminarului teologic liceal din București, în legătură cu construirea noii clădiri a seminarului;

Vineri, 2 martie a.c.:

Primiri:

– Î.P.S. Arhiepiscop IOSIF al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală;

Duminică, 4 martie a.c. –Duminica Ortodoxiei:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, rostind cuvânt de învățătură și îndemnând la contribuția materială a fiecărui credincios pentru sprijinirea Fondului Central Misionar al Bisericii;

Luni, 5 martie a.c.:

– Dl. RADU CIUCEANU, președintele Institutului Român pentru Studiul Totalitarismului;

– P.Cuv. Arhim. MELCHISEDEC VELNIC, starețul Mănăstirii Putna, în legătură cu pictarea bisericii mănăstirii;

Marți, 6 martie a.c.:

Primiri:

– Î.P.S. Mitropolit DANIEL al Moldovei și Bucovinei, înaintea plecării la Geneva, Elveția, pentru a participa la lucrările Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene;

– În cursul după-amiezei, Dl. RĂZVAN THEODORESCU, Ministrul Culturii și Cultelor, în legătură cu proiectele de perspectivă ale Bisericii Ortodoxe Române;

Miercuri, 7 martie a.c.:

Primiri:

– Î.P.S. Arhiepiscop NIFON al Târgoviștei, înaintea plecării la Geneva pentru a participa la lucrările Comitetului restrâns al Comisiei speciale privind participarea ortodocșilor la Mișcarea ecumenică;

– Dl. MUGUR ISĂRESCU, guvernatorul Băncii Naționale a României;

– Dl. GABRIEL MICU, fostul ambasador al României în Cipru;

Joi, 8 martie a.c.:

Primiri:

– Dl. DUMITRU D. IFRIM, scriitor;

– Dl. VIOREL BADEA și Dl. IURIE ROȘCA, membru al Parlamentului de la Chișinău;

– A binecuvântat pe angajatele Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor, adresându-le cuvânt de învățătură;

– A prezidat la Reședința Patriarhală ședința de lucru a Permanenței Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Tomisului, privind lucrările administrative curente;

Vineri, 9 martie a.c.:

Primiri:

– Dl. IOANNIS RAPTAKIS, consulul general al Republicii Elene în România, împreună cu soția, în vizita de prezentare la începutul misiunii diplomatice în țara noastră;

Sâmbătă, 10 martie a.c.:

Primiri:

– Delegația conducerii Serviciului de Telecomunicații Speciale condusă de Dl. ION SIMA, secretar de Stat, directorul acestui Serviciu;

– Pr. Prof. dr. JOHN BRECK;

Duminică, 11 martie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Sfântul Elefterie din București și a rostit cuvânt de învățatură la Duminica a II-a a Postului Mare;

Luni, 12 martie a.c.:

Primiri:

– Dl. Prof. univ. dr. VICTOR CRĂCIUN, președintele Ligii Culturale pentru unitatea românilor de pretutindeni;

Marti, 13 martie a.c.:

Primiri:

– E.S. Dl. JEAN-CLAUDE JOSEPH, ambasadorul Elveției la București, în vizita de rămas bun la încheierea misiunii în țara noastră;

– E.S. IOAN ROBU, Arhiepiscop romano-catolic de București în legătură cu organizarea în luna mai la București a Congresului cu tema "Familia și viața";

– Î.P.S. Arhiepiscop NIFON al Târgoviștei;

– Dl. drd. RADU PEDA;

– În cursul după-amiezei: delegația Ministerului de externe al Republicii Elene condusă de D-na ELISAVET PAPAZOI, Ministru supleant;

Miercuri, 14 martie a.c.:

Primiri:

– E.S. D-na IRINYI COMAROSCHY, ambasadorul României la Varșovia;

– D-na Prof. MARIA PĂTRAȘCU-BRÂNCUȘI, nepoata sculptorului CONSTANTIN BRÂNCUȘI, în legătură cu pomenirea prilejuită de aniversarea a 125 de ani de la naștere;

– P.Cuv. Protos. JUVENALIE IONAȘCU de la Parohia ortodoxă română din Roma, Italia;

Joi, 15 martie a.c.:

Primiri:

– D-na Prof. univ. dr. VIORICA MOISIUC și Dl. Prof. univ. dr. GELKU MAKSUTOVICI, în legătură cu organizarea unui simpozion dedicat personalității voievodului Mihai Viteazul;

Vineri, 16 martie a.c.:

Primiri:

– P.C. Pr. STATE SILVIU de la Parohia ortodoxă română din Istanbul, Turcia, în legătură cu problemele administrative ale acestei parohii nou înființate;

Sâmbătă, 17 - duminică, 18 martie a.c.:

– Însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal VINCENȚIU PLOIEȘTEANUL, a participat la festivitățile prilejuite de aniversarea a 80 de ani de viață a Î.P.S. Arhiepiscop BARTOLOMEU al Clujului. Întâmpinat la Aeroportul din Cluj-Napoca de către Înalt Prea Sfinția Sa și după un popas la Reședința arhiepiscopală, Prea Fericitul Părinte Patriarh a fost invitat să participe, împreună cu ierarhii prezenți, la Spectacolul aniversar intitulat "Arhiepiscopul" de la Teatrul Național din Cluj-Napoca și la lansarea volumului aniversar "Logos" și a CD-ului "Arhiepiscopul". Duminică, în Catedrala arhiepiscopală s-a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă. Alături de Prea Fericirea Sa s-au aflat: Î.P.S. Arhiepiscop BARTOLOMEU al Clujului, Î.P.S. Arhiepiscop ANDREI al Alba-Iuliei, P.S. Episcop GHERASIM al Râmnicului, P.S. Episcop IOAN al Oradei, P.S. Episcop JUSTINIAN al Maramureșului și Sătmarului și Prea Sfințiii Episcopi Vicari VINCENȚIU PLOIEȘTEANUL, IRINEU BISTRIȚEANUL, VASILE SOMEȘANUL și IUSTIN SIGHETEANUL. A rostit cuvânt de învățătură și a adresat, în numele ierarhilor Sfântului Sinod, la preoților și credincioșilor, cuvânt de felicitare a Î.P.S. Arhiepiscop BARTOLOMEU. După recepția oferită de Arhiepiscopia Clujului, în cursul după amiezii, s-a întors pe calea aerului în Capitală;

Luni, 19 martie a.c.:

– A primit delegația Comitetului director al Asociației Europene a Antreprizelor de Restaurare a Patrimoniului Arhitectural condusă de Dl. JEAN-MARC LANTRY, președintele Asociației, prezentată de Dl. Ing. MIRCEA MUGESCU, președintele SC Y & M;

Mărți, 20 martie a.c.:

Primiri:

– P. Cuv. Arhim. CIPRIAN ZAHARIA, starețul Mănăstirii Bistrița, jud. Neamț;

Miercuri, 21 martie a.c.:

- A prezidat ședința de lucru a Permanenței Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;
- A primit pe Dl. OCTAV COSMÂNCĂ, Ministrul administrației publice;

Joi, 22 martie a.c.:

- A binecuvântat plecarea primelor ajutoare colectate de Patriarhia Română prin Sectorul de asistență socială DIACONIA, destinate sinistraților din județele Bistrița-Năsăud și Maramureș;
- A primit pe D-na IRINA ARABAGIU, director general al Direcției Muzeu din cadrul Ministerului Culturii și Cultelor, în legătură cu aplicarea prevederilor Legii Patrimoniului cultural național mobil și modul în care Patriarhia Română poate să beneficieze de prevederile acestei Legi;

Vineri, 23 martie a.c.:

- A participat, însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal AMBROZIE SINAITUL, la recepția prilejuită de aniversarea Zilei naționale a Republicii Elene;

Sâmbătă, 24 martie a.c.:

- A participat la festivitatea redeschiderii Galeriei de Artă Românească Modernă a Muzeului Național de Artă al României;

Duminică, 25 martie a.c.:

- A săvârșit Sfânta Liturghie în Paraclisul patriarhal Sfântul Spiridon Nou din Capitală, fiind înconjurat de Î.P.S. Mitropolit TEOFAN al Olteniei, Î.P.S. Arhiepiscop NIFON al Târgoviștei, Prea Sfințiii Episcopi EPIFANIE al Buzăului, GALACTION al Alexandriei și Teleormanului, Prea Sfințiii Episcopi Vicari TEODOSIE SNAGOVEANUL, VINCENTIU PLOIEȘTEANUL, AMBROZIE SINAITUL și CORNELIU BÂRLĂDEANUL. A hirotonit arhiereu pe P. Cuv. Arhim. Dr. SEBASTIAN PAȘCANU, numit Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor cu titlul de "Ilfoveanul". A rostit cuvânt de binecuvântare și a felicitat pe noul arhiereu. A binecuvântat agapa oferită cu acest prilej la Reședința patriarhală;

Luni, 26 martie a.c.:**Primiri:**

- Î.P.S. AMBROZIOS, Mitropolit de KALAVRITA și Aighialia (Biserica Greciei), prezent în țara noastră cu ocazia festivităților prilejuite de aniversarea a 180 de ani de la începutul, la Iași, a Revoluției de eliberare a Greciei, însoțit de P.S. Episcop DAMASCHIN al Sloboziei și Călărașilor;

Mărți, 27 martie a.c.:**Primiri:**

– E.S. Dl. ZOZIMO JUSTO DA SILVA, ambasadorul Portugaliei la București, în vizită de prezentare;

– Dl. DORIN ANDRONACHE, primarul comunei Stăuceni și pe Dl. IOAN AFLĂCĂILOR, primarul comunei Tusești, jud. Botoșani, în legătură cu problemele sociale ale locuitorilor acestor localități;

– A participat ca invitat de onoare la emisiunea "Pentru dumneavoastră, doamnă", ce va fi difuzată de postul național de televiziune în perioada Sfintelor Paști;

Miercuri, 28 martie a.c.:

Primiri:

– D-ra LELIA MUNTEANU, redactor-șef adjunct la cotidianul "Adevărul";

– Dl. EMANUEL CORNELIU DOBRONĂUȚEANU, director general al SC Vie – Vin Murfatlar;

– P.S. Episcop GHERASIM al Râmnicului și P.S. Episcop CALINIC al Argeșului și Muscelului;

Joi, 29 martie a.c.:

Primiri:

– Î.P.S. Mitropolit TEOFAN al Olteniei, Arhiepiscop Locțiitor al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din America și Canada, înaintea plecării în Statele Unite ale Americii, pentru rezolvarea problemelor administrative curente ale eparhiei;

– P.S. Episcop GHERASIM al Râmnicului;

– Dl. Comandor ION IONESCU, directorul Muzeului Marinei Române din Constanța și D-na ELENA ILIE, șef secție – Memoriale la Muzeul Brăilei care au prezentat Prea Fericirii Sale ultimele lucrări și dorința membrilor redacției ca Prea Fericirea Sa să facă parte din Colegiul de onoare al Revistei Muzeului Marinei Române;

Vineri, 30 martie a.c.:

– A primit pe Î.P.S. Arhiepiscop NIFON al Târgoviștei, pe Dl. VICTOR OPASCHI, Consilier prezidențial și pe Dl. LAURENȚIU TĂNASE, secretar de Stat la Secretariatul de Stat pentru Culte, la încheierea ședinței de lucru a instituțiilor implicate în organizarea în România a Congresului internațional dedicat familiei și vieții;

– A primit pe D-na LILIANA PETRUȘ, redactor la cotidianul "Ora" și pe Dl. VALENTIN RACOVIȚĂ de la Biroul de pelerinaje al Patriarhiei Române în legătură cu pelerinajele credincioșilor ortodocși români la Locurile Sfinte;

Sâmbătă, 31 martie a.c.:

Primiri:

– Părintele MARIE-DOMINIQUE PHILIPPE, fondatorul Congregației Sfântului Ioan (romano-catolică), însoțit și prezentat de P.Cuv. Protos. IUSTIN MARCHIȘ;
 – Însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal VINCENȚIU PLOIEȘTEANUL, a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la Reuniunea de la Snagov – FORUMUL NATO 2002 –, consacrată susținerii integrării României în NATO, și a intervenit în cadrul discuțiilor prezentând punctul de vedere al Patriarhiei Române;

Duminică, 1 aprilie a.c.:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală împreună cu P.S. TEODOSIE SNAGOVEANUL, Arhiepiscop ales al Tomisului și cu P.S. SEBASTIAN ILFOVEANUL, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. A hirotonit preot pe P.C. Diac. EDUARD IOAN RĂDUNĂ, pe seama parohiei Chițorani, Protoieria Urlați, jud. Prahova și diacon pe licențiatul în teologie OCTAVIAN DOBRICĂ pe seama Spitalului CFR Ploiești și a adresat cuvânt de învățatură. A mulțumit P.S. TEODOSIE SNAGOVEANUL pentru strădanile în slujirea ca Episcop Vicar și a prezentat pe noul Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

Luni, 2 aprilie a.c.:

Primiri:

– Dl. Col. JOHN HAUBB din SUA împreună cu soția;
 – A participat –însoțit de Prea Sfinții Episcopi Vicari Patriarhali VINCENȚIU PLOIEȘTEANUL și AMBROZIE SINAITUL – la vernisajul expoziției de icoane "Cele nouă cete îngerești", desfășurat la Galeria Artelor a Cercului Militar Național în organizarea Catedrei de Patrimoniu cultural și Pictură bisericească a Facultății de Teologie a Universității din București, și a adresat cuvânt de binecuvântare;

Marti, 3 aprilie a.c.:

Primiri:

– Dl. Prof. univ. dr. GHEORGHE BUZATU, vicepreședinte al Senatului României și Dl. Prof. univ. dr. ION PĂTROIU, decanul Facultății de istorie a Universității din Craiova, în legătură cu propunerea canonizării voievodului Mihai Viteazul;
 – A participat la festivitățile prilejuite de aniversarea a 151 de ani de la înființarea Jandarmeriei Române și a adresat cuvânt de binecuvântare;

Miercuri, 4 aprilie a.c.:

– A primit la Palatul Patriarhiei Române pe cursanții seria a X-a de pregătire a Colegiului Național de Apărare pe care i-a binecuvântat;
 – A participat la Sesiunea solemnă prilejuită de împlinirea a 135 de ani de la înființarea Academiei Române. I-a fost înmănată cu această ocazie medalia jubi-

liară, "în semn de prețuire pentru activitatea în beneficiul comunității academice românești";

Joi, 5 aprilie a.c.:

Primi:

– Dl. ȘERBAN ANGHELESCU, președintele Asociației Artiștilor Plastici din România cu invitația de a participa la vernisajul expoziției de icoane "Rugă lemnului tăiat";

– Dl. DAN NICULESCU, președintele Fundației "Identitatea românească";

– Dl. Prof. univ. dr. THEODOR PURCĂREA, consilier de concurență, subsecretar de stat la Consiliul Concurenței, pe P.C. Pr. IOAN PURCĂREA;

– A vizitat împreună cu P.S. Episcopi TEODOSIE SNAGOVEANUL și SEBASTIAN ILFOVEANUL biserica Eroilor Revoluției interesându-se de stadiul lucrărilor de pictură;

Vineri, 6 aprilie a.c.:

– A acordat un interviu, pentru Antena Bucureștilor și Antena satelor, în legătură cu semnificația Săptămânii Sfințelor Patimi;

Sâmbătă, 7 aprilie a.c.:

– Însoțit de Î.P.S. Mitropolit NEOFIT de Ruse (Patriarhia Bulgară), de Î.P.S. Arhiepiscop NIFON al Târgoviștei, P.S. Episcop EPIFANIE al Buzăului, P.S. CALINIC al Argeșului și Muscelului, P.S. Episcop Vicar Patriarhal VINCENTIU PLOIEȘTEANUL, a plecat la Constanța în vederea instalării Arhiepiscopului ales al Tomisului, P.S. TEODOSIE. Întâmpinat la Fetești și Medgidia de numeroși preoți și credincioși, Prea Fericitul Părinte Patriarh a fost primit în Catedrala arhiepiscopală din Constanța de Î.P.S. Mitropolit TEOFAN al Olteniei, Î.P.S. Arhiepiscop LUCIAN, P.S. Episcopi CASIAN al Dunării de Jos, GHERASIM al Râmnicului, DAM-ASCHIN al Sloboziei și Călărașilor, IOAN al Harghitei și Covasnei, P.S. Arhieriei Vicari IOACHIM BĂCĂOANUL și CORNELIU BĂRLĂDEANUL. Prea Fericirea Sa a răspuns cuvântului de bun-venit, rostit în numele celor prezenți de P.C. Pr. STĂNEL HOGEA, Vicar administrativ al Arhiepiscopiei Tomisului. Au fost vizitate Centrul eparhial și Reședința Arhiepiscopiei Tomisului. A acordat un interviu pentru Televiziunea Română în legătură cu instalarea noului Arhiepiscop al Tomisului;

Duminică, 8 aprilie a.c.:

– În fruntea soborului arhieriei prezenți a săvârșit Sfânta Liturghie în spațiul amenajat lângă Catedrala arhiepiscopală din Constanța și a instalat ca Arhiepiscop al Tomisului pe Î.P.S. Dr. TEODOSIE PETRESCU. A adresat cuvânt ocazional:

Marti, 10 aprilie a.c.:

– A adresat mesaj pascal românilor din țară și din străinătate prin intermediul Societății Române de Radiodifuziune;

Miercuri, 11 aprilie a.c.:

– A adresat mesaj pascal prin intermediul emisiunii TELE MATINAL a Televiziunii Române;

Joi, 12 aprilie a.c. – Joia Mare:

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala patriarhală;
– A săvârșit în Catedrala Patriarhală, Denia celor 12 Evanghelii și a adresat cuvânt de învățătură;

Vineri, 13 aprilie a.c.:

– A adresat mesaj pastoral la Învierea Domnului prin intermediul TVR, Antena 1, PRO TV, Prima TV, SOTI NEPTUN și Radio Vest Timișoara;
– A săvârșit, în Catedrala Patriarhală, Denia Prohodului și a adresat cuvânt de învățătură;

Duminică, 15 aprilie a.c.:

– A săvârșit Slujba Învierii și Sfânta Liturghie în Catedrala patriarhală, adresând credincioșilor prezenți și tuturor românilor mesajul pastoral de Sfintele Paști;
– A săvârșit în Catedrala patriarhală Slujba Vecerniei – a doua Înviere – și a adresat cuvânt de învățătură;
– A participat la concertul Coralei preoților Sfântul Apostol Andrei, desfășurat la Palatul Patriarhiei Române primind felicitările preoților și credincioșilor din Capitală. A adresat cuvânt de binecuvântare;

Luni, 16 aprilie a.c.:

– A participat la concertul pascal "Ziua Învierii" desfășurat la Ateneul Român;

Miercuri, 18 aprilie a.c.:**Primiri:**

– Excelența Sa Dl. BLAGOJ ZASOV, ambasadorul Republicii Macedonia la București;
– Dl. ION LĂCUSTĂ, redactor la revista "Magazin istoric";
– P.C. Pr. NEDELEA CĂRĂMIZARU, directorul Seminarului teologic liceal din Giurgiu;

Joi, 19 aprilie a.c.:**Primiri:**

– Eminentă Sa R. VOBBE, șeful Bisericii Vechi catolice din Germania;

Marti, 24 aprilie a.c.:**Primiri:**

- Delegația braziliană condusă de Dl. Ministru CARLOS MARIO VELLOSO, Președintele Tribunalului Federal Suprem al Braziliei, și însoțită de E.S. D. JERONIMO MOSCARDO, Ambasadorul Braziliei la București;
- Î.P.S. Mitropolit PETRU al Basarabiei;

Miercuri, 25 aprilie a.c.:

Primiri:

- Î.P.S. Arhiepiscop TEODOSIE al Tomisului;
- Î.P.S. Arhiepiscop NIFON al Târgoviștei;

Vineri, 27 aprilie a.c.:

Primiri:

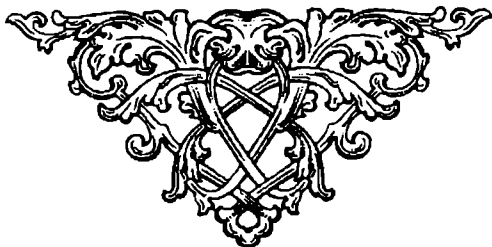
- Î.P.S. Mitropolit TEOFAN al Olteniei, Locțiitor al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din America și Canada, la întoarcerea din SUA;
- Dl. PHILIP SHIELDS (Australia);
- Conducerea Asociației internaționale de servicii de pază și securitate (IBSSA), formată din Dl. GEORGE POPPER, Președinte executiv, Dl. GIACOMO SPARTACO BERTOLETTI, Vicepreședinte și Dl. Dr. RONY KLUGER, Secretar General;

Luni, 30 aprilie a.c.:

Primiri:

- Dl. PATRICK BYRNE, Președintele Federației Internaționale de acțiune a creștinilor pentru abolirea torturii;

Pr. Nicolae Vladu

**LUCRĂRILE CONSILIULUI EPARHIAL
ȘI ALE ADUNĂRII EPARHIALE
A ARHIEPISCOPIEI TOMISULUI,
CONSTANȚA, 31 IANUARIE – 1 FEBRUARIE 2001**

În zilele de 31 ianuarie și 1 februarie 2001, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a participat la lucrările Consiliului Eparhial și ale Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Tomisului.

Prea Fericirea Sa a prezidat lucrările celor două foruri administrative bisericești în calitate de Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și în aceea de "locum tenens" al Arhiepiscopului Tomisului pe timpul vacanței survenită în urma pensionării Î.P.S. Lucian – la cererea sa – și până la alegerea și înscăunarea noului ierarh.

Miercuri, 31 ianuarie, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, însoțit de P.C. Prof. Diac. Nicu D. Octavian, Consilier Patriarhal, a făcut deplasarea la Constanța, cu autoturismul, fapt ce i-a prilejuit unele constatări cu privire la starea bisericilor din comunele prin care s-a trecut la faptul ca, și pe pământul dobrogean, zona misionarismului apostolic al celui dintâi chemat la apostolat, Sfântul Andrei, s-a înmulțit numărul mănăstirilor.

S-a trecut mai întâi pe la Mănăstirea Sfânta Maria –Techirghiol unde Prea Fericitul Părinte Patriarh a dorit să întâlnească obștea monahală și unde s-a întreținut preț de o oră cu Maica Stareță, Semfora Gafton și cu alte maici din consiliul de conducere al mănăstirii precum și cu părintele duhovnic, P.C. Arhimandrit Arsenie Papacioc.

După acest popas s-a mers la Centrul Eparhial unde, Prea Fericirea Sa, a avut bucuria să găsească sediul Arhiepiscopiei în faza finală de restaurare și în condiții optime corespunzătoare activităților administrative și de primire a noului ierarh. Aceste condiții l-au determinat pe Prea Fericirea Sa să poposească peste noapte în noul spațiu amenajat ca reședință vlădicească.

La orele 17,00 au început lucrările Consiliului Eparhial prezidate de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST.

În cuvântul de deschidere, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a arătat importanța acestei Eparhii în decursul veacurilor, fiind unul dintre cele

mai vechi centre bisericesti. A evidențiat numele ierarhilor de la Tomis, mai ales vrednicul Chesarie Păunescu, care a dus o viață de sfânt, ultimul fiind Î.P.S. Lucian care a fost prețuit de Sfântul Sinod pentru activitatea sa la Ierusalim, Paris, Sibiu și mai ales aici la Tomis. Amintind de retragerea Î.P.S. Lucian la pensie, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a asigurat pe cei prezenți de purtarea de grijă a Prea Fericirii Sale în ce privește pensia, locuința și păstrarea demnităților și lucrărilor Î.P.S. Lucian în calitate de Arhiepiscop în retragere.

După cuvântul de deschidere s-au prezentat dările de seamă de către consilierii de resort, după cum urmează:

– Pentru *sectorul administrativ bisericesc*, P.C. Pr. Consilier Savu Constantin;

– Pentru *sectorul cultural*, P.C. Pr. Consilier Cernica Gheorghe;

– Pentru *sectorul economic*, P.C. Pr. Vicar administrativ Hogeia Stănică, locțiitor de Consilier economic, și

– Pentru *sectorul misionar-social*, P.C. Pr. Consilier Dragoș Enache.

S-a prezentat și execuția bugetară pentru 2000 și proiectul de buget pe 2001.

După prezentarea dărilor de seamă, Prea Fericitul Părinte Patriarh a apreciat modul corect de lucru al consilierilor pe sectoare, fapt ce dovedește că la Tomis lucrurile au decurs normal, chiar dacă ierarhul a fost obligat să se retragă din cauza șubrezirii sănătății sale. Modul de lucru al consilierului a lăsat amprenta seriozității, corectitudinii și dragostei pentru lucrarea sfântă în slujba Bisericii.

S-au făcut urări de sănătate tuturor, asigurându-i de toată dragostea părintească, dragoste care se vede și acum prin participarea Prea Fericirii Sale ca Patriarh la aceste lucrări.

Intervenind adesea în timpul lucrărilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a insistat ca preoții să se implice mai mult în opera de ajutorare a celor în nevoi, să fie primii care să acorde sprijin văduvelor, orfanilor, copiilor străzii și altor categorii defavorizate.

A menționat necesitatea înființării unui cămin pentru preotesele văduve și fără nici un sprijin. De asemenea, a insistat ca preoții să folosească lumânări numai de la Arhiepiscopie și nu din comerț pentru a se constitui fonduri spre întreținerea bisericilor.

În privința pregătirii clerului, profesorii școlilor teologice să fie mai riguroși în sensul de a promova numai elementele care au chemare, dovedesc seriozitate și dragoste pentru cele sfinte. Să fie cercetați și cei care nu dovedesc chemare, aceștia urmând a fi îndrumați către alte școli.

Arătând că vremurile sunt grele, Biserica, preoții, mai ales, sunt chemați astăzi mai mult ca oricând să ajute, să aline suferința. Sunt mulți

copii ai străzii, iar de pe poziția noastră ca preoți, cu metodele și mijloacele specifice, să lucrăm așa cum au lucrat înaintașii noștri, care nu au fost scutiți de încercări.

A amintit de alegerea noului ierarh de Tomis, care trebuie să fie energetic, sânguincios, să continue activitatea Î.P.S. Lucian, care rămâne înscris în istoria Arhiepiscopiei Tomisului, ca vrednic ierarh, iubit de preoți și credincioși, apreciat de Sfântul Sinod și personal de către Prea Fericirea Sa. A îndrumat preoții să-i poarte respectul cuvenit ierarhului ce s-a retras și, bineînțeles, celui ce va fi ales.

În încheierea lucrărilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a adresat celor prezenți un scurt cuvânt, de mare sensibilitate, în care a spus:

↓ ***Înalt Prea Sfinția Voastră,
Prea Cucernici Părinți,***

Diacon patriarhal fiind, am participat la instalarea noului Episcop de Constanța, în 1944, Prea Sfințitul Chesarie Păunescu. Eram în timpul celui de-al doilea război mondial. Aici la Constanța se bombarda continuu. A fost lovită și reședința – Palatul Episcopal și Catedrala episcopală. Mi-aduc aminte că erau prezenți și membrii Consiliului Eparhial, iar la un moment dat, din cauza nesiguranței, s-a ieșit în stradă. Din cauza bombardamentelor am mers împreună cu toți ierarhii și delegații la Eforie Sud și acolo, într-o școală, am săvârșit slujba Te Deum-ului. Aceea a fost slujba de instalare a P.S. Chesarie, la Tomis. Prea Sfințitul Chesarie mi-a fost director de seminar la Cernica, opt ani de zile. Iată de ce am avut și am, față de acest om plin de sfințenie, un respect deosebit. În timpul bombardamentelor reședința a fost distrusă și Prea Sfinția Sa și-a amenajat, cum a putut, cancelaria și locuința. După război, a păstorit la Constanța până în 1949, când a fost numit la Galați, în urma contopirii Eparhiei Tomisului cu cea a Dunării de Jos. Este vrednic de amintit că aici la Constanța, până la instalarea Prea Sfințitului Chesarie, au fost vrednici și destoinici ierarhi precum Prea Sfințitul Gherontie Nicolau și Prea Sfințitul Ilarie Teodorescu.

Prea Sfințitul Ilarie a construit această reședință, Palatul Episcopal, ca prim Episcop al Constanței. Era un bun gospodar, un bun cântăreț și a avut un mare rol în acea mare acțiune de românizare a Dobrogei. Prea Sfințitul Gherontie i-a continuat lucrarea până la retragerea din scaun, în 1942. După război s-a restaurat Catedrala episcopală, Prea Fericitul Părinte Justinian acordând un ajutor financiar direct, pentru lucrările de reconstruire și pentru pictura acesteia.

Prin tot ce s-a realizat în timp, în această parte a țării, provincia Dobrogea a devenit o provincie puternică, istorică, cu nimic mai prejos decât Transilvania, Moldova sau Oltenia, încât ea se prezintă acum la înălțimea la care au dorit-o toți cei care au trudit la ridicarea ei.

Am prezentat aceste fapte de istorie pentru cei ce nu le cunosc, pentru întărirea zelului misionar al preotului, al Episcopului. Noi, ierarhii, în general, venim din mânăstire și în mânăstire ne întoarcem. Aici, Episcopul îndeplinește să o respecte întreaga viață. Cu regret spun că unele familii de preoți se destramă, pentru că sunt tratate cu prea mare superficialitate responsabilitățile acestei misiuni. Vom vedea ce măsuri trebuie să luăm, la nivelul Sfântului Sinod, împotriva preoților recăsătoriți. Sunt probleme grave, de aceea trebuie să cernem mai bine candidații la preoție, chiar și pe cei hirotoniți care au probleme.

Referitor la activitatea misionar-socială, la ajutorarea semenilor noștri, este necesară implicarea cu conștiinciozitate a preotului în activitatea misionară, altfel nu vom putea străbate încercările vieții. Trebuie să privim sub acest aspect la învățăturile, îndemnul și faptele Sfinților Trei Ierarhi și să ne adaptăm, din perspectiva lor, condițiilor actuale de viață. Și dacă i-am pomenit pe Sfinții Trei Ierarhi, păstori și dascăli desăvârșiți, gândul mă poartă la chipul preaiubitului meu înaintaș, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, de la a cărei naștere, anul acesta se vor împlini 100 de ani. Vreau să știți, iubii mei, că și pentru el, așa cum l-am cunoscut eu și generația mea, drept om de acțiune, trimis de Providență să slujească Biserica în vremuri tulburi, cartea a fost un izvor de rezistență și de păstorire și de păstrare a Ortodoxiei. La fel trebuie să rămână și pentru noi, acum când știința și cultura cunosc o mare dezvoltare. Iată de ce găesc laudabilă preocuparea față de școală, față de carte și, nu în ultimul rând, față de munca de la catedră, desfășurată în școlile teologice din Dobrogea, respectiv la Facultatea de Teologie a Universității "Ovidius" și la Seminarul Teologic din Tulcea.

Cât despre Fondul Filantropia, ce trebuie constituit pentru ajutoare sociale, trebuie să fim conștienți de importanța misiunii social-caritative, de implicare în colectă, așa cum fac anglicanii, prezbiterienii, pentru că "pe dătătorul de bunăvoie îl iubește Dumnezeu".

Avem unele situații deosebite. Mă gândesc la maicile preotese rămase văduve. Trebuie să organizăm pentru dânsle un ajutor din partea Bisericii, o mângâiere, să facem ceva, un sanatoriu sau un cămin.

Noi, ieri, la București, am pus piatra de temelie a unui cămin pentru mame și copii alungați în stradă, fără adăpost, victime ale violenței de familie. Trebuie să facem așa ceva în toată țara. Nu-i prea greu jugul lui Hristos,

pentru că însuși Mântuitorul spune: "*Luați jugul Meu că este bun și sarcina Mea este ușoară*" (Matei 11, 29-30).

Putem avea o trecere ușoară prin viață dacă manifestăm spirit de întru-jutorare. Prin fonduri, prin ajutoare, Patriarhul Justinian a făcut Fondul Central Misionar pentru ajutorul bisericilor din Europa, din America, din Basarabia, din Banatul sârbesc, din Ungaria. Sunt gânduri ale Duhului Sfânt care ne încălzește inimile.

Să fim cu luare aminte și la alte aspecte de viață cum ar fi întemeierea unei familii. E dureros că unii tineri căsătoriți, abia își încep viața de familie și nu după mult timp desfac căsnicia. În special, sunt îngrijorat de unii tineri teologi și preoți a căror vină o poartă profesorii acestora, ierarhii, că scot astfel de elemente. Trebuie mult discernământ și multă seriozitate în recrutarea, formarea și îndrumarea permanentă a acestora.

Vă mulțumesc pentru prezență și pentru seriozitatea cu care s-a lucrat. Se vede o activitate frumoasă. Ordine și disciplină la Cancelarie. Nu știu cum se prezintă situația în parohie. Sectoarele de activitate, au dovedit ordine în evidența tuturor lucrărilor, mod de lucru promovat de Î.P.S. Lucian, așa cum a fost de tânăr la Ierusalim, Europa Centrală, la Paris, apoi la Sibiu etc. Știm că Înalț Prea Sfinția Sa a manifestat pricepere și disciplină în lucrările de cancelarie.

Ca urmare se constată că se cunosc legile și toate rânduielele bisericesti.

A fost nevoie de muncă pentru punerea la punct a acestui așezământ la Tomis. Înalț Prea Sfințitul Lucian s-a achitat cu devotament de aceste atribuții, până la pensionare. Pentru scurta perioadă de vacanță a scaunului de la Tomis, cu bucurie și responsabilitate m-am implicat și eu și am zis: hai să fiu și eu părtaș cât de puțin la aceste realizări, aici la Tomis. În legătură cu retragerea Î.P.S. Lucian aș vrea să amintesc că aceasta este soarta noastră, a celor ce ne-am închinat viața Bisericii. Ne întoarcem de unde am venit, la mănăstire. Și eu am încercat la 75 de ani, să mă retrag, dar nu m-a lăsat Sfântul Sinod. Am venit înapoi la jug, la treabă, la desăvârșire. Așa este tradiția în Biserică. Mă bucur că Î.P.S. Lucian are forță să fie împreună cu noi la lucrări, azi și mâine, precum și de acum înainte, la toată cinstea ce i se cuvine.

Frațiiile și domniile voastre aveți posibilitatea să vă prezentați punctul de vedere și propunerile pentru o cât mai rodnică activitate pastoral-misionară și administrativ gospodărească pe care o dorim realizată în condiții cât mai bune. Cu ajutorul lui Dumnezeu vom reuși aceasta. Acum la intrarea în mileniul trei și Eparhia Tomisului se prezintă cu dovada trăirii creștinismului pe aceste meleaguri, cu roadele bimilenare, binecuvântate de Dumnezeu prin propovăduirea cuvântului Evangheliei de către Sfântul Apostol Andrei

și continuat prin ierarhi, preoți, călugări până astăzi. Prezența noastră aici este dovada continuității, misiunii primite spre împlinirea voinii lui Dumnezeu.

Așa să ne ajute Dumnezeu și în cadrul lucrărilor de mâine și în al celor de zi cu zi. Dumnezeu să vă binecuvânteze".

Lucrările Consiliului Eparhial s-au încheiat seara târziu într-o atmosferă de lucru responsabilă, apreciată, după cum s-a văzut, de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST.

A doua zi, 1 februarie 2001, au avut loc lucrările Adunării Eparhiale ale Arhiepiscopiei Tomisului, convocată în baza Ordinului nr. 2540/2000, aprobat de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST.

Începând cu ora 8,30, în prezența membrilor Adunării Eparhiale, a unor oficialități din municipiul Constanța, a unui număr de credincioși, precum și a Î.P.S. Lucian, a fost oficiată în catedrala Arhiepiscopiei un Te Deum pentru binecuvântarea lucrărilor Adunării Eparhiale. Prea Fericirea Sa a fost înconjurat la această sfântă slujbă de un mare sobor de preoți.

După săvârșirea Te Deum-ului, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST adresându-se celor prezenți a spus:

***Prea Cucernici Părinți și frați,
Membri ai Adunării Eparhiale,
Iubiți credincioși,***

"Mai mare iubire decât aceasta nimeni nu are: să-și pună cineva viața pentru prietenii săi" (Ioan 15, 13).

"La început de an, de deceniu, secol și de mileniu, cu atâtea probleme ce stau în fața noastră și a lumii, cu bucurie pășim, totuși, în acest străvechi ținut al Dobrogei și la Tomis, loc binecuvântat de Dumnezeu prin propovăduirea Evangheliei Mântuitorului Hristos chiar de "Cel dintii chemat" la propovăduire, Sfântul Apostol Andrei, prin sfințirea acestor meleaguri cu sângele martirilor, "sămânța a creștinismului" și prin mulțimea bazilicilor, case ale Domnului și locașuri de închinare pentru credincioșii trăitori aici de 2000 de ani.

Prin râvna și strădania Sfinților Apostoli s-a întemeiat aici, între Dunăre și Mare Biserica neamului nostru, care stă la loc de cinste în corolarul Ortodoxiei Universale. De aceea, oricine merge în afara țării, profesor de teologie sau credincios obișnuit, poate constata aprecierea de care se bucură neamul și credința noastră ortodoxă, datorită originii ei apostolice, din partea Bisericilor surori sau chiar de alte confesiuni. Ca popor binecuvântat de Dumnezeu cu o astfel de moștenire deosebită, sfântă, în care a rodit succesiunea apostolică a Sfântului Apostol Andrei ajunsă până în zilele

noastre, avem datoria de a păstra și duce mai departe acest tezaur sfânt al credinței și tradițiilor noastre ortodoxe și avem bucuria să constatăm că bunii noștri credincioși, preoți și ierarhi, realizează acest lucru.

În aceste vremuri frământate și tulburate de violența în societate și familie, se cere imperios ca Biserica, prin slujitorii și credincioșii săi, să iasă în întâmpinarea acestor fenomene îngrijorătoare, întrucât, așa cum spunea un sfânt părinte din sec. II, în scrisoarea către Diognet, "creștinii sunt sufletul lumii". În acest sens, toți creștinii –cler și credincioși – trebuie să venim în sprijinul semenilor noștri de astăzi aflați în suferință și neajunsuri, în spitale, orfeline, azile, case de copii, penitenciare, oriunde este nevoie de un cuvânt bun, de o mângâiere, de un sprijin material și moral din partea noastră.

În primele veacuri creștine, lumea păgână se mira de curătenia vieții creștinilor, de răbdarea lor, de spiritul lor de dăruire și sacrificiu, întrebându-se cu admirație: "ce fel de neam este neamul creștinilor? Cum de sunt atât de capabili de iertare, de dragoste și plini de solitudine față de semenii?". Aceste virtuți și fapte bune ale primilor creștini se cer și de la noi, azi, de la preoți și credincioși. Să ducem mai departe această sfântă tradiție și săvârșirea lucrului bun și bine făcut. Din partea clerului se cere mai multă osteneală, mai multă dăruire, o mai intensă lucrare pastorală și duhovnicească, căci responsabilitatea este pe măsura demnității. Pentru această osteneală este nevoie de sănătate și putere pentru a putea duce jugul slujirii tuturor în toate împrejurările vieții. Uneori, însă, sănătatea se împuținează și puterile scad. În acest sens suntem alături de suferința Înalț Prea Sfințitului Lucian, care s-a dovedit de-a lungul timpului a fi un cleric și ierarh de seamă, o personalitate înzestrată cu o deosebită sensibilitate și cultură teologică, științifică și liturgică. Oriunde s-a aflat: la Ierusalim, la Paris, la Sibiu și în cele din urmă la Tomis, Înalț Prea Sfinția Sa a probat aceste virtuți de care s-a bucurat Biserica noastră și întreg neamul românesc. Sfântul Sinod apreciază toată această osteneală a Înalț Prea Sfinției Sale în decursul întregii sale activități pastoral-misionare. Noi cu toții suntem alături de Înalț Prea Sfințitul Lucian care a hotărât să se retragă de la conducerea Arhiepiscopiei Tomisului și să se stabilească la Mănăstirea Cocoș. Cu atât mai mult apreciem alegerea Î.P.S. Sale de a se stabili la această oază de liniște duhovnicească, cu cât va fi înconjurat în continuare de grija și atenția celor ce i-au fost și îi sunt fii duhovnicești. Înalț Prea Sfinția Sa se va bucura în continuare de demnitatea treptei sale ierarhice și va putea participa și de acum înainte la viața Bisericii, la adunările eparhiale, la sfințirea Sfântului și Marelui Mir și la multe activități la care va fi invitat de către Sfântul Sinod și de către Centrele Eparhiale. După ce a dat curs cererii sale de retragere la

pensie, Sfântul Sinod a propus ca în scaunul vacant de la Tomis să fie prezentați drept candidați spre alegere doi ierarhi vrednici.

Măritul Colegiu Electoral Bisericesc se va întruni în ziua de 21 februarie 2001 pentru alegerea noului titular al Tomisului în persoana celui mai vrednic dintre cei doi candidați propuși. Vă îndemn să ne rugăm pentru acest act sfânt, ca Bunul Dumnezeu să asiste cu lucrarea Duhului Sfânt pe cei ce sunt chemați să voteze, ca aceștia să hotărască cum este mai bine pentru ca lucrarea ce se va continua la Tomis să meargă pe o linie ascendentă. Și multe sunt aceste lucrări ce stau înaintea Bisericii și a preoțimii pentru a răspunde așteptărilor credincioșilor și a celor ce au nevoie de ajutor.

În pofida tuturor neajunsurilor din societate, Biserica și lucrările sale sfinte și, sfințitoare merg înainte cu încrederea că Dumnezeu este cu noi. Să nu cădem în deznădejde, care este un mare păcat. Să fim atenți și cu luare aminte la lucrarea sectelor care-și întetesc uneltrile la adresa Bisericii Ortodoxe Române și caută să ademenească credincioșii noștri cu învățături străine spiritului dreptei noastre învățături. Chiar dacă sectele s-au înmulțit și își întetesc atacurile la adresa Bisericii noastre strămoșești, noi trebuie să răscumpărăm vremea în folosul mântuirii. Să cunoaștem și să înțelegem greutățile cu care se confruntă credincioșii și să contribuim la redresarea morală și spirituală a societății.

În vremea noastră vedem în jurul nostru și auzim la Radio și Televiziune tot felul de fapte reprobabile și înspăimântătoare privind violența în societate, în familie, crime, abuzuri de tot felul, deteriorarea relațiilor dintre oameni, dintre părinți și copii, sau lipsa grijii față de aceștia ce face să crească alarmant numărul copiilor abandonati, neșcolarizați sau copii ai străzii. Este nevoie de prezența, ajutorul și exemplul preotului și credincioșilor în mijlocul tuturor acestor evenimente.

Să fim, Prea Cucernici Părinți, exemple de viață creștină, după modelul primilor creștini despre care am amintit, pentru că cei ce săvârșesc fapte nesăbuite să ia aminte, să se rușineze și să fie ajutați și prin sfaturi și ajutor moral. Să-i îmblânzim pe cei cu sufletul întunecat și violent cu blândețea noastră creștinească. Să fim făcători de pace, atunci când vedem ura și zavistia între frați, între oameni, încât și ei să-și deschidă sufletul spre faptă bună și spre dragostea frățească. Să fim sprijinitori ai tuturor celor aflați în necazuri și suferințe. Nu trebuie să rămânem nepăsători față de durerile și lipsurile bătrânilor iar atunci când aceștia nu au pe nimeni să se gândească careva dintre noi care să-i ajute. La fel să-i sprijinim și pe săraci, pentru că după cum spune proverbul nostru românesc: "cine pe sărac ajută, pe Dumnezeu împrumută". Să fim buni și nestatornici sfătuitori și îndrumători

ai tinerilor să nu-i lăsăm să alunece pe căi greșite, să-i întoarcem de pe căile pierzaniei.

O povară grea a societății noastre este cea a copiilor abandonati, a copiilor străzii care, de asemenea, trebuie să îndreptăm grija și dragostea noastră. Toate acestea trebuie să constituie o preocupare a noastră de zi cu zi. În această situație îngrijorătoare Hristos trebuie să fie prezent, prin preoți și credincioși, în toate locurile durerii, pentru a aduce alinare și mângâiere.

Iubiți frați și surori,

În calitate de Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Locțiitor al Arhiepiscopiei Tomisului, prezidez astăzi lucrările Adunării Eparhiale în care se va reflecta osteneala anilor de arhipăstorie a Înalț Prea Sfințitului Lucian și se vor analiza realizările și cele ce mai trebuiesc îndeplinite de acum înainte în această eparhie. Cele mai sus amintite doresc să le pun la inima reprezentanților Centrului Eparhial, membrilor Adunării Eparhiale și tuturor credincioșilor ca preocupări de seamă în activitatea viitoare și ca o nouă dimensiune a lucrării Bisericii. De aceea, astăzi ne-am rugat, împreună, ca Dumnezeu să ne întărească în toată lucrarea noastră și să reverse binecuvântarea Sa peste lucrările Adunării Eparhiale.

Bunul Dumnezeu să binecuvânteze strădaniile noastre și să fim cu toții uniți în continuarea lucrărilor de instalare a noului titular al Tomisului și de lucrare ziditoare de suflet în de-Dumnezeu-păzita Arhiepiscopie a Tomisului".

La ora 9,30 au început lucrările Adunării Eparhiale prezidate de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, în deschiderea lor cei prezenți intonând rugăciunea "Cu noi este Dumnezeu" și "Împărate ceresc".

La începutul lucrărilor Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a arătat importanța organelor administrativ-bisericești, apoi, după constituirea biroului lucrărilor Adunării Eparhiale s-au anunțat comisiile de lucru: Comisia bisericească, Comisia culturală și Comisia economică.

În intervalul de timp cât s-a lucrat pe comisii, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a primit, într-o întrevedere de lucru, oficialități ale județului și municipiului Constanța, pe domnul Petre Chirobocea, prefectul județului Constanța și Stelian Duțu, președintele Consiliului municipal Constanța.

Distinsele personalități au exprimat interesul autorităților locale pentru activitatea administrativ-bisericească arătând că doresc să se implice în viitor și mai mult în această activitate, au avut cuvinte de laudă la adresa Î.P.S. Arhiepiscop Lucian, care la Constanța a fost un neobosit lucrător în via

Domnului și mai ales a exprimat sentimente de mare simpatie și atașament față de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST pentru grija nemijlocită din ultima perioadă, pentru treburile bisericești din Dobrogea.

Domniile lor au spus că așteaptă cu nerăbdare pe noul arhiepiscop pentru a continua, cu și mai multă energie, lucrarea în plan bisericesc.

După pauza de lucru pe comisii, au fost reluate lucrările în plen, în cadrul cărora au fost prezentate rapoartele, după cum urmează: pentru comisia bisericească, raportor P.C. Pr. Demir Ștefan, de la parohia Cernavodă II, pentru comisia culturală, P.C. Pr. Popa Nicolae, de la parohia Văcăreni, județul Tulcea, pentru comisia economică, P.C. Protoiereu de Babadag, Pencu Marc Georgian, de la parohia Enisala, iar pentru comisia misionar-socială, P.C. Pr. Gavrilă Dumitru, de la parohia Buna Vestire, județul Tulcea și profesor la Seminarul Teologic Tulcea.

A mai fost prezentată execuția bugetară pentru anul 2000 și proiectul de buget pentru anul 2001.

În încheierea lucrărilor Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, apreciind modul în care acestea s-au desfășurat, a rostit în fața celor prezenți o cuvântare deosebit de importantă pe care o redăm în continuare:

Prea iubiți Părinți și onorați membrii ai Adunării Eparhiale,

"Cu prilejul lucrărilor Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Tomisului am avut bucuria să constat întocmirile și realizările de seamă ale preoților, școlilor teologice și ale ostenitorilor de la Centrul Eparhial, care au muncit cu dăruire pentru a fi la înălțimea cerințelor. Am constatat că toate acestea s-au făcut sub îndrumarea Înalt Prea Sfințitului Lucian care până la solicitarea retragerii a fost neobosit lucrător în via Domnului, fapt dovedit de atașamentul pe care i l-ați arătat și de dragostea cu care, și acum, când Înalt Prea Sfinția Sa se află în suferință, îl înconjurați.

Este un lucru nespus de frumos acest sentiment de atașament, care se completează în creștinism, alinând suferința dătătoare de înnoire, dătătoare de transformare sufletească și dătătoare de o nouă viețuire în Hristos. Faptul că v-ați atașat de Înalt Prea Sfințitul și suferiți acum alături de el înseamnă că aici a fost o comuniune dumnezeiască. Retragerea Înalt Prea Sfinției Sale este o rupere, o rupere materială, dar nu o rupere sufletească. Eu însumi am fost mult zdruncinat și încercat, când suferința Înalt Prea Sfinției Sale s-a agravat. Îmi dădeam seama că aici este Constanța, poarta țării, aici trebuie să fie un ierarh care să biruie și din punct de vedere fizic, nu numai spiritual. De aceea, a venit Înalt Prea Sfințitul aici, în urmă cu 15 ani, pentru ca în

1990 Sfântul Sinod să organizeze Arhiepiscopia Tomisului, al cărei Întâistătător a fost ales, conducând cu râvnă, înțelepciune și blândețe, treburile bisericești din această parte de țară.

Dar vasul cel de lut este supus stricăciunii. Toți suntem vase de lut, fără expresie. Vedeți că Dumnezeu ne arată în viață exemple mari de șefi de state și de alte personalități, care acum sunt, se afișează cu aspirații, cu realizări de seamă, dar mâine nu mai sunt. Așa și noi în Biserică. Dar în Biserică avem, spre deosebire de lumea cea deșartă, credința noastră care ne face să fim una cu Hristos și în viața de aici și în viața de dincolo. Trebuie să avem în vedere mai ales viața de dincolo și să o dobândim prin faptele și viețuirea noastră pe pământ. De aceea, sunt cuprins de tristețe pentru că, spre deosebire de atunci, când am venit să-l aduc pe Înalt Prea Sfințitul aici să-l așez în tronul arhieresc, acum trebuie să facem în așa fel încât, chiar și fără Înalt Prea Sfinția Sa, Biserica să meargă înainte și să ne gândim la un urmaș al său.

În viața noastră trebuie să aibă prioritate Hristos, învățătura Sa și Biserica Sa. De aceea, după cum știți cu toții, și eu, la un anumit moment, m-am retras din responsabilitățile mele atunci, când alții au gândit o asemenea măsură, când atâția și atâția îmi atribuiam fapte de care nu eram în întregime vinovat. Nimeni nu-i nevinovat în viață și sigur că noi, ierarhii Bisericii, ne-am cerut iertare printr-o scrisoare din 3 ianuarie 1990, dar aceasta se uitase. Atunci m-am dat deoparte și Dumnezeu a vrut, prin Sfântul Sinod, să fiu rechemat la lucrarea mea. Nu mi-a fost ușor, pentru că existau grupări pro și contra care se luptau să mai vin sau să nu mai vin. Atunci am apreciat că trebuie să fac ascultare hotărârii pe care o va lua Sf. Sinod.

Eu am fost călugăr în tinerețea mea, de la 14 ani și am învățat ascultarea față de Biserică, iar dacă Sfântul Sinod a hotărât să revin, am făcut ascultare. Dacă nu ar fi hotărât astfel, eu eram acum cine știe unde, în vreo mânăstire. Astfel, după cum vorbeam acum două clipe cu Înalt Prea Sfințitul aș fi avut și eu răgazul să văd un răsărit și un apus de soare, în liniște, pentru că toată viața mea am făcut ascultare și am îndeplinit dorințele celor care exprimau voința Bisericii noastre.

Nu mai puteam în asemenea condiții de tulburare, când câțiva studenți de la Facultatea de Teologie din București, manipulați, bineînțeles, de răuvoitorii Bisericii, mi-au cerut "demisia". Le-am spus atunci, în clipele acelea deosebit de grele când ei au venit în ianuarie 1990, știind că nu erau convinși că fac bine, ci cei ce i-au trimis, adresându-mă, le-am spus: dragii mei, nu știu dacă v-ați spovedit înainte de Crăciun, dacă v-ați împărtășit, ca studenți teologi; nu știu, de asemenea, dacă veți deveni preoți sau nu. Dar ceea ce faceți voi acum, să știți că nu a făcut nimeni în toată istoria universală a Bisericii. Săcotindu-i ca pe niște copii pe care eu i-am ajutat și mi-am

consecrat mare parte a vieții și tinereții mele, slujirii seminariștilor și teologilor – generații de preoți tineri – din anii slujirii mele, acum m-a întristat profund acțiunea lor. Însă spun în fața părinților episcopi și preoți că în 1986 am fost ales Patriarh, în urma trecerii la cele veșnice a fericitului întru pomenire patriarh Iustin. Îndată am refăcut clădirea Facultății de Teologie din București, aflată în stare de a nu se putea folosi, am consolidat-o, cu gândul la ei. Clădirea se afla în iulie 1986 răvășită. Se apropia septembrie fără să se întrezărească posibilitatea adăpostirii studenților și profesorilor, spre a se începe cursurile. La deschiderea din octombrie au fost terminate lucrările și sfințite toate spațiile spre bucuria tuturor. Aceasta a fost posibilă prin prezența mea aproape zilnic pe șantier. Am construit clădirea cea mare, căminul studentesc cu șapte etaje, în condițiile de atunci, cu mari greutate administrative și financiare, numai cu gândul ca studenții teologi să se bucure de cazare și cantină.

După ce, cu decenii în urmă ca episcop sau mitropolit restaurasem și construisem numeroase biserici și mănăstiri în Moldova și în Oltenia, la Arad și la Oradea, la Sibiu pe unde-am fost loctiitor, când am văzut în față niște copii pe care eu i-am ajutat – pe unii din ei chiar îi cunoșteam bine – iar ei manifestau atâta revoltă dureroasă, am gândit să cer Sf. Sinod retragerea la o mănăstire. Le-am spus: Fiți liniștiți copii, nu vă tulburați pentru mine, căci vă voi da o lecție, aceea că îmi știu care este datoria mea. În acea clipă am rugat pe Prea Sfințitul Nifon să dea citire retragerii pregătită și scrisă de mine cu câteva zile înainte. "Citește Prea Sfințite, te rog, și potolește-i", am spus. A citit-o. În acel timp mă gândeam totuși cum s-a produs acea răvășire în sufletele acestor tineri teologi, de la cine le venea acea ură nestăvilită; și în numai două săptămâni aveau înfățișare atât de sălbatică. Cât de mult se schimbă ființa umană când sufletul este tulburat ca la acești foarte tineri "colindători". M-am hotărât, de aceea, să dau întâietate Bisericii, trebuie să mă dau deoparte spre a nu păgubi activitatea care trebuie să folosească libertatea. Mi-am făcut singur, absolut singur hotărârea, fără a mă consulta cu cineva decât rugăciuni către Maica Domnului.

Când au auzit citindu-se retragerea mea, copiii aceștia care erau trimiși – s-au smerit și ei și au început să se retragă și să plece ca niște străini de la străini. Pentru aceasta am adăugat: Fiți liniștiți, frații mei, că aceasta rămâne o lecție pe care v-am dat-o. Biserica trebuie să aibă prioritate în viața noastră, a fiecăruia dintre noi. De la mănăstire am venit și acolo mă duc. De acolo nimeni nu mă mai scoate, decât Sfântul Sinod.

A doua zi se întrunea Sfântul Sinod, în cea de-a doua ședință din anul 1990. Înainte de ședință s-au prezentat câțiva dintre ei cerându-și iertare. Bineînțeles că i-am iertat spunându-le că nu sunt ei vinovați pentru aceasta,

ci în primul rând eu, care a trebuit să iau viața așa cum se prezintă în asemenea timpuri. Poate și cuvântul cronicarului care spunea că nu sunt vremurile sub om, ci bietul om sub vreme se adeverește. I-am asigurat că voi prezenta retragerea mea Sfântului Sinod, care însă n-a aprobat-o, dar la rugămintea: dați-mi și mie binecuvântarea să admir în liniște răsăritul și apusul soarelui a aprobat pentru un timp de îngrijire a sănătății. Înalt Prea Sfințitul Lucian a fost de față atunci. Știți dumneavoastră cu toții foarte bine ce înseamnă un răsărit de soare privit în liniște, sau un apus de soare! Eu le-am privit îndelung în copilărie pe colinele din jurul satului natal. Mergeam atunci cu mica turmă de mioare a părinților mei, la câmp și așa m-am bucurat în întregime de frumusețile naturii pe care nu le uit.

Iată însă că Dumnezeu, prin Sfântul Sinod m-a rechemat la datorie. A fost foarte greu; presiuni asupra mea erau cererile călugărilor, preoților și credincioșilor. În duhul ascultării am spus tuturor atunci: Cum va hotărî Sfântul Sinod. Dacă Sfântul Sinod hotărăște să mă înapoiez, voi veni. Sunt dator să fac ascultare. Dacă nu, mă înclin până la pământ și mă retrag la mănăstire, de unde am venit. Sfântul Sinod a hotărât însă să revin și să reiau activitatea de mare responsabilitate. Iar acum, după foarte multe greutăți, pe care numai eu le știu, și după atâția ani, suntem așa cum ne vedeți, cu mila lui Dumnezeu. El mi-a purtat pașii aproape pe toate meridianele pământului, pentru a răspândi și întregi lucrarea Bisericii noastre și în afara țării, la românii din acele părți și la alte Biserici din lume.

Ceea ce am făcut noi astăzi, în cadrul lucrărilor Adunării Eparhiale, și ceea ce vă spun acum și v-am spus și altădată –nu este meritul nostru, ci ajutorul Duhului Sfânt. De la Marii Părinți ai Bisericii am învățat și noi această lucrare în ogorul Bisericii. Văzând ce moștenire sfântă aveți aici în Dobrogea, apreciind munca și strădaniile care s-au desprins din dările de seamă ale Consiliului Eparhial prezentate Adunării Eparhiale, vă felicit pe dumneavoastră, preoțimea, mănăstirile și credincioșii. Să pășiți pe aceeași cale. Să păstrați acest fond extraordinar, acest fond de aur al Bisericii noastre: credincioșii, preoții, călugării și Patrimoniul unic din Dobrogea.

Nu în zadar a fost Jerfa primilor martiri aici, a primilor martiri creștini, la fel cu a celor din Spania, din Roma, din nordul Africii, cu floarea credinței din primele secole. Avem și noi, aici în Dobrogea, această cunună a martirilor. Vă pun la inimă aceasta, părinților și fraților care sunteți în Adunarea Eparhială; încercați să transpuneți toate aceste valori spre sporirea credinței. Trebuie să corespundem cerințelor actuale a pastorației noastre în sensul cuvântului Sfântului Maxim Mărturisitorul, Dionisie Areopagitul, al Sfântului Casian Dobrogeanul de aici, de la noi, și al celorlalți Sfinți Părinți Tomitani. Aveți un fond aici în Dobrogea; din sfinte moaște, în morminte de

martiri, care sunt încă în pământ, sub picioarele noastre. Acest fond, aceste chipuri de sfinți tomitani trebuie să ne lumineze, să ne îndrume să facem binele pentru Biserica noastră, spre a fi la înălțimea chemării și așteptării credincioșilor.

Și Dobrogea este pământul cel mai scump al țării noastre; tot atât de scump ca și Bucovina sau Transilvania, dacă nu mai mult, pentru că aici aflăm primii pași ai Sfântului Apostol Andrei. Dar trebuie ca și noi preoții și călugării să menținem această strălucire a vieții și faptelor noastre. Aveți mânăstiri frumoase și de maici, și de călugări. Acum au apărut și în Transilvania, unde mânăstirile au fost dărâmate la 1762 iar Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Bartolomeu le-a reînviat acum. Acestea sunt mărturiile că Dumnezeu ne vorbește și își arată iubirea Sa prin ele. Cu aceste sfinte locașuri ca și cu strălucirea bisericilor de la parohii, să ne îndepărtăm de rutină, care ne paște uneori, de egoism și mai ales de înstrăinarea cea dintre noi, care înseamnă înstrăinarea de Hristos, de Calea, Adevărul, Viața și Iubirea. Să ieșim din această robie a lipsei de comuniune, nu numai prin lipsa spovedaniei și împărtășirii cu vrednicie, ci și lipsa armonică dintre predică și fapte, să predicăm și prin viața și prin familia preotească.

Se vorbește mult despre participarea țării noastre la strălucirea comunității europene. Este o preocupare necesară deoarece însăși firea poporului român ne îndeamnă spre aceasta. Nu ne este străină istoria, civilizația, cultura și imensa gândire și arta creștină europeană.

Istoria și cultura Țărilor Române s-au împletit cu valorile europene. Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Neagoe Basarab și alți domnitori și sfetnici ai lor îi surprindem, nu numai înveșmântați după moda europeană, dar și luptând și apărând Europa, atunci când aceasta era pusă la încercare. Strălucirea bisericilor, palatelor domnești și alaiul din jurul curții domnești, erau consemnate cu multă admirație de toți cei ce vizitau Principatele Române de la diaconul Paul de Alep și de alți cronicari din Răsărit până la numeroși misionari și trimiși papali, care străbăteau ținuturile noastre de la un capăt la altul. Dacă ar fi fost fundamentalisti confesional, nu ar fi fost întâmpinați și primiți la același izvor și sub acelaș cer senin al Carpaților atâția semeni de altă etnie și altă credință. Contactul cu Europa trebuie să fie prilej de dăruire sufletească, de bunătate, de iubire, de noblețe în cultura și umanismul creștin, strămoșesc, imprimat în arta, scrisul și mai cu seamă în familia Bisericii și a Neamului de învățatura Sfinților Părinți și Pravilelor domnești de la Iași, Curtea de Argeș, Govora etc.

Pentru aceasta, stăruiesc mult ca prin părinții protopopi, părinții consilieri și ierarhul care va veni, misiunea creștină împreună cu Hristos și de înălțare în smerită cugetare cu fapta și cuvântul, să continue. Ținutul dintre

Dunăre și Mare, Dobrogea să devină cu adevărat o Grădină a Maicii Domnului, statornicită și stropită de sângele martirilor, a primilor martiri creștini pe pământul nostru românesc.

Vă mulțumesc tuturor pentru împrejurarea și participarea de astăzi, pentru felul cum v-ați prezentat. Plec la București încurajat de gândurile, nădejdiile și așteptările dumneavoastră. Îl îmbrățișez pe Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop Lucian care mi-a dăruit dovada înțelegerii situației sale și a prețuirii de care se bucură în iubirea fiilor săi sufletești pe care i-a păstorit timp de ani. Dar prin aceste clipe au trecut și alții și vom trece fiecare dintre noi în viață. Când îi încredințăm lui Dumnezeu viața, atunci rămânem în seama Lui în toată siguranța.

Iată, însă, că Înalț Prea Sfințitul, cu credința în Dumnezeu a înțeles această suferință a sa, care a dezechilibrat puterea sa de muncă și ne-a arătat că Biserica este mai presus decât noi. Să luăm, așadar, pildă din viața Înalț Prea Sfinției Sale. Biserica trebuie să meargă înainte cu valorile ei, cu creșterile ei în Hristos și în viața fiilor ei.

De aceea, Înalț Prea Sfinția Voastră, aici și acum vă împărtășim gânduri de dragoste, de prețuire și admirație pentru tăria sufletească cu care ați întâmpinat această suferință neașteptată, iar frațiilor voastre, vă apreciez tăria și consecvența cu care v-ați respectat, v-ați iubit ierarhul dumneavoastră.

Să rugăm pe Dumnezeu ca în ziua de 21 februarie să ne ajute să-l alegem pe cel mai potrivit pentru lucrarea acestui Ogor al Bisericii Ortodoxe Române de la malul Mării Negre.

Nădăjduiesc să ne revedem la Patriarhie în aceeași atmosferă sărbătorească și apoi, aici, la instalarea noului ierarh, ca într-o familie duhovnicească.

Dumnezeu să ne binecuvânteze, să ne ajute și fiți pururea încredințați că suntem împreună, urmându-i pilda Sfântului Apostol Andrei.

Cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST a fost ascultat cu mare atenție și a produs o vie emoție în rândul ascultătorilor.

La plecarea spre București Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a fost înconjurat cu toată dragostea de către toți participanții la lucrările Adunării Eparhiale.

Diac. prof. Nicu D. Octavian

VIII. BISERICA ȘI ȘCOALA

SPIRITUL CATEHEZEI PATRISTICE ÎN LUCRAREA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DE EDUCARE RELIGIOASĂ A TINERETULUI

1. Viața creștină apostolică în lumina harului Dumnezeu prin Hristos

Lucrarea lui Dumnezeu în Hristos de îndreptare a omului este aceea de mișcare a adâncului inimii prin căldura harului dumnezeiesc: "*El sapă la rădăcina pomului*", acolo unde se strecurase moartea, îl udă, îi pune *îngrășăminte* și "*așteaptă roade*" (Luca 13, 8-9), adică faptele cele bune, care prin har vor izvorî din inimă ca dintr-o fântână cu apă vie a recunoștinței.

Robia patimilor este starea oamenilor la care îi dusese prin sminteală faraonul acestei lumi, "diavolul", tocmai prin aducerea lor în seama minții lor, călcând Cuvântul lui Dumnezeu, Lumina vieții veșnice. În lumina harului, această sminteală apare ca o "rătăcire" a drumului, pierdere de la mâna lui Dumnezeu și umplere de sine, pagubă sufletească, "jefuire de averile părintești" și rănirea trupului cu moartea. În limbajul Mântuitorului, acest lucru însemna a rămâne "abia viu", trăind adică numai cu pâine (până ce trupul se întoarce în pământ), nu și cu tot Cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu ca putere a vieții și învierii. Prin harul lui Hristos Iisus înviat, omul credincios este scos cu putere din robia și legăturile patimilor la libertatea și bucuria roadelor Duhului Sfânt. Învierea ca răscumpărare a trupului este și înfiere (Romani 8, 23).

Tineretul este deosebit de sensibil față de lucruri care-i sunt impuse din afară și tot așa de sensibil față de lucruri care vin din interior, de la inimă. Știm însă că prin Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Dumnezeu a interiorizat tocmai ceea ce în Legea Veche era "exterior" și acest lucru deoarece și acel "exterior" era ceva care provenea tot de la Dumnezeu: Legea de pe tablele de piatră s-a dat numai poporului Israil ca rânduială "din afară". Însă prin Mântuitorul Iisus Hristos, Dumnezeu a rânduit "harul și adevărul": "Legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul s-au dat prin Iisus Hristos".

Un singur lucru este însă neîndoielnic după Sfânta Scriptură și anume că în Mântuitorul, în harul Său dumnezeiesc, nu poate fi vorba de orice fel

de libertate, de o libertate după mintea cuiva, ci numai despre o libertate duhovnicească, interioară: *"Trăiți ca oameni liberi, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperământ al răutății, ci ca robi ai lui Dumnezeu"* (I Petru 2, 16), întrucât El a scris voia Sa în inimi prin sfințirea ei în Hristos. În acest fel neamurile care erau "viță sălbatică", aveau nevoie să fie "altoite" pe trunchiul, pe rădăcina Legii Vechi, înnoite în Fiul lui Dumnezeu întrupat, pentru a dobândi înfierea. De aceea, Sfânta Scriptură vorbește despre *"libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu"* (Romani 8, 21). Este vorba deci, de o libertate a unor fii în casa Tatălui lor, în familia lor, în sânurile Tatălui, în mângâierea Duhului Sfânt. Este vorba de o libertate sfințită, la care s-a ajuns prin "scrierea în inimi a vocii lui Dumnezeu", și aceasta este o cu totul altfel de libertate, decât a celor care nu știu de Dumnezeu, nu-L cunosc ca "Tată" în Hristos. Ele erau "străine pe lume fără Hristos și fără Dumnezeu". Dacă Israil era "aproape", dar încă nu "în casă", astfel neamurile erau "departe" de casa Tatălui, în "țara depărtată" a fiului risipitor, unde ele umblau după mintea lor din cauza necredinței și care tocmai de aceea nu-și puteau stăpâni trupul și erau mânate de poftele trupului. trăiau ca oameni trupești, nu duhovnicești: *"Întrucât n-au încercat să aibă pe Dumnezeu în cunoștiință, i-a lăsat și Dumnezeu în seama minții lor lipsite de judecată să facă cele ce nu se cuvine"* (Romani I, 28).

În Legea Veche, cei din Israil, spre deosebire de neamuri, se puteau numi "cei de aproape", dar nu încă și "în casă", aflându-se până la "plinirea vremii" la "țarina Legii" la care se osteneau ca "robi". Din "țara depărtată" fiul risipitor îi descria astfel: *"Câți argați ai Tatălui meu sunt îndestulați de pâine, iar eu mor aici de foame!"*. Numai prin Mântuitorul urma să se împlinească și pentru "argați" profeția: *"Rămășița lui Iacob va prinde rădăcini în jos și va aduce roade în sus"* (Isaia 37, 31).

Însă deosebirea dintre cei de sub Lege, fie ea exterioară, fie interioară lor, și dintre cei din afara ei o arată însuși Mântuitorul când spunea: *"Omul cel bun, din comoara cea bună a inimii lui scoate cele bune, pe când omul cel rău, din comoara lui cea rea, scoate cele rele"* (Matei 12, 35), adăugând aici că răutatea celor nedrepti de sub Lege, poate fi mai rea, așa cum lumina devenită întuneric este mai rea decât întunericul. Lucrarea lui Dumnezeu în Hristos de îndreptare a omului este aceea de mișcare a adâncului inimii omului prin căldura Harului dumnezeiesc: *"El sapă la rădăcina pomului"*, îl udă, îi pune îngrășăminte și *"așteaptă roade"* (Luca 13, 8-9), adică faptele cele bune, care prin har vor izvorî din inimă ca dintr-o fântână cu apă vie, a recunoștinței. Aceste roade nu sunt "planificate", dar desigur "așteptate", după cum s-a profetizat în Psalmi despre cei ce vor iubi pe Dumnezeu prin harul Mântuitorului Hristos: *"Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul*

necredințioșilor și în calea păcătoșilor nu a stat și pe scaunul hulitorilor n-a șezut, ci în Legea Domnului este voia lui și la Legea Lui va cugeta ziua și noaptea, și va fi ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor care rodul său va da la vremea sa, și frunza lui nu va cădea și toate câte va face vor spori" (Psalm 1, 1-3).

După cum la poporul lui Dumnezeu din vechime Legea dată pe table de piatră era o pecetluire a eliberării din robia Egiptului, iar Țara făgăduinței era un adaos pentru primirea și ținerea acestei Legi, tot astfel prin Mântuitorul Hristos, voia lui Dumnezeu este "sfințită" "scrisă în inimi", ca temelie a libertății adevărate în urma dezlegării din legăturile patimilor ca o bucurie a mântuirii prin "Lumina" de care fug "latura și umba morții": "Veți scoate apă cu bucurie din izvoarele mântuirii". Robia patimilor la care îi duse prin sminteală faraonul acestei lumi, "diavolul" tocmai prin aducerea lor în seama minții lor, călcând Cuvântul lui Dumnezeu, Lumina vieții veșnice. În lumina harului, această sminteală apare ca o "rătăcire" a drumului, pierdere din mâna lui Dumnezeu și umplere de sine, pagubă sufletească ca "jefuire de averile părintești" și rănirea trupului cu moartea. În limbajul Mântuitorului, acest lucru însemna a rămâne "abia viu", trăind adică numai cu pâine până ce trupul se întoarce în pământ, nu și cu tot Cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu ca putere a vieții și învierii.

Însă harul ca bucurie a mântuirii, ca însetare după roadele Duhului Sfânt, ostenește păcatul în trup, ca împlinire a profeției: "*Că la Domnul este milă (har) și multă mântuire la El și El va izbăvi pe Israil de toate fărâdelegile lui*"; "*Cât sunt de departe răsăriturile de la apusuri a depărtat de la noi fărâdelegile noastre*". Prin harul lui Hristos Iisus înviat, omul este scos prin credință cu putere din robia și legăturile patimilor la libertatea și bucuria roadelor Duhului Sfânt: "*El ne-a izbăvit din lațul vânătorului, lațul s-a rupt și noi am zburat*". Învierea ca răscumpărare a trupului nostru este și înfiere (Romani 8, 23).

Pentru cei care înțeleseseră greșit "libertatea" față de Legea Veche Sfântul Apostol Pavel arată că, tocmai ceea ce era exterior, pe table de piatră ca voie a Sa, Dumnezeu a mutat în inimi prin inima Fiului Său întrupat, care El însuși spusese despre slujirea Sa: "*Să nu socoți că am venit să stric Legea și proorocii. N-am venit să stric, ci să plinesc*". Iar Sfântul Pavel adaugă: "și pentru că suntem fii (adică fii ai lui Dumnezeu, părtași la cuvintele Tatălui de la Botezul Domnului: Acesta este Fiul Meu cel iubit întru care este bunăvoința Mea!)" a trimis Dumnezeu pe duhul Fiului Său în inimile noastre prin care strigăm: "*Tatăl nostru*" (Galateni 4, 6).

Dobândirea stării de fiu al lui Dumnezeu prin interiorizarea, scrierea în inimi a vocii Sale este invocată în mod deosebit în mod deosebit în cererea din Rugăciunea

Domnească: *"Facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ!"*. Aici se invocă împlinirea voinței lui Dumnezeu, nu ca și în Legea Veche prin frică, ci într-un mod nemaiauzit până atunci: *"Precum în cer"*, adică așa cum se ținea ea acolo întrucât este *"pâine a ființei"*, *"a vieții"*, mană cerească. Jertfa Mântuitorului pe Cruce, lemnul crucii Sale, a prefăcut apele amare ale Legii Vechi în ape dulci ale harului dumnezeiesc, care slobozesc sufletul din robia egoismului ca sursă a patimilor robiei: *"Cel ce face păcatul este rob al păcatului, iar robul nu rămâne pe veci în casă (câci trăiește numai cu pâine până ce trupul se întoarce în pământ), dar fiul rămâne pe veci"*. *"Dacă Fiul Omului vă va face liberi, cu adevărat veți fi liberi"* (Ioan 8, 34-36). Este vorba de o eliberare pentru a rămâne pe veci în casă, în starea aceea din Hristos împărtășită prin Învierea Sa: *"dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfânt"*, ca temelie a Împărăției lui Dumnezeu. În Hristos ne-a arătat Dumnezeu *"casa cu temelii pe piatră"* care rezistă la *"vânturi și valuri"* în lume, realitate pe care o exprimă cântarea *"Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare"*; *"Cetatea cu temelii tari a cărei meșter ziditor este Dumnezeu"*; *"pământul făgăduinței"*; *"pământul celor vii"* din care Dumnezeu făgăduise că va izgoni pe toți vrăjmașii omului, că va certa moartea și va nimici boldul ei care este păcatul și va așeza iubirea de Dumnezeu din toată inima prin sfințirea Numelui Său în Hristos ca putere de dezlegare din legături: *"Scoate din temniță sufletul meu ca să se mărturisească Numelui Tău"* și astfel cei ce cred în El *"fericiți vor umbla în cărările poruncilor, că vor mânca toată roada cea de viață"*, cum arată o cântare bisericească.

Dacă Dumnezeu a iubit lumea atât de mult încât L-a dat pe Hristos să-I fie *"Cale, Adevăr și Viață"*, dar lumea prin necredință și-a arătat vrăjmășia față de El, încât între El și lume este moartea lui Hristos ca vărsare de sânge din partea lumii, astfel Sfinții Apostoli au îndemnat pe cei credincioși să nu amestece *"calea cea strâmtă"* a lui Hristos cu *"calea cea largă a lumii"*: *"Ce însoțire are dreptatea cu fărădelegea?"* (II Corinteni 6, 14). Grija de a nu fi înțeleasă greșit libertatea în Hristos au avut-o și Părinții Apostolici, care în operele lor lasă să se vadă antagonismul dintre calea morții și calea vieții în Hristos, calea întunericului și calea luminii, calea răului și calea binelui și astfel cu aceste călăuze ale credinței adevărate nenumărați creștini s-au jertfit pentru Mântuitorul Hristos secole de-a rândul cât au durat persecuțiile, care de care mai sângeroase, până în anul 313. În limbajul Mântuitorului acest lucru însemna *"greul zilei"*, față de *"arșița"* care avea să urmeze în perioada de libertate din afară. Termenul de *"arșiță"* se referea la mulți care aveau să înțeleagă greșit libertatea creștină, amestecând credința mântuitoare cu învățături omenești prin care aveau să ducă pe mulți la rătăcire, așa cum a fost Arie din Alexandria. Tulburarea în urma stricării credinței a fost pen-

tru Biserică o cruce mai grea decât cea a persecuțiilor, iar credința mântuitoare a fost păstrată cu strădanii grele a Sfinților Părinți celor mari ai Bisericii. Dogmele sfinte prin care a fost mărturisită credința în Sinoadele Ecumenice, constituiau granița pentru libertatea omenească fără de care adevărul se putea pierde, după îndemnul apostolic: "Cu preț mare ați fost răscumparați, nu vă faceți robii oamenilor". În opera sa "Despre rânduiala cea adevărată", Sfântul Grigorie de Nyssa a vorbit din nou despre sensul adevărat al libertății pe calea mântuirii. Căci în acea vreme de grea zguduire pentru credință, căci tulburarea venea acum dinlăuntrul ei, Biserica avea să repete simbolic istoria eroului antic, Odiseu, despre care s-a spus că ajungând în sfera de influență a sirenelor, după ce scăpase de primejdiile strâmtorii dintre Sicilia și Caribda, s-a legat de catargul corăbiei și și-a pus ceară în urechi. Pentru Biserică, acel "catarg" nu era altul decât Mântuitorul Hristos iar "ceara" erau dogmele care fereau auzul de învățături greșite și astfel Biserica a ocrotit harul Mântuitorului ca dar al lui Dumnezeu pentru mântuire, după îndemnul apostolic: "Căutați pacea cu toți și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul, veghind cu luare aminte ca nimeni să nu rămână lipsit de harul lui Dumnezeu și ca nu cumva, odrăslind vreo pricină de amărăciune, să vă tulbure, și prin ea mulți să se molipsească" (Evrei 12, 14-15).

2. Libertatea națională și credința în Hristos

Recunoștința vie pentru darul lui Dumnezeu în Hristos, care nu numai izbăvește din stricăciune viața omului (Psalm 102, 4), ci îl și încununează cu darurile Duhului Sfânt, este lucrătoare și în Biserica Ortodoxă Română în toată istoria ei, întocmai ca și în Biserica Sfinților Apostoli, prin punerea în lucrare a talanților încredințați. Și în vremea noastră "a făcut biruință cu brațul Său Domnul, risipind pe cei mândri cu cugetul inimii lor". De aceea, pe lângă grija de a nu se mai întoarce în "Egiptul tiraniei", cum poruncise Dumnezeu poporului ales după trecerea prin Marea Roșie, atenția deosebită trebuie să se îndrepte către călăuzirea la Hristos a tineretului. Ateismul din timpul dictaturii nu a însemnat practic o desființare a religiei, ci o înlocuire a lui Dumnezeu cu omul. Educația materialist-ateistă făcea ca omul să devină "măsura lui însuși", ceea ce după învățătura creștină era doar urmarea păcatului strămoșesc. Păcatul strămoșesc a dus la închiderea inimii și ascuțirea minții, descrise ca o "cunoștință a binelui și răului", ca o libertate față de Dumnezeu, împotriva plinătății inimii. Simbolul stării omului de după păcatul strămoșesc, ajuns "de capul lui", a fost șarpele descris ca "cel

mai șiret dintre toate fiarele câmpului", dar în același timp ca fiind "fără inimă" și plin de toată cruzimea.

Într-o manieră idealist-abstractă, școala ateistă ascundea sistematic orice mizerie a vieții umane, boala, moartea, accidentele, catastrofele, cultivând încrederea numai în știință și tehnică. În școli, tineretul era crescut într-o atmosferă artificială, care nu avea nici o legătură cu viața. Educația urmărea de fapt desființarea personalității, deoarece conducătorii aveau nevoie numai de roboți, nu de personalități; de sateliți, nu de planete. După terminarea școlii, tinerii se izbeau de realitățile vieții pentru care nu aveau nici o pregătire sufletească și urmările cele mai grave erau, nu numai "divorțurile" atât de numeroase, ci chiar și "sinuciderile". În mod organizat, școala ateistă căuta să despartă pe copii de părinți. Atunci când oamenii nu aveau de unde să cunoască pe Dumnezeu, în afară de revelația naturală, s-a spus despre ei: "*Cugetele inimii lor sunt îndreptate spre rău încă din tinerețile lor*" (Geneza 8, 21). Este vorba de perioada când copiii ajunși la adolescență, nu mai ascultă de părinți, spre răul lor personal, așa cum se arată în porunca a V-a din Decalog. Cu atât mai rău era însă când această tendință era cultivată la copii chiar în cadrul școlii. Această acțiune era sincronizată cu marginalizarea Bisericii în viața socială și încurajarea disensiunilor.

Dar mântuirea omului în Hristos, începută prin Sfântul Ioan Botezătorul a fost profetită ca întoarcere a inimii fiilor spre părinți, "*ca să le fie lor bine și să trăiască ani mulți pe pământ*", iar Biserica a fost profetită ca fiind "casa părintească" pentru întoarcerea fiului risipitor la Dumnezeu. Prin Biserică omul este ajutat să depășească starea de "măsură a lui însuși" și de "cunoștință a binelui și răului" care duce la fărâdelegi și se termină cu moartea. El este adus la credință și la "comuniune", trăsături esențiale ale caracterului creștin¹. Biserica lui Dumnezeu continuă lucrarea Mântuitorului pe pământ, care a venit "*ca lumea viață să aibă și mai mult*". Educația spirituală înseamnă subordonarea întregii existențe a omului, puterii spiritului. În această educație, credința și comuniunea se exprimă prin rugăciune și jertfelnicie. Nici o altă pedagogie nu-l poate duce pe om la o astfel de tărie de caracter. Orice pedagogie se ocupă cu problema reinnoirii morale prin educarea tineretului. Dar pedagogia creștină pleacă de la faptul că răul din societate este de fapt răul din om. Ea caută înlăturarea răului din om sau izbăvirea de păcat, căci scopul educației creștine trece dincolo de marginile vieții pământești. Educația creștină caută să imprime în sufletul omului nevinovăția copilăriei pentru toată viața ca pe o cale a sfințeniei. Nevinovăția

1. Pr. D. Calugăr: "Caracterul religios-moral creștin", Sibiu, 1955. Vezi și Pr. V. Coman: "Religie și caracter", Sibiu, 1944; de asemenea: R. Voeltzel: "Education et Revelation", (la pedagogie chr), Paris, 1960.

copilăriei și cunoștințele maturității duc la desăvârșirea omului în Hristos: "Nu fiți copii cu mintea, fiți copii când este vorba de răutate", îndemna Sfântul Apostol Pavel. Este greșită părerea că pe măsură ce omul se instruește se și îndepărtează de credință, întrucât de la credința din instinct, ar ajunge la o credință din inteligență și din voință. Cultura adevărată este un rod al lucrării Sfântului Duh. Cultura adevărată înseamnă sfințenie. Educația religioasă a tineretului, deosebi în epoca adolescenței, este deosebit de importantă, deoarece în viața tinerilor la această vârstă au loc mari transformări psiho-fizice și odată cu ele și o mare transformare religioasă: spiritul critic, sentimentul erotic, pornirea spre acțiuni eroice și neliniștea religioasă, sunt caracteristici primordiale ale acestei vârste. Nu este vorba de slăbirea sentimentului religios, ci de intensificarea activității acestuia, de conflicte de ordin religios-moral, care pot duce, fie la certitudini de neclintit, fie la indiferență.

Veacurile creștine primare ne oferă o viață de aur a credinței. Dragostea de aproapele a sufletelor de apostoli și de părinți din aceste veacuri s-a făcut simțită, nu numai în îndemnul și învățăturile lor, ci și în credința, evlavia și exemplul virtuții creștine duse până la martiriu. În vremea lor, prin Sinoadele Ecumenice, s-a limpezit învățătura credinței mântuitoare, s-au așezat dreptățile de viață morală, rugăciunile și cântările pentru cultul creștin, Sfintele Taine pentru primirea darurilor Sfântului Duh. Ca niște adevărați Părinți ai Bisericii, autorii din această perioadă, au lăsat, nu numai opere exegetice, dogmatice, liturgice și canonice, ci și vestite opere catehetice, apărute în școlile creștine de la Alexandria, Atena, Antiohia, Ierusalim sau Edesa. Printre marii Părinți ai Bisericii pe care îi putem socoti pedagogi, se numără Origen, Clement Alexandrinul, Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nazianz, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Chiril al Ierusalimului și Sfântul Ioan Damaschin. Înțelegerea, trăirea și împărtășirea credinței creștine, alcătuiau un întreg indivizibil în sufletele acestor mari dascăli ai Bisericii a căror grijă și râvnă deosebită s-a arătat și față de educația religioasă a copiilor și a tinerilor.

Astfel, Clement Alexandrinul cere educatorului creștin "să strecoare catehemenului în puține cuvinte regulile unei vieți cu adevărat creștine, de teama de a nu fi sedus de către cei dedați băturii, de avari, înșelători, jucători de cărți, adulteri, impudici, iubitori de spectacole, vraci superstițioși, și de sacrilegi, de fermecători, de horoscoape și tot felul de ghicitori și de toți cei ce trăiesc în neorânduială". Despre râvnă catehetului creștin, Fericitul Augustin spune: "Să avem pentru ei o inimă de părinte și măruntaie de mamă și când în acest fel vom fi una cu ei, ceea ce le vom spune va fi pentru ei ca și pentru noi. Puterea acestui sentiment care ne face să pătimim împreună cu

suferințele și relele aproapelui, merge până la a ne transpune pe unul în locul celuilalt".

Fericitul Augustin recomandă în tratatul său "De catehizandis rudibus" metoda istorico-inductivă, Sfântul Vasile insistă asupra nevoii de a se trezi atenția prin întrebări, iar Sfântul Grigorie de Nyssa a accentuat mai ales principiul de a se avea în vedere în procesul de catehizare, pe lângă legătura strânsă dintre instruire și educație și cultivarea individualității catehumenilor. Sfântul Vasile cel Mare a inițiat în Răsărit înființarea de școli mănăstirești, evoluție care a durat până la apariția islamismului în secolul VII, după care catehizarea a rămas doar în seama familiei.

3. Importanța educației moral-religioase în spiritul catehezei patristice

Biserica ortodoxă și-a păstrat comoara credinței apostolice în condițiile grele ale invaziei popoarelor migratoare și ale vicisitudinilor istoriei sale atât de frământate. La scurt timp după apariția tiparului, s-au tipărit în limba română și însemnate opere educative din Sfinții Părinți. Primele traduceri referitoare la instruirea religioasă și la educația creștină a copiilor și a tineretului, au fost tâlcuirile Sfântului Ioan Gură de Aur la Sfânta Scriptură, tipărită de către traducătorii Bibliei de la București (1688) sub titlul de "Mărgăritare", în care erau cuprinse printre altele și admirabilele sfaturi ale acestui Sfânt Părinte al Bisericii către părinți pentru buna creștere a copiilor lor. Această carte a mai fost tipărită și în anii 1746 și 1872. Cele mai multe traduceri din Sfinții Părinți privitoare la educația copiilor și a tineretului le-a dat Mitropolitul Grigorie IV Dascălul, de la care avem: "Cuvinte" (1827), din Sfântul Ioan Gură de Aur cu un capitol special (p. 43-50), dedicat creșterii copiilor; "Împărțire de grâu" și "Puțul Sfântului Ioan Gură de Aur" cu importante capitole privitoare la educația creștină a copiilor. Sfântul Ioan Hrisostom a fost socotit cel mai mare educator creștin al copiilor și al tineretului, întrucât de la el ne-au rămas principiile fundamentale ale catehezei patristice pentru copii. Mitropolitul Grigorie a lăsat un mic tratat din Sfinții Părinți cu privire la educația copiilor intitulat "Pedagogia creștină". Traducerile amintite ne arată în ce măsură educația creștină în școala românească a tineretului nostru sub oblăduirea Bisericii s-a aflat sub influența binefăcătoare a pedagogiei Sfinților Părinți. Tot el a tradus cartea lui Nicodim Aghioritul numită Exomologhitaru, cu titlul "Carte folositoare de suflet". Traducerea din rusește "Oglinda sufletului" făcută de Mitropolitul Veniamin Costache a fost de mare importanță pentru viața duhovnicească. Tot el a tradus și catehismul Arhiepiscopului rus Platon, operă pe care o tradusesse

pentru Ardeal Gheorghe Lazăr. Trebuie pomenit și ierarhul unit Samuil Micu Klein, tot pentru Ardeal, ca mare traducător din Sfinții Părinți între ale cărui manuscrise rămase netipărite se află și "Catehezele" Sfântului Chiril al Ierusalimului.

În perioada dintre cele două războaie mondiale s-a remarcat o criză a învățământului religios. Astfel, la Congresul Ortodox de la Salonic (1930) și de la Basel (1937) s-a vorbit despre nevoia unei schimbări fundamentale și reorientări în spiritul ortodoxiei patristice. La Congresul de teologie ortodoxă de la Atena (1936) s-a cerut schimbarea radicală a metodei învățământului religios din școli și întoarcerea la doctrina Sfinților Părinți, împotriva unei concepții raționalist-utilitariste în cadrul învățământului religios, în care primează cunoștințele, iar nu formarea unei conștiințe religios-morale. Pentru a se putea vorbi de o educație creștină prin Biserică trebuie schimbată profund însăși mentalitatea educatorilor².

Teologii ortodocși români din toate provinciile românești care au luat parte la acel Congres și-au exprimat hotărârea de a adânci în toate ramurile de studii teologice operele Sfinților Părinți, a căror adâncă cugetare și trăire creștină pot ajuta la rezolvarea atâtor probleme din viața creștină actuală. Numeroase personalități culturale ale neamului, cunoscând și spiritul Ortodoxiei și trecutul Bisericii Ortodoxe, au cerut ca instrucția religioasă să se ridice la idealul conștiinței creștine a poporului, ca o realitate vie a vieții creștine. De altfel în perioada dintre cele două războaie mondiale s-au făcut auzite multe critici la adresa învățământului religios în școli, care s-ar fi mărginit în primul rând la noțiuni abstracte și definiții teoretice, fără a se ține seama de duhul vieții creștine. Acest învățământ a rămas numai la materia de învățământ, părăsind preocuparea educativă, aceea de a forma buni creștini. Sub influența metodelor raționale, s-a ajuns mai mult la un didacticism intelectual, decât la o educație religios-morală. Cu atât mai mari sunt meritele celor ce au tradus din Sfinții Părinți scrieri de educație creștină de dragul înaltelor principii creștine ale educației în școală. Sfârșitul perioadei dintre cele două războaie mondiale a consemnat o intensă preocupare de întoarcerea la izvoarele credinței pentru pregătirea conștiinței creștine.

După anul 1948, Biserica a fost teoretic despărțită de statul care a adoptat o ideologie ateistă, dar în fapt ea era limitată la desfășurarea cultului în locașurile sacre. Activitatea ei de propovăduire în societate era considerată propagandă religioasă și pedepsită prin lege. În același cadru legal redus se practica și acțiunea ei filantropică. Școala era total separată de Biserică. Din cauza concepției ateiste se cultivau la nivel național relații de învrăjpire

2. Simion Mehedinti: "Apropierea de Iisus prin Biserica noastră prin alegerea educatorilor", București, 1935.

între cele două instituții: pe de o parte se admitea în mod restrictiv catehizarea tineretului, dar numai în locașul bisericesc, iar pe de altă parte, dacă elevii și studenții erau vădiți că au fost la biserică și au participat la slujbe, erau pedepsiți, fiind urmăriți, dacă mergeau la slujbe în Săptămâna Patimilor, sau de Paști, sau la alte sărbători. Statul urmărea ca tocmai în aceste mari Sărbători și Duminici să organizeze activități așa-zis educative pentru tineret, împiedicându-l astfel în mod voit de a participa la viața religioasă. Afirmarea sistematică a ateismului de stat era în schimb protejată de nenumărate forme legale și susținută prin instituții specializate și ascunse. Cu vremea începuse ca această propagandă ateistă să aibă unele rezultate. S-a lățit însă și mai mult o necunoaștere a conținutului și a temeiurilor credinței, și prin acest lucru o slăbire a ei. De această necunoaștere s-au resimțit mai ales generațiile mai tinere, crescute în școli în vremea regimului dictatorial, pentru că, practic, nu aveau alte posibilități de asimilare a credinței și de primire a unei educații moral-religioase. Copiii au fost victimele cele mai lipsite de apărare ale sistemului dictatorial.

Într-o atitudine, nu lipsită de oportunism, învățământul religios din școlile dinainte de război, a fost aspru criticat atunci când statul ateu a cerut separarea învățământului laic de cel bisericesc. Iată o mostră a unei asemenea critici: "Cine nu știe cât de falimentar a fost învățământul religios din școala trecută. Cine nu știe că acest învățământ nu a dat decât un indiferentism religios, cu toată programa analitică, mereu adaptată, cu toate manualele școlare revizuite, cu toate că acest învățământ se preda atât în cursul primar cât și în cel secundar, în total 12 ani?... Ceea ce s-a neglijat foarte mult de către foștii cateheți, ceea ce a contribuit la nereușita vechiului sistem, a fost neglijarea principiului social-moral din creștinism... S-a uitat că acest învățământ trebuie să țintească în a-i determina pe cei catehizați la acțiuni morale și sociale, folositoare atât individului cât și societății din care face parte". Prin astfel de critici se cerea Bisericii să se angajeze în viața socială, dar nu i se permitea să-și expună învățătura ei proprie și să lucreze cu mijloacele ei specifice. Iar marginalizarea ei din ce în ce mai pronunțată din sfera vieții sociale făcea evidentă tendința statului ateu de a o elimina. Era ca și cum cineva ar fi fost lovit în cap și apoi acuzat că nu se poate ține pe picioare. Până la schimbarea din anul 1989, Biserica a avut de dus o cruce îndoită, aceea a suferințelor dinlăuntru, pe care numai Dumnezeu le știa și a opriului din afară.

Înnoirea duhului catehezei patristice poate veni în întâmpinarea problemelor societății din vremea noastră, deoarece tradiția Sfinților Părinți înseamnă legătura cea mai strânsă cu viața și numai astfel ea poate constitui o cale a soluționării problemelor omului modern dominat de tehnică. Dar

dacă tradiția și cultura înseamnă drumuri vechi, dar și drumuri noi care duc la Hristos, astfel factorii principali pentru educația religioasă creștină sunt educatorii creștini cateheți și în primul rând preotul. Harul preoției este mai mare decât toate problemele misiunii sale. Când Mântuitorul a spus: *"Păstorul cel bun sufletul își pune pentru oi"*, a arătat că misiunea preoției este o lucrare a inimii și numai astfel pentru inimi. Esența lucrării preoției în Hristos este tocmai *"scrierea voci lui Dumnezeu în inimile oamenilor"*, pentru ca ei să cunoască pe Dumnezeu ca Tatăl lor care este inimă, iubire și comuniune. Deci educația creștină este mai mult decât o lucrare etic-moralizatoare, sau mijlocitoare de cunoștințe. Ea este "venire în numele Domnului" și urmarea ei este sfințirea celor ce cred.

4. Personalitatea creștină – Ținta educației creștine în cateheza patristică

Lucrarea și slujirea în cadrul învățământului catehetic trebuie să corespundă Cuvântului lui Dumnezeu care este în Hristos *"har și adevăr"*. Orice propovăduire a Cuvântului lui Dumnezeu care nu are pe Hristos ca măsură, nu poate pătrunde la inimă, și deci nu o poate sfinți, așa cum Legea veche nu putea duce la desăvârșire. Dacă pentru tot cel ce crede în Hristos dragostea și jertfelnicia constituie esența vieții sale creștine, astfel ele sunt în primul rând realități ale slujirii adevărate a păstorului care-și pune sufletul pentru oi. A sări pe aiurea în staulul oilor, înseamnă a căuta, nu inima lor, ci alte interese. Oile însă ascultă de glasul păstorului care-și pune sufletul pentru ele și atunci el merge înaintea lor, iar ele îl urmează, așa cum îndemna Sfântul Pavel: *"Urmați-mi mie precum și eu lui Hristos"* (I Corinteni 4, 16), singura cale care nu poate ajunge la *"baterea oilor"*, nici la *"alergarea după ele"* și deci la *"risipirea averilor stăpânului"*.

Împărtășirea Cuvântului lui Dumnezeu în Hristos a fost împlinirea făgăduinței lui Dumnezeu făcută prin profeți, ca sădire a Cuvântului Său înlăuntrul oamenilor, nu pe table de piatră ca mai înainte. Ori de câte ori Cuvântul lui Dumnezeu scris în inimi prin sfințire și trăit în comuniune în Biserică era scos și lăsat în seama minții omenești, Biserica a căutat trăirea lui mai ales prin Sfânta Liturghie. Astfel, pe lângă mărturisirea credinței adevărate prin dogmele Sinoadelor Ecumenice, Biserica a recurs la trăirea liturgică a Cuvântului lui Dumnezeu cu sensul profund de răscumpărare al Jertfei Mântuitorului, ca izvor al unității duhului în Hristos. Prin darul Duhului Sfânt dăruit la Cincizecime, Mântuitorul Hristos este în ea mai mult decât prin Întrupare. Ea nu se mai poate întoarce la Hristos dinainte de Cincizecime, la Hristos cel din fața ochilor: *"Noi care am cunoscut pe*

Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaștem așa" (II Corinteni 5, 12), au spus Sfinții Apostoli despre faptul că Biserica are pe Hristos în inima ei prin Duhul Sfânt. De aici izvorăște și puterea preoției de a învăța prin har, ca o "*scriere în inimi*" a Cuvântului lui Dumnezeu. Preotul catehet este chemat să influențeze prin căldura sufletului său, prin puterea vieții sale, mai presus de orice manuale, sau planuri didactice. Desigur, nu se poate trece cu vederea pregătirea teologică și pedagogică religioasă atât de necesară pentru activitatea unui catehet și nici condițiile canonice ale activității educativ religioase, dar însușirea principală a educatorului creștin este vocația spre catehizare, dăruirea jertfelnică de sine: "*Cu măsura cu care măsurați vi se va măsura; se va turna în sânul vostru măsură plină, îndesată și cu vârf*" (Luca 6, 38). Toate acestea alcătuiesc trăsături de bază ale pedagogiei patristice. În acest sens este necesar să se facă aplicarea procedurii așa-numit "supranatural", cel al metodei patristice, întâlnit la marii cateheți și predicatori creștini ca Sfântul Chiril al Ierusalimului, Sfântul Ioan Gură de Aur, fericitul Augustin, etc. Metoda lor supranaturală se prezenta în forme aproape liturgice sau rituale.

Biserica nu este împotriva culturii³, ci împotriva intelectualismului unilateral, prin care se neglijează formarea caracterelor adevărate. Obiectul care cultivă simțirea și voința de bine a omului este religia creștină. Ea are cea mai bogată contribuție la formarea caracterelor adevărate. Educarea tineretului este rolul cel mai important al religiei. Biserica nu vrea să facă din fiecare elev un teolog, ci suflete credincioase. Cel mai înalt scop al predării cunoștințelor religioase este trăirea lor, practicarea virtuților creștine. Alături de "teologia mentis" trebuie să se facă "teologia cordis", căci dacă distanța dintre intelect, inimă și mână nu este mare, totuși ea constituie drumul cel mai greu de străbătut.

Desigur că religia este o chestiune de libertate: credința nu se poate impune cu sila. Dar introducerea religiei ca disciplină obligatorie în școli nu echivalează nicidecum cu impunerea silită a credinței. Pentru a avea de ales și a consimți liber la maturitate în legătură cu credința, creștinismul care a avut un rol hotărâtor și esențial în cultura și în istoria poporului nostru, ca și a întregii omeniri, trebuie făcut cunoscut tinerei generații. Înlăturarea ideologiei, care la rândul ei se opunea cu înverșunare creștinismului, nu trebuie să lase un gol atât de mare în educația și formarea culturală a generației viitoare. Cum era de așteptat, a existat o mare opoziție față de reabilitarea religiei ca obiect de învățământ obligatoriu. Acest lucru se explică prin faptul că în pregătirea, îndeosebi a cadrelor didactice, era obligatorie însușirea concepției evoluționiste împotriva celei creaționiste a religiei creștine.

3. Vezi Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu: "Teologie și Cultură", București, 1993.

Opoziția era cultivată atunci cu atâta înverșunare, încât nu era îngăduit nici măcar dialogul între concepția creștină și cea marxistă așa cum, dintre toate țările răsăritene, acest lucru a fost posibil numai în Cehoslovacia. Era o dreptate să se revină în educație asupra a ceea ce s-a înlăturat cu forța. Lipsa acestei pregătiri ar face ca mai târziu, tocmai această generație tânără să acuze pe cei care le-au impus optica lor subiectivă, că au frustrat pe cei mici de cea mai profundă experiență de viață și de nădejde a omenirii, care este credința și viața creștină.

Este în consensul întregii Evanghelii faptul că eliberarea omului de sub orice fel de asuprire, face parte din drepturile fundamentale ale omului. Nu trebuie însă niciodată scăpat din vedere faptul că firea omului odată eliberată de orice asuprire, are nevoie de călăuzire pentru a nu se manifesta ca "*viță sălbatică*", "*vrăjmașă din fire cu Dumnezeu*", și în această privință nu este îngăduit nimănui să fie idealist. Eliberarea și asuprirea s-au succedat în istoria omenirii ca o muncă a lui Sisif. Tot astfel dreptatea și pacea nu s-au putut împăca niciodată pe pământ: "*Când fiara ostenită-n Cain tace/ E sângele lui Abel care strigă*", scria poetul Vlahuță. Numai în Hristos, pe calea voii lui Dumnezeu se pot ele regăsi, după cum s-a profetizat: "*Mila și adevărul se vor întâmpina/ Dreptatea și pacea se vor săruta*" (Psalm 84, 12). Cei care și-au pus nădejdea în ideologie s-au dovedit, nu numai idealști, cât mai ales ca cei ce au stricat în suflete "altoiul" viței de vie sădit cu sudoarea frunții prin Biserică pentru credință. Pentru că lipsa binelui în suflet nu înseamnă un loc rămas gol ci înseamnă posibilitatea răului de a prinde rădăcini și a se dezvolta. Biserica a chemat în Hristos, nu la schimbarea rolurilor între asupriți și asupritori, ci la adunarea în Hristos, calea Domnului: "*Tot dealul să se pogoare/ Toată valea să se umple*", cum mărturisea Sfântul Ioan Botezătorul.

Adevărul arătat de Dumnezeu în Hristos ne cheamă să nu ne facem nici un fel de iluzii în privința oamenilor fără Dumnezeu, care L-au omorât pe Hristos, dar Care tocmai de aceea cheamă cu putere lumea la îndreptare pe calea Sa. Nu vorbim aici de cei în care voia lui Dumnezeu, odată semănată în suflet, este apoi înnăbușită de lucruri lumești: "*Altă sămânță a căzut între spini și crescând spinii au înnăbușit-o*"; "*Aceștia sunt cei în care grijile vieții și ademenirile bogăției înnăbușă Cuvântul și devine neroditor*"; "*Nu se culeg struguri din spini*". Ci vorbim de aceia care nu au auzit de Hristos și care, după eliberare, nu știu ce înseamnă pacea și zidirea sufletului. Este sugestiv în această privință un film de desene animat (Gopo) care arăta cum vietăți mari și mici în apele involburate de o cumplită furtună ale mării sufereau îngrozitor. Dar furtuna a trecut și ele au ajuns la mal, unde li se citea pe chip nevoia de refacere și de recuperare, trăgându-și cu greu sufletul după încercarea cea mare. Dar, de abia își veniseră în fire, când cele mari au și început

să înghită pe cele mici. Nimeni nu se gândea la darul lui Dumnezeu, ci numai la drepturi proprii. De la suferință se trece la răzbunare și nimeni nu se gândește la iertare. În acest sens ar avea dreptate cei care consideră istoria lumii doar un șir de cicluri recurente, în sensul muncii lui Sisif și care n-ar putea fi "magistra vitae". În acest fel numai Dumnezeu ne poate arăta lumina vieții, pentru că este "*Lumina Învierii*" și pentru că Evanghelia Sa este "înțelepciunea dreptăților", "magistra vitae aeternae".

5. Antropologia teologică a copilului și nevoia educației religioase a tineretului în lumina catehezei patristice

Dacă Evanghelia lui Hristos este vitală pentru cei maturi, atât în viața de aici, cât și în cea de dincolo care va veni dincoace la învierea tuturor, cu atât mai mult ea nu trebuie ținută ascunsă celor mici. Chiar dacă părinții sunt răi din fire ca oameni, ei dau fiilor lor daruri bune și țin la ei, nu numai pentru că sunt copiii lor, ci pentru că acești copii sunt buni la suflet, transparenți și curați ca îngerii, după cum spune Mântuitorul: "*Căutați să nu smintiți pe vreunul din acești micuți care cred în Mine, căci îngerii lor văd pururea fața Tatălui Meu*". Astfel, în învățatura Mântuitorului aflăm o adevărată antropologie teologică a copilului, căci nu adulții și părinții sunt măsura copiilor, ci copiii sunt măsura adulților: "*A unora ca aceștia este Împărăția lui Dumnezeu*"; "*De nu vă veți întoarce și vă veți face ca pruncii, nu veți intra în Împărăția lui Dumnezeu*".

În acest sens adulții au de unde să se întoarcă, dacă iau credința în serios. Căci după cum nu-i interesează nașterea, așa cum au venit și ei pe lume, tot astfel nu-i interesează nici sufletele copiilor ca să le zidească și ocrotească. Pericolul smintelilor pentru cei mici este prezent pretutindeni, familia nu mai poate face față educației lor, atât de des cei mici sunt vicime ale distracțiilor nesățioase ale celor mari. În vremea dictaturii ei erau fără religie, dar ținute cu forța să nu greșească, dar după eliberare, dacă nu li se oferă educația religioasă, ei vor fi total expuși ofertelor democrației celor mari; a adulților care sunt mânați de dorința neîmpăcată de a recupera și întrece tot ce a fost luat mai înainte cu forța. Deci, dacă nici adulții nu știu ce înseamnă libertatea în democrație, cu atât mai mult vor fi expuși ademenirilor acesteia cei mici, așa cum spunea înțelepciunea poporului că "mai multe muște se înneacă în miere decât în oțet".

Arătând adevărul omului, că "*nu numai cu pâine va trăi omul ci și cu tot Cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu*", Dumnezeu, care în Hristos este harul și adevărul cel plin de lumina Învierii, blândețea minunată a "*duhului Său celui bun care călăuzește la pământul cel drept*" (Psalm 142, 10), al

învierii, cheamă în numele iubirii de aproapele ca de sine însuși, ca și în cadrul învățământului religios: "Pre noi înșine și unii pre alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm!".

Dar în această lucrare atât de evident necesară, este nevoie în primul rând de binecuvântarea lui Dumnezeu pe care Mântuitorul ne îndeamnă să o implorăm în rugăciuni stăruitoare când spune: "*Secerișul e mult, dar lucrătorii sunt puțini. Rugați, deci, pe Domnul secerișului ca să scoată lucrători la secerișul Său*" (Matei 9, 37-38), să le dăruiască "*talantii*" Săi, averea Sa, cu care ei să pornească la lucrarea de păstere a oilor Sale până la venirea Sa. Fiind vorba de restabilirea comuniunii între Dumnezeu și oameni și întreo-laltă, așa cum au profetizat îngerii la Nașterea Domnului prin cântarea lor de preamărire a lui Dumnezeu, această lucrare poate fi pusă sub patronajul Sfântului Ioan Botezătorul, despre a cărui putere s-a profetisit: "*El va întoarce inima părinților către fii, și inima fiilor către părinții lor...*" (Maleahi 3, 24).

Prin Sfântul Ioan Botezătorul, Dumnezeu a arătat bunăvoința Sa, mila Sa de a întoarce sufletele oamenilor din rătăcire, pentru ca ei să aibă folos de lumina Sa în Hristos, pe Care L-a trimis pentru a izbăvi de moarte prin credință, întrucât i-a iubit atât de mult (Ioan 3, 16). Căci în Hristos era Dumnezeu însuși care împăca lumea cu Sine, ca Dumnezeu arătat în trup și îndreptat în duhul (I Timotei 3, 16), ca fața lui Dumnezeu care luminează pe toți cei care-L caută. Prin Întruparea Sa, Dumnezeu are în Hristos un nume nou, acela de Emmanuil. Prin Hristos Dumnezeu este într-adevăr "cu noi", dar nu toți oamenii sunt cu El, pentru ca El să fie cu ei. Astfel El, Cel preainalt, își ia crucea Sa, pe când oamenii nu se leapadă de sine, pentru a se asemana cu El. Adesea oamenilor le merge atât de bine în umplerea lor de sine pe calea cea largă, încât ei nu mai înțeleg de ce Dumnezeu a blestemat pe Lucifer, care i-a dus la sminteala neascultării. De abia la moarte își dau oamenii seama că au fost amăgiți, că viața lor a fost un mit al minciunii, că acea cale pe care au mers, era de fapt "*calea cea largă a pieirii*".

De aceea, Mântuitorul a chemat la post și rugăciune, pentru că numai cei ce se roagă sunt fii, pe când ceilalți sunt vrăjmași. El a numit "*fericiți*" pe cei ce se află în necazuri și suferințe, și a rostit vai-uri pentru cei cărora le merge bine pe pământ. Pe calea cea largă aceștia nu pot înțelege sensul cererii: "*Nu ne duce în ispită ci ne izbăvește de cel rău*", pentru că necunoscând pe Dumnezeu ei se aseamnă cu cel rău, de care nu doresc să fie izbăviți, dar de care ei sunt stăpâniți ca de stăpânul morții, întrucât calea cea largă a neascultării duce la pieire. Dimpotrivă, prin arătarea Sa în Hristos și asemănarea oamenilor cu El, Dumnezeu le aduce tocmai ceea ce aveau ei mai scump, tocmai averea lor din starea primordială, comoara asemănării, copilăria bucuriei pe care oamenii nu o mai puteau găsi, nemurirea după care

tânjesc atunci când spun: "Eu mă duc, codrul rămâne/ Plânge frunza după mine!"; "O stelelor, stelelor,/ Şti-veți voi oare/ De ce rămân atâtea în veci/ Şi numai omul moare?" Dumnezeu S-a arătat în Hristos, nu ca un "Hyperion, care copleşeşte, ci ca acea tărie a adâncului inimii, care este mai profundă decât cea pe care o ştia Sfântul Ioan Botezătorul, și tocmai de aceea putere de pătrundere la inimă, la care și îngerii doresc să privească (I Petru 1, 12). Pentru că numai ceea ce pătrunde la inimă străbate toate cerurile îmbrăcând pe oameni ca și pe îngeri cu slava lui Dumnezeu pe care oamenii au pierdut-o.

Într-adevăr, sub forma perfidă a ademenirii de a fi ca Dumnezeu, tocmai călcând voia Sa, omului i-a fost furat Dumnezeu, fiind jefuit de către acel "fur", care *"nu știe decât să fure, să junghie și să piarză"*. Căci Învierea lui Hristos arată că Dumnezeu este Cel care "rămâne" pe pământ cu tăria vieții Sale sădită ca *"aur lămurit în foc"* împreună cu toți cei ce cred în El și se aseamănă cu El în urmarea Lui: *"El a strălucit în inimile noastre, ca să strălucească cunoștința slavei lui Dumnezeu pe fața lui Hristos. Și avem comoara aceasta în vase de lut, ca să se învedereze că puterea covârșitoare este a lui Dumnezeu și nu de la noi"* (II Corinteni 4, 6-7). Iar cei ce nu-L cunosc, nu se poate asemana cu El și pleacă de pe pământ, pentru că de fapt ei sunt *"vrăjmași din fire cu Dumnezeu"*, sunt ca cei ce L-au răstignit și i-au pus cununii de spini pe cap.

Dacă înainte de Întrupare, Dumnezeu putea spune în cer: *"Tată, mâna Domnului nu este prea scurtă ca să nu poată să izbăvească și urechea Lui prea tare ca să nu audă. Ci nelegiuirile voastre au pus despărțire între viu și Dumnezeul vostru și păcatele voastre L-au făcut să-Și ascundă fața, ca să nu vă audă"* (Isaia 59, 1-2), astfel, venind pe pământ în trup, același Dumnezeu arată că fărâdelegile sunt vrăjmășie față de El: *"Ocările celor ce Te ocărau pe Tine, au căzut asupra Mea"* (Psalm 68, 11). La Judecata din urmă, Mântuitorul, arătându-Se în slava Sa, va vădi vrăjmășia celor ce nu L-au cunoscut, atunci când ei se vor plânge că nu L-au văzut: flămând, gol, însetat, străin, bolnav sau întemnițat. Căci necunoașterea lui Dumnezeu arătat în Hristos se va vădi prin netransfigurarea taborică a trupului lor și neputința de a intra în *"strălucirile celor care L-au cunoscut"* (Psalm 109, 3), ca împotrivire față de Duhul Sfânt: *"Acela, venind, va vădi lumea de păcat că oamenii nu cred în Mine"* (Ioan 16, 8-9).

Pentru a fi cu Dumnezeu care este "la noi" în Hristos, și pentru ca oamenii să se asemene cu El și să rămână cu El în acea tărie a casei zidite în adânc pe piatră, pe care vânturile și valurile nu o pot clătina, este nevoie de deschiderea ochilor pentru a-L vedea și a împărtași Lumina Lui. Căci cei ce tânjesc după cele veșnice, sunt ca acel copil care în avion se plângea tatălui său că vrea să vadă avionul, când de fapt el se afla în el. În Hristos,

Dumnezeu "nu este departe de nici unul din noi", pentru cei care-L caută, care tocmai de aceea ÎL pot afla și pipăi (Faptele Apostolilor 17, 27). Întoarcerea oamenilor de la Turnul Babel, prin care ei căutau să se înalțe până la cer, (Matei 11, 23), ca semn vădit al umplerii lor de sine, se înțelege în Hristos ca pe un ajutor al lui Dumnezeu de a-L căuta pe El, așezându-i ca neamuri pe fiecare la locul lor "ca să caute pe Dumnezeu". Iar calea asemănării cu Dumnezeu dăruită în Hristos este arătată la chemarea ucenicilor în Evanghelie ca un botez mai adânc decât acela al Sfântului Ioan Botezătorul, fapt exprimat în îndemnul Mântuitorului către Simon la evenimentul pescuirii minunate: "*Mână mai la adânc*" (Luca 5, 4), ca împlinire a profeției: "*Rămășița care va fi, va prinde rădăcini în jos, și va aduce roade în sus*" (Isaia 37, 31), rămășiță care a fost pregătită de către Sfântul Ioan Botezătorul, Înaintemergătorul Domnului.

Diac. lect. dr. Ioan Caraza

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Pr. D. Călugăr, "*Preocupări catehetice*", Sibiu 1944.
2. Idem, "*Catehetica*", Sibiu, 1976, 1984.
3. Pr. Spiridon Cădea, "*Contribuții la problema conducerii pastorale în orașe*", Sibiu, 1939.
4. Idem, "*Pastorația familiei*", Sibiu, 1938.
5. Pr. Mihail Bulacu, "*Conștiința creștină după catehezele Sfântului Chiril*", București, 1940.
6. Idem, "*Educația creștină pentru copii și tineri după Sfântul Ioan Hrisostom*", București, 1940.
7. Idem, "*Noblețea educației copiilor după Sfântul Ioan Hrisostom*", București, 1940.
8. Idem, "*Spiritul catehezei patristice în școala Românească*", București, 1937.
9. Pr. Vasile Coman, "*Religie și caracter*", (Predarea religie în școală), Sibiu, 1944.
10. I. Nisipeanu, "*Religia pentru copii*", București, 1931.
11. O. Tarangul, "*Manual de catehizație pentru adulți*", Arad, 1930.
12. Idem, "*Metodă pentru predarea religiei*", Cernăuți, 1928.
13. Gr. Cristescu, "*Fă lucrul evanghelistului*", Sibiu, 1929.
14. A. Anghelescu, "*Psihologia religioasă a copilului și a adolescentului*", București, 1930.
15. Gr. Comșa, "*Tineretul României*", Arad, 1933.
16. V. G. Ispir, "*Principiile educației creștine*", București, 1946.
17. N. Terchilă, "*Psihologia contemporană și învățământul religios*", Sibiu, 1935.
18. V. Godeanu, "*Valoarea educativă a învățământului religios*", în rev. *Glasul Bisericii* 1–2/1949.
19. A. Negoită, "*Lectura biblică pentru copii*", București, 1949.
20. T. M. Popescu, "*Părinți creștini ca educatori*", București, 1949.

SĂRBĂTORIREA SFÂNTULUI GRIGORIE TEOLOGUL, PATRONUL SPIRITUAL AL SEMINARULUI TEOLOGIC ORTODOX DIN BUCUREȘTI

Este îndeobște cunoscut faptul că Seminarul Teologic Ortodox din București se află sub oblăduirea Sfântului Marelui Dascăl al lumii și Ierarh Grigorie Teologul, care asemenea unui părinte iubitor veghează asupra pregătirii tinerilor vârstare ale Bisericii.

Și anul acesta ziua patronului spiritual a constituit un prilej de bucurii și manifestări duhovnicești, însuflețite mai ales de participarea Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, însoțit de Înalt Prea Sfințitul Nifon – Arhiepiscop al Târgoviștei, P.C. Pr. Nicu Octavian – Consilier Patriarhal la Sectorul Învățământ, P.C. Pr. Alexandru Moțoc – Inspector General Bisericesc, P.C. Pr. Mihai Hau – Consilier Cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P.C. Pr. Nicolae Iordăchescu – Inspector M.E.C. și alte personalități bisericești.

Dintre persoanele oficiale laice au fost prezente: Dl. Prof. Vasile Molan – Secretar de Stat M.E.C., D-na Prof. Olimpia Mateescu – Inspector General I.S.M.B., D-na. Prof. Victoria Nicola – Inspector General Adjunct I.S.M.B., Dl. Prof. Florin Iaru – Inspector General Adjunct I.S.M.B., Dl. Prof. Nicolae Nuțu – Inspector Serviciu Personal al I.S.M.B., Dl. Prof. Dragoș Florescu – Director I.S.M.B., D-na Prof. Maria Erhan – Inspector coordonator al Inspectoratului Școlar al Sectorului IV. De asemenea au mai participat Dl. Laurențiu Tănase – Secretar de Stat pentru Culte și Dl. Cristian Mihai Pârnu – Viceprimar al Sectorului IV București.

Programul special al sărbătorii a început în seara zilei precedente, când în Biserica Radu Vodă, Paraclisul Seminarului Teologic Ortodox s-a oficiat slujba Vecerniei cu Litie de către Prea Sfințitul Teodosie Snagoveanul – Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurat de următorii profesori clerici: Protosinghel Varsanufie Gogescu – Starețul Mănăstirii Radu Vodă, Pr. Florin Boitan, Pr. Dorin Zarioiu, Pr. Gheorghe Dogaru, Pr. Ioan Barbu, Pr. Daniel Pestroi, Pr. Ionuț Bărbulescu, Diac. Aurel Mihai –

Directorul Seminarului, Diac. Stelian Ionașcu, Diac. Gabriel Onea. Răspunsurile la strană au fost date de elevii seminarului.

A doua zi, joi 25 ianuarie s-a oficiat Sfânta Liturghie arhierescă de către P.S. Teodosie Snagoveanul – Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor fiind înconjurat de slujitorii din Ajunul sărbătorii cărora, li s-au adăugat Pr. Prof. Nedelea Căramizaru – Directorul Seminarului Teologic Giurgiu, Pr. Prof. Dr. Mihai Plătică, Pr. Prof. Mihai Dragomir, Diac. Prof. Valentin Roman, Diac. Dumitru Antonel și Diac. Iosif Gyulai.

Cântările la strană au fost susținute de corul elevilor seminariști dirijat de elevul Stavără Mina din clasa a XIII-a D, iar predica zilei a fost rostită de elevul Voicu Cătălin, din clasa a XIII-a A, care a prezentat personalitatea și activitatea teologico-pastorală a patronului Seminarului concluzionând, că Sfântul Grigorie Teologul este pentru cei care se pregătesc să devină slujitori ai sfințelor altare strămoșești un exemplu și un povățuitor demn de urmat, prin viața sa curată și neîntinată, prin credința tare și neșovăielnică, prin dragostea față de Dumnezeu și de semenii, prin studiul aprofundat al Sfintei Scripturi, prin propovăduirea și apărarea dreptei credințe cu timp și fără timp.

După Sfânta Liturghie s-a săvârșit slujba parastasului în cadrul căreia au fost pomenite cadrele didactice și elevii de la Seminarul Teologic, decedați de-a lungul vremii. A luat apoi cuvântul P.C. Diac. Prof. Aurel Mihai – Directorul Seminarului, care a reliefat bucuria deosebită ce animă sufletele profesorilor și elevilor, datorită participării Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST la sărbătoarea hramului Seminarului, prilej de popas duhovnicesc în cadrul pregătirii continue a elevilor.

Seminarul Teologic București, a afirmat Prea Cucernicia Sa "se prezintă anul acesta cu un efectiv de 461 elevi, dintre care 20 sunt pregătiți pentru Eparhia Covasnei și Harghitei, pentru a deveni demni slujitori ai sfințelor altare. Primăvara aceasta va fi de foc pentru noi, datorită faptului, că în urma licitațiilor ce au avut loc la nivelul M.E.C., și prin grija Prea Fericitului Părinte Patriarh și a Inspectoratului Școlar al Capitalei nădăjduim că vom începe ridicarea noii clădiri a Seminarului menită să ofere spații de cazare și studiu a peste 750 de elevi".

În continuarea programului sărbătorii, corul elevilor seminariști condus de Diac. Prof. Stelian Ionașcu și cel al Școlii de Cântăreți Bisericești, din cadrul aceluiași Seminar, condus de Diac. Prof. Valeriu Roman, a interpretat un buchet de cântări religioase ce au încălzit și înduioșat inimile celor prezenți.

Ca o încununare a cinstirii patronului, a luat apoi, cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST.

Domnilor și Părinților profesori, Dragi elevi,

Sunt deosebit de bucuros, că astăzi, la acest mare praznic, suntem cu toții împreună, și se găsesc alături de noi și reprezentanți ai autorităților de stat, domnul secretar de stat la Secretariatul de Stat pentru Culte, doamnele profesoare de la Inspectoratul școlar al municipiului București și de la Ministerul Educației și Cercetării, alți iubitori de Biserică și cultură. Împreună cu noi se află și Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, care ne-a făcut marea bucurie de a participa la sărbătoarea de astăzi. Iată deci, că praznicul acestei Școli teologice, Seminarul Teologic din București, este onorat de prezențe atât din cadrul Bisericii cât și din afara îndeletnicirilor noastre bisericești, propriu-zise. Mă bucur de asemenea să găsesc acest sfânt locaș foarte îngrijit, cu odoare atât de strălucitoare, cu pictură și icoane încântătoare, de la care poate lua pildă și Catedrala Patriarhală. Se cunoaște că această biserică este mănăstire, iar prezența aici, ca Părinte spiritual, a Prea Cuviosului Părinte Varsanufie, ne spune multe în acest sens. Adăugând la toate acestea cântările atât de frumoase, programul pe care l-ați prezentat și osteneala Sfintei Liturghii celebrată de Prea Sfințitul Episcop Teodosie Snagoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, vedem cum Biserica își aduce prinosul ei de recunoștință față de înaintași și față de Ocrotitorul școlii acesteia, Sfântul Mare Ierarh Grigorie, Cuvântătorul de Dumnezeu, pe care astăzi îl prăznuim împreună cu hramul seminarului.

Este primul hram al acestei școli teologice din acest secol și mileniu, iar dumneavoastră, elevi și profesori, deopotrivă, nu trebuie să uitați nicio dată că începeți cel de-al treilea mileniu în această biserică voievodală și serbați aici praznicul Sfântului Grigorie Teologul. Este un dar al Lui Dumnezeu lucrul acesta, pentru că pornim la un drum necunoscut ale cărui taine, mintea omului nu este în stare să le descifreze însă credința și fapta creștină poate să le dea un sens. De aceea, misiunea voastră în acest prim secol din mileniul al treilea trebuie să fie mărturia asupra valorii învățaturii Sfântului Grigorie, valoarea Bisericii în societatea de astăzi, care caută adevărul, caută dreptatea și caută pacea.

Programul desfășurat astăzi aici, imnurile și cântările, ne demonstrează că se adevăresc întru totul frumoasele cuvinte rostite de Sfântul Grigorie și repetate de colegul vostru în predică; ființa lui Dumnezeu nu poate fi cunoscută de mintea omenească. Aceasta este învățătura Sfinților Părinți, aceasta este învățătura Sfântului Grigorie Teologul, care a prezidat cel de-al doilea sinod ecumenic de la Constantinopol de la anul 381, și aceasta este credința pe care Biserica noastră ortodoxă a mărturisit-o din totdeauna. Dar, chiar dacă Dumnezeu rămâne necunoscut în ființa Sa și nu Îl putem vedea, totuși,

prin harul dumnezeiesc, prin farmecul rugăciunilor și armonia cântărilor noastre bisericesti, prin iubirea și faptele noastre cele bune, prin frumusețile naturii, deslușim splendoarea și măreția adevărului dumnezeiesc revelat. De aceea, Sfinții Părinți ai Bisericii și marii noștri teologi ne învață că Ortodoxia înseamnă dreaptă credință, dreaptă slăvire a Lui Dumnezeu. Deci, ceea ce noi nu putem vedea, ființa, esența divină, o contemplăm însă și o slăvim neîncetat. De aici aceste cântări deosebit de frumoase pe care Prea Cuvioșii Părinți din mănăstirile noastre, de la Muntele Athos, le cântă zi și noapte, adică, zi și noapte îl slăvesc pe Dumnezeu, iar creștinii doxologesc și ei, teologhisesc și ei, cu faptele lor, cu credința lor, cu ascultarea și împlinirea poruncilor Bisericii.

Întrucât slăvirea lui Dumnezeu se poate face și fără cunoașterea întregii teologii; acest domeniu nepătruns încă de oameni, dar prin credință și prin faptele lor îl putem mărturisi neîncetat. De aceea fiecare faptă, fiecare gând, fiecare inițiativă din orice moment al vieții preotului sau a creștinului ortodox, trebuie să fie o slăvire și o slujire neîncetată a Lui Dumnezeu. Pildă a acestei slujiri este pictura acestei biserici, este această catapeteasmă încântătoare, aceste icoane și aceste odoare bisericesti care, în felul lor, pe graiul lor, mărturisesc strălucirea și frumusețea dumnezeiască încât, mai mult decât prin doctrină, prin teorie, noi slăvim pe Dumnezeu prin viața noastră cotidiană, a preoților și credincioșilor deopotrivă. Așadar dumnevoastră, seminariștii acestei școli teologice, trebuie să vă înscrieți în adâncul inimii această învățătură, ca toată viața să slăviți neîncetat pe Dumnezeu, fie ca preoți, fie ca slujitori în alt chip al Bisericii; fie în familiile voastre sau în ceea ce veți săvârși în viața voastră.

Lumea de astăzi care se confruntă cu o mare secularizare și desacralizare, are nevoie de asemenea de creștini care slăvesc și mărturisesc pe Dumnezeu prin însăși viața lor; prin viața de familie, prin viața de profesor, prin viața de demnitar de stat, prin tot ceea ce sunt. Așa mărturisim noi creștinii neconținut pe Dumnezeu, chiar dacă nu putem pătrunde cu mintea noastră ființa dumnezeiască. Și așa împlinim misiunea Bisericii în lume care, acum la început de mileniu trebuie să fie iubirea și unitatea de credință, cele două valori ale slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe. Aceste valori au fost mărturisite de Patriarhii ortodocși la Constantinopol și la Niceea prin Mesajul lor din decembrie anul trecut, reuniți cu prilejul împlinirii a 2000 de ani de la nașterea Mântuitorului Iisus Hristos. Iubirea dumnezeiască ale cărei roade suntem noi toți, omenirea întreagă, trebuie să o împlinim, să o practicăm și să o înmulțim, pentru că astăzi în lume stăpânesc mai mult ura și crimele de tot felul. Iar unitatea cea dumnezeiască, unitatea treimică a Bisericii, a slujitorilor ei, preoților și călugărilor, trebuie întărită căci dezbinarea este cea care distruge și ucide viața Bisericii, viața Mântuitorului Iisus

Hristos. Acestea sunt așadar cele două coordonate, cele două datorii, cerute foarte mult de la noi, de la slujitorii Bisericii.

Sfântul Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu, pe care noi îl prăznuim astăzi s-a făcut cunoscut și a devenit vestit prin teologia sa, prin credința sa dumnezeiască, prin poezia sa, dar și prin viața sa, la fel ca și toți ceilalți Sfinți Părinți ai Bisericii.

Iubiții mei,

Nu vă abateți de la Tradiția Bisericii. Tradiția ne este scumpă și își găsește locul în cele mai neînsemnate acțiuni din viața preotului. Însușiți-vă practica bisericească, tipicul și cântarea bisericească, rugăciunea zilnică, pentru că la Facultatea de Teologie nu veți mai avea timpul necesar și nu veți mai putea să adânciți practica liturgică bisericească. Astăzi, mai mult poate ca oricând, este nevoie de o reînviore a conștiinței liturgice, pentru că cei care termină teologia și vin la hirotonie uimesc pe părinții Sfântului Sinod prin neștiința și neîndemnânarea lor la biserică, începând cu metania și cu Sfânta Cruce pe care trebuie să le facă corect și până la pregătirea Sfințelor Daruri, Trupul și Sângele Domnului, pe care trebuie să le poarte în mâinile lor. De aceea, și aceasta să o puneți în inima voastră: preotul acestui secol și mileniu creștin, trebuie să adeverească în orice timp, prin tot ceea ce face și împlinește, începând de la Sfântul Altar și continuând în familie și în societate, credința și ortodoxia noastră românească.

Vă felicit încă odată pentru acest deosebit program și aveți încredere în Sfântul și Marele Grăitor de Dumnezeu Grigorie că vă va ocroti și apăra în misiunea voastră de slujitori ai Bisericii.

Doresc tuturor profesorilor și elevilor seminarului acestuia, sănătate și spor la muncă, cu ajutorul și binecuvântarea lui Dumnezeu și a noastră.

La mulți Ani!

După bogatul său cuvânt de învățătură Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, în acordurile imnului patriarhal, împreună cu distinșii oaspeți s-a îndreptat spre clădirea Seminarului Teologic unde a vizitat o sală de clasă special amenajată. Aici s-a întreținut cu oaspeții oficiali participanți la sărbătorirea hramului și a binecuvântat agapa frățescă îi pe toți cei prezenți.

Pr. prof. Dorin Zarioiu

IX. GHID BIBLIOGRAFIC

CUNUNA NEVEȘTEJITĂ A PATRIARHULUI ÎMPLINIRILOR JUSTINIAN MARINA

Ne gândim și ne referim la marele patriarh al României, Prea Fericitul întru pomenire Justinian Marina, de la a cărui naștere se împlinesc 100 de ani (1901 – 2001).

Pentru meritele sale deosebite și incontestabile, pentru opera sa vastă realizată în vremea celor 29 de ani de patriarhat (6 iunie 1948 – 26 martie 1977), la acest centenar aniversar de viață ai Prea Fericitului întru pomenire, patriarhul Justinian Marina, este mai mult decât indicat de a ne reaminti, cu respect și smerenie, despre marile și marcante împliniri, în toate domeniile de activitate ale Bisericii noastre strămoșești.

Ne amintim, bunăoară, cu admirație și perpetuă recunoștință, cum părintele patriarh Justinian, care a fost și preot de parohie, profesor și director de seminar, a avut în atenție, pe lângă multiplele doriri de împliniri patriarhale, să acorde o grijă deosebită față de activitatea publicistică a Bisericii Ortodoxe Române, chiar și într-un cadru restrâns, de autonomie, specific bisericesc. Dintre acestea desprindem revistele patriarhale și cea mitropolitană "Glasul Bisericii", care au văzut lumina tiparului sub directa președenție editorială a Prea Fericirii Sale.

Valoarea de tezaur teologic și de literatură bisericească, în general, este emanată din cuprinsul acestor reviste, privind cunoașterea învățăturii (doctrinei) adevărate și tradiționale a Ortodoxiei, cunoașterea tuturor încercărilor vremii de apropiere, de unitate și de unire a Bisericilor creștine, cunoașterea relațiilor intercreștine și interreligioase pe plan local și mondial, și cunoașterea unor probleme de cultură și informație generală, dar cu tangență teologică. Această constatare a fost remarcată cu autoritate profesională și pe plan internațional, dacă ținem seama de aprecierile patriarhului ecumenic Athenagoras, adresate într-o scrisoare patriarhului Justinian, în august 1952. Cităm în acest sens: "Feliciti din toată inima pe Prea Fericirea Voastră pentru admirabila activitate publicistică, ce se desfășoară în Prea Sfânta Biserică de sub conducerea Voastră, activitate care contribuie mult la progresul științei teologice și literaturii bisericești..." (B. O. R., LXX (1952), nr. 9-10, p. 510).

Acest adevăr a constituit imboldul hotărârii de a proceda la evaluarea și exemplificarea acestei laturi editoriale, printr-o lucrare de selecționare și ghidare a materialului cuprinzător, sub numele de "*Ghid bibliografic, pe teme și probleme din publicațiile revistelor bisericești patriarhale*" și separat, din publicațiile revistei mitropolitane "Glasul Bisericii". Lucrarea s-a extins pe o perioadă de 25 de ani de arhipăstorie, a vrednicului de pomenire Justinian Marina, ca Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al României. Editarea ei s-a făcut, paralel și fragmentar (începând cu anul 1971), în revista B. O. R. pentru revistele patriarhale și pentru cea mitropolitană în "Glasul Bisericii". Avându-se în vedere și materialul parcurs, în raport de publicarea lui, lucrarea are două părți (1948-1968 și 1969-1973), pentru care motiv am procedat și la editarea unui "*Indice alfabetic*", la finele lucrării, pentru o mai bună și ușoară folosință. Cel făcut la "Ghidul" revistelor patriarhale s-a publicat.

În ce privește "Indicele alfabetic" de la revista mitropolitană "Glasul Bisericii", acesta se publică acum, având în vedere completarea lucrării și mai ales prilejul aniversar de a ne exprima și pe această cale prinusul de prețuire și recunoștință față de lucrarea multiplă și exemplificativă a marelui patriarh, patriarhul Justinian Marina – simbol al unei "cunune neveștejite pe măsura împlinirilor".

**INDICE ALFABETIC
LA LUCRAREA DOCUMENTARĂ**

**"GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME,
DIN PUBLICAȚIILE REVISTEI MITROPOLITANE
"GLASUL BISERICII"**

= A =

Abolirea monarhiei, în țara noastră – Vezi: Decembrie 30 (1947).

Academia Română – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 372.

Administrația Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 808-809; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 772.

Administrația Eparhială a Episcopiei Buzăului – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 811; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 773.

Administrația Eparhială a Episcopiei Dunării de Jos – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 812-813; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 773.

Administrația Parohială – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 806.

Adormirea Maicii Domnului (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 600; – XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1272; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 594.

Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 808; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 771-772.

Adunarea Eparhială a Episcopiei Buzăului – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 810-811; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 772-773.

Adunarea Eparhială a Episcopiei Dunării de Jos – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 812; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 773.

Advenștii (organizare, viață și activitate) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 648.

Africa (monografie) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1279.

Agapă (masă frățească) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 362; – nr. 5-6, p. 553.

Alba Iulia (monografie) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1280.

Aleksandri Vasile, scriitor clasic român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374.

Alexandrescu Grigore, poet clasic român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374.

Alfabetul și scrisul românesc – Vezi: Arta grafică.

Alianța Reformată Mondială (viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 756.

Almanahuri ortodoxe românești de peste hotare – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 362.

Altruism (dăruire de sine, dezinteresată, în favoarea altora) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 363.

Anafura (Rugăciunea Sfintei Jertfe) – Vezi: Liturghia Dumnezeiască.

Andrei Moldovanu, episcop al Episcopiei Misionare Ortodoxe Autonome Române din America (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 813.

Angelologie (doctrina creștină despre îngeri) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4 p. 363.

Antimamonism – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 969.

Antim Angelescu, Episcopul Buzăului (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 809-810; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 772.

Antim Ivireanul, mitropolitul Țării Românești (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 368, 372; – nr. 7-8, p. 749-750; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163.

- Antiohia (monografie istorico-geografică)* – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154-155.
- Antonie Ploieșteanul, Episcop-vicar patriarhal (date biografice)* – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 771.
- Antropologie (învățătura creștină despre om)* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 363; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 152.
- Anul bisericesc (liturgic)* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 363; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 580.
- Anul nou (predici)* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 592-593; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 579.
- Apostolat (chemarea la apostolat)* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 363; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 152; –Vezi și: *Apostolii Domnului*.
- Apostolat social* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 363-364; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 153; –Vezi și: *Slujirea Bisericii*.
- Apostolatul credincioșilor laici* – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 151.
- Apostolii Domnului* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 364-365; –XXXII (1974), nr. 1-2, p. 153.
- Apostolul (carte liturgică – ediții vechi și noi)* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 370.
- Apostolul Iuda* – Vezi: *Apostolii Domnului*.
- Arabii (popor istoric)* – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1279.
- Arcul de Triumf din București (monografie)* – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 761.
- Arghezi Tudor, scriitor român contemporan de renume (date biografice)* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 376.
- Arheologie:*
- I. – *Descoperiri arheologice din țară* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 366-367; – nr. 5-6, p. 535; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 153-154.
- II. – *Descoperiri arheologice de peste hotare* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 365-366; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 154.
- Arhiepiscopia Bucureștilor (organizare și funcționare)* – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 807-809; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 771-772; –Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 3-4, p. 422-438; – nr. 5-6, p. 611-624.
- Arhiepiscopia Ortodoxă Autonomă Greacă din cele două Americi (istoric, organizare, viață și activitate)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 754.
- Arhitectura populară (laică) românească* – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 154.
- Arhitectura religioasă creștină românească* – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 535-536; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 154.
- Arianismul* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 367.

Arimatea (monografie istorico-geografică) – Vezi: Țara Sfântă.

Arondarea teritorial-administrativă a Bisericii Ortodoxe Române – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 589.

Arta armeană – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 536, 543, 544.

Arta bizantină – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 758.

Arta cinematografică, în cadrul Arhiepiscopiei Bucureștilor – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 553.

Arte frumoase – Vezi: Arte plastice.

Arta georgiană – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 536-537, 543, 544.

Arta gotică – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 541.

Arta grafică – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 367-368; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 158-159.

Arta icoanelor pe sticlă – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 345.

Arta legăturii de cărți – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 546.

Arta literară – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 368-379.

Arte plastice (arte frumoase) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 535-553; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 154-158.

Arta românească veche (privire generală) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 154; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 761.

Arta rusească veche – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 536-537, 540-541, 544, 545, 546.

Ascultarea – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1283.

Asistența socială – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 377; –nr. 5-6, p. 553-554.

Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de cultură – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 166.

Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române pentru cauza păcii în lumea contemporană – Vezi: Acțiuni contemporane ale Bisericii Ortodoxe Române, în slujba păcii.

Atitudinea Bisericii Romano-Catolice pentru cauza păcii în lumea contemporană – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 755; – XXXI (1972), nr. 7-8, p. 814; – XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 158.

Atos (Sfântul Munte) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 554; – XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1157, 1265; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 159.

Atributele lui Dumnezeu – Vezi: Dumnezeu.

August 23 (1944) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 976-977; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 577.

Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 752; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 159.

Autoritatea în Biserică (organele puterii bisericești) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 554-555; nr. 7-8, p. 755.

Avariția – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 970.

Avram Iancu, craiul munților și tribunul poporului (date biografice) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 577.

Aztecii (istoric și civilizație) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1280.

= B =

Bach Johan Sebastian, compozitor și organist german de muzică religioasă și laică clasică (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 552.

Bacon Francis, om de stat și filozof englez (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 378.

Barth Karl, teolog protestant de prestigiu (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 756.

Bazilici descoperite pe teritoriul țării noastre – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 535; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 153-154; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 762.

Bălan Nicolae, mitropolit al Ardealului (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 578; – nr. 7-8, p. 813.

Băleni, comună din județul Dâmbovița (monografie) – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 556.

Belgia (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 598.

Betleem, oraș din Țara Sfântă (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341.

Beyrut, capitala Libanului (monografie istorico-geografică) – *Vezi: Localități istorice.*

Biblia (Sfânta Scriptură) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6 p. 649; –XXX (1971), nr. 7-8, p. 738-741; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 159-160; –*Vezi și: G.B., XXXI (1972), nr. 3-4, p. 461-463; –nr. 9-10, p. 952-960, 1094-1096; –nr. 11-12, p. 1330-1331; –Noul Testament; –Vechiul Testament.*

Biblie (ediții vechi și noi) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 373-374.

Bibliografie românească veche (manuscrite și tipărituri) –*Vezi: Arta literară; –Limbă și literatură.*

Biblioteci (vechi și noi):

I. – *Din țara noastră* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374; – nr. 7-8, p. 741-742; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 160.

II. – *De peste hotare* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 742.

Bigotismul (habodnicismul), (combaterea și condamnarea lui) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 742.

Binele (în cugetarea creștină) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 742.

Biserica anglicană (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 744, 756-757; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 159, 167; –Vezi și: Relații și contacte intercreștine.

Biserica Națională Cehoslovacă Independentă (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 162.

Biserica Ortodoxă (privire generală) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 743, 744-745, 755, 756, 759; –nr. 9-10, p. 924, 930; –XXXI (1972), nr. 3-4, p. 421; –nr. 9-10, p. 975; –nr. 11-12, p. 1265; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 161; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 344.

Biserica Ortodoxă Albaneză (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 165.

Biserica Ortodoxă Autonomă din China (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 166.

Biserica Ortodoxă Autonomă din Creta (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 165.

Biserica Ortodoxă Autonomă din Japonia (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 1-2, p. 166; –Vezi și: G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 942.

Biserica Ortodoxă Bulgară (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 378, p. 378; –nr. 753-754; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1266; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 164-165; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 590.

Biserica Ortodoxă din Cehoslovacia (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 754; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 165.

Biserica Ortodoxă Cipriotă (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 754; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 165.

Biserica Ortodoxă din Finlanda (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 165; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 590; –Vezi și: G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1158.

Biserica Ortodoxă Franceză de rit galican (Autonomă) (viață și activitate) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1267.

Biserica Ortodoxă Georgiană (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 162; –Vezi și: G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1155.

Biserica Ortodoxă Greacă (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 754; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 165; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 590.

Biserica Ortodoxă din Polonia (viață și activitate) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1266; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 165; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 590.

Biserica Ortodoxă Română:

I. – *Originea și începuturile organizării ei* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 748; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 162; –Vezi și: G.B., XXXI (1972), nr. 3-4 p. 345-347.

II. – *Din trecutul său istoric* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 748-753; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 162-164; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 596; –Vezi și: –G.B., XXXI (1972), nr. 9-10; p. 998-1002; –nr. 11-12, p. 1215-1225, 1318-1320.

III. – *Impresi și mărturii, de peste hotare, despre Biserica Ortodoxă Română* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 752; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 164.

Biserica Ortodoxă Rusă (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 377-378; nr. 7-8, p. 746-748; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1266; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 162; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 347; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 589.

Biserica Ortodoxă Sârbă (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 748; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1266; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 162; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 591.

Biserica Protestantă (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 756; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 158-159, 167.

Biserica Universală (pagini însemnate) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 365-366; –nr. 5-6, p. 553-554; –nr. 7-8, p. 743-744; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1275; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 161.

Biserici Ortodoxe Independente, din străinătate – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 166.

Bisericile Ortodoxe Naționale Autocefale – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 745-754; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 161-165.

Bisericile Ortodoxe Naționale Autonome – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 754-755; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 165-166.

Biserica Reformată Calvină din România (în contemporaneitate) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 920-921.

Biserica Romano-Catolică (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 755-756; –XXXI (1972), nr. 7-8, p. 814; –nr. 11-12, p. 1158; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 157-158; 166-167; –Vezi și: *Relații și contacte intercreștine.*

Biserica Romano-Catolică din Austria (în contemporaneitate) – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 167.

Biserica Romano-Catolică din Olanda (în contemporaneitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 755.

Biserica Romano-Catolică din Germania (în contemporaneitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 755.

Biserica Romano-Catolică din România – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 920.

Biserica Veche-Catolică (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 756; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 159-160, 168; –
Vezi și: *Relații și contacte intercreștine*.

Biserica Veche-Catolică din Germania (în contemporaneitate) – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 168.

Bisericile Vechi-Orientale (Necalcedoniene):

I. – *Privire generală* – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 160, 168.

II. – *Biserica Nestoriană (istoric, organizare, viață și activitate)* – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 160.

III. – *Biserica Armeană (istoric, organizare, viață și activitate)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 757; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 162, 168.

IV. – *Biserica Coptă (istoric, organizare, viață și activitate)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 757; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 160-161, 168.

V. – *Biserica Etiopiană (istoric, organizare, viață și activitate)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 757; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 161, 169.

VI. – *Biserica Siriană-Iacobită (istoric, organizare, viață și activitate)* – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 161.

VII. – *Biserica Siriană din Malabar (India) (istoric, organizare, viață și activitate)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 757; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 161-162, 169; –*Vezi și: Apostolii Domnului (... Sf. Apostol Toma)*.

VIII. – *Biserica Maronită (istoric, organizare, viață și activitate)* – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 162.

Bizantinologie (istoria, civilizația, cultura și arta Bizanțului) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 537, 538, 540, 542, 544, 545, 546; – nr. 7-8, p. 744, 757-758; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163; – XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 162-163.

Bizantinologi străini – *Vezi: Bizantinologie*.

Bârfirea – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 971.

Blestemul (cugetări morale) – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 163.

Blândețea – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1284.

Boala trupului (material omiletic) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 758.

Bogăția – *Vezi: Bunurile materiale*.

Botezul, ca Sfântă Taină – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1276; – XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 163; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 597.

Botezul Domnului (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 593; – XXX (1971), nr. 9-10, p. 929; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 579.

Brăila (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154.

Brezul George, muzicolog, profesor și folclorist român (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 552.

Brâncoveanu Constantin, domnitorul Țării Românești (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 554; – XXXI (1972), nr. 9-10, p. 974.

Broderii și țesături bizantine și post-bizantine – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 544.

Broderii și țesături liturgice românești – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 544-545; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155.

Brunner Emil, teolog protestant de prestigiu (date biografice) – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 159.

București (monografii) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 153-154; – nr. 11-12, p. 1280; –XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 556; –Vezi și: Arheologie.

Bucuria creștină – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 646; –XXX (1971), nr. 7-8, p. 759; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 163.

Budai-Deleanu (I), scriitor român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374.

Budismul, religie răspândită în Japonia și în China – G.B., XX (1971), nr. 9-10, p. 922.

Bulgaria (monografii istorico-geografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 377; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1280.

Bulgarii (istoric, artă, cultură și civilizație) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 744.

"Buna rânduială" (necesitatea și foloasele ei) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 646.

Bunavestire (predici) –G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 596-597; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1270; –XXXVIII (1979), nr. 579; – Vezi și: Maica Domnului.

Bunătatea – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 643.

Bunurile materiale (în concepția morală creștină) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 648; –XXX (1971), nr. 7-8, p. 759; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 163.

= C =

Cadre didactice ale învățământului teologic ortodox român (în trecut și prezent) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1148-1149, 1155-1157; –XXXI (1972), nr. 5-6, p. 580-81; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 346, 348; –Vezi și: Necrologuri.

Calendarul civil universal – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 163.

Calendarul creștin ortodox – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 650.

Calendarul mozaic – G.B., XXXI (1972), nr. 1-12, p. 1203-1213.

Canoanele sfinte (legiuiri) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 152.

Canoanele vechi arabe – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 152.

Canonizarea unor sfinți români ortodocși – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1268-1269.

Canonul Mare al Sfântului Andrei Criteanul – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 616.

Cantacuzino Constantin, stolnicul (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374.

Cantacuzino Ioan, spătarul (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 375.

Cantemir Dimitrie, cărturar și domnitor al Moldovei (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374; –XXXI (1972), nr. 9-10, p. 974; –XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 554.

Caodaismul – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 922.

Capidava (monografie istorico-geografică) – Vezi: Arheologie.

Caracterul în viața moral-socială a omului – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 912-913.

Caragiale Ion Luca, scriitor clasic, dramaturg, prozator și publicist român (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 375.

"Cartea Românească de Învățatură" (1646) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371; –XXXI (1972), nr. 1-2, p. 152.

Casa de Ajutor Reciproc a Arhiepiscopiei Bucureștilor – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 772; –Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 1-2, p. 229-230.

Casa de Ajutor Reciproc a Episcopiei Buzăului – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 773.

Casa Domnului (locașul de cult) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 924.

Casian Cernicanul, cronicar român (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 373.

Castelul corvineștilor de la Hunedoara (monografie) – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 763.

Cateheză și catehizare în Biserică – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 912-913; –XXXI (1972), nr. 5-6, p. 594; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 163-164; – Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 3-4, p. 339-366; – nr. 5-6, p. 498-513.

Caterisirea – Vezi: Judecata bisericească.

Catulescu Veniamin, orator bisericesc (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 373.

Cazanii (ediții vechi și noi) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371; –nr. 7-8, p. 751; –nr. 9-10, p. 913.

Cârțan Badăa, solul cărților românești la sate (date biografice) –G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 577.

Cărturari români vestiți înainte de sec. al XIX-lea (clerici și laici) –Vezi: *Arta literară; Limbă și literatură.*

Cărți apocrife –Vezi: *Biblia.*

Cărți de cult tipărite în zilele noastre –G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 376.

Cărți de predici sau cu conținut omiletic – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 376-377.

Cărți populare în literatura românească –G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371.

Căsătoria – Vezi: *Familia.*

Căutarea lui Dumnezeu – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 646.

"Ceasul Nouă" – Vezi: *Laudele bisericesti.*

Cehov Anton Pavlovici, scriitor și dramaturg rus de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 378.

Celții (popor antic) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 575.

Cetatea feudală de la Hârșova (monografie) –G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 762.

Cetatea Grădețului (monografie) –G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6 p. 557.

Cetatea Neamțului (monografie) – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 557; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 762.

Cetatea Severinului (monografie) – G.B., XXXIV (1975). nr. 5-6, p. 557; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 762; – Vezi și: *Turnu Severin.*

Cezarea Palestinei (monografie) – Vezi: *Țara Sfântă.*

Chemarea lui Hristos – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 164; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 760.

Chenoză – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341.

Chesarie, episcop al Buzăului (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 998-1002.

Chesarie Păunescu, episcop al Dunării de Jos (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 812-813; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 773.

China (monografie istorico-geografică) –G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1280.

Cima da Conegliano, pictor bisericesc italian (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 542.

Cimitirele parohiale –G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 771.

Cincizecimea (Pogorârea Sf. Duh) –Vezi: *Duminica a VIII-a după Paști.*

Ciprul (monografie istorico-geografică) –G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1280.

Cântarea în comun a credincioșilor în biserică – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 546; –XXXII (1973), nr. 3-4, p. 302-306; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 156.

Cântăreți bisericești contemporani – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 548; –Vezi și: Necrologuri.

Clain Samuil Micu, istoric și lingvist român (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374.

Clerul Bisericii Ortodoxe Române:

I. – *În trecutul său istoric* – Vezi: Biserica Ortodoxă Română.

II. – *În contemporaneitate* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 759; –nr. 9-10, p. 913-918; –XXXI (1972), nr. 7-8, p. 815-819; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 164.

Clevetirea – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 971.

Clopote și clopotari în Țările Române (sec. XIV-XIX) – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 769.

Codul Muncii (1 martie 1973) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 577.

Colecționari de obiecte de artă – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 156.

Colegialitatea Episcopală în Biserica Romano-Catolică – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 555.

Colindele românești – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 918-919; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 164.

Colonialismul contemporan – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 919.

Comenius – Vezi: Komensky.

Comitetul parohial – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 805-806.

Compozitori români de muzică bisericească – G.B., XXX (1972), nr. 5-6, p. 546-548; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 156.

Compozitori români de muzică laică – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 552; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 158.

Compozitori străini de muzică laică – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 552.

Compoziții de muzică bisericească românească:

I. – *La Sfânta Liturghie* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 376; –nr. 5-6, p. 546, 548; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 157.

II. – *La laudele bisericești* – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 548-549; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 157.

III. – *Colinde de Crăciun* – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 549; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 157.

IV. – *Compoziții cu caracter special (sărbătoresc)* – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 158.

Concerte de colinde de Crăciun – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 549-550; –nr. 11-12, p. 1153, 1154; –XXXI (1972), nr. 5-6, p. 596; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 772.

Concerte de "Păresimi" – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 550.

Conciliul II Vatican – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 755.

Conferințe de orientare a clerului ortodox român – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 915-918; –XXXI (19720, nr. 11-12, p. 1293-1297, 1314-1315; –XXXII (1973), nr. 3-4, p. 422-426, 439-440; –nr. 5-6, p. 611-617, 630-631.

Conferințe interortodoxe (din prima jumătate a sec. XX):

I. – *De la Constantinopol (1923) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 745; – nr. 9-10, p. 919.*

II. – *De la Moscova (1948) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 919.*

Conferințe panortodoxe:

I. – *Conferința I de la Rodos (1961) – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 164.*

II. – *Conferința a II-a de la Rodos (1963) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 919.*

III. – *A patra Conferință panortodoxă (Geneva-Chambesy, 1968) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 919.*

IV. – *Prima Consfătuire panortodoxă presinodală (Chambesy-Geneva, 1971) – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 164.*

Confesionalism – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 930; –Vezi și: Biserica Romano-Catolică; – Biserica Protestantă; – Biserica Anglicană; – Biserica Veche-Catolică.

Confucianismul, la chinezi – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 921-922.

Consfătuiri interconfesionale ale cultelor din România – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 932-935.

Consilieri patriarhali, în Biserica Ortodoxă Română – Vezi: Necrologuri.

Consiliul Ecumenic al Bisericilor – Vezi: Ecumenism.

Consiliul Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 808; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 771.

Consiliul Eparhial al Episcopiei Buzăului – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 810-811; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 772-773.

Consiliul Eparhial al Episcopiei Dunării de Jos – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 812; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 773.

Consistoriile bisericești – Vezi: Judecata bisericească.

Constantinescu Paul, compozitor de muzică laică și bisericească (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 552.

Constanța Tomis (monografii istorico-geografice) – Vezi: Arheologie.

Copiii (creșterea, educarea și apărarea lor) – Vezi: Familia.

Corală bisericii "Domnița Bălașa" din București (istoric, viață și activitate) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1226-1230.

Corală Episcopiei Buzăului – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 158.

Corală Patriarhiei (organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 551; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1301-1305; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 158.

Corală preoților din Capitală (organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 550-551; –XXXII (1973), nr. 1-2, p. 230-232; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 158.

Coresi (diaconul), tipograf român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 368, 370, 371.

Corneanu Nicolae, Mitropolitul Banatului (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 813.

Costin Miron, cronicar român (date biografice) – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 554.

Coșbuc George, poet clasic român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 375.

Crăciunul – Vezi: Nașterea Domnului.

Creangă Ion, scriitor clasic român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374-375; –XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 554.

Crearea lumii (după învățătura creștină) – Vezi: Angelologie; – Antropologie; –G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 72-86; –nr. 3-4, p. 367-374.

Credința (virtute teologică) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 643-644; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1282; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 599.

Creștin (noțiune, sens și importanță) –G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 646.

Creștinismul:

I. –*Ca religie* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 365-367; – nr. 5-6, p. 535; –nr. 7-8, p. 743; – nr. 11-12, p. 1142; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 164.

II. –*Ca trăire religioasă* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 644, 645, 658-661; –XXX (1971), nr. 3-4, p. 365-367, 377; –nr. 7-8, p. 743-757; – nr. 9-10, p. 919; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1267.

Crezul (Simbolul de credință) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 650; –XXX (1971), nr. 9-10, p. 919-920.

Crima – Vezi: Uciderea.

Criptografie (descifrarea scrierii secrete):

I. –*Criptografie românească* – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 920.

II. –*Criptografie străină* – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 920.

Cronicari români din trecut – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 372-373; –XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 554.

Cronicari străini din trecut, în țara noastră – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 373.

Crucea (semnul Sf. Cruci –semnul credinței și al biruinței) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 920; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 165.

Cruciadele – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 161.

Cucu Gheorghe, compozitor de muzică bisericească (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 547.

Culte religioase creștine din țara noastră (viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 920-921, 931-935.

Culte religioase necreștine de pretutindeni – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 921-924; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 165-166.

Culte religioase necreștine din țara noastră (organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 921, 931-935; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 165.

Cultul liturgic creștin – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 924; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 166; –Vezi și: G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1332; –XXXII (1973), nr. 3-4, p. 300-302, 304-306.

Cultul lui Mithra (în antichitate) – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 165.

Cultul mozaic din România (organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 921; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 165.

Cultul Musulman din România (organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 921.

Cultură românească (veche și nouă) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 924-925; –XXXI (1972), nr. 9-10, p. 974; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 166; – Vezi și: *Arta literară*; – *Învățământul laic*; – *Limbă și literatură*.

Cultura universală – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 924; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 166; Vezi și: *Arta literară*; –*Limbă și literatură*.

Cumpătarea – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 646; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1284.

Cunoașterea lui Dumnezeu –Vezi: *Dumnezeu*.

Cununia, ca Sfântă Taină – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1277; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 163.

Cununie (predici ocazionale) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645.

Curăția sufletească – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 643; –XXX (1971), nr. 9-10, p. 925; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1283.

Cursuri de îndrumare misionară pastorală a clerului ortodox român –G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 914-915; –XXXI (1972), nr. 9-10, p. 1048-1052; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 164.

Curtea Domnească din Argeș (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 762.

Curtea Domnească din Târgoviște (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 761.

Cuvântări (omiletice) ținute de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian la diferite ocazii sau împrejurări solemne – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 641-643.

Cuza Vodă Ioan Alexandru (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 975; –nr. 11-12, p. 1215-1225.

= D =

Dacii (monografii istorico-geografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 973; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 575; – Vezi și: Arheologie.

Dafné (monografie geografică) – Vezi: Localități istorice.

Damasc (monografie geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 155.

Daniil Sihastru (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 974.

D'Arc Ioana, personificarea patriotismului popular francez (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1146.

Decalogul (cele 10 porunci) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 925.

Decebal, regele erou al dacilor (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 973.

Decembrie 30 (1947) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 977; – XXXVI-II (1979), nr. 5-6, p. 577.

Demografie contemporană – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 925.

Demografia țării noastre – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 979.

Desăvârșirea creștină – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 166; – Vezi și: Creștinismul; – Urmarea lui Hristos.

Descoperirea dumnezeiască – Vezi: Revelația divină.

Desfrâul – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 970.

Diaconia (slujirea) Bisericii – Vezi: Apostolat social; – Slujirea Bisericii.

Dialog intercreștin – Vezi: Relații și contacte intercreștine.

Dialog interreligios – Vezi: Relații și contacte interreligioase.

Diaspora Bisericii Ortodoxe Române – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 926; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 339.

Dickens Charles, scriitor englez de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 378.

Dicționar de literatură română contemporană – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 533.

Dicționarul literar Bompiani – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 339.

Dionisie Lupu, mitropolit al Țării Românești (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 372; – nr. 7-8, p. 750.

Dionisie Romano, episcop al Buzăului (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 372; – nr. 7-8, p. 751.

Diplomația românească (pagini însemnate din trecut) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 973-974.

Distincții bisericești în Biserica Ortodoxă Română contemporană – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 926-927; – nr. 11-12, p. 1156; – XXXII (1973), nr. 5-6, p. 460-461.

Divorțul – Vezi: Familia.

Dobrogea (Scythia Minor) (monografii istorico-geografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 153-154; – Vezi și: Arheologie.

Dogma în teologia creștină – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 339-340; – Vezi și : G.B., XXXII (1973), nr. 5-6, p. 636-637.

Dositiei Filitti, mitropolit al Ungrovlahiei (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 372; –nr. 7-8, p. 750.

Dosoftei, mitropolit al Moldovei (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 373; –nr. 7-8, p. 751; –nr. 9-10, p. 918-919.

Dragostea (virtute teologică) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 644; – XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1282-1283; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 599.

Dreptate socială – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 927.

Dreptul bisericesc (ca disciplină teologică) –G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 745; –XXXI (1972), nr. 3-4, p. 421; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 340.

Dreptul juridic laic (românesc și străin) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 340.

Drepturile omului – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 928; – XXXI (1972), nr. 5-6, p. 588; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 340.

Drobeta (Turnu Severin) (monografii istorico-geografice) – Vezi: Arheologie.

Duhul Sfânt – Vezi : Sfântul Duh.

Duminica (sărbătoare creștină: temeuriile ei) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 646; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 588.

Duminica I-a din Post (a Ortodoxiei) (predici) –XXVII (1968), nr. 5-6, p. 614; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 581.

Duminica II-a din Post (Sf. Grigore Palama) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 614-615; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1274; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 345; XXXV (1976), nr. 7-8, p. 756; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 581.

Duminica a III-a din Post (a Sf. Cruci) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 615; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 165; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 582.

Duminica a IV-a din Post (Sf. Ioan Scărarul) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 615; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 582.

Duminica a V-a din Post (Sf. Maria Egipteanca) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 616; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1268; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 582.

Duminica a VI-a din Post (a Floriilor) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 616-617; –XXX (1971), nr. 11-12, p. 1144; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 582.

Duminica a II-a după Paști (a Tomii) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 624; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1274; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 583.

Duminica a III-a după Paști (a Mironosițelor) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 624; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 756; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 583.

Duminica a IV-a după Paști (a Slăbănogului) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 625; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 583.

Duminica a V-a după Paști (a Samarinencii) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 625; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 583.

Duminica a VI-a după Paști (a Orbului) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 625-626; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 583.

Duminica a VII-a după Paști (a Sf. Părinți de la Sinodul I Ecumenic) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 627; –XXXI (1972), nr. 9-10, p. 981; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 584.

Duminica a VIII-a după Paști (Rusalii. Pogorârea Sf. Duh. Cincizecimea) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 627; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 584.

Duminica I-a după Rusalii (a tuturor Sfinților) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 628; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1268; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 584.

Duminica a II-a după Rusalii (Chemarea Sf. Apostoli) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 628-629; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 584.

Duminica a III-a după Rusalii (Pronia divină) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 629; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 585.

Duminica a IV-a după Rusalii (Sluga sutașului) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 629; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 585.

Duminica a V-a după Rusalii (Gadarenii. Sf. Părinți de la Sinodul IV Ecumenic) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 629.

Duminica a VI-a după Rusalii (Slăbănogul din Capernaum) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 630; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 585.

Duminica a VII-a după Rusalii (Doi orbi și un surdo-mut) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 630; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 585.

Duminica a VIII-a după Rusalii (Cinci pîini și doi pești) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 630.

Duminica a IX-a după Rusalii (Umblarea pe mare) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 630-631; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1282; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 585.

Duminica a X-a după Rusalii (Fiul lunatic) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 631; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 344; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 585.

Duminica a XI-a după Rusalii (Datormicul nemilos) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 631; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 763; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 585.

Duminica a XII-a după Rusalii (Tânărul bogat) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 631-632; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 585.

Duminica a XVI-a după Rusalii (Pilda talanților) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 632; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 585.

Duminica a XVII-a după Rusalii (Fiica cananeencii) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 632.

Duminica a XVIII-a după Rusalii (Pescuirea minunată) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 632-633; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 585.

Duminica a XIX-a după Rusalii (Milă și dragoste) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 633; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 586.

Duminica a XX-a după Rusalii (Fiul văduvei din Nain) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 633-634; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1277; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 756; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 586.

Duminica a XXI-a după Rusalii (Pilda semănătorului. Sf. Părinți de la Sinodul VII Ecumenic) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 634; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 586.

Duminica a XXII-a după Rusalii (Pilda bogatului și a săracului Lazăr) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 634; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 586.

Duminica a XXIII-a după Rusalii (Vindecarea unui îndrăcit. Gherghesenii) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 634-635; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 760; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 586.

Duminica a XXIV-a după Rusalii (Fiica lui Iair) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 635; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 586.

Duminica a XXV-a după Rusalii (Samarineanul milostiv) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 635-636; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 586.

Duminica a XXVI-a după Rusalii (Bogatul care i-a rodit țarina) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 636; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 587.

Duminica a XXVII-a după Rusalii (Femeia girbovă) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 636; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 587.

Duminica a XXVIII-a după Rusalii (Sf. Strămoși. Cina cea Mare) (predici) –G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 636-637; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 760; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 587.

Duminica a XXIX-a după Rusalii (Cei zece leproși) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 637; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1284; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 587.

Duminica a XXX-a după Rusalii (Tânărul bogat) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 637; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 587.

Duminica a XXXI-a după Rusalii (Orbul din Ierihon) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 637; –XXXV (1976), nr. 7-8; p. 769; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 587.

Duminica a XXXII-a după Rusalii (Zaheu Vameșul) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 637-638; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 163; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 756; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 587.

Duminica a XXXIII-a după Rusalii (a Vameșului și Fariseului) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 612-613; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1283; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 580.

Duminica a XXXIV-a după Rusalii (a Fiului risipitor) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 613; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 344; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 581.

Duminica a XXXV-a după Rusalii (a Înfricoșatei judecăți, Lăsatul sec de carne) (predici) –G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 613-614; –XXX (1971), nr. 11-12, p. 1143; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 581.

Duminica a XXXVI-a după Rusalii (a Izgonirii lui Adam din Rai. Lăsatul sec de brânză) (predici) –G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 614; –XXX (1971), nr. 3-4, p. 363; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 581.

Duminica dinaintea Botezului Domnului (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 639.

Duminica dinaintea Înălțării Sf. Cruci (predici) –G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 639-640; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 165; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 588.

Duminica dinaintea Nașterii Domnului (predici) –G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 638.

Duminica după Botezul Domnului (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 639; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 588.

Duminica după Înălțarea Sf. Cruci (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 640; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 588.

Duminica după Nașterea Domnului (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 639.

Dumnezeu (unul în ființă și întreit în persoane) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 928-929; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 340-342; *Vezi și* : G.B., XXXII (1973), nr. 1-2, p. 211-225.

= E =

Ecleziologie (doctrina creștină despre Biserică):

I. – *Biserica, organ al mântuirii și sfințirii omului* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 742-743.

II. – *Ființa Bisericii* – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 555; – nr. 7-8, p. 743; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 160.

III. – *Însușirile Bisericii* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 743; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 160.

Ecumenism intercreștin (mondial și local) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 930-932; – XXXI (1972), nr. 5-6, p. 594; – nr. 7-8, p. 815-819; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 342-343; – *Vezi și* : G.B., XXXII (1973), nr. 1-2, p. 37-44; – nr. 3-4, p. 291-299; – nr. 5-6, p. 489-497.

Ecumenism interreligios (mondial și local) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 343.

Ediții ale Sfintei Scripturi – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 739-740; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 159-160; – *Vezi și*: *Arta literară*; – *Limbă și literatură*.

Egalitatea socială – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 648; – XXX (1971), nr. 9-10, p. 1142; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 343.

Egiptul (monografia istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154; – nr. 3-4, p. 423; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 598.

Egoismul – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 971.

Ehrenburg Ilya, scriitor rus de prestigiu (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 379.

Emaus (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154.

Eminescu Mihail, poet român de mare renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 375; – nr. 11-12, p. 1155.

Enăcescu Efreim, mitropolit (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 578.

Enescu George, compozitor și interpret român de muzică clasică (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 552; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 158.

Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmeagului (viață și activitate) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 813.

Episcopia Buzăului:

I. – *Din trecutul său istoric (organizare, funcționare și episcopi)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 746, 750-751; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163; –Vezi și : G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 998-1002; –nr. 11-12, p. 1318-1320.

II. – *În zilele noastre (organizare, funcționare și episcopii ei)* – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 809-810; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 772-773; – Vezi și : G.B., XXXII (1973), nr. 5-6, p. 625-629.

Episcopia Dunării de Jos (organizare, funcționare și episcopi) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 812-813; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 773; –Vezi și : G.B., XXXII (1973), nr. 3-4, p. 439-440; –nr. 5-6, p. 630-631.

Episcopia Misionară Ortodoxă Autonomă Română din America (organizare, funcționare și episcopii ei) –G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 926; –XXXI (1972), nr. 7-8, p. 813.

Episcopia Romanului și Hușilor:

I. – *Din trecutul său istoric (organizare, funcționare și episcopi)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 752.

II. – *În zilele noastre (organizare, funcționare și episcopi)* – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 813.

Episcopia Râmnicului și Argeșului:

I. – *Din trecutul său istoric (organizare și funcționare)* –G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 751.

II. – *Figuri de episcopi* –G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 372; –nr. 7-8, p. 751.

Epitaf liturgic – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 587.

Erasmus Desiderius Rotterdamus, umanist olandez din epoca Renașterii (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 378.

Ermineutică (biblică) –G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 741; –XXXI (1972), nr. 3-4, p. 461-463; –nr. 9-10, p. 1095-1096.

Esarcu Constantin, colecționar de obiecte de artă (date biografice) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 156.

Eschimoșii (populație de tip mongoloid din continentul american) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 575.

Esenienii (organizație religioasă la vechii iudei) –G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 1142-1143; –Vezi și: Arheologia; Manuscrisele de la Marea Moartă.

Eshatologie – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1143; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 343.

Etiopia (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1281.

Euharistia, ca Sfântă Taină – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 644; –XXX (1971), nr. 3-4, p. 362; –XXXI (1972), nr. 1-2, p. 153; –nr. 11-12, p. 1276-1277; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 163; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 597.

- Eustratie Dragoș, logofătul, cronicar român (date biografice)* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 373.
- Evanghelia Mântuitorului Iisus Hristos (după cei patru evangheliști)* – Vezi : Noul Testament.
- Evangheliarul (ediții vechi)* – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371; – XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 553.
- Evul Mediu (monografie istorică)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 758.
- Examenul de conștiință* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 646; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 344.
- Exegeza unor texte biblice* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 647; – XXX (1971), nr. 7-8, p. 741; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 160; – Vezi și: G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 1094-1095; – XXXII (1973), nr. 5-6, p. 527-530.
- Exploatarea socială (combaterea și condamnarea ei)* – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 972.
- Expoziție de legături de cărți românești* – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 546.

= F =

- Familia* – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1144; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 344.
- Fanatismul (combaterea și condamnarea lui)* – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1145.
- Faptele bune* – G.B., XXXI (1972), nr. 3-4, p. 420.
- Fariseii* – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1145.
- Fascismul (combaterea și condamnarea lui)* – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 814.
- Fatalismul (combaterea și condamnarea lui)* – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1145.
- Fățarnicia* – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 971.
- Februarie 16 (1933)* – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 976.
- Fecioria* – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1145.
- Federația Luterană Mondială (viață și activitate)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 756.
- Fericirea* – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1145.
- "Fericirile"* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 643; – XXX (1971), nr. 11-12, p. 1145.
- Fericitul Augustin, scriitor patristic (date biografice)* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645.
- Fericitul Diadoh (date biografice)* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645.

Fericitul Teodoret al Cirului (date biografice) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 644.

Figuri remarcabile universale – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1145-1146.

"Fiii lui Dumnezeu" – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1146.

Filimon Nicolae, creatorul romanului realist românesc (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374.

Filon de Alexandria – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1145.

Firmilian Marin, mitropolitul Olteniei (date biografice) – Vezi: Necrologuri.

Flavius Iosif, scriitor iudeu contemporan Sf. Apostol Pavel (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1145.

"Floarea darurilor" (sec. XV) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 370.

Floriile – Vezi: Duminica a VI-a din Post.

Folclor literar românesc – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 376.

Folclor muzical românesc – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 551.

Folclor religios românesc – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 344.

Folescu Gheorghe, interpret român de muzică de operă (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 553.

Fondul de asigurare a bunurilor Bisericii Ortodoxe Române – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 814.

Forul intern (după morală creștină) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 344; – Vezi și: Examenul de conștiință.

"Frații Domnului" (sensul evanghelic) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 345.

Frumusețea (teologia frumosului) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 345.

Fuga în Egipt (a Sfintei Familii) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 929.

Furtul – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 972.

= G =

Gala Galaction, preot, academician și scriitor român (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 369, 375-376, 376-377; – XXXI (1972), nr. 5-6, p. 579; – XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 555.

Galați (monografie geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154.

Galeria Prerenasterii italiene din Altenburg – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 541.

Gandhi Mahatma, conducătorul mișcării indiene de eliberare națională (date biografice) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 344.

Generalizarea cultului sfinților cu moaște în țara noastră – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1268.

Germania (R.D.) (monografie geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1280.

Gherasim Cristea, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Dunării de Jos (date biografice) – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 773; –Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 5-6, p. 631.

Ghica Grigore Dimitrie, domnitor al Țării Românești (date biografice) –G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 576.

Ghica Ion, om politic, economist și scriitor român (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 375.

Ghizii bisericești (pregătirea și formarea lor) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 348.

Gnosticismul, curent filozofic-religios (sec.II) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1146; –Vezi și: Arheologie.

Gogh Vincent Van, pictor, desenator și gravor olandez (date biografice) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155.

Golescu Dinicu, cărturar și patriot român (date biografice) –G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374.

Goții (popor migrator) –G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 575.

Gravura religioasă creștină bulgară –G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 544.

Gravura religioasă creștină grecească – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 544.

Gravura religioasă creștină românească – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 543-544; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155.

Gravura religioasă creștină rusească –G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 544.

Gravura religioasă creștină occidentală –G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 544.

Greceanu (frații Radu și Șerban), în cultura bisericească și cea laică – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374.

"Greco" (El Greco), pictor spaniol, grec de origine (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 538.

Grigore Rânniceanu, episcopul Râmnicului (date biografice) –G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 372.

Grigorescu Nicolae, pictor român de mare renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 540; –XXXI (1972), nr. 3-4, p. 457-461.

Gutenberg Johann, inventatorul tiparului (date biografice) –Vezi: Arta grafică.

= H =

Haendel Georg Friedrich, compozitor german de muzică clasică (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 552.

Hanul Manuc (monografie) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 153; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 761.

Haritologie (doctrina creștină despre Har) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 377; –nr. 11-12, p. 1146-1147; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 345.

Hașdeu Bogdan Petriceicu, lingvist, istoric și scriitor român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 375; –XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 554.

Hebron, localitate din Egipt (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154; –nr. 3-4, p. 423.

Heliade-Rădulescu (Ion), scriitor și om politic român (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 998-1002.

Hippi, mișcare antisocială și antimorală (combaterea și condamnarea ei) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 345.

Hirotonia, ca Sfântă Taină – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 757; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1277; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 164.

Homiacov A.S., teolog rus de prestigiu (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 743.

Hoția –Vezi : Furtul.

Hristologie (dogma creștină despre cele două firi ale lui Hristos) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 743; –nr. 9-10, p. 928-929; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341-342; –Vezi și : G.B., XXXII (1973), nr. 1-2, p. 108-124, 215-221; –nr. 3-4, p. 403-412; –nr. 5-6, p. 643-644; –Dumnezeu.

Husitismul în România – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 921.

Hus Jan, reformator religios (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1146.

= I =

Iconoclasm (doctrina creștină despre cultul icoanelor) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 537; – nr. 7-8, p. 744; – nr. 11-12, p. 1147.

Iconografie creștină – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 537-538, 541; – nr. 11-12, p. 1147; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 345.

Ierarhia bisericească (sacramentală și jurisdicțională) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1147-1148; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 345; –Vezi și : G.B., XXXII (1973), nr. 5-6, p. 566-576.

Ierihon, localitate din Țara Sfântă (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154.

Ierurgiile în Biserică – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1148.

Ierusalim (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154.

Iisus plânge – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645.

Ilarion, episcopul Râmnicului (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 372.

Imnografia creștină – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 345-346.

Independența de Stat a României – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 975; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 577.

Individuațiunea (concepție teologică tomistă) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 755.

Inscripțiile minoice – Vezi: Arheologie.

Inspectori eparhiali ai Bisericii Ortodoxe Române – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 579.

Inspirația divină – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 346; –Vezi și: Biblia.

Institutele teologice din Biserica Ortodoxă Română (organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1152, 1154-1155; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 347, 348.

Intrarea în Biserică a Maicii Domnului (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 604; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1273; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 595.

Intrarea triumfală în Ierusalim – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341; – Vezi și: Floriile.

Invidia – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 970.

Ion Vodă cel Viteaz, domnitorul Moldovei (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 974.

Jordan, râu în Orientul Apropiat (Țara Sfântă) (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154.

Iorga Nicolae, istoric, publicist, orator, om politic și scriitor român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 375; –XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 555.

Iosif Ștefan Octavian, poet clasic român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 375.

Ipocrizia – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 971.

Irod cel Mare, regele vechilor iudei (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 929.

Isaccea Noviodunum (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154.

Islamismul – Vezi: Mahomedanismul.

Isptirea Domnului nostru Iisus Hristos – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 643; –XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154.

Israelii (istoric, civilizație, cultură) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 973; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 575.

Istoria religiilor (disciplină didactică teologică) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1155.

Istria (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154; –Vezi și: Arheologie.

Iubirea aproapelui – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 644; – XXXVI-II (1979), nr. 5-6, p. 599; – *Vezi și: Dragostea (virtute teologică).*

Iubirea creștină – *Vezi: Dragostea (virtute teologică).*

Iubirea dumnezeiască față de om – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 644; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 756.

Iudaismul – *Vezi: Mozaismul.*

Izvorul Tămăduirii (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 624.

= Î =

Împărtășirea, ca Sfântă Taină – *Vezi: Euharistia.*

Înălțarea Domnului (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 626; – XXX (1971), nr. 9-10, p. 929; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 584.

Înălțarea Sf. Cruci (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 601-602; – XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 165; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 580.

Îndatorire – *Vezi: Obligația.*

Îndreptare – *Vezi: Mântuire.*

"Îndreptarea Legii" (Pravila cea Mare, 1652) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371.

Îndurare – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1283.

Înfrânare – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1284.

Îngerii – *Vezi: Angelologie.*

Înmormântare (Prohodirea mortului) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1148.

Înșelăciunea – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 972.

Însușirile lui Dumnezeu – *Vezi: Dumnezeu.*

Întâmpinarea Domnului (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 595-596; – XXX (1971), nr. 9-10, p. 929; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 579.

Învățămintul (în general) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 377; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 346.

Învățămintul laic în țara noastră (istoric) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1148; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 346; – *Vezi și: Cultura românească.*

Învățămintul teologic ortodox român (istoric organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1148-1157; – XXXI (1972), nr. 5-6, p. 593; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 346-349; – *Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 1-2, p. 233-234, 250-253; – nr. 5-6, p. 617-618.*

"Învățătura celor doisprezece Apostoli" (operă patristică) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 362; – nr. 11-12, p. 1147; – XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1277.

Învierea din morți:

I. – *În doctrina creștină* – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1143; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 349; – *Vezi: Arheologie.*

II. – *În doctrina altor religii* – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 924.

Învierea Domnului (Sf. Paști):

I. – *Pastorale* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 618-622; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 770, 772, 773; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 582-583.

II. – *Predici* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 622-624; – XXX (1971), nr. 9-10, p. 929; nr. 11-12, p. 1143; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 583.

= J =

Jertfa (în doctrina creștină) – G.B., XXXII (1973), nr. 1-2, p. 55-194.

"Joia Mare" (din săptămâna Patimilor) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 617; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341.

Jope, localitate dn Țara Sfântă (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154.

Judecata bisericească (în decursul timpului) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1158.

Judecata din urmă – Vezi: Eshatologie.

Judecata particulară – Vezi: Eshatologie.

Jurământul (în concepția creștină) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1158; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 349.

Justinian, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 589-596; – XXXII (1973), nr. 1-2, p. 5-7, 8-9; – nr. 3-4, p. 261-263; – nr. 5-6, p. 445-452, 453-459, 460-461, 625-626; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 770; – Vezi și: Apostolat social; – Pacea; – Slujirea Bisericii.

Kant Emmanuel, filozof idealist german (date biografice) – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 555.

King Martin Luter, pastor de culoare, apostol și erou al dreptății și legalității (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 981.

Kogălniceanu Mihail, om politic, istoric, scriitor, ziarist și orator român (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 975.

Komensky Jean Amos, gânditor umanist și pedagog ceh de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 378; – XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 555.

= L =

Laicii în Biserică – Vezi: Apostolatul credincioșilor laici.

Lamaismul, religia tibetanilor (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 922.

Laudele bisericești – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 151-152.

Lavrentie tipograful (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 370.

Lăcomia – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 970; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 574.

Lăsatul sec de brânză –Vezi: Anul bisericesc (liturgic).

Lecomte du Nouÿ (André), arhitect francez (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 536.

Lectura aleasă (necesitatea și foloasele ei) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 924.

Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române (în trecut și în prezent) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1158; –XXXI (1972), nr. 1-2, p. 152.

Lenea –Vezi: Trândăvia.

Leviticul de la Bălgrad (1650) –G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371.

Libertatea conștiinței – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1147.

Libertatea națională – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 552.

Libertatea religioasă – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 152.

Liga Națiunilor – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 974.

Limba greacă la strămoșii noștri – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 369.

Limba română – Vezi: Arta literară; –Limbă și literatură.

Limba slavonă bisericească la strămoșii noștri –G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 368-369, 370.

Limbă și literatură – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 552-555; – Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 5-6, p. 531-538.

Limbile liturgice – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 924.

Litia –Vezi: Laudele bisericești.

Literatura Bisericii Ortodoxe Române, în contemporaneitate –Vezi: Arta literară; –Limbă și literatură.

Literatura contemporană a Bisericilor Ortodoxe surori –Vezi: Arta literară.

Literatura laică românească contemporană –Vezi: Arta literară; –Limbă și literatură.

Literatură laică românească din secolul al XIX-lea –Vezi: Arta literară; –Limbă și literatură.

Literatură laică universală –Vezi: Arta literară; –Limbă și literatură.

Literatură patristică – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1145, 1147; –XXXI (1972), nr. 3-4, p. 424; –XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 553; –Vezi și: G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 362.

Literatură rabinică –Vezi: Arheologie.

Literatură românească epigrafică –G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 538, 543, 545.

Literatură românească veche – Vezi: Arta literară; –Limbă și literatură.

Literatură teologică românească, din secolul al XIX-lea –G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 372; – Vezi și: Învățământul teologic ortodox român.

Liturghia catehumenilor (tâlcuire) – Vezi: *Liturghia Dumnezeiască.*

Liturghia Clementină – Vezi: *Liturghia Dumnezeiască.*

Liturghia Darurilor mai înainte sfințite – Vezi: *Liturghia Dumnezeiască.*

Liturghia credincioșilor (tâlcuire) – Vezi: *Liturghia Dumnezeiască.*

Liturghia Dumnezeiască (Sfânta Liturghie) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 650; –XXXI (1972), nr. 1-2, p. 152-153; – XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 556.

Liturghia pregătitoare sau Proscomidia (tâlcuire) – Vezi: *Liturghia Dumnezeiască.*

Liturghia romano-catolică – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 755; – XXXI (1972), nr. 1-2, p. 153.

Liturghia Sfântului Iacob – Vezi: *Liturghia Dumnezeiască.*

Liturghierul aromânesc (sec. XVIII) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371.

Liturghierul românesc (ediții vechi și noi) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 370.

Liturghiile bizantine – Vezi: *Liturghia Dumnezeiască.*

Liturghiile de rit alexandrin – Vezi: *Liturghia Dumnezeiască.*

Literatură (publicații liturgice) – G.B. XXX (1977), nr. 3-4, p. 372

Liturgiști ortodocși români din trecut – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 346.

Localități istorice (monografii):

I. – *Din țara noastră* – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 153-154; – XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 556-557.

II. – *Din alte țări* – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154-155; – XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 557.

Locașul de cult în creștinism – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 155.

Locașuri de cult (biserici) anglicane din străinătate – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 757.

Locașuri de cult (biserici) ortodoxe din țara noastră (monografii) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 155-177; – XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 557-563; – Vezi și: G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 536, 538, 539; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163; – XXXII (1973), nr. 1-2, p. 234-238; – nr. 3-4, p. 426-428; – nr. 5-6, p. 618-621; 627-629, 631.

Locașuri de cult (biserici) ortodoxe în străinătate (monografii) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 536.

Locașuri de cult (biserici) protestante din țara noastră (monografii) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 539.

"Lumina lumii" (tâlcuire) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 912.

Luna în anul bisericesc – Vezi: *Anul bisericesc (liturgic).*

Lungu Nicolae, compozitor român de muzică laică și bisericească (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 547; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 156.

= M =

Macarie tipograful (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 368, 370; –nr. 5-6, p. 542.

Maeterlinck Maurice, scriitor, filozof și dramaturg belgian (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 379.

Magia (combaterea și condamnarea ei) – G.B., XXXI (1972), nr. 3-4, p. 409.

Magii de la Răsărit (date biografice) – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 756.

Mahomedanismul, religia mahomedanilor (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 923; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1279.

Maica Domnului, Născătoare de Dumnezeu (privire interconfesională) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 755; – XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1272, 1274; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 594.

Malthusianismul (combaterea și condamnarea lui) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 814.

Mandisvschi Eusebiu, compozitor și muzicolog român (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 547.

Mangalia (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154; –Vezi și: Arheologie.

Manuale didactice de teologie ortodoxă – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 376.

Manuscrisele de la Marea Moartă (Qumran) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 365-366; –nr. 7-8, p. 743.

Maramureș (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154.

Marea Moartă (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154; –Vezi și: Arheologie; Manuscrisele de la Marea Moartă.

"Martyriconul" din bazilica de la Niculițel (jud. Tulcea) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 153-154; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 595.

Matei al Mirelor, cronicar (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 373.

Matei Basarab, domnitorul Țării Românești (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 543; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 576.

Mavrogheni Nicolae, domnitor al Țării Românești (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 974.

Mădulare ale lui Hristos – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 646.

Mărturisirea, ca Sfântă Taină – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 644; – XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1277; – XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 163; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 597.

Mesopotamia (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 598.

Mexicul antic (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1280.

Michelangelo Buonarroti, sculptor, pictor, arhitect și poet italian de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 378; – nr. 5-6, p. 542, 544.

Micle Veronica, poetă română (date biografice) – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 554.

Miezonoptica – Vezi: Laudele bisericesti.

Mihai Viteazul, domnitorul Țării Românești, Moldovei și Transilvaniei (date biografice) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 576.

Mila lui Dumnezeu față de oameni – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 756.

Milescu Nicolae, cărturar român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371, 373-374; – XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 554.

Militarismul (combaterea și condamnarea lui) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 814.

Milostenie – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 553-554; – XXXI (1972), nr. 3-4, p. 409; – nr. 11-12, p. 1283; – XXXV (1976), nr. 7-8, p. 756.

Milton John, poet englez de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 378.

Minciuna – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 972.

Mineiele românești (ediții vechi și noi) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371.

Miniatura religioasă creștină bizantină – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 542.

Miniatura religioasă creștină occidentală – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 543.

Miniatura religioasă creștină românească – G.B., XXX (1971 nr. 5-6, p. 542.

Miniaturisti români din trecut – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 542.

Mircea cel Bătrân, domnitorul Țării Românești (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 974.

Miridele (părțile) – Vezi: Liturgia Dumnezeiască.

Mironosițele femeii – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 756.

Mirungerea, ca Sfântă Taină – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1276; – XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 163; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 597.

Missa romano-catolică – Vezi: Liturghia romano-catolică.

Misticism – G.B., XXXI (1972), nr. 3-4, p. 409.

Mișcarea ecumenică – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 555.

Mitrofan, mitropolitul Ungrovlahiei (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 372; –nr. 7-8, p. 750.

Mitropolia Ardealului:

I. – *Din trecutul său istoric* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 752.

II. – *În zilele noastre (organizare, funcționare și figuri de mitropoliți)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 752; –XXXI (1972), nr. 5-6, p. 578; –nr. 7-8, p. 813.

Mitropolia Banatului (organizare, funcționare și figuri de mitropoliți în contemporaneitate) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 813

Mitropolia Moldovei și Sucevei:

I. – *Din trecutul său istoric* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 751.

II. – *În zilele noastre (organizare, funcționare și figuri de mitropoliți)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 751-752; –XXXI (1972), nr. 5-6, p. 578; – nr. 7-8, p. 813.

Mitropolia Ungrovlahiei:

I. – *Din trecutul său istoric (organizare, funcționare, figuri de mitropoliți, episcopi și alți clerici)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 749-750; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163-164; –Vezi și: Episcopia Buzăului.

II. – *În zilele noastre (organizare, funcționare, figuri de mitropoliți și episcopi)* – Vezi: Arhiepiscopia Bucureștilor; –Episcopia Buzăului; –Episcopia Dunării de Jos; –Justinian, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Mănăstirea (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 807.

Mănăstiri ortodoxe din străinătate (monografii) – G.B., XXXI (1972), nr. 3-4, p. 420; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 759-760.

Mănăstiri ortodoxe din țară (monografii) – G.B., XXXI (1972), p. 3-4, p. 410-420; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 756-759; –Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 5-6, p. 590-600.

Mândria – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 970.

Mânia – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 970-971.

Mântuire (Îndreptare) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 644, 646; –XXXI (1972), nr. 3-4, p. 420; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 760.

Mântuitorul Iisus Hristos, centrul vieții creștine – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645; –Vezi și: Creștinismul.

Mladin Nicolae, Mitropolitul Ardealului (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 813.

Moartea (în concepția creștină) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1143; – Vezi și: Eshatologie.

Modestia – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1283.

Moldoveanul Filip, xilograf român (date biografice) – G.B., XXXI-II (1974), nr. 1-2, p. 155.

Molin Virgil, cercetător al tiparului românesc vechi (date biografice) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 158, 159.

Monahismul:

I. – *În creștinism (privire generală)* – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 420-421; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 760.

II. – *În trecutul istoric românesc* – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 553; – nr. 7-8, p. 751; –XXXI (1972), nr. 1-2, p. 421; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 760.

III. – *În Biserica Ortodoxă Română, contemporană* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 648; –XXXI (1972), nr. 1-2, p. 421-422; –nr. 5-6, p. 593.

Monumente istorice și de artă:

I. – *Din țara noastră* – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 535, 536, 538, 539; –XXXI (1972), nr. 3-4, p. 422-423; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 761-763.

II. – *De pretutindeni* – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 536, 537, 539, 541, 544, 545, 546; – nr. 7-8, p. 757; –XXXI (1972), nr. 3-4, p. 423-424; – nr. 11-12, p. 1279; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 763; –Vezi și: Arheologie.

Mozaicul catedralei din Praga – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 541; –XXXI (1972), nr. 3-4, p. 423.

Mozaicuri vechi bulgare – Vezi: Arheologie.

Mozaicurile bizantine din Ravena – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 537; –XXXI (1972), nr. 3-4, p. 423.

Mozaismul, religia poporului iudeu (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 923-924, 927; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1203-1214; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 166.

Mumiile din Peru – G.B., XXXI (1972), nr. 3-4, p. 424.

Munca (în concepția creștină) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 648; –XXXI (1972), nr. 3-4, p. 424; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 763.

Muntele ispitei (monografie istorico-geografică) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 643; –XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154.

Musicescu Gavriil, compozitor român de muzică bisericească (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 547.

Muzeul Andrei Rubliov din Moscova – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 541.

Muzeul de Artă al României – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 535, 539.

Muzeul de icoane din Recklinghausen (Germania) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 539.

Muzeul istoric-arhitectural religios de la Moscova – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 536.

Muzica bisericească (privire generală) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 546; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 156-158.

Muzica bisericească bizantină – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 546; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 156.

Muzica bisericească liniară românească – XXX (1971), nr. 5-6, p. 546-551; – G.B., XXXI (1972), nr. 3-4, p. 1-64 (Anexă); –nr. 5-6, p. 65-97, 99-128; –nr. 7-8, p. CXXIX (129) –XCCIV (194); –nr. 11-12, p. 263-307 (Anexă); –XXXII (1973), nr. 5-6, p. I-XVI (Anexă); –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 156-158.

Muzica bisericească psaltică românească – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 156.

Muzica bisericească rusă – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 158.

Muzica laică românească – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 551-553; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 158.

Muzica laică universală – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 552.

Muzica românească (istoric; lexicon) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 156.

= N =

"Nașterea de sus" (spirituală) – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 763.

Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos (Crăciunul):

I. – *Pastorale* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 605-610; –XXXV (1975), nr. 7-8, p. 770, 772, 773; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 580.

II. – *Predici* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 610-612; –XXX (1971), nr. 9-10, p. 929; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1268; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 580.

Nașterea Maicii Domnului (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 601; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1272-1273; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 594; – *Vezi și: Maica Domnului.*

Naționalitate – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 578; nr. 9-10, p. 974.

Naum Râmniceanu (protosinghel), cronicar român (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 372.

Nazaret, localitate din Țara Sfântă (monografii istorico-geografice) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341.

Nădejdea (virtute teologică) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1282.

Năsturel Udriște, cărturar român de prestigiu (date biografice) – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 761.

Neogoe Basarab, domnitorul Țării Românești (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371; –XXXI (1972), nr. 9-10, p. 974; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 762; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 576.

Necrologuri – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 651; –XXXI (1972), nr. 5-6, p. 578-587; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 763-769; –Vezi și: G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1155-1156, 1157; –XXXII (1973), nr. 1-2, p. 239-247; –nr. 3-4, p. 429-438; –nr. 5-6, p. 622-624.

Neculce Ion, cronicar român de prestigiu (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 373.

Nedeile (serbări populare străvechi) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 974.

Nefățarnicia – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1284.

Neofit I, mitropolitul Ungrovlahiei (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 372; –nr. 7-8, p. 750.

Neofit II, mitropolitul Ungrovlahiei (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 750.

Neomalthusianismul (combaterea și condamnarea lui) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 814.

Nepărtinirea – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1284.

Nerecunoștința – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 574.

Nifon, mitropolitul Ungrovlahiei (date biografice) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163.

Noul Testament – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 649; –XXX (1971), nr. 7-8, p. 739, 740, 741; –Vezi și: Biblia.

Noul Testament (ediții vechi și noi) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371.

Numismatică –Vezi: Arheologie.

Nunta –Vezi: Cununia.

= O =

Obiecte de cult – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 587; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 769.

Obligație (îndatorire) – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 588.

Obscurantismul (combaterea și condamnarea lui) – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 588.

Octoihul (perioadă liturgică) –Vezi: Anul bisericesc (liturgic).

Octoihul românesc (ediții tipiconale vechi) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371.

Ocultismul (combaterea și condamnarea lui) – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 588.

Odobescu (Al. I), scriitor român de prestigiu și om de știință (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374.

Omorul – Vezi: Uciderea.

Omul, ființă socială – G.B., XXXI (192), nr. 5-6, p. 588; – Vezi și: Antropologie.

O.N.U. (organizare, viață și activitate) – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 588-589; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 769.

Orfăurările liturgică creștină românească – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 545.

Orfăurările liturgică creștină rusă – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 545.

Organele puterii bisericești – Vezi: Autoritatea în Biserică.

Organizarea administrativă locală a Bisericii Ortodoxe Române – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 805-814; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 771-773.

Organizarea centrală a Bisericii Ortodoxe Române – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 589-596; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 770.

Orientalistică (românească și străină) – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 769.

Origen, scriitor bisericesc patristic (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1145.

Originea poporului român – Vezi: Românii.

= P =

Pacea (doctrină, atitudini și acțiuni ale Bisericilor creștine și ale celorlalte religii din lume) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 814-824; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 572-574; – Vezi și: G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 643, 647-648; –XXX (1971), nr. 3-4, p. 377; –XXXI (1972), nr. 5-6, p. 595; – Apostolat social; – Slujirea Bisericii.

"Pacem in Terris" (Enciclica papii Ioan al XXIII-lea) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 755.

Palatul cnezilor din com. Ceahlău, jud. Neamț (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 762.

Palestina (monografie istorico-geografică) – Țara Sfântă.

"Palia de la Orăștie" (1582) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371.

Pann Anton, scriitor, muzician și folclorist român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 374; –nr. 5-6, p. 546-547.

Papias din Hieropolis, scriitor bisericesc patristic (date biografice) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 649.

Parohia în Biserica Ortodoxă Română (organizare, viață și activitate) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 805-806; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 771.

Parohia ortodoxă română din Viena (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 926; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 339.

Partenie Ciopron, Episcopul Romanului și Hușilor (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 812.

Pastorația în Biserică – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 969.

Paștile – Vezi: *Învierea Domnului*.

Patimile, moartea și îngroparea Domnului nostru Iisus Hristos – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 617; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341; – Vezi și: *Învierea Domnului*.

Patriarhia de Alexandria (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 746; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 161; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 348; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 589; – Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 3-4, p. 314-327.

Patriarhia de Antiohia (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 746, 755; – XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1266, 1267; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 161; – Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 3-4, p. 314-327.

Patriarhia Ecumenică (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 745; – XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1264-1265; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 161; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 589; – Vezi și: G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 942; – nr. 11-12, p. 1157; – XXXII (1973), nr. 3-4, p. 314-327, 328-338.

Patriarhia de Ierusalim (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 746; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 161; – Vezi și: G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 942; – nr. 11-12, p. 1158-1159; – XXXII (1973), nr. 3-4, p. 314-327.

Patriarhia Română (ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 752-753.

Patriotism – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 969.

1. *Păcatul (în învățătura creștină – Ce este; felurile lui)* – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 969-973; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 574.

2. *Păcate capitale* – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 970-971; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 574.

3. *Păcate mărunte* – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 972.

Părinții (Bărbații) Apostolici, scriitori bisericești patristici – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 649-650.

Pecurariu Dionisie, maestru al desenului arheologic (date biografice) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 154.

Penticostarul (perioadă liturgică) – Vezi: *Anul bisericesc (liturgic)*.

Persecuții în epoca primară a creștinismului – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 743.

Peru, țară din America Latină (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 3-4, p. 424.

Pestalozzi Iohann Heinrich, pedagog și didactician elvețian de renume (date biografice) – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 555.

Petra, localitate istorică din Asia Mică (monografie istorico-geografică) – Vezi: Localități istorice.

Petrescu Camil, scriitor român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 376.

Pictori străini de renume – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 541-542; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155.

Pictori și zugravi români din trecut – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 539-540; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155.

Pictura bisericească bizantină – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 537, 538; – nr. 7-8, p. 758; – nr. 11-12, p. 1147; – XXXI (1972), nr. 3-4, p. 423; – Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 5-6, p. 577-589.

Pictura bisericească bulgară – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 541.

Pictura bisericească cehoslovacă – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 541.

Pictura bisericească occidentală – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 541-542; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155.

Pictura bisericească polonă – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 541.

Pictura bisericească românească (în trecut și în zilele noastre) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 538-540; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 345.

Pictura bisericească rusă – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 540-541; – nr. 7-8, p. 758.

Pictura bisericească sârbă – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 541.

Pictura religioasă creștină (privire generală) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 537-538.

Pilde creștinești – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 973.

Pisma – Vezi: Invidia.

Pneumatologie (doctrina creștină despre Sf. Duh) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 743; – Vezi și: Dumnezeu.

Pocăința – Vezi: Mărturisirea.

Pocitan Veniamin, episcop vicar-patriarhal (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 578.

Pogorârea Sf. Duh – Vezi: Duminica a VIII-a după Paști.

Polonia (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1280.

Pomenirea morților – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 627; – XXX (1971), nr. 11-12, p. 1143, 1148; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 581.

Popa Radu Șapcă (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 975.

Popescu Gheorghe-Brănești, compozitor român de muzică bisericească (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 547.

Popescu Ion-Pasărea, compozitor român de muzică bisericească (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 547; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 156.

Popoare migratoare pe teritoriul țării noastre – Vezi: Români.

Poporul israel – Vezi: Israeliții.

Poporul român – Vezi: Români.

Popovici Nedelcu, zugrav bănățean (date biografice) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155.

Porumbescu Ciprian, compozitor român de muzică laică și bisericească (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 552; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 158.

Postul (în învățătura creștină) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645; – XXXI (1972), nr. 9-10, p. 979; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 579.

Postul Mare – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645; – XXXI (1972), nr. 9-10, p. 979.

Postul la alte religii din lume – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 579.

Pravila cea Mare ("Îndreptarea Legii", 1652) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371; – XXXI (1972), nr. 1-2, p. 152.

Pravila de la Govora (Pravila cea Mică, 1640) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371; – XXXI (1972), nr. 1-2, p. 152.

Predania bisericească – Vezi: Tradiția Sfântă.

Predica apostolică – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 980.

Predica de pe Munte – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 643; – XXXI (1972), nr. 9-10, p. 980.

Predica din Biserica Ortodoxă Română – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 593-594.

Predica liturgică (rolul, importanța și caracteristicile ei) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 979-980; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 578-579.

Predica Mântuitorului – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 643; – Vezi și: Predica de pe Munte.

Predica Scriitorilor patristici – G.B., XXXII (1973), nr. 3-4, p. 339-366; – nr. 5-6, p. 498-513.

Predica Sfinților Părinți – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 980.

Predici actuale la diferite duminici și sărbători de peste an – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 579-588, 592-595.

Predici (cuvântări) bisericești străine – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 377; –XXXI (1972), nr. 9-10, p. 980; –nr. 11-12, p. 1268.

Preoția în Biserică:

I. – *Întemeiată biblic* – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1147; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 345.

II. – *Întemeiată patristic* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 646-647; –XXX (1971), nr. 11-12, p. 1147; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 345.

III. – *Privire interconfesională* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 755, 756, 757; –nr. 11-12, p. 1148.

Preoți ortodocși români din trecut – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163-164; –Vezi și: *Necrologuri*.

Primatul papal – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 555; –nr. 7-8, p. 743, 755.

Prietenia (în concepția lumii antice; în creștinism; în contemporaneitate) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 646; –XXXI (1972), nr. 9-10, p. 980-981.

Primăvară sufletească – G.B. XXVII (1968), NR. 5-6, P. 646.

Principiile teologice – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 340.

Profesori ai învățământului teologic ortodox român – Vezi: *cadre didactice*.

Profeți și profeție – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 588.

Progresul (cugetări morale) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 981.

Progresul modern – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 588.

Prohodul Domnului (cântare psaltică tradițională-armonizată) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 157.

Pronia divină – Vezi: *Providența divină*.

Proscomidia (tâlcuire) – Vezi: *Liturgia Dumnezeiască*.

Protoieria în Biserica Ortodoxă Română (organizare, orientare și activitate) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 806-807; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 771.

Protoierie – Vezi: *Protopopiat*.

Protopop – Vezi: *Protopopiat*.

Protopopi ortodocși români din trecut – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 579-580; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163; –Vezi și: *Necrologuri*.

Protopopiat – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1148; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163.

Providența divină – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 981; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341.

Prozelitism romano-catolic – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 554.

Psalmii – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 153.

Psalmul 120 (omilie) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 588.

Psaltirea (ediții vechi și noi) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371.

= Q =

Qumran (monografie istorico-geografică) – Vezi: *Arheologie*; – *Esenienii*; – *Manuscrisele de la Marea Moartă*.

= R =

Ranguri bisericești – Vezi: *Distincții bisericești*.

Rasismul (combaterea și condamnarea lui) – G.B., XXX (1972), nr. 7-8, p. 814; –nr. 9-10, p. 981; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 588.

Rațiunea (cugetări morale) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 981.

Răbdarea – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1283; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341.

Răskoala țărănească din 1907 – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 976.

Răul în lume (după concepția creștină) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 588.

Războiul (combaterea și condamnarea lui) – Vezi: *Maltusianismul*; – *Neomaltusianismul*; – *Pacea*.

Războiul I Mondial – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 976.

Răzbunarea – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 971.

Rebreanu Liviu, scriitor român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 376.

Recensământul populației țării noastre – Vezi: *Demografia țării noastre*.

Recunoștința – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1284.

Reforma religioasă (sec. XVI) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 744.

Regimul cultelor religioase din România – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 152.

Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată – Vezi: *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*.

Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 593; –nr. 9-10, p. 982; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 589.

Relațiile interortodoxe ale Bisericii Ortodoxe Române:

I. – *În trecutul său istoric* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 752; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163.

II. – *În zilele noastre* – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1265-1267; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 348; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 589-590; – Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 5-6, p. 640-643.

Relații și contacte intercreștine:

I. – *Ortodoxo-romano-catolice* – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 925; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 158, 166-167; – Vezi și: G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1154-1155, 1158.

II. – *Ortodoxo-protestante* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 756; – XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 167.

III. – *Ortodoxo-anglicane* – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 925; – XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 159, 167.

IV. – *Ortodoxo-vechi-catolici* – G.B., XXX (1971), nr. 925; – XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 168; – *Vezi și*: G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1156-1157.

V. – *Ortodoxo-vechi-orientale* – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 168-169; *Vezi și*: G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1153.

VI. – *Romano-catolice – vechi-catolice* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 756; – XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 158.

VII. – *Romano-catolice – Consiliul Ecumenic al Bisericilor* – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 158, 167.

Relații și contacte interreligioase (între Bisericile creștine și celelalte religii ale lumii) – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 169; – *Vezi și*: G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1156.

Religia vechilor mexicani (istoric) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 921.

Religia vechilor peruvieni (istoric) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 921.

Religiile indo-europene în antichitate (istoric) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 923; – XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 165.

Religiile Orientului Apropiat antic (istoric) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 922.

Religiile primitive (istoric) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 921.

Religiozitate – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 742; – XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1267.

Renașterea (sec. XIV-XVI, perioada începutului destrămării feudalismului și a apariției capitalismului în Europa) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 541.

Revederi colegiale după absolvirea unor instituții de învățământ teologic – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1157; – XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 348.

Revelația divină (privire interconfesională) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 649; – XXX (1971), nr. 7-8, p. 757; – XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1267; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 591.

Reviste bisericești ortodoxe românești (contemporane) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 377; – XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 555.

Revoluția din 1821 – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 975; – XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 576.

Revoluția din 1848 (în Țările Române) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 975; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 577.

Râmnicu Sărat (monografii istorico-geografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154.

România (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1280; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 598.

Românii (pagini din istoria, viața și activitatea poporului român) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 973-979; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 575-578; –Vezi și: G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 366-367, 370, 374; nr. 5-6, p. 535, 539, 542, 544, 545, 554; nr. 7-8, p. 758.

Rouault Georges, pictor francez modern (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 542.

Rousseau Jean Jacques, filozof iluminist, pedagog, scriitor și compozitor francez de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 378.

Rubliov Andrei, pictor rus de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 541; XXXIII (1973), nr. 1-2, p. 255-256.

Rugăciunea Domnească (tâlcuire) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 650; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1268.

Rugăciunea în creștinism (ce este, necesitatea, felul și importanța ei) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1267-1268; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 591.

Rusaliile – Vezi: Duminica a VIII-a după Paști.

Russel Bertrand, filozof și logician neopozitivist (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 379.

= § =

Sacrificiul (în concepția creștină) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1268.

Sădoveanu Mihail, scriitor român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 376.

"Sarea pământului" (tâlcuire) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 912.

Satul dâmbovițean (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 556.

Săptămâna liturgică – Vezi: Anul bisericesc (liturgic).

Sărbătorile creștine – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1268; –XXXVI-II (1979), nr. 5-6, p. 591.

Sărbătorile în calendarul mozaic – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1213-1214.

Schimbarea la Față (predică) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 599-600; –XXX (1971), nr. 9-10, p. 929; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 580.

Schisme bisericești:

I. – *Privire generală* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 744; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1268.

II. – *Schisma cea Mare (1054)* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 744.

Schituri ortodoxe românești (monografii) – Vezi: Mănăstiri.

Sculptori români din trecut – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 544; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155.

Sculptura religioasă creștină bulgară – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 544.

Sculptura religioasă creștină greacă – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 544.

Sculptura religioasă creștină occidentală – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 544.

Sculptura religioasă creștină poloneză – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 544.

Sculptura religioasă creștină românească – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 543-544; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155.

Sculptura religioasă creștină rusă – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 544.

Scythia Minor – Vezi: Dobrogea.

Sebastian Rusan, mitropolitul Moldovei și Sucevei (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 377; –XXXI (1972), nr. 5-6, p. 578; – nr. 7-8, p. 813.

Secretari eparhiali în Biserica Ortodoxă Română – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 579.

Secularizarea averilor mănăstirești – G.B., XXXI (1972), nr. 3-4, p. 421.

Seleucia (monografie istorico-geografică) – Vezi: Localități istorice.

Seminarii teologice – Vezi: Școli de cântăreți bisericești.

Serafim Petre, pictor român (date biografice) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155.

Sfintele Paști – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 591; – Vezi și: Învierea Domnului.

Sfințenie și Sfinți (în învățătura creștină) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 646; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1268; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 592.

Sf. Apostoli Petru și Pavel (date biografice) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 599; –XXX (1971), nr. 7-8, p. 743; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1271-1272; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 153; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 593; Vezi și: *Apostolat*; – *Apostolii Domnului*

Sf. Arh. Mihail și Gavriil – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 603-604; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1273; – Vezi și: *Angelologie*.

Sfinții Bisericii Ortodoxe (viața și zilele lor de prăznuire) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1269-1274; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 592-595.

Sf. Chiril și Metodie (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 378; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1271.

Sf. Ierarhi Iorest și Sava Brancovici (date biografice) –G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1271.

Sf. Împărați Constantin și Elena (date biografice) – G.B., XXVIII (1968), nr. 5-6, p. 598; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1271; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 593.

Sf. Trei Ierarhi (date biografice) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 595; – XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1269; - XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 592.

Sfânta Scriptură –Vezi: Biblia; – Noul Testament; –Vechiul Testament.

Sfânta Tradiție –Vezi: Tradiția Sfântă.

Sfânta Treime – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 628; –XXX (1971), nr. 9-10, p. 928; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 584; –Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 1-2, p. 204-211.

Sf. Alexandru (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 601.

Sf. Andrei Criteanul (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 602-603, 616.

Sf. Antonie cel Mare (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 594; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1269.

Sf. Apostol Andrei (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 605; –Vezi și: Apostolii Domnului.

Sf. Apostol și Evanghelist Ioan (viața și opera) –G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1271; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341; –Vezi și: Apostolii Domnului.

Sf. Apostol Toma (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 624; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1274; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 594-595; –Vezi și: Apostolii Domnului.

Sf. Atanasie Atonitul (viața și opera) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 554; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1272.

Sf. Atanasie cel Mare (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341.

Sf. Calinic de la Cernica (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 597; –XXXI (1972), nr. 9-10, p. 975; –nr. 11-12, p. 1270-1271.

Sf. Chiril al Alexandriei (viața și opera) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341.

Sf. Chiril al Ierusalimului (viața și opera) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 919-920.

Sf. Ciprian al Cartaginei (viața și opera) –G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645.

Sf. Clement Romanul (viața și opera) –G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 649.

Sf. Dimitrie Izvorătorul de Mir (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 603; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1273.

Sfântul Duh – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 929; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 342; –Vezi și: G.B., XXXII (1973), nr. 1-2, p. 173-180, 222-225.

Sf. Dumitru Basarabov, cel Nou (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 603; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1273; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 595.

Sf. Ecaterina (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 605.

Sf. Efrem Sirul (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 595; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1267.

Sf. Eftimie cel Mare (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 694.

Sf. Eufrosina (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 602.

Sf. Filofteia (viața și opera) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1273.

Sf. Gheorghe (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 598; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1271; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 593.

Sf. Grigorie Decapolitul (viața și opera) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1273.

Sf. Grigorie de Nisa (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 644; –XXX (1971), nr. 7-8, p. 742, 759; –nr. 9-10, p. 927, 928; –nr. 11-12, p. 1143, 1146; –XXXI (1972), nr. 9-10, p. 969; –nr. 11-12, p. 1267, 1283; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 160; nr. 3-4, p. 349; –Vezi și: Angelologie; –Antropologie.

Sf. Grigorie Palama (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 615; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1267, 1274.

Sf. Grigorie Teologul (de Nazianz) (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 594, 644, 645; –XXX (1971), nr. 9-10, p. 929; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1267, 1269; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341, 344; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 592; –Vezi și: Sfinții Trei Ierarhi; –G.B., XXXII (1973), nr. 3-4, p. 367-374.

Sf. Iacob, ruda Domnului (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 603.

Sf. Ignatie Teoforul (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 649.

Sf. Ilie Tesviteanul (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 599; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 594.

Sf. Ioan Ajunătorul (Postitorul) (viața și opera) – G.B., XXXI (1971), nr. 9-10, p. 979.

Sf. Ioan Botezătorul (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 593-594, 598, 600; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1269; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 592, 593, 594.

Sf. Ioan Cassian Scitul (Românul) (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645, 648; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1259-1270; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 162; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 592.

Sf. Ioan cel Nou de la Suceava (viața și opera) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 545.

Sf. Ioan Damaschinul (viața și opera) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341.

Sf. Ioan Gură de Aur (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 594, 645, 646-647, 650; –XXX (1971), nr. 7-8, p. 742, 759; –nr. 11-12, p. 1147, 1148; –XXXI (1972), nr. 1-2, p. 151; –nr. 3-4, p. 421; –nr. 9-10, p. 980; –nr. 11-12, p. 1267, 1268, 1269, 1262; –XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 166; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 592; –Vezi și: Sfinții Trei Ierarhi.

Sf. Ioan Scărarul (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1270; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 593.

Sf. Ioan Valahul (viața și opera) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1271.

Sf. Irineu (viața și opera) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1272.

Sf. Isaac Sirianul (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1267.

Sf. Justinian (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 599.

Sf. Macarie cel Mare (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 644; –XXX (1971), nr. 11-12, p. 1147; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341.

Sf. Maria Egipteanca (viața și opera) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 593.

Sf. Maria Magdalena (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 599.

Sf. Niceta de Remesiana (viața și opera) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 161.

Sf. Nicodim cel Sfințit de la Tismana (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 612; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1274.

Sf. Nicolae (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 605; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1273; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 595.

Sf. Maxim Mărturisitorul (viața și opera) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 341.

Sf. Olga (viața și opera) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 594.

Sf. Pahomie (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 648.

Sf. Parascheva (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 602; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1273; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 595.

Sf. Pavel Tebeul (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 594.

Sf. Policarp (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 650.

Sf. Sava Gotul (viața și opera) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 593.

Sf. Sava Stratilat (viața și opera) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 593.

Sf. Simeon Noul Teolog (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 644, 645; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1267.

Sf. Spiridon (viața și opera) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1274.

Sf. Ștefan (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 612; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 595.

Sf. Teodor Tiron (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 596.

Sf. Tihon Zadonschi (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 645.

Sf. Varvara (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 605.

Sf. Vasile cel Mare (viața și opera) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 592-593, 644, 645; –XXX (1971), nr. 9-10, p. 924; –XXXI (1972), nr. 3-4, p. 421; –nr. 11-12, p. 1267, 1268, 1269, 1276; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 160; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 344; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 592; – Vezi și: Sfinții Trei Ierarhi.

Shakespeare William, dramaturg și poet de mare renume al Renașterii engleze (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 378.

Simbolica lui Andrușoș – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 376.

"Simbolul Credinței" – Vezi: Crezul.

Simeon Ștefan, mitropolitul Ardealului (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 373; –nr. 7-8, p. 752.

Sinceritate – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1283.

Sinoadele ecumenice:

I. – *Privire generală* – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 595.

II. – *Sinodul I Ecumenic* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 744; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1275.

III. – *Sinodul II Ecumenic* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 744; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1275.

IV. – *Sinodul IV Ecumenic* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 650; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1275.

Sinoadele particulare în Biserica veche – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 555; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1275; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 595.

Sâmbăta lăsatului sec de carne – Vezi: Poménirea morților.

Sâmbăta morților – Vezi: Pomenirea morților.

Sâmbăta moșilor – Vezi: Pomenirea morților.

Slavii de sud (popor vechi balcanic) – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 658; –XXXI (1972), nr. 9-10, p. 973.

Slujirea Bisericii – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1275; –XXXVI-II (1979), nr. 5-6, p. 596.

Smerenia – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1283.

Sobornicitatea în conducerea Bisericii – Vezi: Autoritatea în Biserică.

Soborul Maicii Domnului – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 612; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1274; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 585.

Soteriologie (doctrina creștină despre răscumpărare) – G.B., XXXII (1973), nr. 1-2, p. 124-172; –Vezi și: *Mântuire (îndreptare)*.

Spovedania, ca sfântă Taină –Vezi: *Mărturisirea*.

Stareți de mânăstiri ortodoxe românești din trecut – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 164; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 760.

Steagurile Țărilor Române în trecut – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 539.

Statornicia – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1284.

Statul (în învățătura Bisericii Ortodoxe) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 596-597.

Stavropighia (unitate bisericească monahală) – G.B., XXXI (1972), nr. 3-4, p. 421.

"Stâlpii" (care se citesc la morți) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1148.

Suceveanu Dimitrie, compozitor român de muzică bisericească (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 547.

Sufletul (în doctrina creștină) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1275; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 597; –Vezi și: *Antropologie*.

Superstiții (combaterea și condamnarea lor) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1275-1276.

= § =

Șaguna Andrei, mitropolitul Ardealului (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 373; –nr. 7-8, p. 752.

Școli de cântăreți bisericești și Seminarii teologice: la București, Curtea de Argeș și Buzău (organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1150-1152, 1152-1153; –XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 347-348.

Șintoismul, religie a japonezilor (istoric, organizare, viață și activitate) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 922.

Ștefan cel Mare, domnitorul Moldovei (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 535, 539, 542, 544, 545; –XXXI (1972), nr. 9-10, p. 974; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 762; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 576.

Știința (cugetări morale) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1276.

Știință și tehnică modernă – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 597.

= T =

Tagore Rabindranath, poet și filozof indian (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 379.

Tainele (Sfinte) în Biserică – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 153; –nr. 11-12, p. 1276-1277; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 597.

Tars, localitate din Asia Mică (monografie istorico-geografică) –Vezi: *Localități istorice*.

Tătărescu Gheorghe, pictor român de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 540; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155.

Tăierea împrejur a Domnului nostru Iisus Hristos (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 592-593.

Teama de Dumnezeu – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1277.

Teatrul Național din București – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 925.

Templul din Ierusalim – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 760.

Teoctist Arăpaș Botoșăneanu, Vicar-patriarhal, Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmeagului și Mitropolit al Olteniei (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 813, 815.

Teodor de Mopsuestia, scriitor bisericesc patristic (date biografice) – G.B., XXXII (1973), nr. 3-4, p. 339-366; - nr. 5-6, p. 498-513.

Teodorescu Teodor, compozitor, profesor și dirijor (date biografice) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 156.

Teofania – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1278.

Teologia Ortodoxă – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 597.

Teologia qumranită – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 743.

Teologia ortodoxă românească – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1278; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 597-598.

Teologia protestantă – Vezi: Biserica Protestantă.

Teologia romano-catolică – Vezi: Biserica Romano-Catolică.

Teologul (cugetări morale) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1278.

Teologumene – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 339.

Tetraevanghelul românesc (ediții vechi) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 370, 371.

Tezaure monetare (din sec. XVIII) – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 153.

Tezaurul de sculptori de la Tomis – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 543.

Timpul – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1278; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 598; –Vezi și: Anul bisericesc (liturgic).

Tineretul:

I. –*Cugetări morale* – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1278.

II. –*Tineri din Evanghelie* – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 646.

III. –*Acțiuni și realizări ale tineretului contemporan* – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1278; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 598.

Tiparul (descoperirea lui) – Vezi: Arta grafică.

Tiparul cirilic – Vezi: Arta grafică; –G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 369.

Tiparul glagolitic – Vezi: Arta grafică.

Tiparul polonez – Vezi: *Arta grafică*.

Tiparul românesc – Vezi: *Arta grafică*.

Tiparul rusesc – Vezi: *Arta grafică*.

Tiparul slavon la români – G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 158-159.

Tipic bisericesc (ediții) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 376.

Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă – Vezi: *Arta grafică*; – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 376.

Tipografiile românești din trecut – Vezi: *Arta grafică*.

Tipografi români din trecut – Vezi: *Arta grafică*.

Tischendorf Constantin, teolog protestant (date biografice) – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 159.

Tit Simedrea, mitropolit (date biografice) – Vezi: *Necrologuri*.

Titulescu Nicolae, om politic și eminent diplomat român (date biografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 974.

Tiziano Vecellio, pictor italian de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 542.

Tântava, sat din jud. Ilfov (monografie geografică) – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 556.

Târgoviște (monografii istorico-geografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 535, 538, 542, 543; –nr. 7-8, p. 749; –XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 163; –XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 556; –XXXV (1976), nr. 7-8, p. 761.

Tolstoi Lev Nikolaevici, scriitor rus de renume (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 379; –XXXI (1972), nr. 7-8, p. 815.

Tomis (Constanța) (monografii istorico-geografice) – Vezi: *Arheologie*.

Tradiția Sfânta – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, P. 649; –XXX (1971), nr. 7-8, p. 743; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1279; –XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 598.

Traduceri ale Sfintei Scripturi – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 739, 740; –XXXIII (1974) nr. 1-2, p. 159-160.

Treimea Sfântă – Vezi: *Sfânta Treime*.

Triodul (perioadă liturgică) – Vezi: *Anul bisericesc (liturgic)*.

Triodul (ediții vechi și noi) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 370.

Trândăvia – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 971.

Trufia – Vezi: *Mândria*.

Tudor Vladimirescu, conducătorul Revoluției de la 1821 (date biografice) – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 576.

Turnul Colței din București (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 761.

Turnu Severin (Drobeta) – Vezi: Arheologie.

= T =

Țara Sfântă (monografie istorico-geografică) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 154-155; – nr. 3-4, p. 423; – nr. 11-12, p. 1279; – Vezi și: Arheologie.

Țări și continente (monografiile geografice) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1279-1281; – XXXVIII (1979) nr. 5-6, p. 598.

= U =

Ucenicii Mântuitorului ("cei 70 ucenici") – G.B., XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 599; – Vezi și: Apostolii Domnului.

Uciderea – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 971-972.

Umanism (figuri de umaniști români și străini) – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1146.

UNESCO – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 588; – nr. 11-12, p. 1281; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 599.

"Uniația" din Transilvania (1698-1701) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 982.

Unire (cugetări morale) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1281

Unirea Bisericii:

I. – *Încercări istorice de reunire a Bisericii* – G.B., XXX (1971), nr. 7-8, p. 744; – nr. 9-10, p. 930; – XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1281.

II. – *Teologia unirii și a unității Bisericii contemporane* – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1281; – XXXVIII (1979), nr. 5-6, p. 599.

Unirea Principatelor – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 975.

Unirea Transilvaniei cu România (1 Decembrie 1918) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 976.

Universitatea din București – G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1154.

Ureche Grigorie, cronicar român vestit (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 373; – XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 553.

Urmarea lui Hristos – G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 164; – Vezi și: Chemarea lui Hristos; – Creștinismul.

Utrenia – Vezi: Laudele bisericești.

= V =

Valea Slănicului, din jud. Buzău (monografie geografică) – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 556.

Varava (meditație) – G.B., XXXIV (1975), nr. 3-4, p. 344.

Varlaam, mitropolitul Moldovei (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 371, 373; –nr. 7-8, p. 751; –nr. 9-10, p. 913; –XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 553-554.

Vasile Lupu, domnitorul Moldovei (date biografice) – G.B., XXXVI-II (1979), nr. 5-6, p. 576.

Valenii de Munte, jud. Prahova (monografie geografică) – G.B., XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 556.

Vecernia – Vezi: Laudele bisericești.

Vechiul Testament – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 649; –XXX (1971), nr. 7-8, p. 739, 740, 741; –XXXII (1973), nr. 3-4, p. 389-402; –nr. 5-6, p. 527-530.

Velicovski Paisie (date biografice) – G.B., XXXV (1976), nr. 7-8, p. 760.

Veniamin Costachi, mitropolitul Moldovei (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 373; –nr. 7-8, p. 751; –XXXIV (1975), nr. 5-6, p. 554.

Viața în societate (valoarea, sensul și importanța ei) – G.B., XXXI (1972), nr. 1-2, p. 174; –Vezi și: Antropologie.

Viața de obște – Vezi: Monahismul.

Vicarii patriarhali în Biserica Ortodoxă Română – G.B., XXXI (1972), nr. 5-6, p. 578; –nr. 7-8, p. 807-808.

Viclenia – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 971.

Vidu Ion, maestru de muzică corală românească (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 547.

Vigilența – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1284.

Vinerea Mare (din săptămâna Patimilor) (predici) – G.B., XXVII (1968), nr. 5-6, p. 617.

Violența (lovirea) – G.B., XXXI (1972), nr. 9-10, p. 971.

Virtutea în creștinism (caracterul, particularitățile, felurile, folosul și importanța ei) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1282-1284.

Virtutea (în Înțelepciunea indiană) – G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 923; –XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1284.

Vivekananda Swami, filozof indian (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 3-4, p. 379.

Vlad Vodă Călugărul, domnitorul Țării Românești (date biografice) – G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 554.

Voievodate vechi românești –Vezi: Românii.

Voturile monahale –Vezi: Monahismul.

Vrăjitoria (combaterea și condamnarea ei) – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1284.

= Z =

Zămislirea Sf. Fecioare Maria – G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1273-1274; –Vezi și: Maica Domnului.

Ziua eliberării României de sub jugul fascist –Vezi: August 23 (1944).

"Ziua Femeii" (8 martie) –Vezi: Familia.

Ziua liturgică –Vezi: Anul bisericesc (liturgic).

"Ziua Muncii" –G.B., XXX (1971), nr. 11-12, p. 1155; –Vezi și: Mai 1.

Ziua victoriei asupra fascismului –Vezi: Mai 9 (1945).

Pr. Alexandru-Armand Munteanu

ERATA

Dat fiind faptul că pe parcursul editării "Ghidului Bibliografic" s-au strecurat unele greșeli de tipar, considerăm oportun și imperios necesar să le semnalăm aici pentru a nu atenua cu nimic rostul, importanța și valoarea documentarului publicat:

– G.B. XXX (1971), nr. 3-4, p. 367, rândul 1: se va citi corect *Dobreta* –în loc de "Dobrota".

– G.B. XXX (1971), nr. 3-4, p. 369, rândul 33 (de sus în jos): se va citi corect –*Cartea, un călător milenar* –în loc de "Cartea unui călător milenar".

– G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 545, rândul 9 (de sus în jos): se va citi corect – *Broderiile în stil bizantin...* –în loc de "Droderiile în stil bizantin...".

– G.B., XXX (1971), nr. 5-6, p. 551, rândul 4: se va citi corect *septembrie 1965* –în loc de "septembrie 1956".

– G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 916, rândul 17 (de jos în sus): se va citi corect – *G.B., XIV (1955), nr....* în loc de "G.B., XIV (1950), nr...".

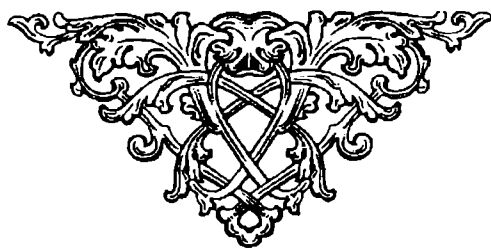
– G.B., XXX (1971), nr. 9-10, p. 925, rândul 15 (de jos în sus): se va citi corect... –...*făcută de Cardinalul König*... –în loc de "...făcută de cardinalul König.

– G.B., XXXI (1972), nr. 7-8, p. 814, rândul 21 (de sus în jos): se va citi corect – II. – **ÎNVĂȚĂTURA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DESPRE RĂZBOI** –în loc de "III. –Atitudinea Bisericii Ortodoxe Romano-Catolice față de pace și război".

– G.B., XXXI (1972), nr. 11-12, p. 1283, rândul 18 (de jos în sus): se va citi corect –...-*nuri de a cultiva virtuțile morale: curățenia sufletului*... –în loc de "... -nul de a cultiva virtutea morală a *sincerității*...".

– G.B., XXXIII (1974), nr. 1-2, p. 155, rândul 16 (de jos în sus): se va citi corect – IV. –**GRAVURĂ**... în loc de "VI. –**GRAVURĂ**...".

– G.B., XXXIV (1975), nr. 1-2, p. 158, rând 27-28 (de sus în jos) –se va citi corect: 2. *Din viața și activitatea internă contemoprană a Bisericii Protestante.*

X. MELOS

ÎNVĂȚĂMÂNTUL MUZICAL DIN ZONA ARGES ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA

La români, muzica bizantină a fost, alături de folclor, timp de peste un mileniu, principala formă de cultură românească. După afirmația muzicologului Romeo Ghircoiașiu, "Istoria muzicii românești din epoca feudală și de mai târziu nu se poate face fără cercetarea aprofundată a documentelor muzicale bizantine din țara noastră. Investigarea acestor documente urcă până la izvoarele cântecului popular românesc în epoca traco-dacilor și apoi tratează muzica din epoca Feudală"¹.

Cultura muzicală românească nu s-a născut *ex nihilo*, geneza ei este indisolubil legată de muzica bizantină cu care a conviețuit și s-a influențat reciproc de-a lungul întregii perioade feudale. Studiul genezei și evoluției culturale muzicale românești nu se poate face exhaustiv, fără cunoașterea culturii muzicale bizantine de pe teritoriul României, acesta stând la baza originii dezvoltării muzicii românești culte.

Datorită unui grup de bizantinologi (Grigore Panțiru, Gheorghe Ciobanu, Sebastian Barbu-Bucur, Titus Moisescu) în frunte cu savantul român Preotul I. D. Petrescu, istoria învățământului muzical a fost împinsă până către secolele X-XI.

Într-o formă simplă învățământul muzical, individual sau colectiv, există de când există religia și Biserica pe aceste meleaguri, întrucât, formele de manifestare ale practicii religioase presupun și cântarea.

Încă de la creștinare, populația autohtonă de pe teritoriul României și în primul rând reprezentanții Bisericii, au dat o deosebită atenție cântărilor eclesiastice, indisolubil legate de săvârșirea cultului. Pe mai multe monumente funerare din secolul III-IV au fost descoperite și descifrate inscripții, în al căror text, sunt menționați ascultătorii (ἀκροαμένοι – audientes),

1. Romeo Ghircoiașiu, *Contribuții la istoria muzicii românești*, vol. I, București, Edit. Muzicală, 1963, p. 26 și 67.

neofiții (νεόφυτοι) și diferite categorii de slujitori bisericești ca: citeț (ἀναγνώστης), diacon (diaconos), preot (presbyter), iconom (Πραγματευτής)².

În secolul IV preotul Sansala, pe vremea căruia trăia și preotul Guttica, avea ca dascăl la strană pe Sava de la Buzău, primul cântăreț atestat documentar pe teritoriul României, care a fost martirizat în ziua de 12 aprilie 372 la vârsta de 38 de ani, în timpul persecuției lui Athanaric, prin înecare în râul Buzău (Μπονσέος). Este de la sine înțeles că Sava care "cânta psalmi și cultiva cântarea psalmilor cu mare zel" (Ψάλων ἐνὲκκλησία καὶ τοῦτο πανὸπιμαλόματος)³ a avut un profesor, dascăl sau catehet, care l-a învățat să cânte, și acest ἀλαίπτης (îndrumător) ar fi putut să fie preotul Sansala⁴.

Cea mai veche mențiune despre o mănăstire școală pe teritoriul românesc provin din *Legenda sacti Gerardi Episcopi*, care vorbește despre mănăstirea din Cenad (Morissena) de lângă Arad, " ... unde călugării greci celebrau slujba după obiceiul lor"⁵. Mănăstirea, datată anterior anului 1020, nu putea fi alta decât românească, fiind plasată într-o zonă populată de români, în a căror biserică se oficia în limba greacă. Cele menționate au darul să marcheze existența fenomenului mănăstiresc, adică al acelor lăcașuri unde s-a desfășurat o susținută activitate de instruire. Deosebit de prețios este faptul că, muzica deținea în procesul formării viitorilor cărturari religioși, un loc extrem de important⁶.

Învățământul muzical în Țările Române își are originea, ca în toată lumea creștină a Evului Mediu, în necesitatea Bisericii de a-i pregăti pe oficianții cultului și deci pentru executarea cântărilor liturgice.

În trecut, în întreaga Europă, factorul determinant al culturii și literaturii a fost Biserica iar instrumentul prin care aceasta lucra, au fost preoții și călugării.

"De alți cărturari decât scriitori de hrisoave, decât redactori de anale slavone, decât *maestrii de cântări* (*subl. n*) țara n-avea nevoie", spunea Nicolae Iorga⁷.

2. Sebastian Barbu-Bucur, *Învățământul psaltic până la reforma lui Hrisant. Școli și propedii*, în: *Glasyul Bisericii*, anul XCVIII nr. 3-4 (Martie-Aprilie) 1980, p. 481; Idem, *Cultura muzicală de tradiție bizantină pe teritoriul României, în secolul XVIII și începutul secolului XIX și aportul original al culturii autohtone*, București, 1889, p. 31.

3. Idem, *Sava de la Buzău – Primul cântăreț atestat documentar pe teritoriul României*, ms. dact.

4. I. Ionescu, *Sansala, primul preot creștin daco-roman atestat documentar*, în *Mitropolia Olteniei*, nr. 5-8, Craiova, 1970, p. 488.

5. Octavian Lazăr Cosma, *Hronicarul muzicii românești*, vol. I, București, 1973, p. 107, apud. Barsanescu Ștefan, *Pagini nescrise din istoria culturii românești*, București, 1971, p. 28. Citat după: *Scriptores hungaricorum*, vol. II, p. 389-392.

6. Octavian Lazăr Cosma, *Idem, Ibidem*.

7. N. Iorga, *Istoria învățământului românesc*, Edit. Casei Școalelor, București, 1928, p. 10.

Pe lângă școala de caligrafie și zugrăvire a manuscriselor, cele de chilie și de "méserii", unde învățau viitorii meșteri argintari, ce făceau obiectele de cult, N. Iorga numește și "*necesara școală de psaltichie*" (subl. n.)⁸.

Așadar, cu toate că despre existența unor școli bisericești se pomeneste numai în secolul XIII, învățământul muzical individual sau colectiv a existat într-o formă simplă încă de când există religie și Biserică creștină pe aceste meleaguri, întrucât formele de manifestare ale practicii religioase presupun și cântarea. Pentru aceasta au fost necesare școli, în care să se învețe liturgia, scrisul, cititul și cântarea bisericească.

"Pe la 1300 – spune N. Iorga – nu era altă școală decât a mănăstirilor și a bisericilor. Călugării aveau nevoie de slujbă, mănăstirile aveau nevoie neconținut de călugări noi, țării îi trebuiau vlădici, în bisericile mari se cereau dascăli cu bun meșteșug de cetire și cântare. Pentru cetire și pentru cântare /.../ pentru învățarea limbii slavone care era limba bisericească, au fost cele dintâi școli ale noastre. În aceste școli se încep învățarea pe de rost a rugăciunilor cuprinse în Orologiu sau Ceaslov, venea la rând apoi cartea de cântări pe opt glasuri așa-numitul Octoih și Psaltirea în slavonește"⁹. Episcopiiile, mănăstirile, bisericile erau mai întotdeauna școli unde copiii învățau să citească, să scrie și să cânte¹⁰.

După întemeierea statelor românești, Biserica organizându-se mai temeinic, cu mitropolii, episcopii, mănăstiri și biserici, își înjghebează școli cu scopul de a pregăti slujitorii bisericești, pentru nevoile de cult al acestora, ca și pentru cele 2500-3000 de sate, existente la finele secolului XIV pe teritoriul dintre Carpați și Dunăre, fiind necesar un număr de *citeți, cântăreți, diaconi și preoți*¹¹.

Învățământul din secolul al XIV-lea pare a fi fost destul de evoluat printr-un program variat și oarecum precizat, compus din: rugăciuni, citire, cântare, pregătirea dascălilor, a preoților și chiar a episcopilor.

Activitatea didactică fiind concentrată în jurul învățaturii după auz a cântărilor cuprinse în *Octoih* și în celelalte cărți de strană, dascălii erau probabil călugări mai bătrâni de la mănăstiri sau psalți de la bisericile principale care luau lângă ei ucenici, și cu metode simple și personale îi învăța cântarea în cele mai multe cazuri după ureche și rânduiala slujbelor.

8. Idem, *Pilda bunurilor Domni din trecut față de școala românească*, în: An. Acad. Rom., seria II, tom. XXXVII, *Memoriile Secțiunii Istorice București*, 1914, p. 3.

9. Apud, Mihail Gr. Poslușnicu, *Istoria muzicii la Români*, București, 1928, p. 17.

10. Constantin I. Andreescu, *Evoluția învățământului în Moldova și Istoricul Liceului Național din Iași*, 1935, p. 3, extras din *Volumul jubiliar al Liceului Național din Iași, 1835-1935*.

11. Sebastian Barbu-Bucur, *Cultura muzicală de tradiție bizantină /.../* p. 32-33.

Intensificarea relațiilor diplomatice și comerciale, dezvoltarea meșteșugurilor și a comerțului, apariția și întărirea economică a orașelor, organizarea politică și administrativ-judecătorească a statului, nevoia de slujbași în aparatul administrativ-financiar, pregătirea școlilor, a sftenicilor domniei reclama organizarea unui învățământ, a unor școli pe lângă cancelaria domnească. Se presupune deci că pe lângă Curtea Domnească de la Argeș și Câmpulung, a existat o școală. În legătură cu învățământul de pe meleagurile argeșene, s-a păstrat o veche și valoroasă mărturie de pe la mijlocul secolului al XIV-lea. Pe zidul bisericii Sfântul Nicolae din Curtea de Argeș, un zugrav a pictat trei școlari împreună cu dascălul care îi învăța carte. Școlarii au în mâini suluri de pergament și tablite cu inscripții. Aceasta arată că zugravul avea imaginea unui proces de învățământ existent¹².

De școală avea nevoie și Biserica pentru ca să deprindă pe viitorii preoți și călugări cu cititul textelor slavone folosite de biserică, cu însușirea tipicului și ritualului necesar oficerii slujbelor religioase și cu deprinderea scrierii pentru a copia diferite scrieri teologice, patristice și muzicale. Cele arătate duc la presupunerea că în această perioadă trebuie să fi existat școli organizate pe lângă mânăstiri, la sediile mitropoliei și episcopioilor Argeș, Severin, Târgoviște, Câmpulung, Cozia, Tismana, etc.

După înființarea mitropoliei la Câmpulung Muscel (sau Curtea de Argeș), după anul 1352, crește interesul pentru pregătirea slujitorilor bisericilor și a mânăstirilor. În a II-a jumătate a secolului al XIV-lea mulți călugări au fost trimiși la Muntele Athos, de către Vladislav Voievod (1364-1377) "pentru desăvârșire" întru cele ale tipicului și ale musiciei.

Este cunoscută scrisoarea lui Vladislav Voievod, adresată lui Hariton – egumenul Mânăstirii Cultumuș, protos al Muntelui Athos și urmaș al lui Iachint ca mitropolit al Țării Românești – în care îl ruga să fie mai cu îngăduință față de frații și monahii români, trimiși acolo pentru învățarea muzicii și a tipicului (rânduiala slujbelor), aceștia nefiind obișnuiți cu asprimea nevoițelor monahale practicate la Athos¹³.

Dacă la Putna, vestita școală de muzică bizantină apare în a doua jumătate a secolului al XV-lea (anul 1493), iar cea de la Brașov la anul 1495, prin intervenția directă a Domnitorului Vladislav avem mărturia sigură că *Zona Argeș – Câmpulung este prima regiune a țării în care a fost promovată*

12. Al. Alexianu, *Școlari și dascăli*, în: *Gazeta învățământului*, nr. 842/1996, p. 2; Prof. dr. Gh. Pârnuța, *Istoria învățământului și gândirea pedagogică din Țara Românească* (sec. XVII-XIX), Edit. didactica și pedagogică, București, 1971, p. 15-16.

13. Gh. Pârnuța, *Școlile din orașele Țării Românești, secolele XVI-XVIII* (extras, din: *Contribuții la istoria învățământului românesc*), 1970, p. 116; preot prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, p. 247.

și practică muzica bizantină. Și este firesc să fie așa, întrucât aici au fost capitalele primilor noștri domnitori, aici au avut sediile primii noștri mitropoliți și implicit aici au avut loc primele organizări eclesiale de tot felul.

Tot în această zonă și anume la Cozia este cunoscută activitatea în domeniul muzicii bizantine – desfășurată în jurul anului 1400 de către Filotei logofătul lui Mircea cel Bătrân – primul imniograf român, autor al *Pripealelor, Veliceaniilor sau Mărimurilor*¹⁴.

Secolul al XV-lea a marcat o continuă ascensiune politică, socială și culturală a celor două Principate Române. Pe timpul acestui avânt cultural – care și-a atins apogeul în ultima parte a domniei lui Ștefan cel Mare și a urmașilor săi apropiați, în a doua jumătate a secolului al XV-lea, concomitent cu școala franco-flamandă din epoca Renașterii, ia ființă prestigioasa Școală de la Putna, de tip bizantin, a cărei existență se întinde pe aproape un secol, la care învățau și tineri de peste hotare și de la care ne-a rămas un număr de 11 manuscrise muzicale, corifeu al acestei școli fiind Evstatie Protopsaltul¹⁵.

În celelalte regiuni ale țării sistemul de "școlarizare" din secolul al XV-lea era cel specific școlii de "grămatic", școli de chilie cu monahi inițiați pe lângă care se formau frații rânduți de starețul mănăstirii.

În zona Argeș, alte știri referitoare la învățământul general sau religios apar mai târziu, în secolul al XVIII-lea.

La schitul Berislăvești (Argeș) zidit de Sandu Bucșenescu pe la 1748-1750 a existat o școală unde învățau copiii săraci. În testamentul lăsat de Bucșenescu se menționează între altele: "... încă mai orânduiesc și aceasta ca din copiii săraci fără părinți care nu vor avea nici un fel de chiverniseală, să se aleagă șase copii să învețe carte la schit la dascălul ce se vor așeza cu îndoită simbrie, pentru procopseala ucenicilor acestora". După terminarea învățaturii, parte din ucenici puteau "să rămână la schit, pentru preoție și călugărie" iar ceilalți erau "liberi să meargă unde vor voi"¹⁶.

În general, în aceste școli se transmiteau cunoștințe elementare și cu conținut religios.

14. A se vedea S. Teodor, *Filotei monahul de la Cozia imnograf român*, în: "Mitropolia Olteniei", Rm. Vâlcea, 6 (1954), nr. 1-3; Octavian Lazăr Cosma, *Hronical Muzicii românești*, vol. I, București 1973, p. 163 și 440; Gheorghe Ciobanu, *Pripelele lui Filotei Monahul*, în vol. *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. II, București, 1979, p. 269-292; Gheorghe C. Ionescu, *Filotei monahul de la Cozia* (sec. XIV-XV), *Pripele după Polieleu*, în vol. *Studii de muzicologie și bizantinologie*, București, 1997, p. 9-41.

15. Sebastian Barbu-Bucur, *Cultura muzicală de tradiție bizantină...*, p. 34-35; Titus Moisescu, *Muzica bizantină în spațiul cultural românesc*, București, 1996, p. 14-15.

16. Gh. Râșcanu, *Istoricul învățământului particular în România*, București, 1906, p. 36.

Aceasta reiese din angajamentele semnate de dascăli, cât și din diferite circulare privind organizarea școlilor, precum și din însemnările unor vechi dascăli. În angajamentul său dascălul de la școala din satul Obilești menționa între altele: "... mă leg cu rapizul meu acesta, să am a strânge copiii, să-i învaț carte și cântări (*subl. n.*) ... să-i obișnuiesc a păzi la biserică (*a participa activ, a cânta la strană*) n. n. a se închina seara și dimineața, să-i deprinz la cuvinte din Scriptură, să-i obișnuiesc a vorbi vorbe de cinste, ferindu-se de ocări și vorbe necuviincioase și alte fapte netrebnice ce sunt stricătoare și trupește și sufletește"¹⁷.

Despre un învățământ "sistematic" cu programă, cu personal didactic, cu catalog și alte documente de evidență și urmărire a învățământului, nu se poate vorbi la Curtea de Argeș, decât în secolul al XIX-lea. Secolele XVI, XVII și XVIII au fost secole eclipsate de împrejurări care au angajat întreaga țară la liniște și împresurări.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, învățământul muzical devine – în mai mare măsură ca până acum – o preocupare a domnitorului și a Bisericii.

Paralel cu școlile înființate "din mila domnească" sau de Biserică, încep să apară școlile particulare. Din categoria acestor școli amintim una la Pitești, alta la Câmpulung și a treia la Slatina.

Într-un document din 1751, mai 26, se amintește despre o școală românească din Pitești, la Schitul Buliga, ctitorit de Martin Cupețul, unde ctitorul hotărăște să fie "școală rămânească pentru învățătura copiilor"¹⁸.

La Slatina, Ionașcu Cupețul ridică pe la 1782 o biserică cu chilii pentru școală. Nu este exclus ca în acest oraș să fi existat trei școli, una înființată prin grija orașenilor la 1759¹⁹, și despre care V. A. Urechia afirmă că exista ca școală românească pe la 1763²⁰, cea domnească amintită în bugetul din 1741 și cel din 1780, și școala înființată de Ionașcu. Pe la 1806 se găseau aici 100 de elevi. Ei învățau grecește și românește²¹.

În secolul al XVIII-lea s-au înființat mai multe școli în mediul rural, unele prin grija episcopiei pe lângă mănăstiri și biserici, altele din inițiativă particulară pe unele moșii, unele prin contribuția și la cererea sătenilor iar altele de către cântăreții bisericilor. Activitatea acestora este remarcată de revizorul școlilor. "Aceștia fiind cântăreți bisericești – scrie revizorul – învață

17. Gh. Pârnuță, *Contribuții la cunoașterea începuturilor învățământului sătesc din Țara Românească* (secolele XVII-XIX), extras, 1970, p. 91, Cf. Arh. St. Buc., ms. 141, f. 145.

18. Arh. St. Buc., *Mitropolia Țării Românești*, ms. 1306.

19. Gh. Rașcanu, *op. cit.*, p. 43.

20. V. A. Urechia, *Istoria Școalelor de la 1800-1864*, Tomul I, București, 1892, p. 85.

21. Conf. univ. dr. Iosif Antofi, lector univ. dr. Gheorghe Pârnuță, *Învățământul în Argeș în secolul al XVIII-lea* (sesiune de comunicări, mai 1968, Institutul pedagogic Pitești), p. 6.

pe băieți cetirea și scrierea celor patru operații aritmetice și cântări bisericești". Astfel de școli se găsesc și la Pitești unde activau dascălii Teodor Popescu, Dumitru Românișteanu, Apostol Pelinescu și Marcu Marinescu. "Acești învățători-cântăreți – scrie Nicolae Simonide – au păstrat învățătura în limba națională chiar și atunci când românul se rușina a se numi român sau a învăța românește"²².

Una din cele mai însemnate școli apărute în prima jumătate a secolului al XVIII-lea la sate, este cea de la Pătroaia. Școala din acest sat este menționată în trei documente domnești din anii 1746, 1753 și 1794. Prin Hrisovul din 1746, iunie 3, Constantin Nicolae Voievod, stabilește ca din vama târgului de la Pătroaia să se întrețină școala de învățatură a copiilor²³.

Hrisovul din 1753, martie 15, dat de Matei Grigore Voievod, întărește pe cel anterior și precizează că s-a păzit hotărârea domnească de a se face școală în acest sat și că ea a funcționat fără întreruperi de la înființare (1746). La 5 iunie 1746 este angajat **Gheorghe** ca dascăl al școlii. Din 1794 există angajamentul prin care *Tudor* (subl. n.) se obligă a învăța copiii carte. Cele patru documente demonstrează continuitatea școlii în aproape o jumătate de secol.

Apărută în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, Școala de la Pătroaia reține atenția prin caracterul ei larg popular, ce se desprinde din hrisovul din 1753 – în care se arată că la această școală trebuie să învețe carte atât copiii locuitorilor din sat și din împrejurimi, "cât și din alți străini". Școala era destinată, deci, și străinilor, mai ales celor din sudul Dunării, probabil și tinerilor veniți din Transilvania²⁴.

Caracterul democratic al școlii este subliniat în hrisov: "oricine va năzui la învățatură, toți să fie primiți". De mai multe ori se menționează în hrisov că "niciodată școala să nu lipsească, ci totdeauna să fie dascăl acolo ca cine va merge la învățatură să fie primit"²⁵.

Din angajamentul primului dascăl al acestei școli (Gheorghe – 5 iunie 1746) față de mitropolitul Neofit Cretanul (1738 - 1753) aflăm că la Pătroaia se predau învățăturile în trei limbi (latină, slavonă și română) și *cântarea* (subl. n.).

Unele materiale documentare de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, prezintă importanță pentru dezvoltarea învățământului muzical și răspândirea lui, în diferite locuri din țară. Se găsesc astfel de contracte, încheiate între Mitropolie și diferiți dascăli privind predarea învățaturii de carte și a "meș-

22. Gh. Pârnuță, *Din istoria învățământului muzical românesc*, în: *Studii de muzicologie*, vol. XIX, Edit. Muzicală, București, 1985, p. 96.

23. Iosif Antofi, Gheorghe Pârnuță, *art. cit.*, p. 6.

24. Idem, *ibidem*.

25. Arh. St. Buc., *Mitropolia Țării Românești*, LVII-129.

teșugului, cântării" (subl. n.). Un astfel de contract²⁶ intervine între mitropolitul Filaret (24 septembrie 1792 – 25 septembrie 1793) și dascălul Pandelimon pentru școala de la Curtea de Argeș. Contractul este semnat de Pandelimon și întărit de semnăturile lui Ilie, județul (conducătorul) orașului și Thoma, proin (fost) județ al orașului. Obligațiile dascălului erau de a da copiilor învățătură la "carte rumânească" și "cântări". La data când semnează angajamentul (23 februarie 1793) se menționează că se și adunaseră la școală vreo douăzeci-treizeci de copii²⁷.

Existența acestor școli pe la toate județele, rezultă și din angajamentul dascălului Pandelimon de la Curtea de Argeș, în care se face precizarea că Mitropolia dăduse poruncă "pe la toți protopopii" județelor, ca chiar "prin satele cele mari", să se orânduiască "câte un dascăl". De altfel, în circulara mitropolitului Filaret, trimisă tuturor protopopilor de la județe la 1 august 1793, să dea poruncă, să se îngrijească a găsi dascăli, "preot sau mirean", în fiecare eparhie, care să dea învățătură de carte. Se subliniază că dacă **dascălul va ști și cântări bisericești încă mai de folos va fi**"²⁸.

În majoritatea școlilor mai sus menționate la care se adugă și altele cum ar fi cea de pe lângă Mănăstirile Nămăiești și Aninoasa, "învățăturile" erau predate în limba română și în limba greacă. Muzica psaltică era nelipsită în toate aceste școli. Avem și precizări în acest sens.

În general, conținutul învățământului era cel religios după cum reiese și din angajamentele dascălilor. *Dascălul Tudor de la Pătroaia* scrie la 1794 că va învăța pe copii "carte și cântări", "mai în scurt toată orânduiala bisericii"²⁹.

Cântările bisericești au fost predate la Episcopia Argeșului și tinerilor din Ardeal, care erau încredințați unui psalt. Într-o notă, transilvăneanul Ion Piuaru Molnar –care călătorește în Țările Române pe la anul 1784 –relata că un număr de 292 tineri români veniți din Transilvania frecventau școlile de

26. "Încredințez cu acest zăpis al meu la preacinstita mâna Prea Sfinției Părintelui Mitropolit Chirio Chir Filaret și la Sfânta mitropolie precum să se știe că din prea cinstită poruncă presfinți(e)i (sale) ce s-au poruncit pe la toți protopopii ca prin satele cele mai mari să se orânduiască câte un dascăl, preot învățat, pentru învățătura copiilor la cartea rumânească. Iată aici, în orașul Argeșului m-au orânduit părintele protopop pă mine să fiu dascăl la copii(i) ce s-au adunat ca la douăzeci-treizeci. Pe aceștia m-am legat că-i voi învăța *carte și cântări și slove*. Drept aceasta am dat zăpis la mâna Prea Sfinției Sale, pentru ca să fie de bună credință, întărindu-l cu iscălitura mea și cu alte obrazze cinstite, 1793 februarie 28, ss. Pandilimon dascăl adeverez; ss Ilie județu oraș Argeșului, adeverez; ss Thoma proin județ" (Arh. St. Buc., ms. 141, f. 146).

27. Gh. Pârnuță, *Din Istoria învățământului...*, p. 79, cf. Arh. St. Buc., ms. 141, f. 146, doc. m. 2.

28. Gh. Pârnuță, *Din Istoria învățământului...*, p. 81, cf. Arh. St. Buc., ms. 139, f. 10.

29. Arh. St. Buc., Mitropolia Țării Românești, ms. 139, f. 164.

dincoace de Carpați astfel: 121 la București, 42 la Mănăstirea dintr-un Lemn de lângă Govora, 36 la Curtea de Argeș și 93 la Iași³⁰.

Către sfârșitul secolului al XVIII-lea, cântările erau predate după "sistema veche", cu notație cucuzeliană și paralel învățacelul era obligat să asimileze și limba greacă, pe care Biserica Românească, era nevoită s-o suporte încă multă vreme.

În privința limbii grecești și a musichiei, iată ce scrie de la Curtea de Argeș la 28 martie 1796 un fiu sufletesc a lui Hagi Constantin Pop din Sibiu, prin a cărui Casă comercială au fost tipărite la Viena, în anul 1823, cele 3 cărți de psaltichie ale lui Macarie Ieromonahul.

"Eu Gheorghe, fiul sufletesc ..., am ajuns la Sfânta episcopie și m-am pus pe greceie după cum ai spus dumneata și am învățat filandra și la octoih patru glasuri și am învățat semnele psaltichiei și slovele cu glasurile lor, heruvicul pe glasul al șaptelea priceasna de marți, pe glasul acelaș(i), rânduiala vecerniciei și a leturghiei, axioanele de peste an, și aghioasele și acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, învăț Anastasimatarul și la Octoih, totodată și încă tot nu mi-au îndestulat cu atâta învățatură /.../ și cânt la biserică de răsună mănăstirea și mi-au făcut ipodiacon, adică cetet ... și Prea Sfinția Sa părintele episcop este la București cu dascălul meu ...".

Afirmările îndoielnice ale învățacelului Gheorghe provoacă un schimb de scrisori între episcop și Hagi C. Pop: "Mă aflu și eu sănătos –zice episcopul Iosif de Argeș (18 octombrie 1793 – + 27 octombrie 1820) în scisoarea sa din 16 iulie 1796 –trudindu-mă cu meremeturile celor stricate din trecuta rezmeriță. Pentru Gheorghe, copilul ce mi l-ai trimis *în anul trecut (subl. n.)* cu toate că nu s-au cunoscut de loc ce fel de ipochimen este, însă ca să nu mâhnesc pe dumneata, n-am însemnat nimic, ci l-am dat la dascăl psaltul, ca să învețe cântări cu meșteșugul psaltichiei, și după câțeva vreme s-au îmbolnăvit de friguri cu durere de piept și aceasta i s-au întâmplat din ataxiile lui. Și după ce s-au însănătoșit, întâmplându-se a merge eu la București cu soroc de 10 zile (măcar că am zăbovit 4 luni) l-a lăsat aici în seamă de om, ca să pazească la biserică (să cânte la strană n. n) că pe cântărețul îl luasem cu mine. Și până am venit eu de la București am trimis un dascălu aici ca să învețe pe câțivași din părinți i din copii la gramatică, între cari fiind și el, i-am trimis gramatică. După ce am venit de la București, am orânduit pe psalți ca să ia seama de cele ce au învățat, de le ține minte și să-l împileze la învățatură și cercetându-l, l-au găsit cum că n-ar fi învățat

30. George Breazul, *Pagini din istoria muzicii românești*, vol. II, ediție îngrijită de Gh. Firca, București, Edit. Muzicală, 1970, p. 57.

nimic și au început iarăși dintâi și fiindcă i s-au strâmtorat voile lui a nu avea voie ca să mai iasă pe afară, fără treabă, au găsit vreme în trecutele zile când lipseam la Pitești și mai placsind pe un copil iarăși ardelean, au fugit într-o noapte și făcând răvaș mincinos, au trecut pe la Căineni /.../.

După cât se vede atâta de mic la stat, atâta iaste de mare mișal, fiind învățat rău. ...putea să mai smeredniască și pe alți copii, după cum au făcut celui ce l-au luat cu el, că, până nu-l trăsese către sine, acela era un bun ascultător și paznic la biserică, fiind prohirisit cetăț. După altele, au luat și psaltichea, care nu iaste a mea /.../".

Acestei scrisori Hagii Constantin Pop, răspunde: "... Durerea pieptului zice să-i fi pricinuit din bătaia dascălului, frigurile nu știe din ce-i pricinui-esc. Nu l-au dat în seama nimăruia când au fost părintele prea sfințitului la București, nici la biserică să pazească (subl. n.). Gramatică n-au cerut însă i-au dat părintele episcopului. **La gramatică grecească au zis precum că nu l-au trimis să învețe, ce numai la cântări rumânești.** La cercetarea ce au făcut despre învățatură, cu întoarcerea episcopului, toate le-au știut, numai la aghioase (subl. n.) să fi greșit în doao locuri. Dintâi, la cântări nu l-au pus, iarăși fiindcă au plecat episcopul cu dascălul, îndată după aceea la Pitești. Psaltichia îi este dăruită de vătaful Arghișului"³¹.

Din această corespondență reținem faptul că în secolul al XVIII-lea, la Curtea de Argeș, muzica bisericească se cultiva cu destulă seriozitate întrucât în promovarea ei se implică direct episcopul locului, și, că veneau aici –pentru învățarea muzicii psaltice și a limbii grecești –și ucenici din Ardeal, cum este cazul îndelung expus mai sus.

Documentele analizate cu privire la învățământ în secolul al XVIII-lea –zona Argeșului ne arată că, în general, este vorba de organizarea unor școli de nivel elementar, în care se învață *cântările bisericești*, cititul, scrisul și socotitul în limba română. Pe lângă mănăstiri, ucenicii se îndeletniceau și cu activitatea de copiere și de împodobire a manuscriselor, ca și cu *învățarea cântărilor bisericești*.

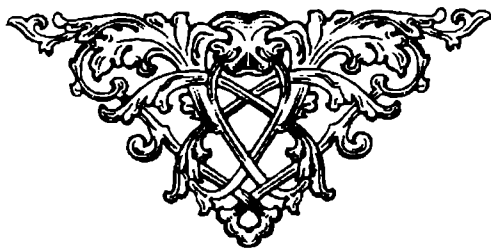
Școli de nivel mai înalt au fost la Slatina, Râmnicu-Vâlcea, Câmpulung iar în mediul rural, la Pătroaia, școli în care, pe lângă cântările bisericești, ucenicii erau deprinși să învețe în afară de limba română, limbile latină, slavonă și mai ales limba greacă.

31. Lucia Protopopescu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Transilvania*, București, Edit. Didactică și Pedagogică, 1996, p. 41.; N. Iorga, *Contribuții la Istoria literaturii române*, în; *Analele Academiei*, seria II, tom. II, p. 210-212.

Secolul al XVIII-lea se caracterizează printr-o permanentă luptă între procesul de "românire" al cântărilor bisericești și între menținerea forțată a limbii grecești în biserică. Această luptă este pe deplin câștigată la anul 1819 când Dionisie Lupu ales fiind mitropolit – (1 mai) – la a cărui instalare, "smeritul dascăl de psaltichie", Macarie Ieromonahul, rostește, în numele bisericii, discursul de investitură³² – înființează în cadrul Mitropoliei o școală de psaltichie "pe graiul limbii noastre", numindu-l pe Macarie dascăl și conducător a acesteia, încredințându-i totodată răspunderea tălmăcirii în limba română a cântărilor bisericești. Mai târziu, A. Pann, în faimosul apel "Către cântători" cu un autentic patriotism va spune: "Cântă măi frate române pe graiul și limba ta / Și lasă cele streine, ei de a și le cânta / Cântă să-nțelegi tu însuși și câți la tine ascult / Cinstește ca fieșcare limba și neamul mai mult"³³.

În secolul al XIX-lea răsărind soarele libertății și al luminii pentru români, s-a scuturat jugul fanariot și apoi cel turcesc, și s-au îndrumat fii României pe calea înfloririi naționale.

Pr. lect. drd. Ion Isăroiu

32. C. Erbiceanu, *Două discursuri ale lui Macarie Protopsaltul Mitropoliei Ungro-Vlahiei*, în BOR, an XXII, nr. 3 (iunie), 1899, p. 330-338.

33. Anton Pann, *Heruvico-Chinonicar*, Tomul I, București 1847, în prefața: "Către cântători".

ORTODOXIA ȘI MUZICA BISERICESCĂ – Corul Symbol într-un turneu european –

Între 12 și 21 decembrie 2000, corul Symbol, de pe lângă Patriarhia Română, la recomandarea expresă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a fost invitat de către președinta Alianței Belgo-Română, doamna Ecaterina Evanghelescu, și de către părintele Henri Lambert, de la Catedrala Sfinților Michel și Gudule din Bruxelles, să susțină o serie de concerte și slujbe religioase în Belgia. În continuare, între 21-27 decembrie, la invitația părintelui Constantin Mihoc, parohul bisericii ortodoxe române din Berlin, ne-am desfășurat activitatea în această mare metropolă europeană. Activitățile muzicale le-am împletit cu activități de cunoaștere a acestei lumi, ajunsă la o înaltă cotă de civilizație, concretizată în ordine, curățenie, disciplină și prosperitate.

Nu vom detalia acum calendarul tuturor acestor activități, care au fost deosebit de diverse și de pretențioase. Vom evidenția anumite secvențe expresive și vom prezenta câteva impresii.

Atât la concertul din orașul Malines, cât și la concertele din Grand Place – Bruxelles, de la Ambasada României din Belgia sau la concertul de la Institutul Cultural "Titu Maiorescu" din Berlin, a fost foarte evident exprimată nevoia de astfel de demersuri pentru a-i apropia tot mai mult de țară și a-i reuni într-o grupare cât mai încheată pe românii stabiliți pe meleaguri străine. Cuvântul românesc, melodia românească, religioasă sau laică, magnetizează în jurul lor pe toți aceia în ale căror inimi reverberează dorul de limbă și neam; și nu sunt puțini aceștia, iar ceilalți nici nu ne interesează, pentru că, în mod sigur, nu sunt de calitate din moment ce și-au uitat limba și neamul. Într-un cadru mai degajat eu le-am spus, metaforic, că nu cunosc nici măcar un singur copil normal care să-și fi schimbat de bună voie mama sa săracă cu o mamă mai bogată.

Chiar mai important decât astfel de manifestări pentru apropierea de țara mamă, este prezența preotului român ortodox, care să adune în jurul său, la slujbe și alte activități cultural-religioase, pe cât mai mulți dintre cei înstrăinați. În Berlin am admirat hărnicia și pasiunea comunității românești reuniți în jurul părintelui Mihoc, cu toții animați de dorința de a-și afirma

identitatea, religioasă și culturală, într-o astfel de metropolă a catolicilor și protestanților. Mai mult chiar, despre harul actualului preot român se vorbește atât de frumos printre românii din Berlin că deja au început să se convertească la ortodoxie creștini catolici și protestanți. Și nu este foarte greu să se realizeze astfel de acte, noi având de partea noastră sinceritatea, căldura și autenticitatea serviciului religios, al cărui mesaj sporește prin parfumul inegalabil al muzicii ortodoxe. În marea catedrală din Bruxelles, participând pe 17 decembrie la Mesa festivă, alături de cardinalul Daneels, corul Symbol a smuls credincioșilor catolici aplauze după slujbă, pentru impresia produsă asupra lor de piese ca: *Miluieste-mă, Dumnezeule* – Gh. Cucu, *Pre Tine Te laudăm* – Gavriil Musicescu, *Cuvine-se cu adevărat* – axion de Hristodor Ghiorghiu, *Ziua Învierii* – Nicolae Lungu etc. Aceeași vibrație s-a produs și asupra catolicilor din biserica Saint André din Liege și asupra protestanților din vestita biserică Gedächtnis –Kirche din Berlin.

Evoluția noastră în fața ortodocșilor, dar și a catolicilor și a protestanților, mi-a prilejuit următorul comentariu la Radio Deutsche Welle: Învățătura lui Hristos este unică, numai interpretarea ei în timp s-a diversificat și, din păcate, încă se mai diversifică; gestul nostru poate contribui la apropierea celor două Biserici creștine, care, la un mileniu de la marea schismă, adică în 2054, se vor putea regăsi slujind la același altar, așa cum se roagă Biserica Ortodoxă la începutul fiecărei liturghii".

Prestația corului Symbol a impus afirmații ca acestea: "veritabil ambasador al României", "cor de valoare mondială", "obrazul României în lume", "în Belgia nu va putea exista așa ceva", "prin Belgia nu prea s-a auzit așa ceva" etc. Invitat în direct la Radioul Național German pentru 30 de minute la emisiunea Multiculi, corul Symbol a produs o așa impresie, încât, trecând peste rigoarea germană, emisiunea s-a prelungit la 50 de minute, timp în care s-au cântat și s-au comentat 10 colinde românești. De altfel, peste tot, și la Kasterlee și la Geel, s-a observat marele interes pentru muzica românească; CD-urile noastre au fost solicitate și unanim apreciate.

Tinerii din corul Symbol au avut însă și multe de învățat din acest turneu. Li s-a reamintit, în mod indirect de către gazdele noastre că, dacă te ajuți singur te va ajuta și Cerul. Majoritatea concertelor din Belgia au fost susținute în folosul localităților Băișoara și Murguești din România, sub deviza "românii pentru români", localități înfrățite cu Malines și Kasterlee.

Toți locuitorii regiunii flamande a Belgiei nu fac caz de convingerile lor religioase, dar faptele lor au o extraordinară încărcătură umană. Noi știm că nu cei ce cunosc, ci cei ce fac ale legii se vor mântui. Astfel, orașul Geel este singura localitate din lume care primește bolnavi de diferite afecțiuni neuro-psihice și îi tratează ambulatoriu la gazde, în ale căror familii sunt inte-

grați, mergând la spitalul din oraș numai pentru anumite proceduri. Colaborarea dintre familia de obârșie, spital și familia ce l-a adoptat pe bolnav asigură vindecarea mai rapidă a acestuia. Și adultul, ca și copilul, are nevoie de afecțiunea familiei, pentru a-și recăpăta echilibrul neuro-psihic zdruncinat. A se observa că și în societatea românească cele mai grave probleme sunt create de către cei lipsiți, în copilărie mai ales, de afecțiunea unei vieți de familie armonioasă.

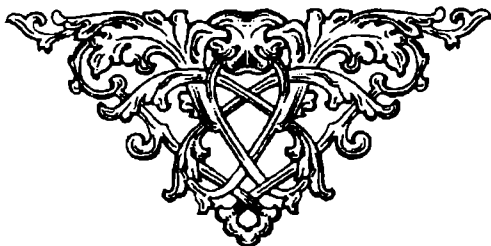
Și au mai reținut tinerii symboliști două aspecte:

– orice comunitate își prezintă cu mândrie realizările trecute, istoria și obiceiurile locului;

– munca este singura sursă de prosperitate; șeful unui grup este primul care dă exemplu de implicare și de dăruire în muncă, considerând aceasta ca ceva firesc.

Mi s-au confirmat rezultatele bune obținute și pe tărâm educativ în munca noastră, când, intrând în București în miez de noapte, tinerii symboliști, deși veneau după vizitarea a două țări superevolute, au exclamat repetat în cor: "România, România...". Mama ta, chiar dacă este mai săracă, rămâne totuși mama ta, unică și de neînlocuit.

Diac. prof. Jean Lupu

XI. RECENZII

† Calinic Argatu – Episcop al Argeşului şi Muscelului, *Bucuria lecturii*, Ediţia a doua revizuită şi adăugită, Editura DACIA, Cluj-Napoca, 2000, p. 198

Lucrarea P. S. Episcop Calinic reprezintă o reluare, revizuită şi adăugită, a unei culegeri de articole tipărite la Editura Cartea Românească în anul 1989.

Această carte cuprinde eseurile, glosele şi însemnările autorului, publicate în revistele "Suplimentul literar şi artistic", "Steaua", "Argeş" ori "Convorbiri literare", nelipsind nici reviste de teologie ca: "Ortodoxia", "Studii Teologice", "Telegraful Român" ş. a.

Printre alte apariţii anterioare sub semnătura P. S. Calinic Argatu, la acea vreme stareţ la Mănăstirea Cernica, amintim edificarea unei istorii scrise de Casian Cernicanul şi alte contribuţii la istoria minoră a literaturii noastre, cum ar fi "Un jurnal de călătorie de la sfârşitul secolului trecut", semnat de Arhimandritul Nifon Popescu, fost stareţ al Mănăstirii Sinaia între anii 1888-1909, unul dintre cele mai interesante jurnale de călătorie scrise de pelerini români în Occident şi la Locurile Sfinte. Doar pentru a ilustra varietatea subiectelor abordate şi deosebita relevanţă a observaţiei în profunzimea asupra valorilor perene ale culturii româneşti vom cita la întâmplare câteva titluri de articole cuprinse în această culegere: "Mircea Eliade şi Ortodoxia", "Vasile Pârvan", "Despre gândirea arhaică românească", "Un monument al culturii noastre", "Prima scriere filosofică tradusă în limba română", "Ţările Române şi Bizanţul", "Damian Stănoiu, monograf", "Diata stareşului Gheorghe de la Cernica", "Muzica românească de expresie bizantină", "Alexandru Pantelimon", "Impresiuni de călătorie în România", "Constanţa acum o sută de ani", "Mateiu I. Caragiale şi Italia", "Inscripţie argheziană".

Dacă ar trebui să restructurăm lucrarea ar trebui ca locul de frunte în iconomia ei să îl ocupe acele articole cu referire la Nicolae Iorga, personalitate fascinantă şi pentru autor. Iată titlurile eseurilor dedicate marelui istoric:

"N. Iorga și Mănăstirea Cernica", "Nicolae Iorga călătorul", "Nicolae Iorga și ideea unității naționale", "Nicolae Iorga "Locul românilor în istoria universală"", "Viața lui Iorga povestită de el însuși", "Gânditorul organic", "Nicolae Iorga despre libertatea religioasă".

Istoria este de fapt domeniul predilect în care autorul își exersează observația fină, exegeza la obiect și talentul de scriitor. În cuvântarea ținută cu ocazia primirii titlului de Doctor Honoris Causa al Universității din Pitești, intitulată "Comuniune și solidaritate", P. S. Episcop Calinic își expune atașamentul față de plaiurile românești pe care le păstorește din punct de vedere duhovnicesc: "Argeșul nu este numai un ținut românesc, un județ, o suprafață de kilometri pătrați Argeșul reprezintă o țară și constituie nucleul României. De aceea am privit ca pe un dar al Proniei faptul de a fi fost hirotonit Episcop-Vicar cu reședința la Curtea de Argeș în urmă cu cincisprezece ani, și ca pe un dar și mai mare al lui Dumnezeu, aceea de a fi fost ales, acum aproape un deceniu, Episcop al Argeșului și Muscelului.

Atât din punct de vedere politic, cât și bisericesc, aici în Argeș se află actul de naștere al României. Primele reședințe ale statului medieval au fost la Câmpulung și la Curtea de Argeș. Prima mitropolie românească tot la Curtea de Argeș și-a avut capitala. Aici și-a desfășurat rodnică domnie Neagoe Basarab, ucenicul Patriarhului Ecumenic Nifon al II-lea, și tot aici principele cu reflexe de basileu a ridicat o capodoperă arhitectonică și a scris celebrele *Învățăături*. Era vremea când cele două instituții ale Statului, Domnia și Biserica, colaborau fructuos și se sprijineau reciproc. Nu exista nici un fel de ruptură sau concurență între ele, așa cum se întâmplă în Apusul Europei. Așa cum la Curtea de Argeș se află moaștele Sfintei Mucenițe Filofteia, în alte capitale de stat medieval românesc se aflau, la Suceava, moaștele Sfântului Ioan cel Nou, la Iași, aduse de Vasile Lupu, moaștele Sfintei Parascheva, sau la București –cele ale Sfântului Dimitrie din Basarabi".

Nu putem deduce, din *Bucuria Lecturii*, nici o metodă critică anume și nici o specializare a exegezei. Autorul cărții refuză să lucreze cu instrumentele criticului propriu-zis, de teamă, probabil, să nu-și piardă ingenuitatea. Pune în prim plan ceremonialul contactului cu cartea, iubește protocolul lecturii, care e un mod de a-i spori valoarea culturală, se leapadă de instituțiile specialistului, practică observația spontană, mărturisirea. Libertatea deplină e starea sa de grație. Pare să se revendice de la o tradiție a eseului viu și erudit, eliberat de orice canon, pe care literatura noastră a cunoscut-o. V. G. Paleolog, Petru Comarnicescu sunt, printre alții, asemenea fini glosatori pe cele mai diferite teme culturale, capabili de efuziuni delicate, mari admiratori ai faptului cultural. Aidoma acestora, pentru Calinic Argatu-

Argeșeanul bucuria lecturii e și un mod al prețuirii spiritului, o formă a admirației, o practică a fericirii.

Se mai poate desprinde încă o concluzie, și anume aceea că dintre textele acestei cărți reiterează sugestia unei *soluții sud-est europene*. Nefiind vorba de o simplă competiție regională, și nici de o "vană încrucișare a tru-fiilor", în această prefigurare a *soluției sud-est europene* trebuie să vedem și o opțiune mai adâncă pentru soluția spirituală, de existență, ce pare a fi întrezărită în vocația interiorizării de tradiție patristică (palamită și filocalică), o tradiție infinit mai sobră și mai metodică decât cea occidentală, din care transpare și o încărcătură *ontologică* în stare să unifice și să ilumineze omul în întregul său. E ceea ce sugerează și câțiva dintre cei mai avizați exegeți ai acestei spiritualități, precum Paul Evdochimov sau Acad. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, care propun ca soluție fundamentală "cenobitismul interiorizat". Nu reiese foarte clar că *Bucuria lecturii* are vreo legătură declarată cu aceștia, însă eleganța sugestiilor și temeinicia argumentelor, care fac această carte incitantă, arată limpede că acest volum e și căutarea discret-înfrigurată a unei soluții de existență.

Florin Iancu Roșca

Dr. George Stan, *Teologie și bioetică*, Editura "Biserica Ortodoxă" Alexandria, 2001, p. 159

Domnul Dr. George Stan oferă în premieră atât teologilor cât și medicilor și părinților o interesantă și valoroasă lucrare, *Teologie și bioetică*, prefăcută de distinsul Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu.

Cartea Domniei sale este rodul unei trude de aproape trei ani, în ea oglindindu-se calitatea sa de medic și teolog, fapt ce i-a permis să înțeleagă și să cunoască profund, atât punctul de vedere științific, cât și al învățaturii de credință al Bisericii Ortodoxe în privința problemelor tratate.

Disciplina bioeticii a apărut ca răspuns la realizările fără precedent din ultimele decenii în domeniul tehnologiei biomedicale. Multe din aceste realizări sunt puse în slujba binelui, de la tehnici reproductive pentru combaterea infertilității, la terapia genetică pentru combaterea bolilor. Altele însă ne îndepărtează de la sacralitatea și sfințenia vieții umane; precum avorturile embrionare, sinuciderea asistată, sarcinile surogat, clonarea embrionilor umani etc.

Cum privește Ortodoxia toate acestea și care sunt criteriile după care s-ar putea rezolva problemele morale cu care se confruntă preoții, medicii și laicii, ne dezvăluie Domnul Dr. Stan George în cartea sa. Numai "credința în Dumnezeu, și oferă omului posibilitatea să evite confuzia dintre bine și rău și astfel să poată folosi rațiunea în sens pozitiv pentru slava lui Dumnezeu și propășirea lumii în care trăiește".

Felul nuanțat de abordare a problemelor legate de avort, procreerea medicală asistată, SIDA, transplantul de organe, ingineria genetică și clonarea, eutanasia și homosexualitatea, reliefează respectul pe care autorul îl are față de om, pentru menirea sa în procesul desăvârșirii.

Vorbind despre avort acesta este prezentat ca o crimă, care din punct de vedere științific nu se fundamentează, el fiind un păcat împotriva lui Dumnezeu, împotriva firii omului, împotriva familiei și a societății.

Refuzul de a da viață prin folosirea practicilor anticoncepționale cât și oprirea cursului vieții sunt expresia unei mentalități secularizate care a pierdut sensul spiritual al existenței umane, reducând omul la un simplu produs biologic. Suntem datori, spune autorul "să sădim în sufletele nevinovate ale copiilor și tinerilor noștri valorile morale și frumusețile spirituale ale nea-

mului nostru creștin, îndemnându-i să se simtă responsabili față de darul sfânt al vieții și față de întreaga creație".

Domnul Dr. George Stan condamnă de asemeni noile tehnologii ale reproducerii artificiale: însămânțarea artificială și fecundarea în vitro, acestea fiind socotite "o violare a legilor naturale prin care se desființează legătura completă trupească și sufletească a soților, precum și comuniunea conjugală și iubirea în momentul zămislirii". Aceste tehnici sunt produsul unui abuz raționalist care nu vrea să știe de iubire, de viața de familie, la baza lor aflându-se o concepție individualistă care face abstracție de viața de comuniune. "Singura alternativă creștinească pentru familia care dorește un copil este recurgerea la nobilul gest al înfierii unui copil abandonat".

Analizând sindromul SIDA, autorul afirmă că "acesta trebuie privit ca orice altă boală care provoacă suferință omului, bolnavii infectați cu virusul HIV nu trebuie să fie părăsiți și marginalizați, știut fiind faptul că Biserica s-a îngrijit de la început de bolnavi, după cuvântul Mântuitorului care spune: "Bolnav am fost și M-ați cercetat" (Matei XXV, 36)". Ca terapie recomandă tinerilor "să-și păstreze castitatea înainte de căsătorie, iar soților fidelitatea în căsnicie. Păcatul împotriva firii trebuie să fie stigmatizat de întreaga societate."

De asemenea autorul ia poziție în ceea ce privește transplantul de organe. Este adevărat, afirmă dânsul "că avem datoria să-i îngrijim și să-i vindecăm pe bolnavi, dar folosirea oamenilor muribunzi ca sursă pentru prelevarea de organe este întrutotul imorală. Corpul omenesc este sacru, intangibil, trebuie respectat atât în timpul vieții, cât și după moarte și nu poate face obiectul nici unui comerț". Una din problemele semnalate cu privire la transplantul de organe este cea a determinării momentului morții. Susținătorii noțiunii de moarte cerebrală spun că este etic să cerem ca viața acestor bolnavi să fie curmată în mod decent, chiar dacă ei respiră și inima încă funcționează, deci chiar dacă ei încă trăiesc. Conform învățăturii noastre Ortodoxe autorul arată că "medicii au datoria să lupte cu moartea până în clipa în care bolnavul își dă sufletul, să nu propună să i se curme viața bolnavului în mod decent deoarece viața este cel mai de preț dar al lui Dumnezeu și nimeni nu are dreptul să dispună de acest dar. Înlocuirea noțiunii de moarte biologică cu moarte cerebrală este rezultatul unei mentalități secularizate care s-a rupt de Dumnezeu, care nu mai crede în învierea lui Hristos cu trupul, adică în învierea trupului și caută în mod disperat să-și prelungească viața pământească prin tot felul de mijloace, care merg până la lipsa de respect și considerație față de trupul semenilor. O astfel de mentalitate poate deschide calea unor practici, care pot merge până la suprimarea vieții aproapelui pentru supraviețuirea egoistă, personală".

Referitor la ingineria genetică și clonare, autorul evocă faptul că "extraordinarele achiziții științifice în acest domeniu pot fi folosite în indus-

tria farmaceutică, în tratarea bolilor ereditare, în crearea de noi soiuri de plante și rase de animale de mare eficiență economică, dar în nici un caz în scopul modificării genomului uman, sau al clonării omului. Omul este creat după chipul lui Dumnezeu, el fiind singura oglindă reală a lui Dumnezeu pe pământ, el are origine divină, și prin constituția sa – trup material și suflet nemuritor – constituie inelul de legătură conștient dintre lumea văzută și cea nevăzută, pentru a se înălța cu întreaga creație, care își dobândește conștiința ei spre comuniunea cu Dumnezeu și participarea la veșnicia Lui".

Punerea în practică a tehnicii clonării "ar deschide drumul creerii unor antroipoizi, creaturi subumane, programate să acționeze ca sclavi, cu eficiență perfectă și ascultare necondiționată" – încalcându-se astfel parametrii înscriși de Dumnezeu în ființa umană.

Eutanasia este o altă problemă cu care se confruntă societatea, existând astăzi în lume voci care pledează în favoarea ei, prezentând-o ca pe un act de dragoste față de muribund.

Biserica însă nu admite eutanasia întrucât ea înseamnă ucidere, și se nesocotește porunca "să nu ucizi". Pentru un creștin adevărat boala și suferința au un rol pozitiv în purificarea de patimi și nu trebuie să-l sperie, pentru că îi afectează numai trupul, dar nu-i poate ucide și sufletul: "Dumnezeu pedepsește trupul din pricina păcatelor sufletului, pentru a reda sănătatea părții celei mai nobile a omului prin pedepsirea celei mai puțin nobile".

Ca terapie autorul indică "preotul să fie în preajma muribundului mângâindu-l duhovnicește, până în clipa în care acesta se predă lui Dumnezeu, rugându-se ca să facă durere dezlegarea din trup a sufletului robului său".

În privința homosexualității autorul își arată totala dezaprobare, deoarece "acesta este un păcat strigător la cer, un păcat împotriva legii firii. În cuplurile homosexualilor lipsește iubirea care transfigurează și spiritualizează actele de iubire trupească din cadrul familiei întemeiate după modelul celei paradisiace, homosexualul vede în persoana cu care păcătuiește un obiect necesar satisfacerii plăcerilor lui".

Prin elocvența cu care abordează problemele în această lucrare, autorul dă un răspuns adecvat practicilor cu care se confruntă societatea contemporană, practici ce sunt interpretate din perspectiva spiritualității ortodoxe.

Omul secularizat este rupt de Dumnezeu și nu mai are bine definite consecințele păcatului, lăsându-se purtat adesea de dulceața patimilor. De aceea cartea Domnului Dr. George Stan este o lucrare de marcă și o recomandăm călduros celor care caută o explicare și o luminare a problemelor genetice și biologice provocate de progresul științific și tehnic actual.

Pr. prof. Dorin Zarioiu

Pr. conf. dr. Ioan Stancu, *Originea și ființa Religiei* vol. I, Tratat de Istoria Religiilor, Editura TIPARG, 2001, 418 p.

Domeniul Istoriei Religiilor, reprezintă o parte integrantă majoră a civilizației umane.

Niciodată nu poate fi considerat prea mare numărul lucrărilor referitoare la originea, ființa și evoluția credințelor religioase ale omenirii. Prin studierea acestora oamenii conștientizează permanent indestructibila legătură dintre "Physis" și "Psychae", adică înțelegerea profundă a evoluției de la "material" la "spiritual", acesta din urmă fiind determinant pentru primul.

Prezentul tratat de Istorie a Religiilor, sub semnătura Pr. Conf. Dr. Ioan Stancu și tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, aduce o reală contribuție la studiul general al Istoriei Religiilor.

Încă din *Cuvântul înainte* autorul face o paralelă între structura studiilor unor mari profesori de specialitate, care s-au impus atât în cultura națională, cât și în cultura universală. Amintim doar numele Pr. Prof. Dr. Emilian Vasilescu, Mitropolit Dr. Irineu Mihălcescu, Prof. Dr. Mircea Eliade, sau Prof. Dr. Remus Rus. Acești adevărați deschizători de drumuri în cunoașterea Istoriei Religiilor au la bază o nouă metodă, care abordează Istoria Religiilor din punct de vedere antropologic, istoric, teologic și antologic, analizând originea și dezvoltarea fenomenologică a Religiei.

Prezentul tratat este structurat în primul rând pe Ființa Religiei, fenomenul religios fiind tratat ca un fenomen psihic integral. El continuă cu combaterea teoriilor psihologice "religioase unilaterale", din care degenerază misticismul bolnăvicios și fideismul. În continuare este expusă concepția filozofică idealistă despre Religie și combaterea ei, vorbindu-se apoi despre apriorismul logic și psihologic religios. Este subliniată apoi pe larg necesitatea existenței diverselor religii de-a lungul istoriei, făcându-se o analiză substanțială a raportului dintre Mântuitorul Iisus Hristos și principalii fondatori ai diverselor religii. Această paralelă reprezintă un element deosebit de interesant, cu o puternică încărcătură apologetică.

Ultima parte a lucrării este axată pe istoricitatea și personalitatea Domnului nostru Iisus Hristos, încheindu-se cu o critică a obiecțiilor legate de diversele concepții teozofice sau morale.

Prin această structurare lucrarea oferă o foarte mare posibilitate de analiză a ceea ce reprezintă Creștinismul ca religie superioară tuturor celorlalte religii.

Vom analiza acum în câteva rânduri această ultimă parte, întrucât paralela între concepția creștină despre lume și viață și concepții cum ar fi: cea socratică, hedonistă, stoică, pesimistă, optimistă și moralist-kantiană, reliefează faptul că în Creștinism omul este întărit și favorizat în existența sa din această lume. În creștinism lumea este un întreg organic și armonios, care poartă în sine o idee ce progresează și se perfecționează treptat. Ea reprezintă un produs al IUBIRII, ÎNȚELEPCIUNII și ATOTPUTERNICIEI DIVINE. Lumea nu are o existență absolută, ci una relativă și participantă. Ea este orânduită după principiul ierarhiei Creațiunii, locul fiecărei făpturi fiind determinat de capacitatea de participare la lucrarea efectuată de Dumnezeu absolut în fiecare clipă. În acest context ierarhia Creației se prezintă în felul următor, începând de la superior la inferior: 1. Lumea pur spirituală, nevăzută, a îngerilor; 2. Omul sau "Microcosmosul", un rezumat și o reprezentare în mic a întregii ordini create; 3. Regnul animal; 4. Regnul vegetal; 5. Regnul fizic, în înțelesul restrâns al cuvântului, adică ordinea materiei anorganice.

În centrul lumii stă ca un centru ontologic – Dumnezeu, din voința Căruia există toate cele create.

Concepția creștină despre lume este teistă și realistă, nefiind compatibilă cu concepțiile materialiste sau idealiste despre lume.

În cadrul concepției creștine despre viață se răspunde ferm la întrebările: 1. Care este începutul vieții omenești pe pământ? și 2. Ce scop urmărește sau spre ce țintă tinde?

Comparativ cu concepții care s-au cristalizat în diferite etape ale istoriei omenirii, pornind de la diverse puncte de vedere care reflectă spiritul vremii respective, concepția creștină despre viață afirmă ferm și clar că Dumnezeu a creat lumea și a manifestat o deosebită solitudine față de aceasta. Omul, așa cum îl vede Creștinismul, nu este un animal ajuns la supremul grad de evoluție, ci reprezintă însăși încheierea și coroana Creațiunii. Omul are rațiune, are grai articulat, are conștiință de sine, are sentimente. Omul aparține fizic Creației văzute, iar psihic unui spațiu inefabil, metafizic.

În completarea prezentului volum autorul ne anunță că va publica și un "Dicționar de termeni și nume", menit să ușureze înțelegerea și familiarizarea cititorilor cu sensurile adânci ale unei astfel de elaborări.

Avem practic de-a face cu un studiu pe care l-am denumi, interdisciplinar teologic, pentru că sunt expuse variate tărâmurii ale unei științe atât de vaste, care este Teologia.

XII. IN MEMORIAM

PREA SFINȚITUL ROMAN IALOMIȚEANUL, EPISCOP VICAR AL ARHIEPISCOPIEI BUCUREȘTILOR

– la șapte ani de la trecerea la cele veșnice –

Sâmbătă 10 februarie a. c., de ziua Sfântului Sfințit Mucenic Haralambie, la Mănăstirea Cernica a avut loc slujba de pomenire a Prea Sfințitului Episcop Roman care a împlinit 7 ani de la trecerea sa la cele veșnice; a fost viețuitor și stareț al Mănăstirii Cernica și apoi colaborator apropiat în calitate de Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, în timpul Patriarhului Justinian, ctitor și înnoitor al acestei Mănăstiri, apoi al Patriarhului Iustin și în cele din urmă colaborator al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

La acest moment comemorativ, deosebit de important, au participat Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist însoțit de P. S. Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului și P. S. Teodosie Snagoveanu, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, preoți și diaconi de la Centrul Eparhial și de la Catedrala Sfintei Patriarhii, membrii familiei Episcopului Roman precum și numeroși credincioși.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rânduit ca, înainte de slujba parastasului, P. S. Teodosie să săvârșească Sfânta Liturghie arhierescă înconjurat de un numeros sobor de preoți și diaconi. Răspunsurile la Sfânta Liturghie au fost date de elevii Seminarului Monahal Cernica.

După încheierea Sfintei Liturghii a urmat slujba de pomenire săvârșită de Prea Fericitul Părinte Teoctist, înconjurat de P. S. Calinic al Argeșului și Muscelului, P. S. Episcop Vicar Teodosie Snagoveanu și de un mare număr de preoți și diaconi.

La sfârșitul parastasului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit un pios cuvânt de evocare și omagiere a celui ce a trecut la cele veșnice, acum 7 ani, Episcopul Roman Ialomiteanu.

Prea Fericirea Sa a spus:

"Se împlinesc astăzi 7 ani de când Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomiteanu, colaboratorul meu apropiat a trecut pragul acestei vieți pământești la viața cea viitoare, chemat fiind mai aproape de Prea Sfânta Treime pe Care a mărturisit-o, Căreia I-a slujit și I-a închinat întreaga sa viață. Este un

moment foarte important și sfânt, și din dragoste frățească față de Prea Sfințitul Roman și față de cei ce odihnesc aici, ne-am adunat astăzi ca să înălțăm rugăciuni de pomenire.

Știm cu toții că după rânduiala Bisericii noastre ortodoxe, în fiecare zi sunt pomeniți cei adormiți în Domnul la Sfânta Proscomidie, la Sfânta Liturghie, la Parastasul de obște și în mod deosebit, la 7 ani de la această trecere la cele veșnice. Aceasta este rânduiala noastră sfântă, străveche, foarte semnificativă, care devine mereu tot mai actuală cu fiecare trecere și păstrează în sinea ei și în inimile noastre sentimentul unității și comuniunii noastre cu cei adormiți. Și acest fapt deosebit se desăvârșește cu noi.

Atâta vreme cât noi trăim, mărturisim și împlinim poruncile lui Dumnezeu și ne împărtășim din Sfintele Taine ale Sfintei noastre Biserici, cu adevărat ne aflăm în această sfântă comuniune și cu cei adormiți, după cuvântul Mântuitorului care zice "unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu acolo sunt și Eu" (Matei 18, 20).

Despre pomenirea de 7 ani a celor răposați, Biserica noastră drept-măritoare care este "stâlpul și temelie adevărului" (I Tim. 3, 15) învață că noi suntem un singur trup al lui Hristos și de aceea, pentru a păstra această unitate suntem datori să ne rugăm pentru cei răposați, să aducem jertfe, să aprindem lumânări și tămâie, să oferim prinoase în numele lor. Îi pomenim pe cei care au adormit în nădejdea Învierii și a celei de a doua veniri a lui Hristos, pe toți "cei din veac adormiți: strămoși, moși, părinți, frați, surori, fii și fiice și pe toți cei dintr-o rudenie și seminție cu noi" pe cei care odihnesc în cimitirele noastre de pretutindeni, venerabile personalități bisericesti și laice, mai bine zis domnitori, dregători, mitropoliți, episcopi, stareți, preoți, luptători, eroi militari, oameni de cultură și artă, și credincioși. Cu dragoste, compasiune și profund respect, săvârșim totdeauna această lucrare de pomenire și dăm cinstea cuvenită și trupurilor celor răposați pentru că la Învierea cea de obște "la glasul arhanghelului și întru trâmbița lui Dumnezeu, Se va pogori din cer, și cei morți întru Hristos vor învia întâi" (I Tes. 4, 16).

Și cimitirul Mănăstirii Cernica este un panteon spiritual al neamului românesc. Aici se odihnește "în nădejdea învierii și a vieții veșnice" și Prea Sfințitul Episcop Roman care mi-a fost nu numai coleg la seminarul din această mănăstire, în anii 1932-1940, dar mi-a fost prieten, frate și colaborator la Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, unde și-a făcut datoria în chip pilduitor, slujind cu sârguință și statornicie pe Dumnezeu și pe semenii, făcând ca adevărul și dreptatea să nu fie compromise într-o vreme când Biserica și slujitorii erau tolerați, valorile și credincioșii persecutați, iar istoria era scrisă după voia celor străini de valorile veșnice. Faptul acesta a produs multă durere, neliniște și supărare în sufletele celor de bună credință și mulți au trecut pragul acestei vieți înainte de vreme. Dumnezeu l-a chemat devreme, la

Sine, pe Prea Sfințitul Episcop Roman pentru că l-a iubit; "căci plăcut fiind sufletul lui s-a grăbit Dumnezeu a-l scoate din viața aceasta, ca să nu schimbe răutatea inima lui și înșelăciunea să înșele sufletul lui" (Înțelepciunea lui Solomon 4, 14). Dumnezeu l-a iubit, fiindcă din pruncie și-a închinat viața Domnului. Unchiul său, vrednic de pomenire, părintele Augustin, Mare Ecleziarh al mănăstirii Cernica l-a primit și l-a crescut de mic copil în duhul credinței celei adevărate, aici, în Sfânta Sfintelor. Dumnezeu l-a iubit pentru că el s-a consacrat aici unei mari slujiri și s-a ostenit ca viețuitor, monah, ierodiacon, preot și stareț în această mănăstire. Pentru vrednicia sa a primit și marea demnitate a arhieriei prin voia lui Dumnezeu și prin înalta apreciere a vrednicului de pioasă pomenire ctitor, înnoitor și salvator al acestei mănăstiri Patriarhul Justinian Marina, de la a cărei naștere se împlinesc luna aceasta 100 de ani. Prea Sfințitul Episcop Roman a ieșit biruitor din viforul cel mare al ispitelor ce s-au năpustit nu numai asupra sa, dar și a personalului monahal din Mănăstirea Cernica, care era amenințată cu distrugerea prin construirea unui baraj uriaș, durere care ne-a afectat profund și pe noi.

Cu nădejdea în ajutorul lui Dumnezeu prin rugăciunile noastre neconținute, ale monahilor și ale credincioșilor, Dumnezeu a salvat mănăstirea căci niște oameni de mare credință au mijlocit și stăruit la cârmuitorii de atunci care au renunțat la planul lor diabolic. "Lupta împotriva stăpânilor întunericului acestui veac" (Efes. 6, 12) a fost o luptă foarte cruntă și credința a ieșit învingătoare. Dar lupta aceasta nu s-a terminat pentru că fiecare dintre noi ducem această luptă mai departe, în limitele puterilor noastre, fie în mănăstire, fie în afară de mănăstire. La această luptă se adaugă mulțime de ispite ce năvălesc cu repezeală asupra ființei noastre omenești, ca să distrugă "chipul lui Dumnezeu" (II Cor. 4, 4) din ființa omului. În iureșul și năvala acestor lupte și ispite Prea Sfințitul Roman și-a format marea sa vrednicie, marea sa caracter și marea sa pildă de viață morală deosebită pe care a nutrit-o toată viața prin ascultare, răbdare, sfințenie și alte virtuți lăsate nouă moștenire pentru care îi suntem profund recunoscători.

Iubiții mei!

Dar demnitatea sa morală, a fost mai presus de orice pildă de credință, de viață monahală și viață arhierască. Am putea spune că a fost cea mai aleasă dintre calitățile, darurile și virtuțile sale. De aceea din iubire, din respect deosebit, cu evlavie și cu aleasă prețuire am venit astăzi, aici la Mănăstirea Cernica, ca să-i facem această frumoasă pomenire Episcopului Roman și multor altora care au slujit, ostenit și apărat Mănăstirea, valorile și tezaurul Ortodoxiei împreună cu dânsul și a altor vrednici părinți și slujitori, care se odihnesc în cimitirul de aici, la căpătâiul cărora aprindem și noi astăzi

cu evlavie o candelă a recunoștinței noastre celei vii. Facem lucrul acesta cu toată evlavia și responsabilitatea pentru că nu există o mărturie mai mare decât a ne ruga pentru lume, pentru dușmani, pentru frații noștri și mai cu seamă pentru cei dragi adormiți, iar izvorul acestei iubiri este numai Dumnezeu (I Ioan 4, 16).

Cine nu are iubire pentru semenul său acela nu cunoaște pe Dumnezeu așa cum se cuvine; "Cel ce nu iubește n-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este iubire", spune Sf. Ioan Evanghelistul (I Ioan 4, 8). Acest fel de iubire ne menține în unitate; ne întărește în credință, nădejde și dragoste; numai în virtutea acestei lucrări noi suntem una cu cei vii și cu cei ce au trecut la viața veșnică. Așa alcătuim un singur trup în Hristos care este Trupul dreptmăritor al Ortodoxiei noastre, după cum spune Sfântul Apostol Pavel "... noi cei mulți un trup suntem în Hristos ..." (Romani 12, 4-5).

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească pe Episcopul Roman și să-i facă parte de bucuria tuturor sfinților, a cuvioșilor și a mărturisitorilor care pururea văd lumina cea necreată a Prea Sfintei Treimi. Veșnică să-i fie pomenirea!"

În cuvinte pline de emoție sfântă și căldură duhovnicească Prea Sfințitul Calinic al Argeșului și Muscelului a evocat două momente importante din viața Episcopul Roman Ialomiteanul.

Prea Sfinția Sa a spus:

"Vă mulțumesc pentru că ați binevoit a mă pofti și pe mine astăzi, aici la Mănăstirea Cernica, la această slujbă de pomenire și aș dori de fapt în cele ce urmează să scot în evidență un crâmpel din viața Prea Sfințitului Roman căruia i se face acum pomenirea de 7 ani.

Prea Sfințitul Roman a fost martor la două evenimente: unul foarte fericit – de culme și altul dramatic –tragic. Evenimentul de culme a fost în anul 1955 când Prea Sfințitul Roman a participat la Canonizarea Sfinților Români, în calitate de viețuitor al Mănăstirii Cernica, și a trăit marea bucurie duhovnicească rânduită de Dumnezeu, gândită și orânduită de Marele Patriarh Justinian, care anul acesta, la 22 februarie, împlinește 100 de ani de la nașterea sa și va fi sărbătorit cum se cuvine.

Lucrarea de culme a Patriarhului Justinian din anul 1955, când s-au Canonizat Sfinții Români, este un moment unic în toate statele răsăritene care făceau parte din sfera de influență pe care o cunoașteți foarte bine. În acest fel, Patriarhul Justinian dădea tonul aici, arăta lucrarea Sf. Duh în plinitudinea Sa.

Dar nu au trecut decât 4 ani de la marea bucurie din 1955 când s-a arătat momentul dramatic și tragic pentru țara noastră, dar mai ales pentru Sfânta noastră Biserică. Prin Decretul 410 se pronunța desființarea Mănăsti-

rilor, fiind cea mai grea lovitură dată Bisericii noastre la care a fost martor și a trăit din plin nefericitul eveniment însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist; această tragedie marcându-i profund viața și sufletul său. Mănăstirile, dintre care Cernica și Căldărușani, dar mai cu seamă Cernica, vatra de lângă București, erau puse în plan să fie distruse total. Călugării care au mai rămas, foarte puțini licențiați în teologie și alte studii superioare, care au fost Prea Sfințitul Roman și Prea Sfințitul Gherasim la Căldărușani, li s-au făcut invitația și promisiunea de a primi posturi importante în administrația bisericească, doar, doar s-ar desprinde de Mănăstire, și ar pleca pe drumul acela la care erau propuși.

Prea Fericirea Voastră ați accentuat și evocat aici demnitatea morală a Prea Sfințitului Roman. Cu adevărat, Prea Fericirea Voastră, demnitatea morală a fost la înălțimea ei pentru că Prea Sfințitul Episcop Roman n-a ascultat de porunca lumească și în vremea de atunci era foarte grav dacă nu făceai ascultare. Patriarhul Justinian i-a dat ascultarea de stareț al Mănăstirii Cernica, la câteva luni, în toamna anului 1959, după acel decret care a nenorocit Biserica și spiritualitatea noastră românească. Și a primit Episcopul Roman ascultarea de conducător al acestei Mănăstiri, amenințată zi și noapte de tot felul de primejdii. Mi-a spus cândva drama și tragedia sufletului său, cumplitele încercări prin care a trecut, batjocura pe care a suportat-o de la autoritățile de ordine de atunci ca să-l descurajeze și să părăsească acest loc binecuvântat de Dumnezeu.

Statornicia sa în credință și în viața monahală, pilduitoare pentru noi toți și pentru mine a fost în primul rând, încât la capitolul acesta, mai ales, ar trebui să i se dedice Episcopului Roman o carte specială, o biografie bogată care să cuprindă suferințele și neajunsurile prin care a trecut acest apărător al monahismului și al Mănăstirii Cernica, acest vrednic slujitor al lui Dumnezeu, aici în acest spațiu, în acest Panteon spiritual al neamului nostru românesc.

Prea Fericirea Voastră m-am bucurat auzind aceste cuvinte extraordinare deși am stat 9 ani aici. Aprecierea culminantă a Prea Fericirii Voastre, pe care ați exprimat-o, m-a făcut să mă simt ca acasă, aici în această vatră, și fiecare dintre noi ar trebui să socoată Mănăstirea casă și vatră a sa. Gândindu-mă în urmă îmi amintesc că s-au făcut niște baraje în partea de jos a Mănăstirii și apa s-a ridicat cu 2 m. Faptul acesta a făcut să dispară căile de acces la Mănăstire pentru a nu mai veni credincioșii la sfintele slujbe, Mănăstirea Cernica fiind o primejdie pentru politica socială de atunci. Și Prea Sfințitul Roman luptând din răspuțeri, a reușit să pună punțile de pe uscat pe insulă ca iarăși credincioșii să vină și să se bucure la sfintele slujbe. Am călcat și noi de multe ori pe cărările pe care le-a făcut starețul Mănăstirii Cernica.

Așa a fost Episcopul Roman.

Dumnezeu a binevoit în lucrarea Episcopului Roman. Prea Fericirea Voastră mă bucur nespus de mult că ați venit astăzi aici, la pomenirea de 7 ani, să înălțați rugăciuni pentru Episcopul Roman, pentru că sunteți Patriarhul nostru, Părintele duhovnicesc al tuturor românilor și așa se cuvine. Dumnezeu să-l ierte și să-i bucure sufletul în Împărăția Sa!"

Șirul cuvântărilor a fost încheiat de P. S. Episcop Teodosie Snagoveanul care a scos în evidență latura duhovnicească a slujirii arhieresti a P. S. Episcop Roman.

În cuvântul de încheiere a Parastasului, Prea Sfinția Sa a spus:

"Aș dori să înfățișez în câteva cuvinte chipul inconfundabil al Prea Sfințitului Roman pe care l-am cunoscut pe vremea când eram student, la sfintele slujbe de la Catedrala Patriarhală și la Sfintele Mănăstiri și să scot în evidență trăsăturile sale duhovnicești și latura slujirii sale arhieresti. Ceea ce s-a putut remarca și vedea la Prea Sfințitul Roman în mod deosebit a fost vocația sa monahală – întipărită în suflet, de mic copil în această mănăstire, de unchiul său Părintele Augustin așa cum deosebit de frumos a arătat Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în cuvântul rostit.

Viața monahală a fost vocația și pasiunea sufletului său. Celelalte slujiri pe care le-a împlinit: ca stareț a condus și apărât Sfânta Mănăstire; ca Episcop a socotit această slujire ca o chemare pentru a apăra și celelalte Mănăstiri și tezaurele lor și a se îngriji în mod deosebit de bunul lor mers duhovnicesc. Avea o rânduială de pravilă a sa pe care o respecta permanent și pe care o recomanda monahilor ca pe un medicament. Se interesa mereu de viața Mănăstirilor și ajuta la îmbunătățirea acesteia.

Comoara cunoștințelor sale o subordona Bunului Dumnezeu care i-a hărăzit-o, arătându-se mereu mulțumitor față de darurile primite pe care le împărtășea cu multă dărnicie celor din preajmă ca un adevărat purtător de chip al lui Dumnezeu.

Pentru frumusețea vieții sale, pentru virtuțile sale care se puteau citi pe chipul său senin, pentru slujirea sa neobosită noi îi păstrăm o vrednică și pioasă amintire. Rămânem recunoscători pentru faptele bune ale Prea Sfințitului Roman, pentru slujirea sa aleasă și pentru modelul său demn de urmat.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu ca sufletul său mereu primenit, să fie așezat în Împărăția cerurilor, în raiul desfătării împreună cu înaintașii acestei Mănăstiri: Starețul Gheorghe, Sf. Ierarh Calinic și alții, care au păstrat bogăția și frumusețea în această sfântă oază.

Veșnică să-i fie pomenirea!"

A urmat apoi în sunetul jalnic al clopotelor și glasurile armonioase ale elevilor seminariști imnul "Veșnica Pomenire".

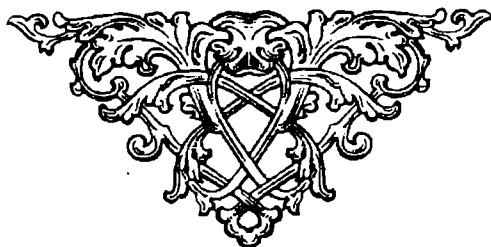
Așa s-a încheiat această slujbă de pomenire, deosebit de înălțătoare, pentru sufletul celui care a fost și rămâne în memoria noastră, Episcopul Roman, care a înscris o pagină însemnată în istoria Mănăstirii Cernica și în istoria Bisericii Ortodoxe Române, alături de alți mari ierarhi care au trăit și slujit cu spirit de sacrificiu în vremuri grele idealurile cele mai nobile.

La trapeza Mănăstirii, toți cei prezenți s-au împărtășit din prinoasele pregătite cu multă atenție de către obștea Sfintei Mănăstiri.

Părintele Arhimandrit Clement Popescu, starețul Sfintei Mănăstiri Cernica, a mulțumit cu căldură și deosebită atenție Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P. S. Episcop Calinic, P. S. Episcop Teodosie Snagoveanul, preoților slujitori și tuturor celor care au înălțat rugăciuni de pomenire. Prea Fericirea Sa a împărtășit binecuvântări părinților din obște și sfaturi duhovnicești deosebite.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească cu Sfinții Săi!

Arhim. Macarie Ciolan

LA POMENIREA LUI CONSTANTIN BRÂNCUȘI...

*Distinși reprezentanți ai familiei Brâncuși,
Onorat auditoriu,*

Aduc mulțumirile Prea Fericitului Părinte Patriarh pentru invitația ce i-a fost adresată de a participa la această comemorare, la care nu poate fi prezent, reținut fiind de alte îndatoriri.

Totodată, transmit aprecierile și prețuirea sa față de descendenții lui Brâncuși și față de cei ce au avut inițiativa organizării acestui memento. Pomenirea de la biserică, în psalmodie de litanie și evocarea în acest cadru elevat, al Casei Americii Latine, mai mult decât o pioasă aducere aminte sau omagiere, reprezintă evidența intrării în conștiința neamului și a umanității a lui Constantin Brâncuși și a operei sale, și constituie, totodată, expresia realității învățaturii creștine despre nemurire, în care el a crezut, fie și numai prin prisma înfăptuirilor și faptelor, după care vom fi cercetați la judecata cea de obște.

A aprecia din această perspectivă omul și opera, pe lângă talent, genialitate, pasiune și trudă, exprimăm, mai degrabă, împlinirea menirii omului pe pământ, de a înmulți talentul primit de la Dumnezeu și care nu puțin i-a fost dat lui Brâncuși. Și ce poate fi mai pilduitor, în această dimensiune morală, decât înobilarea și darea unor sensuri înalte lucrurilor care, nouă, oamenilor obișnuiți, ni se par comune. O poartă, nu de cetate, cu contraforturi, barbacane și capcane, ci "o poartă a sărutului", locul și momentul exprimării dragostei cu care pleci și revii în casă și în familie, și-n care ne regăsim și noi, în dragostea și recunoștința față de el; o masă, nu de festin al zeilor, sau pantagruelică, ci "o masă a tăcerii", a acelei intimități, în care, după o expresie celebră, marile bucurii și marile dureri sunt mute, dar în același timp și o masă a Cinei celei de Taină; o alee, nu a sfincșilor, leilor sau elefanților și nici o cale regală, ci o "alee a scaunelor", ce ne amintește de o permanentă și obositoare mergere a noastră prin viață, poposind din când în când pe această cale de trudă și legați de pământul cu duritatea lui ce ne redă totuși forța continuării, într-un scurt răgaz și odihnă pe o piatră; o coloană, nu un arogant și

* Cuvântarea P.C. Diac. Prof. Nicu D. Octavian la pomenirea lui Constantin Brâncuși, comemorarea de la Casa Americii Latine.

sfidător Turn Babel sau Zgârie nori, ci o coloană infinită ce sugerează înălțimea faptei, transpusă de unde nu am mai putea-o vedea, într-o pasăre nu cu clonț de fier, ci "o pasăre măiastră", expresie a gândului înaripat. Toate acestea ne sunt de acum comune și constituie, pentru cei ce nu suntem critici de artă și specialiști în aprecierea operei lui Brâncuși, o mică atingere de scânteia sa de geniu, ce ne încălzește, ne bucură, ne face mai buni și ne transpune, atât cât putem înțelege fiecare, în dimensiunea vastă a operei și gândirii lui, dar mai ales, în dimensiunea morală fără pereche în care el a trăit și a creat.

Privindu-i chipul, expresiv și dârz, luminos și pătrunzător, admirându-i opera, monumentală și nemuritoare, ne putem, întreba cum a reușit o minte omenească să gândească ce a realizat și cum a putut să înfăptuiască ceea ce a gândit. Și așa cugetând, găsim, poate, răspunsul dăinuirii lui și operei lui Constantin Brâncuși; moștenire preluată din tezaurul neamului pe care a știut să o dăruiască prin totala-i jertfă de gând și faptă omenirii întregi, ceea ce îl face, acum, la popas comemorativ, cel mai mare dintre cei mari ai Panteonului românesc și universal.

Diac. prof. Nicu D. Octavian

